

PETRE ȚURLEA

CAROL AL II-LEA ȘI
CAMARILA REGALĂ

EDITURA
SemnE

Petre Țurlea
Carol al II-lea și CAMARILA REGALĂ

Coperta de: Cristian NEGOI
Tehnoredactor: Ciprian GRIGORE

*Toate drepturile și responsabilitățile asupra
textului aparțin autorului*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ȚURLEA, PETRE

Carol al II-lea și Camarila Regală / Petre Țurlea. –
București: Semne, 2010
ISBN 978-973-624-876-4

94(498)"19" Carol II

EDITURA SEMNE

Str. Barbu Delavrancea, nr. 24

Sector 1, București

Tel./fax: (021) 318.83.44;

Adresă web: <http://www.semneartemis.ro>

E-mail: office@semneartemis.ro

Difuzare: (021) 311.49.36

(021) 310.74.59

Tiparul executat la S.C. SEMNE '94 S.R.L.

Tel.: (021) 667.08.20

Petre Țurlea

**Carol al II-lea și
Camarila
Regală**

EDITURA
SemnE
București, 2010

*Volumul a fost realizat în cadrul programului
de cercetare științifică a Universității Creștine
„Dimitrie Cantemir”, București, Facultatea de
Istorie*

INTRODUCERE

Conform unei definiții clasice, camarila reprezintă un grup de favoriți ai unui rege sau ai unui șef de stat, care influențează, din interese personale, actele suveranului și treburile statului.¹ Pentru România, putem vorbi de existența unei camarile regale în timpul regilor Ferdinand, Carol al II-lea și Mihai. Opinia publică românească, însă, cantonează ideea de camarilă doar în timpul domniei lui Carol al II-lea, motivul fiind rolul major, uneori determinant, în evoluția României, avut de favoriții acestui rege. În timpul lui Ferdinand a existat o camarilă regală, influențând-o pe regina Măria și, prin ea, pe rege, condusă de prințul Barbu Stirbey. Dar, erau deosebiri majore față de Camarila din perioada regelui Carol al II-lea, condusă de Elena Lupescu: în jurul lui Stirbey era un grup foarte restrâns; influența lui era limitată, opunându-i-se guverne responsabile și cu putere asupra monarhului; Regina Măria nu s-a lăsat dominată; Barbu Stirbey nu avea interese economice majore dependente de Familia Regală. Iar în ceea ce-l privește pe regele Mihai, în jurul acestuia gravitau o serie de tineri cu interese mai mult mondene, și ținuți sub o atentă observare de Ion Antonescu; vor avea un rol major doar în neinspirata lovitură de stat de la 23 august 1944.

Evoluția și activitatea Camarilei regale, în timpul lui Carol al II-lea, a suscitat interesul istoricilor, și nici nu putea fi altfel, când mare parte a istoriei României interbelice a stat sub influența acesteia. Întâlnim prezentarea rolului Camarilei în majoritatea volumelor ce tratează epoca respectivă, fără a exista, însă, o monografie asupra acestei teme. Prin urmare, volumul de față nu poate avea pretenția

¹ Cf. *Dicționarul enciclopedic*. Edit. Enciclopedică, București, 1993, vol.I, p.303.

deștelenirii unui subiect nemaibordat de literatura de specialitate. Dintre toți istoricii care s-au aplecat asupra lui, profesorul Ioan Scurtu a făcut-o în cele mai multe lucrări și cu rezultatele cele mai importante pentru cunoașterea științifică. Așadar, există o bază largă de pornire a unei monografii privind Camarila regală, în privința materialelor editate. Se adaugă foarte multe documente de arhivă, încă neaduse la lumină. Cum este normal, s-a făcut apel și la memoriile contemporanilor, deși sursa aceasta, este, uneori, excesiv subiectivă. În sfârșit, posibilitatea folosirii, ca sursă documentară, a presei perioadei Respective ridică o greutate deosebită: mai tot timpul, Cenzura a fost extrem de dură, practicându-se inclusiv cenzura prealabilă. Ca urmare, foarte puține informații conforme pe deplin cu realitatea pot fi găsite, pentru subiectul Camarila regală, în ziarele vremii din România. În schimb, presa externă, deși avea anumite partizanate privitoare la persoane sau la grupuri etnice, este de folosit.

Lucrarea de față nu-și propune să adune, să topească, tot ce s-a publicat despre Camarila regală, ci preluând ceea ce este mai important din informațiile editate, să aducă la lumină cât mai multe documente inedite, chiar dacă unele par a fi de amănunt – putând, în final, să înfățișeze o imagine cât mai exactă. Apelul la documentele de arhivă anulează efectul acțiunii Cenzurii carliste; de aceea, recursul larg la acestea, mai ales note și rapoarte ale Siguranței, este normal și benefic.

În prezentul volum, nu interesează prioritar relația intimă dintre Carol și Elena Lupeccu, ci influența pe care Elena Lupescu și anturajul ei au avut-o asupra evoluției României.

Pe măsura îndepărtării în timp a perioadei interbelice, imaginea unei societăți românești condusă în fapt, din umbră, de amanta regelui Carol al II-lea, pare tot mai stranie. Și, totuși, imaginea este reală. Pentru o gândire lucidă este aproape de neînțeles cum în România atâtea energii s-au consumat în jurul Camarilei regale condusă de Elena Lupescu; cum a reușit aceasta să se mențină timp de zece ani,

în postura de factor determinant al aducerii la Putere a unor oameni politici sau a altora, al îndepărtării unora sau a altora, cum a reușit să reziste unei opinii publice care-i era tot mai ostilă. Trebuie să avute în vedere, pentru răspunsurile la aceste întrebări, atât majorele defecte de caracter ale lui Carol, inteligența deosebită a amantei sale, cât și complicitățile interesate din lumea politică și economică a României, uneori impulsionate de factori externi.

Este evident că, privită la scara ansamblului Istoriei românilor, domnia Camarilei regale în frunte cu Elena Lupescu asupra României este un moment rușinos. Cu atât mai mult trebuie larg cunoscut, în amănunțime, ca să nu se mai repete.

I

EXILUL PRINȚULUI CAROL ȘI VIITOAREA CAMARILĂ

Prințul Carol era primul născut, la 15 octombrie 1893, în familia moștenitoare a Tronului României, Ferdinand și Maria. Venirea sa pe lume a trezit un adevărat entuziasm din partea sobrului rege Carol I, convins că, astfel, Dinastia de Hohenzollern va avea un viitor consolidat în România. În realitate, noul născut va fi fundamental deosebit de Carol I, contribuind major la decăderea Dinastiei și a României.

Principele Carol nu avea sentimentul datoriei față de Țară, așa cum îl întâlnim la Carol I și Ferdinand. Satisfacerea plăcerilor personale a fost totdeauna pusă, în cazul său, pe primul plan. Era inteligent, dar fără o cultură profundă. Nu urmărise cursurile unei școli sau universități, ci fusese pregătit de profesori particulari. Aceștia îi vor acorda, smeriți, bacalaureatul, în urma unui examen insolit, la Castelul Peleş, în iunie 1912, cu participarea copleșitoare pentru examinatori a întregii Familii Regale, în frunte chiar cu regele Carol¹. Nici pentru armată nu avea o înclinație deosebită, deși îi plăceau uniforme. Mai mult, nu se arăta prea convins de necesitatea sistemului monarhic.

În primii 32 de ani de viață, Carol a renunțat de trei ori la calitatea de principe moștenitor al Coroanei României, dovedind, astfel, o deplină lipsă de considerație și față de Coroană și față de România. La 27 august/9 septembrie 1918, Carol părăsea unitatea militară pe care o comanda, Regimentul 8 Vânători, și, deghizat, a ajuns de la Târgu Neamț la Odesa; era o adevărată dezertare pe timp

¹ Vezi Petre Țurlea, *Bacalaureat la castel*, în „Istoria”, VI, 59, noiembrie 2006.

de război, ceea ce, pentru un militar de rând, se pedepsea cu condamnarea la moarte. La Odesa s-a căsătorit cu Ioana Maria Valentina Lambrino (Zizi), încălcând Statutul Familiei Regale și anunțând că este gata să renunțe la calitatea de principe moștenitor. Va fi convins să revină în Țară iar căsătoria va fi anulată la 8 ianuarie 1919. La 1 august 1919, va înainta regelui o scrisoare cu a doua renunțare la calitatea de principe moștenitor. Pe 3 februarie 1920 se va naște Mircea Grigore Lambrino, pe care Carol îl recunoscuse ca fiu al său, printr-o scrisoare către Zizi Lambrino, din 1 august 1919. Despărțirea definitivă de Carol o va accepta Zizi Lambrino abia la 2 iunie 1920, în urma înțelegerii cu Casa Regală, prin care primea o rentă substanțială; din acel moment, va trăi în străinătate. Ajuns liber, Carol se va căsători, din voința mamei sale, cu principesa Elena a Greciei, la 10 martie 1921; iar pe 25 octombrie același an se va naște copilul celor doi, Mihai².

Din 1922, prințul moștenitor își arată tot mai des dorința de a se amesteca în viața politică, dorind să „elibereze Coroana” de tutela lui I.I.C. Brătianu. Până în 1925; o serie de momente marchează ostilitatea și apoi lupta pe față cu primul ministru atât de autoritar. Pe acest fundal, va interveni noua aventură a lui Carol, cu Elena Lupescu. Amândouă planurile – cel al relației belicoase politice cu I.I.C. Brătianu și cel al relației amoroase cu Elena Lupescu – vor conduce spre a treia renunțare la calitatea de principe moștenitor, în decembrie 1925. Au urmat încercările, mai mult de formă, de a-l determina pe prinț să renunțe la hotărârea anunțată. Refuzul lui Carol – care se simțea mai bine lângă Elena Lupescu în Italia, decât lângă un

² Pentru toate acestea, cea mai sintetică și obiectivă prezentare Ioan Scurtu, *Criza dinastică din România*. Edit. Enciclopedică, București, 1996, p.7-35; Idem, *Istoria românilor în timpul celor patru regi*, vol.II, Ferdinand. Edit. Enciclopedică, București, 2001, p.59, 90, 99, 102. Vezi și *Istoria românilor*, voi.VIII, Coordonator Ioan Scurtu, Edit. Enciclopedică, București, 2003, p.248-249, 252. Prezentarea pe larg, și cu note subiective, a relației Carol - Zizi Lambrino, la Paul al României, *Carol al II-lea rege al României*. Edit. Holding Reporter, București, 1991.

prim ministru dominator și o soție la care nu ținuse, în mod real, niciodată, în România – a dus la Actul din 4 ianuarie 1926, de acceptare a renunțării la calitatea de principe moștenitor. Carol va acuza drept cauză determinantă a acestui gest al său manevrele lui I.I.C. Brătianu; iar acesta va accentua pe firea instabilă a prințului și pe legătura sa extraconjugală.

Aplecarea memorialiștilor asupra subiectului Carol-Elena Lupescu - în primul rând pentru începutul relației dintre cei doi – s-a făcut adesea cu preluarea tuturor bârfelor lumii bucureștene, multe fără corespondență în realitate. Credibil este, însă, pe această temă, un raport al Siguranței alcătuit în preajma morții lui Ferdinand, iulie 1927, comandat evident de cei ce se pregăteau să înfrunte o eventuală tentativă a lui Carol de reîntoarcere și strângeau dovezi că prințul nu a fost alungat pe teme politice, ci a plecat de bună voie, datorită caracterului său ușuratec, a lipsei responsabilității față de Țară; se demonstra, printr-un asemenea material, nocivitatea, pentru România, a reîntoarcerii.

Elena Lupescu era fiica unui evreu botezat din Iași, Nicolae Lupescu (Wolf), fost Nuham Grünberg. După o tinerețe excesiv aventuroasă în timpul primului război mondial (se născuse în 1899), ajunsese la București, ca soție a maiorului Tempeanu din Regimentul 28 Obuziere; va interveni ca acesta să fie mutat în Garnizoana Râmnicu Sărat, ea rămânând în Capitală. Întâlnirea decisivă cu prințul Carol nu a fost întâmplătoare. Organizatorul unei proiecții cinematografice, eveniment rar pe vremea aceea, Posmantir, invitasese toată Familia Regală și o adusese pe amanta sa, Elena Lupescu, special pentru a-l întâlni și atrage pe Carol. Posmantir viza un post în Fundația Carol I. În timpul domniei lui Carol al II-lea, fostul organizator de proiecții cinematografice va gravita în jurul Camarilei, cu beneficiile presupuse de o asemenea apropiere. Primele întâlniri Carol-Elena Lupescu vor avea loc în casa comandorului Tăutu, unde începe să se închege în jurul prințului un grup de apropiați dedați mondenităților.

dintre care, unii se vor regăsi și sub umbrela camarilei de mai târziu, sau chiar în interiorul ei. Afară de Elena Lupescu, erau avocatul Hipolit Mârzescu, Regine Zaharia (evreica din Iași), mai multe rude ale Elenei Lupescu, în primul rând fratele ei Constantin; și un personaj foarte important în anii '30, Felix Wieder. Prințul a cumpărat (cu 1.200.000 lei) o vilă în București, pe B-dul Mihail Ghika, pe numele lui Constantin Lupescu, în iunie 1925. Aici se întâlnea cu Elena Lupescu zilnic, după un program știut și de Siguranță – de la ora 19 până a doua zi dimineață. (Cum Carol nu era pe deplin neamț, nu respecta chiar mereu ora sosirii, faptul provocând fuga pe o fereastră din spatele clădirii, într-una din zilele unei asemenea sosiri timpurii, a unuia din amanții Elenei Lupescu, locotenentul de aviație D. Don.) La Sinaia, unde-l urmăse pe Carol, Elena Lupescu locuia într-o vilă de pe Furnica. Soțul, Tempeanu, a aflat și a divorțat. Din partea Familiei Regale s-au făcut presiuni nereușite pentru ca prințul să-și părăsească amanta, în toamna lui 1925. În aceste condiții, Carol s-a folosit de participarea la funerariile reginei Marii Britanii, la sfârșitul lui 1925, și a rămas în străinătate, unde o trimisese din timp pe Elena Lupescu. A urmat scrisoarea de renunțare la calitatea de principe moștenitor al Tronului și Actul din 4 ianuarie 1926, de acceptare a acestei renunțări, pe locul vacant ajungând minorul prințipe Mihai³.

³ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f. 371-379. O prezentare largă, făcută de Siguranță, a relației dintre Carol și Zizi Lambrino – Idem, f. 367-370; și cu Maria Martini – Idem, f. 366. Despre tinerețea aventuroasă a Elenei Lupescu și începutul legăturii sale cu Carol, Pamfil Șeicaru a scris chiar un romăn, rămas postum: *Vulpea roșcată*; va fi publicat în Edit. „Jurnalul Literar”, București, 1996. Pentru evenimentele de la sfârșitul lui 1925, pe larg la Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, op.cit., p. 36-62, și Idem, *Istoria românilor în timpul...*, op. cit., vol. II, p. 132-155.

*

Nemaifiind principe moștenitor, Carol a trebuit să-și ia un nume „civil”, pe care și l-a ales singur. În telegrama cifrată trimisă de generalul Condeescu, de la Milano, lui Constantin Hiott, ministrul Casei legale, se menționa: „În amintirea locului unde s-a născut, singurul nume ce-i convine este Carol Caraiman.” (Telegrama era semnată, spre autentificare, și de consulul României la Milano, Achille Ricci.) Obținând asentimentul regelui Ferdinand, Hiott nota pe formularul telegramei: „9 februarie 1926. Din înalt ordin, se aprobă.” În aceeași zi era trimisă o adresă către ministrul secretar de Stat la Justiție, în calitatea sa de „ofițer al Stării Civile pentru actele civile ale Familiei Domnitoare”. Acesta va semna, împreună cu Constantin Rădescu, secretar general la Ministerul Justiției, pe 26 februarie 1926, procesul verbal de aprobare a schimbării numelui. Se va opera „adopția de nume”, conform indicației Ministerului, „pe marginea actului de naștere al A.S.R. principele Carol”.⁴ Astfel, Carol a devenit „civil”.

Impofida sfaturilor insistente de la București – unde Brătianu dorea ca fostul prinț să nu-și stabilească reședința într-un loc prea vizibil pentru presa occidentală, pentru ca evenimentele din România să nu devină subiectul acestora –, Carol va opta pentru Paris. Aici, va renunța la soluția mai comodă a hotelului, unde nu-și putea asigura intimitatea, dorită în primul rând pentru a împiedica supravegherea pe care o bănuia din partea Guvernului de la București; și, a închiriat, iar apoi a cumpărat o vilă în apropiere, la Neuilly, apoi un castel mic la Coësmes în Normandia (pe numele Elenei Lupescu) și altul în Belgia, la Ardenne⁵. Generalul Condeescu, (administratorul veniturilor din Țară ale principelui) într-o scrisoare către ministrul Casei Regale, din 2 mai 1926, afirma că și casa închiriată la Neuilly era tot pe numele

⁴ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.51-52.

⁵ Vezi și Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, op.cit., p.64. Într-un interviu din 1927, pentru o publicație din SUA, Elena Lupescu consemna pentru acel moment statutul vilei de la Neuilly închiriată cu 80.000 franci pe an - vezi Elena Lupescu, *Memorii*. Edit. Jurnalul de București. f.a., p.15.

Elenei Lupescu; acesta era și motivul pentru care regele Ferdinand interzisese să-i fie trimise lui Carol obiecte din inventarul Palatului Regal.⁶ Pretextul mutării la Paris: dorința de a urma cursuri universitare de Istorie și Filosofie.⁷ În Franța va avea reședința permanentă până în momentul Restaurației, 1930. A călătorit, însă, des, atât în restul Franței, cât și în alte țări occidentale.

Din momentul stabilirii la Paris, între Carol și autoritățile române – Familia Regală, Guvernul, Legația de la Paris – au fost permanent relații ambigue. Prințul se dorea a fi perceput ca având un comportament corect, păstrând angajamentele ce și le luase. Tot corectitudine afișau și autoritățile de la București. În practică; prințul nu a considerat ca definitiv Actul din 4 ianuarie 1926, și-și caută pașii pentru o revenire, dar în condiții care nu l-ar face subordonat Guvernului; I.I.C. Brătianu nu avea nici o încredere în cuvântul prințului și, ca urmare, a organizat o supraveghere strictă a acestuia. În schimb, noul prim ministru, generalul Alexandru Averescu, a oscilat în atitudinea față de Carol, adoptând o poziție mai fermă doar sub presiunea lui Brătianu. Ambele părți urmăreau să-și atragă opinia publică. De aceea, au popularizat versiunea lor asupra renunțării la Tron. Guvernul a publicat atât scrisoarea de renunțare din decembrie 1925, cât și Actul de fixare a noii succesiuni în Familia Regală, din ianuarie 1926. În același timp, în România a început să circule o foaie volantă (tipărită doar pe față) cu titlul *Adevărul în chestiunea abdicării principelui Carol*.⁸

Foaia cuprindea interviul dat de Carol ziarului „Le Matin”; apăruse în numărul din 7 ianuarie 1926, dar fusese luat de ziaristul danez D. Bogholm în decembrie 1925. Chiar din titlu se indicau drept cauze ale renunțării la Tron „motivele politice”. Comentariile ziaristului danez par a-i fi fost scrise chiar de Carol. Se neagă ferm existența motivelor sentimentale; cauza reală a fost „înverșunata luptă pe care el a purtat-o împotriva Ministerului celor doi frați Brătianu, adevărații stăpâni ai României de foarte mulți ani, cari erau sprijiniți de către regina Maria”.

⁶ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f-279. Idem, f.30-39.

⁷ Idem, f. 30-39.

⁸ Idem, f.50; Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, op.cit., p.66.

Carol se îndrepta împotriva primului ministru; „Nu se mulțumește de a disprețui personal pe domnul Brătianu, el îl socotește vătămător României. El însuși [Carol] socotindu-se reprezentantul unei Româanii noi, cu totul deosebită, condusă în viitor de un Guvern de colaborare națională, capabil de a pune în valoare bogățiile Țării.” Prințul dorise să organizeze o mare mișcare asemănătoare fascismului, sprijinându-se pe masele țărănești; întreținea relații călduroase cu partidele de opoziție și ar fi putut atrage chiar părți din Partidul Național Liberal, provocând o ruptură în rondurile acestuia. Ziaristul prezenta o situație reală. În epocă, se contura tot mai bine ideea că soluția pentru înlăturarea liberalilor de la Putere era înființarea, din rândul Opoziției, a unui al doilea partid puternic, capabil să facă față Brătienilor; un catalizator, din rândul Familiei Regale, al forțelor antiliberale, putea să impulsioneze atingerea țelului; mulți oameni politici gândeau în acest fel. Tot corectă era și cealaltă afirmație apărută în „Le Matin”; Carol într-adevăr era un admirator al soluției dictatoriale pe care mergea Italia. Întrebării ziaristului dacă este fascist, nu-i răspundea; dar, comenta: „Este un lucru surprinzător și minunat deosebirea între Italia de astăzi și Italia dinaintea marșului cămășilor negre asupra Romei. E o adevărată minune ceea ce a săvârșit în Italia fascismul sub autoritatea Ducelui său.” Se desprindea astfel ușor una din concluziile interviului; în complexitatea de motive care duseseră la renunțarea la Tron, trebuie introdusă și lupta între sistemul democrației parlamentare, reprezentat de Brătianu și aspirația către un regim dictatorial, reprezentată de Carol. Prințul se plângea ziaristului că Guvernul îi este dușman: „Mi s-a refuzat încredințarea Regenței acum câteva luni, când regele și regina au plecat în Franța. Au preferat să constituie un Consiliu de Regentă în care eu, prinț moștenitor, n-am fost măcar admis.” Își anunța intențiile războinice; renunțarea la Tron „este departe de a fi o capitulare”, este doar „semnalul unei lupte între două concepții politice”. Credea – spre deosebire de 1918 – ca Monarhia în România avea viitor, pentru că „e buna pentru țările care nu sunt înaintate”. Dar, „trebuie o însănătoșire politică”, pentru realizarea căreia se baza în deosebi „pe elementul țărănesc al Neamului nostru, cel mai sănătos și cel mai puțin demoralizat”.

Duplicitar, prințul trimitea, în același început de an 1926, o scrisoare patriarhului Miron Cristea, negând existența unui complot împotriva sa, menit să-l determine să plece; a acționat doar după propria voință.⁹

Publicarea în România a interviului lui Carol, chiar dacă s-a făcut clandestin, însemna deschiderea luptei dintre el și Brătianu, după renunțarea la Tron; era contestarea justetei Actului din 4 ianuarie 1926. Dar, indica, pentru prima dată, și existența în Țară a unor forțe care-l susțineau pe cel exilat: foaia volantă fusese imprimată, evident, în tipografia unui ziar, slujind celor care doreau să se constituie drept moștenitori ai Guvernului liberal. Nu se știe dacă a apărut din impulsul lui Carol, dar se înscrie în maniera de acțiune a acestuia în toată perioada 1925-1930: tot ceea ce declara presei occidentale era destinat auzului românilor din Țară, singurii cu adevărat interesați de acțiunile sale viitoare.

Permanent, prințul a lăsat să planeze asupra intențiilor sale incertitudinea, fapt care i-a ținut pe liberali într-o constantă alertă. Rapoartele ce se primeau de la Paris, de la diplomați sau de la agenții Siguranței, nu erau niciodată pe deplin liniștitoare pentru Guvern. Dintr-o notă a inspectorului de Siguranță C.D. Costescu, din 3 ianuarie 1927, reese aceeași poziție duplicitară a lui Carol; de data aceasta înregistrată de unul dintre apropiații lui, Mihail Mircea: „Asupra intențiunilor A.S. de ce ar vrea să facă, mi-a comunicat că *în prezent* [subl.n.] nu se gândește la acest lucru”, la revenirea în România; dar, „receptează cu indignare cele ce s-au spus și s-au scris despre un gest al său de revenire forțată, și că numai timpul va face să rezolve actul sau chestiunea dacă va mai trebui să mai revie”. Se arăta mâhnit de măsurile luate de Guvern, pentru a preveni o eventuală revenire, de ordinele date de acesta spre a nu fi vizitat. Așadar, nu nega posibilitatea reîntoarcerii în Țară, deși nu o avea în vedere „în prezent”.¹⁰

Chiar din momentul stabilirii lui Carol la Paris, Guvernul de la București a organizat o supraveghere atentă și permanentă a acestuia,

⁹ Ibidem

¹⁰ ANIC, fond DGP, dosar 16/1927, f.71.

intensificată în timp. Erau antrenați mai mulți agenți ai Siguranței, cu costuri foarte mari. Rapoartele trimise la București, numeroase, erau foarte detaliate; uneori și câte două în aceeași zi. Notele de plată ale tuturor acestor agenți erau foarte ridicate; doar într-o singură zi – 5 octombrie 1926 –, cheltuielile se ridicaseră la 10.782 franci.¹¹

Într-o largă prezentare a problemei Carol, elaborată de Siguranță în preajma morții regelui Ferdinand, 1927, găsim informații detaliate privind organizarea supravegherii prințului la Paris. Cauza supravegherii: în România începuse să se creeze o atmosferă favorabilă reîntoarcerii lui Carol, generată de o serie de nemulțumiri în toate clasele sociale; în primul rând erau ofițeri tineri – din aviație, marină, Corpul de Vânători de Munte. La început, s-a apelat la serviciile unui fost șef al Siguranței franceze, Goron, care conducea la Paris un birou de informații și supraveghere; nu a dat rezultate. Apoi, Siguranța română a aranjat o supraveghere proprie a locuinței lui Carol, „cu scopul de a cunoaște relațiile sale și eventualele vizite ale diferitelor personalități și ofițeri din Țară”. Pentru că prințul se deplasa foarte des, se considera că supravegherea nu avusese succes.¹² În mai multe rânduri, la cererea Guvernului român, și autoritățile franceze s-au antrenat în urmărirea prințului. Pe 11 decembrie 1926, ministrul României la Paris, Diamandy, telegrafia la București: pe 10 decembrie, seara, Quai d’Orsay l-a informat că prințul Carol „și o doamnă” au părăsit Parisul, iar peste două ore s-au întors la Neuilly.¹³ Astfel de informații se vor repeta. Întreagă această urmărire, cu atâția agenți și cheltuieli așa de mari, indică o teamă reală a lui I.I.C. Brătianu față de posibilitatea reîntoarcerii lui Carol. Teamă era alimentată și de unele articole din ziarele europene, care anunțau din când în când, „din surse sigure”, iminența reîntoarcerii, aceleași zvonuri răspândindu-le și carliștii din Țară. Uneori, ziarele străine îi desemnau pe adepții lui Carol drept „complotiști”, între

¹¹ Idem, fond Casa Regală. Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.178. Rapoarte ale agenților Siguranței -- Idem, f.109-178, 185-184.

¹² Idem, f.381-382.

¹³ Idem, f.293.

¹⁴ Idem, f.102, 104.

aceștia, în noiembrie 1926 fiind considerată și regina Maria.¹⁴ Imaginea generală era aceea a unei campanii întreținută în presa occidentală de cei din anturajul prințului, cu manifestări periodice, pentru ca problema „nedreptății” ce i se făcuse lui Carol să nu fie uitată de opinia publică. Având în vedere venalitatea cunoscută a ziariștilor occidentali, costurile campaniei, în cei patru ani de exil, au fost mari. Cei care i-au finanțat, și-au recuperat banii după 1930. Din notele Siguranței rezultă faptul că prințul știa de existența agenților de supraveghere și, cel mai probabil, unele gesturi le făcea în prezența celor pe care-i identificase a fi în această postură tocmai pentru a transmite mesaje Guvernului.

Inspectorul C.D. Costescu, șeful agenților trimiși la Paris, pe 2 martie 1926, transmitea directorului general al Siguranței ceea ce interesa prioritar Guvernul¹⁵: formarea, în jurul prințului a unui grup de susținători și legăturile cu forțele de opoziție din Țară. Era prima menționare a grupării unor apropiați ai lui Carol, în timpul exilului; îl vor ajuta, inclusiv material; vor avea o contribuție la Restaurație, așteptându-și răsplătirea; din rândul lor, unii vor forma Camarila regală. Elena Lupescu era amintită, ca și în rapoartele și notele ulterioare, mai ales în legătură cu aceste două puncte prioritare din nota datată 2 martie 1926.

Costescu reușise să devină un apropiat al lui Carol, locuind uneori chiar la acesta și, prin urmare, putând raporta la București, tot ce se întâmpla. Primul susținător venit lângă prinț – în afară de Elena Lupescu –, era anunțat a fi avocatul Bogdan. (În *Memoriile sale*¹⁶, Elena Lupescu îl menționa: „Vărul nostru George Bogdan, de la Iași, a căzut victimă unui complot drăcesc, în scopul de a fi discreditat Carol. Bogdan trăia de câțeva vreme la Paris, și – bine-înțeles – era totdeauna binevenit la noi în casă. Și atunci, dușmanii, cu dovezi false, cum că vărul meu se ocupa cu falsificare de pașapoarte și vize false, ca să înlesnească trecerea românilor în Canada. A fost arestat, dar în ziua următoare a trebuit să fie liberat, cu scuze din partea poliției, căci «dovezile» aduse nu se puteau confirma. Astfel, complotul a fost

¹⁴ Idem, f.73.

¹⁶ Elena Lupescu, *Memorii*, op.cit., p.21.

zădărnicit, însă complotiștii au putut să se folosească de publicitatea afacerii cu arestul, spre a susține că prințul Carol duce o viață nevrednică de un prinț și că stă în legături cu exrocii.”) Iar primul care ar fi putut înlesni contactul cu adversarii politici ai liberalilor era considerat Nicolae Iorga, care se afla la Paris în acel moment, dar nu pentru Carol, ci pentru a-și susține cunoscutele conferințe anuale la Sorbona. În legătură cu istoricul, Costescu avea o formulă ambiguă; Carol anunțase că refuză să-l primească, „deși acesta nu ceruse să-l vadă”. Nota consemna plastic atitudinea Elenei Lupescu față de Costescu, după ce-și dăduse seama că este vorba de un agent al Siguranței „Roaiba e aceeași, nu lipsește un singur moment, nu-i chip de a vorbi cu el [cu prințul Carol], decât în fața ei [...] Cum este și firesc, Roaiba m-a aranjat bine la el. Așa a făcut cu toți de altfel; acum și la mine se uită nu ca înainte. Acum mă întreabă mereu când plec. [...] Acum ne suspectează pe toți,” Admitea, însă, că „este o femeie extraordinară [care] face ce vrea.” C.D. Costescu recomanda „O supraveghere a sa [a lui Carol] aici, de tot discretă, pentru a se ști ce face și cu cine vine în contact. [...] Însă nu cred că ar trebui acum să se lucreze la separarea lui de ea [Elena Lupescu], căci atâta timp cât vor fi împreună, nu primește absolut pe nimeni și mai târziu va fi poate mai greu.”

Tema foarte atente supravegheri a lui Carol de către Elena Lupescu apare descori în notele lui Costescu. Pe 22 martie 1926 scria: „Nu-l slăbește de loc, un pas nu face fără ea.”¹⁷ Și generalul Condeescu confirmă – într-o scrisoare către Constantin Hiott din 2 mai 1926 –, autoritarismul Elenei Lupescu: „Până acum, numai într-o singură zi această doamnă a avut îndrăzneala să intre peste noi când vorbeam. [...] Dar, punând-o la locul ei, de atunci nu a mai apărut! De câte ori am ieșit în oraș, nu a mai avut tupeul să se cramponeze de noi.”¹⁸ Asupra subiectului va reveni. Pe 27 iunie 1926, aflat din nou la Paris, Condeescu trimitea o altă scrisoare lui Hiott, cu rugămintea de a-l informa pe rege asupra comportamentului Elenei Lupescu. Aceasta se manifesta atât de autoritar, încât șoferul lui Carol și-a părăsit

¹⁷ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.260.

¹⁸ Idem, f.279-281

serviciul și s-a întors în România; „Nu mai putea suporta viața acolo, din pricina doamnei Lupescu; din pricina apucăturilor ei; de felul cum se purta față de A.S., de persoanele care caută să le impună Alteței Sale.” Carol se certa zilnic cu Elena Lupescu, iar aceasta suspecta pe toată lumea. Pe șofer începuse să-l suspecteze că e spion, „în solda noastră –, pe când, în realitate, după spusele lui Ghițescu [șoferul], ea spiona toată corespondența Alteței Sale.”¹⁹ Informații de acest fel dădeau și vizitatorii lui Carol veniți din Țară. Pamfil Șeicaru le înregistrează: la Neuilly, Elena Lupescu asculta convorbirile lui Carol de după o perdea. Si tot ea, pentru a-l speria pe prinț în legătură cu cei ce-l vizitau, a montat o presupusă tentativă de otrăvire.²⁰

Stabilirea lui Carol în Franța (așadar, sub jurisdicție franceză), i-a dat fostei sale soții, Zizi Lambrino, care locuia tot aici (avea o casă închiriată chiar în Neuilly), ideea unei acțiuni în Justiție pentru a obține de la prinț o sumă majoră – zece milioane de franci. Destinația invocată a banilor: ”Pentru a asigura traiul ei de soție legitimă, traiul și educația fiului lor legitim, Mircea.” În context, agentul Costescu s-a trezit în situația de intermediar între prinț și Guvern, postură în care l-a plasat chiar cel pe care-l urmărea. La 5 martie 1926, de la Legația României la Paris, Diamandy telegrafia Ministerului român de Externe; Carol era foarte precipitat și îngrijorat; documentul avea mențiunea: „Foarte confidențial și pentru dl. prim ministru I.I.C. Brătianu”.²¹ Anunțând procesul intentat de Zizi Lambrino, consemna trimiterea la Legație, de către Carol prin intermediul lui Costescu, a înștiințării respective, cu solicitarea ajutorului din partea Guvernului de la București. „În definitiv – scria Diamandy –, am impresia că prințul Carol este dezorientat în fața acestei acțiuni de șantaj și, izolat, cere povăț și, în măsura posibilităților, ajutor.” Îl sfătuiše să-și ia un avocat și dădea un verdict realist; tribunalul își va declina competența, pentru că faptele s-au petrecut în altă țară. Totodată, sfătuiă Guvernul să nu intervină, pentru că era o „chestiune

¹⁹ Idem, f.303-307

²⁰ Pamfil Șeicaru, *Istoria partidelor Național, Țărănist și Național Țărănesc*, Edit. Victor Frunză, București, 2000, p.319

²¹ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.299

privată”. La mijloc se afla, însă, și o foarte gravă problemă pentru România, în legătură cu succesiunea la Tron: validitatea desfacerii căsătoriei de la Odesa din 1918 putea fi pusă în discuție, ceea ce „ar avea efect asupra A.S.R. prințesa Elena și a moștenitorului Tronului”. Așadar, dacă era infirmată desfacerea căsătoriei cu Zizi Lambrino, atunci căsătoria cu prințesa Elena era ilegitimă; și, prin urmare, Mihai devenea fiu ilegitim, fără drept la moștenirea Tronului. O problemă într-adevăr serioasă pentru autoritățile române.

Paralel cu problema Zizi Lambrino, agenții Siguranței erau puși să urmărească și tema posibilei despărțiri a lui Carol de Elena Lupescu; tema va deveni subiect permanent al notelor trimise la București. Unul din apropiații lui Carol, care începuse – probabil interesat material – să raporteze și el la București, menționa la sfârșitul lui 1926²², că avusese în mai multe rânduri convorbiri cu cei doi asupra unei posibile separări, ideie la care în special Elena Lupescu „nu ar avea nimic de zis, numai să se știe în ce condiții”, dacă i se va da „ce trebuiește” ar putea face pasul. Dar, cum autoritățile de la București păreau „dezinteresate” de subiect, „dânsa profită, continuând a-l ține strâns pe Carol,; afirma însă, repetat, că ar fi gata la „supremul sacrificiu”.²³ Formula dezinteresului autorităților de la București pentru separarea lui Carol de Elena Lupescu exprima o realitate, liberalii – adevărații conducători ai României, chiar dacă în acel moment era la Guvern Alexandru Averescu - nu aveau nici un interes să vadă înlăturată piedica ce se motiva, oficial, a fi în calea revenirii în Țară a lui Carol; preferau ca prințul să rămână în exil. În același moment, autoritățile române se arătaseră alarmate și de zvonul că Elena Lupescu ar fi însărcinată – ceea ce ar fi complicat lucrurile. Zvonul fusese lansat chiar de Carol, în presa franceză; într-un interviu, la sfârșitul lui 1926, declarase; „Nu voi părăsi niciodată pe doamna Lupescu, care mi-a rămas fidelă în mizerie și aștept nașterea fiului nostru.”²⁴

²² Conform unei note a agentului CD. Costescu - Idem, fond DGP, dosar 16/1927, f.71.

²³ Idem, f. 71; Idem, Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.215.

²⁴ Idem, f.180, 26D.

Zizi Lambrino a dus o campanie zgomotoasă, prin presa franceză, contra lui Carol, care se arăta impresionat – conform raportului lui C.D. Costescu din 6 martie 1926. Agentul fusese chemat de Carol la două noaptea, și rugat să solicite susținerea Legației României. Acum intră în scenă și un alt membru al grupului de apropiați ai prințului exilat: Backer, fost ziarist la București; împreună cu ziaristul francez Sireou, de la „Petit Journal”, montează un interviu pentru presa franceză. Tot pe tema procesului, Carol avea convorbiri zilnice și cu Bogdan.²⁵ Zizi Lambrino își va lua ca avocat un „bun specialist în afaceri de senzație”, Salmond, iar Carol pe Paul Boncour, avocat „vestit, cu reputație mare”, care era și o personalitate internațională – delegat al Franței la Liga Națiunilor de la Geneva. Procesul urma să aibă loc la Tribunalul Sena, Secția I.²⁶ Toate detaliile au ajuns și la București. Chiar dacă nu voia, Guvernul roman a trebuit să se implice, pentru a evita complicațiile. La 12 martie 1926, i se cerea telegrafic lui Diamandy, la Paris, să sfătuiască pe Carol să părăsească Franța, pentru a ieși de sub jurisdicția acesteia, și să trimită la București o cerere de stabilire a domiciliului în Țară.²⁷ Însă, Carol refuză să părăsească Franța, explicându-și gestul într-o scrisoare către generalul Condeescu, din 13 martie: „Cât despre Zizi Lambrino, oriunde m-aș fi găsit eu, ar fi găsit mijlocul să facă acțiunea și de aici am putut să mă apăr mai bine ca oriunde”. Prințul se arăta foarte supărat pe fosta soție: „Șantajul de la Paris nu mă acoperă pe mine cu noroi, ci pe ea; în sfârșit, și-a dat arama pe față înaintea lumii întregi, în fața căreia este complet descoperită, și nu este apreciată decât de ziarele revolver și de acei câțiva care o înconjoară și o ajută în acțiunea ei.” Își anunța intenția de a pune „această ființă cu botul pe labe”. Acțiunea trebuie dusă” în așa fel încât să amuțască pentru totdeauna și am mijloacele s-o fac și de aci din Paris o voi putea face în condițiuni perfecte. „Cerea, însă, și presiuni din partea autorităților de la

²⁵ Idem, f.80.

²⁶ Idem, f.257.

²⁷ Idem, f.300. Cererea de stabilire a domiciliului, către regele Ferdinand, era concepută de Constantin Hiott pe 9 martie 1926; Carol a trebuit doar să o semneze. Domiciliul cerut era la generalul Nicolae Condeescu - Idem f.298.

București: „Cred, după câte îmi aduc aminte din angajamentul ei [luat în cadrul aranjamentului cu Guvernul român din 1920], că veți putea lua măsuri din Țară, adică să-i tăiați fondurile; ar fi o palmă și un avertisment serios. Ar fi cel mai mare serviciu ce mi l-ați face dacă ați proceda energic în această direcție. Urmare legală nu poate avea această chestiune, sau cel mult urmările pot fi pentru ea și în absolutul ei detriment.” Pe avocatul Salmonle îl considera „un jucător de cărți, cunoscut în Barou de a fi un specialist în chestiuni de șantaj și murdării de acest soi”. Carol se plângea că nu a primit ajutor de la Legația României, care „s-a ținut într-o rezervă prudentă”, până au venit instrucțiuni din Țară, pentru care, mulțumea celor de la București.

Își motiva din nou refuzul de a părăsi Franța: nu voia să aibă aerul că a fugit din fața lui Zizi Lambrino. Apoi, Carol, știind că scrisorile pe care le trimitea la București erau deschise de Siguranță, prezenta și ceea ce dorea să ajungă la urechile autorităților: A făcut demersurile pentru a se înscrie la Universitate; are legături foarte restrânse, „egale cu zero”; nu se va retrage într-o localitate mică, deși vrea să trăiască liniștit. Ridica problema pașaportului Elenei Lupescu și ale celor din familia ei; cei de la București nu trebuiau să fie îngrijorați, „căci și până aci ați putut constata absoluta neparticipare a ei, cât și a d-lui Lupescu; au refuzat contactul cu cei ce vor scandal, au refuzat a da fotografii etc.” Așadar, avuseseră o purtare loială față de România și nu trebuiau nedreptățiți. „N-are nimeni dreptul – scria prințul – de a-și încărca sufletul și conștiința cu viața unui om. Deci, încă odată insist asupra acestui lucru și vă rog a face posibil să li se dea pașapoartele.” Pentru a îmbuna Guvernul, Carol se arăta împăcat chiar și cu plasarea lângă el a unui agent al Siguranței, lăsând să se înțeleagă că știe statutul acestuia; „Sunt foarte mulțumit că Costescu a mai rămas aici, căci, afară de bănuiala că-mi deschidea corespondența, am fost foarte mulțumit de serviciile lui și, în momentul de față îmi este extrem de util, încât aci nu poate fi vorba de suspiciune.”²⁸

²⁸ Idem, f.267-277. Scrisorile lui Carol către generalul Condeescu, păstrate în fondul Casa Regală. Carol Caraiman, sunt copii, având același scris și antet-ul „Cabinetul șefului Casei ASR principele moștenitor” – hârtii pe care le avea generalul Condeescu; așadar, scrisorile lui Carol ar fi putut fi copiate pentru a fi date Siguranței, chiar de către Condeescu, sau de un secretar al său: scrisul seamănă cu al generalului.

A doua zi, pe 14 martie, Carol îi scrie iar lui Condeescu, dovadă a faptului că, deși nu voia să arate, era puternic preocupat de procesul cu Zizi Lambrino. Cerea, iar, ca de la București să vină „represaliile necesare, adică tăierea fondurilor, căci, legalmente, în urma aranjamentului luat, a încetat a mai putea profita de dânsule. Cum toată chestiunea nu este decât un ordinar șantaj, dacă ea va simți că nu ne speriem și că riscă să sufere consecințele actului, va fi o palmă binevenită și o va pune pe gânduri.” În Paul Boncour avea deplină încredere; „Sunt convins că vom putea pune pe această infamă șantajistă cu botul pe labe. Îi trebuie dată o așa lovitură încât să nu se mai poată ridica niciodată.” Pentru urechile Guvernului, întârea: ”Repet cu toată energie, că nu trebuie să aibă nimeni teamă că voi avea relațiuni cu persoane cari îmi pot fi primejdioase. N-am și nu voi avea intenția de a avea relațiuni cu, nimeni, nu voi avea niciodată manifestațiuni dăunătoare nimănui.”²⁹

La București nu se prea avea încredere în promisiunile lui Carol. Aceasta și pentru că era cunoscută firea lui și pentru că informațiile spre București erau din surse multiple, adesea contrazicându-se. Cum la Palatul Regal se aflase că principele pregătea un interviu pentru presa franceză și engleză, „din înalt ordin” - deci al regelui Ferdinand -, ministrul Palatului, Constantin Hiott, cerea Guvernului să alerteze Legația României la Paris. Trebuia să se arate prințului „neoportunitatea unui asemenea act, căutând a-l face să renunțe la el”.³⁰

Luna martie 1926 se încheia cu noi presiuni asupra lui Carol: Zizi Lambrino îi trimitea o somație – să se prezinte la Liceul Michelet, pentru a stabili starea civilă a copilului Mircea, cu ocazia înscrierii la acel liceu, conform regulamentului instituției respective. Prințul refuză, ceea ce însemna refuzul recunoașterii copilului³¹, act în contradicție cu scrisoarea din 1 august 1919. Procesul animă relațiile

²⁹ Idem, f.262; o altă copie a aceleiași scrisori Idem, f.287.

³⁰ Idem, f.59.

³¹ Idem, f.319. Carol va cere, totuși, în mai 1926, ministrului Palatului Regal, Constantin Hiott, o copie de pe actul de naștere al copilului lui Zizi Lambrino – Idem, f.307.

dintre Lagația României, agenții Siguranței și Carol, lăsând în umbră pe Elena Lupescu.³² Procesul se va finaliza abia în toamna lui 1926. Agentul Costescu telegrafia la București, pe 17 noiembrie 1926, anunțând finalul. Paul Boncour reușise să obțină o singură sentință pentru ambele cereri ale reclamantei – zece milioane franci francezi și declararea lui Mircea Lambrino drept copil legitim al lui Carol. Frazele lui Costescu sunt de-a dreptul entuziaste: „Maestrul Boncour, într-o pledoarie extraordinară pentru Țară, pentru Dinastie și chestiunile dezbătute, [a] susținut incompetența [tribunalului] pentru ambele chestiuni, și [a] cerut respingerea acțiunilor [...] Zi mare de proces [...] Impresie excelentă.”³³ (Telegrama i-a fost transmisă imediat și lui Ferdinand) Tribunalul decisese, conform celor cerute de Boncour, că nu are competența să judece fapte petrecute în altă țară. Și prințul Carol se arăta încântat de câștigarea procesului; telegrafia bucuros la București, generalului Condeescu: „Câștigat cum doream. Carol.”³⁴ La 24 noiembrie 1926 revine asupra problemei, într-o scrisoare către același adresant: „Totul se termină cu bine, după cum era, de altfel, natural, căci aci suntem într-o țară unde Justiția știe să discearnă între o cauză dreaptă și un vulgar șantaj.” Urmau formulări foarte violente împotriva lui Zizi Lambrino: „Purtarea acestei ordinare șantajiste a sfârșit prin a depăși toate măsurile. Nu s-a mulțumit cu procesul, ci acum, la ea în casă, proferează insulte și amenințări că va uza de mijloace «sistem Manciu» [aluzie la împușcarea șefului Poliției Iași, în 1924, de către Corneliu Zelea Codreanu], viitorul scandal în stradă etc. În tot cazul, după pierderea procesului am dreptul de a mă aștepta la orice, încât n-ar fi inutil să se ia măsuri de îndepărtare a acestei hydre”. Nu preciza

³² Idem, f.278.

³³ Idem, f.308.

³⁴ Idem, f.309. Procesul Carol - Zizi Lambrino prezentat și de Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., vol.II, p.154. I.S. face o interesantă comparație între apelativele adresate de Carol lui Zizi Lambrino în anii 1918-1919 și acelea din 1926. Vezi și Idem, *Criza dinastică...*, op.cit., p.64-65.

ce înțelege prin „îndepărtare”. Carol îndemna autoritățile românești la acțiuni dure, oferind ca motiv și faptul că Zizi Lambrino scria o carte; „Scopul nu este atât de a mă ataca pe mine, cât pe părinții mei și îndeosebi pe regină. Eu v-am pus la curent, e treaba voastră a lua măsurile necesare[...] chiar în mod oficial.”³⁵ Carol avea dreptate: acțiunile inițiate de Zizi Lambrino, ca și anunțata carte de memorii, au constituit, în 1926, unul dintre subiectele des abordate de presa occidentală - chiar și din țările nordice³⁶ -, fapt ce aducea deservicii de imagine României. (Într-un raport al agentului C.D. Costescu, din 5 ianuarie 1927, se menționa că fragmente din cartea scrisă de Zizi Lambrino ar fi început deja să apară în săptămânale din Statele Unite, „numita doamnă divulgând în public în mod exagerat anumite intimități de la Curtea noastră Regală.”³⁷

Începutul lui 1926 era momentul când, după Elena Lupescu și familia sa, Siguranța își arăta interesul și pentru alți membrii ai anturajului lui Carol. Între ei Melic S. Mendel, zis Mendel Mihail sau Miercea Mihail. Acesta este primul din anturajul lui Carol din exil căruia Siguranța îi întocmește o fișă completă și chiar îl atrage. Era ziarist evreu din București, fiu al samsarului Saul Mendel. Scrisese la ziarele din România, mai ales la „Chemarea” și „Facla”. Fusese corespondent al ziarelor „Adevărul” și „Dimineața” în Polonia, Italia și Franța. „Este cunoscut la Direcțiune [Direcția Generală a Poliției de Siguranță a Statului] ca unul ce împreună cu N.D. Cocea au dus campania violentă contra instituțiilor Statului, cu ocazia mișcării

³⁵ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.263-264 bis.

³⁶ Idem, f.101 - despre relatările presei suedeze.

³⁷ Idem, fond DGP, dosar 16/1927, f.71. Ziarele vieneze „Neue Freie Presse” din 15 februarie 1927 și „Neues Wiener Tagblatt” din 16 februarie 1927, știau și titlul cărții de memorii: *Viața unei femei nenorocite*. Cu o anumită satisfacție relatea presa bulgară: „Această știre [a apariției cărții] a produs multă indignare la Curtea Regală română, întrucât cartea în chestiune va conține în faximile multe scrisori amoroase ale prințului Carol, iar unele chiar violente la adresa reginei Maria.” – „Utro”, Sofia, din 20 februarie 1927.

comuniste subversive care se făcea în cursul anilor 1919-1920.” În octombrie 1921 fusese reclamat autorităților judiciare italiene, pentru că a încercat să excrocheze în afacerea ștampilării acțiunilor petrolifere române aflate în mâinile foștilor inamici, la Legația din Roma; fusese condamnat la 10 luni de închisoare. La Paris reprezenta mai multe ziare din România. Asista foarte des la dezbaterile Ligii Națiunilor. Avea capacitate mare de influență, prin multiple cunoștințe printre ziariștii occidentali.³⁸ Așadar, un om periculos, în cazul când Carol s-ar fi hotărât să-l folosească împotriva Guvernului român. La 31 decembrie 1926, la o întrebare a Ministerului de Interne de la București, privindu-l pe Mircea Mihail, un „comisar special” trimis la Paris menționa și funcția acestuia pe lângă prințul Carol – aceea de „secretar”.³⁹ Mircea Mihail s-a dorit și în slujba autorităților de la București, bănuind că deja aceștia îl au în atenție. Faptul reese dintr-o

³⁸ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.32Ș. Mircea Mihail era cunoscut în mediile ziariștilor europeni; „Daily Express” din 29 ianuarie 1927 îl numea „emisarul misterios al prințului Carol” – ANIC, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 64, f.19. Secția Presa Externă a MPN, în unele cazuri, obținea de la atașatii de presă români din străinătate tăieturi din ziare cu articolele ce priveau România; este sursa prin care, în volumul de față, se va putea face trimiterea și direct la publicația din care se citează. De menționat faptul că, după renunțarea la titlul de principe moștenitor, la sfârșitul lui 1925, primul venit lângă Carol – în afara Elenei Lupescu – a fost Elias Weintraub, evreu născut în București, dezertor din Armata Română, care-și schimbase numele în Vasile Luca (uneori Vasile de Luca). În timpul primului război mondial a fugit din România, prin Odesa și Constantinopol, unde pretindea că este ziarist. Ajuns la Milano, unde va fi secretar al lui Carol – decembrie 1925-februarie 1926. „El devine – se scria într-un material al Siguranței din 1927 – singurul om de încredere al ex prințului Carol și al Elenei Lupescu, primind și ducând corespondența la poștă, executându-le diferite comisioane în oraș”. La Paris a rămas foarte puțin timp lângă Carol. ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.380. În momentul când l-a părăsit pe Carol, a luat cu el o serie de scrisori ale acestuia; va încerca sa le vândă unor ziare din SUA, în decembrie 1928, când se afla la Berlin; suma cerută fiind prea mare, tranzacția n-a avut loc. De tentativă a aflat și Legația României din Germania – Idem, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 64, f. 114-115.

³⁹ Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.321.

scrisoare, trimisă de la Paris la 26 iulie 1926: „De când A.S.R. prințul Carol de afla la Paris, am desfășurat, în legătură cu evenimente care privesc direct pe A.S. precum și Curtea Regală din București, o activitate despre care presupun că M.S. a fost informată. Aș fi dorit, totuși, ca prin viu grai să împărtășesc M.S. o sumă de elemente în cunoștința cărora am fost pus de împrejurării elemente de fapt și de judecată, pe care să-mi fie îngăduit să le socot de oarecare însemnătate pentru M.S. și, implicit, pentru binele Țării.⁴⁰ Cerea o audiență în contextul vizitei în Franța a regelui Ferdinand, dar și al zvonurilor vehiculate în presa occidentală conform cărora regele era gata să anuleze Actul din 4 ianuarie 1926.

20 mai 1926 era datată fișa personală întocmită de Siguranță altui membru al anturajului prințului Carol, Joseph Bogdan (vărul Bogdan din memoriile Elenei Lupescu), evreu din România, născut la Roman în 1891. Licențiat în Drept la Iași. Ajunsese în Franța în 1925. Era urmărit și de Serviciul Secret francez care informase Siguranța română că-și prelungise sejurul la Paris. Deși nu mai era student, avea funcția de secretar al grupului studenților români de la Facultatea de Drept de la Paris. Practica avocatura – diploma lui fusese recunoscută în Franța în 1920 –, fiind consilier al românilor din Paris. Îl vizita foarte des pe Carol, și organiza manifestații de simpatie pentru acesta printre studenți.⁴¹ Asupra loialității lui Bogdan, prințul avea unele îndoieli spre sfârșitul lui 1926, determinate de schimbarea poziției Legației României față de acesta: la început nu era agreat de diplomații români, pentru ca apoi să „între peste tot”. Mihail Mircea credea că Bogdan „informa Legația în mod tendențios.”⁴²

În primul cerc al apropiaților lui Carol erau și alte persoane cu fișe la Siguranță, cunoscute pentru trecutul lor dubios sau chiar

⁴⁰ Idem, f.323-324.

⁴¹ Idem, f.327; Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, op.cit., p.120.

⁴² ANIC, fond DGP, dosar 16/1927, f. 71.

infrațional. Barbu Ionescu, fost Leibovici, fugise din România de teama unei arestări pentru excrocherii; ajunsese industriaș în Belgia. Se îngrijea mai ales de propaganda favorabilă prințului exilat. Urma Hugo Backer, evreu din Craiova, condamnat pentru dezertare din Armata română și expulzat din Suedia pentru excrocherie; avea relații cu reprezentanții Franței la Liga Națiunilor și cu redacțiile unor ziare pariziene, fiind astfel util mai ales în domeniul propagandei. Era și un personaj care avusese o funcție importantă în Țară, Nicolae Gatoski, prefect de Bacău în timpul guvernării Averescu în 1920-1921. Treptat, își va cuceri primul loc în anturajul prințului Carol, după Elena Lupescu, studentul Constantin Dumitrescu (Puiu) ; va îndeplini funcția de secretar al exilatului, funcție pe care și-o va păstra și după Restaurare.⁴³

Dacă toți principalii susținători ai lui Carol erau de o calitate morală joasă, între „carliștii” mai puțin apropiați prințului erau și oameni de valoare. O listă a principalilor „carliști” o prezintă istoricul Ioan Scurtu, care-i împarte pe domenii de activitate. Dintre diplomați; Petru Ciolan, Alexandru Cretzianu, Nicolae Tătăranu - aflați în diferite posturi la legații din Occident. Urmau militari, care erau și cei mai mulți: generalul Nicolae Condeescu, Anton Holban, Ernest Baliff, Nicolae Racoviță, Teodor Tăutu; coloneii Paul Teodorescu, Gabriel Marinescu, Andrei Popovici, Ștefan Zăvoianu, August Stoika, Ilie Demetrescu; maiorul Victor Precup ș.a. O susținere financiară majoră a primit Carol de la bancherul Aristide Blank. Se adăugau profesori universitari și ziariști de prestigiu în epocă, precum Nae Ionescu, Mihail Manoilescu sau Nichifor Ceainic.⁴⁴

Dintr-o scrisoare, din 19 martie 1926, a agentului Costescu de la Paris către șeful lui din București, afluăm că cei din anturajul lui Carol aveau toți dosare la Siguranță, „nu prea frumoase”, fiind urmăriti ca „oameni de neîncredere”; primii erau Bogdan, Backer,

⁴³ Vezi pe larg la Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, op.cit., p.119-121.

⁴⁴ Idem, p.121-123.

Mendel.⁴⁵ Informat, generalul Condeescu se angaja; „Voi trimite A.S. relațiuni precise asupra lui Bogdan, Backer, Mendel Mircea, spre a ști pe cine are în față, căci lumea știindu-l în contact cu oameni care au un trecut dubios, îl taxează la fel, și aici toți se întreabă cum este posibil?”⁴⁶ Așadar, prințul știa cu cine se înconjurase, și se complăcea în asemenea tovărășii. Mai mult, când i s-a spus că apropiatii săi au dosare „nu prea frumoase” la Siguranță, în loc să-i îndepărteze, și-a revărsat supărarea asupra lui Costescu, convins că acesta este „agent de execuție” trimis de Guvern; îl anunța că nu va mai vorbi cu el, ultima întrevvedere fiind foarte tensionată; „Dacă vă pare că e ceva neclar în felul meu de a fi – spusese prințul – n-aveți decât să-mi puneți întrebările direct. [...] În prezent, nu pot vorbi cu cineva, fără ca să nu știe Siguranța, care își umple dosarul cu noian de minciuni.”⁴⁷ La fel cum va face în timpul domniei, Carol își proteja apropiatii în raport cu instituțiile Statului. De asemenea, tot așa cum va face în timpul domniei, îi favorizează, înlesnindu-le satisfacerea unor interese; cu deosebirea că, în timpul exilului o făcea la scară redusă. Acum se inaugurează de viitorul rege practica răsplătirii fidelității, care va atinge proporții astronomice după Restauratie. Si în exil, prima pe listă era Elena Lupescu. Ea era beneficiara vilei din Neuilly și a castelului din Coësme. Apoi, din veniturile mereu sporite ale prințului, trimise din Țară de generalul Condeescu, sume mari îi erau date ei și familiei ei. Aflând ce se întâmplă, generalul s-a arătat indignat; după trimiterea de la Paris a sumei de 4.000 de franci familiei Lupescu în România, îi scria lui Carol, amenințându-l că va închide „robinetul”, în cazul continuării practicii.⁴⁸

⁴⁵ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.68-71,76-79.

⁴⁶ Idem, f.82-83.

⁴⁷ Idem, f.84-87 - raport din 3 aprilie 1926.

⁴⁸ Idem, f.305-307.

*

Chiar din 1926, problema Carol ocupă un spațiu tot mai mare în dezbaterile politice din România. A avut un rol important în schimbarea de guvern din martie 1926. Impofida așteptărilor îndreptățite ale Partidului Național și ale Partidului Țărănesc de a ajunge la Putere, la încheierea legislaturii liberale, I.I.G.Brătianu – având și sprijinul reginei Maria – a impus regelui Ferdinand numirea lui Alexandru Averescu, președintele Partidului Poporului, ca prim ministru. Unul din motive era convingerea liberalilor că generalul va păstra Actul de la 4 ianuarie 1926. Noul Guvern a mers pe această linie, dar cu măsuri de siguranță mai lejere, lăsând impresia unei anumite destinderi în relațiile cu fostul principe moștenitor. Cenzura asupra problemei Carol s-a păstrat, dar cu o anumită lejeritate. Mai ferm se arăta ministrul de Interne, Octavian Goga, care pentru cazul unei reveniri clandestine a lui Carol anunța arestarea acestuia și expedierea peste graniță.⁴⁹

Întâlnirile avute în 1926, în Franța, de Ferdinand și Maria cu Carol⁵⁰ nu au dus la o înțelegere privind reîntoarcerea. Motivul esențial: refuzul celui din urmă de a se despărți de Elena Lupescu. Astfel, Carol rămânea captiv anturajului său parizian. Nici agravarea bolii regelui, în toamna lui 1926 – context în care s-a lansat în presa occidentală chiar ideea unui complot pentru revenirea în Țară a lui Carol – nu a schimbat situația. S-au făcut doar unele precizări de poziții, la presiunea lui I.I.C. Brătianu, în continuare atotputernic deși nu mai era prim ministru. Guvernul va întări supravegherea fostului moștenitor al Tronului și va înăspri cenzura, în urma unui avertisment ferm pe care-l adresase Brătianu. Însuși regele e făcut să semneze o scrisoare de confirmare a Actului din 4 ianuarie. În fața acestei opoziții revigorate față de el, în decembrie 1926 Carol declară, pentru presa pariziană, că nu are intenții complotiste.⁵¹ În context Partidul

⁴⁹ Ioan Scurta, *Criza dinastică...*, op.cit., p.72.

⁵⁰ Idem, p.75

⁵¹ Idem, p. 95-82

Național Țărănesc s-a pronunțat pentru revenirea prințului, dar nu și a Elenei Lupescu. Este poziția ce o va avea constant, inclusiv în perioada de după Restaurației de acceptare a lui Carol, dar nu și a anturajului său. În schimb, liberalii răspândesc în 1957, broșura intitulată *Țara și Dinastia. Fapte și documente privitoare la regularea succesiunii la Tron*. Tot ei determină, în iarna lui 1927, confiscarea mai multor numere de ziare în care se publicaseră articole procarliste.⁵²

1927 a fost anul în care mulți și-au format convingerea că sosea momentul lui Carol; că boala și moartea lui Ferdinand îl va aduce pe Tron, cu toată opoziția liberalilor. Perspectiva aceasta considerată foarte apropiată a făcut ca anturajul interesat al prințului să sporească. Cei nou veniți, ca și cei vechi întrețineau în opinia publică ideea „nedreptății” din 4 ianuarie 1926; iar prințului îi alimentau teoria „drepturilor” sale, de care a fost deposedat abuziv. Pentru a se putea ocoli problema cuvântului dat - că nu va reveni în Țară și va respecta Actul din 4 ianuarie 1926 -, s-a mers pe ideea obligativității încălcării lui, în caz că Poporul va cere acest lucru, chiar și Familia Regală fiind subordonată voinței naționale. Este motivul pentru care a fost impulsionat curentul carlist, lărgirea lui fiind constatată de Siguranță. Așadar, o agitație mereu sporită în rândul apropiaților lui Carol și o propagandă – clandestină în Țară și deschisă în presa occidentală – care să indice popularitatea în creștere a prințului și dorința tot mai largă de a-l vedea revenind. Toate acestea corespunzând numai în mică măsură în acel moment, unei aspirații reale a românilor. Replica Guvernului a constatat în întărirea măsurilor de supraveghere a lui Carol și a celor de prevenire a reîntoarcerii lui. Se răsfrângeau și asupra carliștilor în general.

Profitând de faptul că un principe aflat în exil, antrenat într-o aventură amoroasă ce părea romantică, stârnea interesul opiniei publice occidentale și, deci, al presci, apropiații lui Carol i-au asigurat

⁵² ANIC, fond DGP, dosar 117/1929, f. 165-167, 170, 174.

acestui și Elenei Lupescu o prezență relativ constantă în ziarele din Franța și Anglia. Însă, pentru inițiatorii campaniei, adevărata țintă a acestei nu era opinia publică occidentală, ci aceea românească, ziarele străine reușind să pătrundă în România uneori chiar atunci când aveau materiale „subversive” – iar când Cenzura intra în acțiune, ecoul era asigurat prin comentariile celor inițiați.

Un întins interviu, luat de Lady Drummond Hay Elenei Lupescu, apărea în „Daily Express”; era datat Paris 6 martie 1927⁵³. Prințul Carol nu a renunțat la Tron pentru mine, așa cum a fost făcută sa creadă lumea – declară Elena Lupescu. Nu sunt nici o sirenă, nici o Circee, nici un vampir. Sunt doar o prietenă loială, iar nu un obstacol la îndatoririle prințului Carol. [...] Eu n-am smuls pe Carol de pe Tron, nici nu-l rețin de a deveni rege; sunt prietena, tovarășa și camarada sa în exil.” Urma o îndelungă prezentare idilică, făcută de reprezentanta ziarului, a Elenei Lupescu, cu îmbrățișarea teoriilor acesteia, ceea ce lăsa impresia de interviu comandat: „Am fost cu doamna Lupescu trei zile și am găsit că ziarele europene și americane, după care Carol ar fi părăsit pe frumoasa sa prietenă, sunt neadevărate”. Înregistra și existența permanentă a doi detectivi care păzeau vila cu două etaje din Neuilly, fapt cunoscut de locatari. Ziarista creiona un portret foarte atrăgător gazdei sale: „E o față cu aparență delicată. [...] Părul său nu e roșu, e de culoarea grâului copt, sărutat de soarele amurgului. Valuri curate de aur încadrează în linii moi fața ei ce pare o floare în frumusețea sa delicată. [...] E de statură mijlocie, cu mâini, picioare și glezne frumos modelate, iar tenul său e de o izbitoare albeață ca de lapte. [...] Fără îndoială că marea ei frumusețe ar fi splendidul ei păr pe care-l poartă scurt, dar nu tuns băiețește; pentru mine, însă, marea sa atracție sunt ochii săi, nici mari, nici negri, mai curând de culoare deschisă, umbriți de gene aurii și de sprâncene moi închise.” Imaginea idilică era completată cu menționarea „rochiei bleu-marine, cu fusta scurtă, pantofi și ciorapi

⁵³Interviu transmis la București de Legația română din Paris - Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 4/1927, f.1-6.

gris fere.” Că interviul era comandat – și tot ce se poate, plătit –, aflăm chiar de la Elena Lupescu: „Trebuie să spun adevărul. [...] Am lăsat să treacă destulă vreme fără să răspund la poveștile scandaloase cu privire la relațiile mele cu prințul Carol.” Timp de doi ani fusese „crucificată” pentru afecțiunea ei față de Carol. „Am suferit! Doamne, cât am suferit[...] Tortura morală, umilirea de a mă vedea trecută drept o femeie rea, o aventurieră; oroarea de a mă vedea acuzată tocmai de acele sentimente pe cari cu le dezaprob.” Venise, însă, timpul să răspundă. Ziarista își folosea tot talentul literar pentru a crea din Elena Lupescu imaginea însăși a purității: „O paloare și mai mare urmă ușoarei îmbujorări care i se urcase în față sub emoția celor ce spunea.” (De comparat cu denumirea ce-i dăduse, în 1926, un agent al Siguranței: „Roaița”). Elena Lupescu se arăta foarte indignată de felul cum o privea opinia publică: „Lumea a spus și scris o mulțime de lucruri crude despre mine [...] Ei au vrut să mă facă să trec drept un soi de femeie rea, [...], aventurieră fără inimă care distruge viața prințului Carol, care-l smulge de lângă soție și micul său fiu, care-l face să se învrăjbească cu regina Maria și cu tatăl său, regele; că eu, biata Elena, sunt răspunzătoare de toate tulburările din Țara sa, și că atunci când ridic doar degetul mic bătrânul Tron al României se clatină și se prăbușește. [...] O! E caraghios, caragnios! [...] Vreau să spun că ar fi caraghios, de nu ar fi revoltător.” De fapt, dușmanii voiau să lovească, indirect, în Carol. „Între noi – continua Elena Lupescu – nu e o vulgară afacere de dragoste. [...] Prințul Carol are nevoie de un prieten. Eu am fost acel prieten [...] sunt devotată lui, intereselor sale, familiei și Țării sale. Nu sunt decât o prietenă loială, iar nu o piedică în îndatoririle prințului Carol.” Cu „mare vehemență”, declara că nu va sta niciodată în drumul eventualei împăcări dintre Carol și soția sa. Pentru deplina captare a simpatiei cititorilor, erau menționați și cei zece câini pe care-i îngrija Elena Lupescu și patriotismul acesteia: „Pentru dânsa, tot România este țara cea mai dorită de pe pământ”; România e „Țara lui Dumnezeu”, având mai mult farmec decât oricare alta.

Interviul Elenei Lupescu, așa cum s-a dorit, a fost larg popularizat în presa europeană, iritându-i pe diplomații romani din Occident. Note pe acest subiect se trimiteau de la Londra și Paris la București. Iar de la Berlin, F. Nano, ministrul României, transmitea textul reluat în presa germană. În România, autoritățile s-au aplecat asupra interviului, acesta fiind citit chiar de Alexandru Averescu. (Pe adresa lui Nano se află mențiunea: „8 aprilie 1927. Dl. prim ministru cunoaște interviul”)⁵⁴

În aceeași ofensivă mediatică se înscrie și materialul – pretențios numit *Memorii* – semnat de Elena Lupescu la jumătatea lui 1927, pentru presa americană, dar destinat, în mod vădit, cititorului din România. Amintea iar „intrigile dușmanilor” lui Carol; permanenta urmărire a „spionilor”; pentru prima dată nega ideea că ar fi evreică, dar afirma că s-ar fi simțit mândră să fie; declara melodramatic: „Eram de la început pregătită la sacrificiu și suportarea oprobiului public pentru Carol”.⁵⁵

În mod normal, însă, un ecou mai mare s-a obținut prin folosirea presei occidentale de către prințul Carol, pentru a transmite, în 1927, mesaje către Țară. În ziarele germane, în martie 1927, în contextul valurilor create de menționatul interviu planturos al Elenei Lupescu,

⁵⁴ Idem, dosar 5/1927, f.218; traducerea interviului Idem, f.220-222. În toamna lui 1927, mai multe publicații europene vor relua interviul din 20 martie 1927. La Berlin apărea în „National Zeitung” pe 22 octombrie; la Praga, în „Abenblatt der National Zeitung” din 5 noiembrie, sub titlul incitant *Cum ne-am iubit, prințul Carol și eu. O descriere a Elenei Lupescu, iubita fiului de rege român*. Publicații consemnate în ANIC, fond MPN. II Presa Externă, dosar 38, f.119-121, 140-144; la Sofia, în „Democratiskiski Zigovar”, 10 octombrie.

⁵⁵ Circulația mărturiilor Elenei Lupescu, sub titlul *Memorii*, destinate inițial presei americane, a fost largă. La Londra apărea în „The Sunday News”, octombrie 1927; la Budapesta în „Pesti Napló”, octombrie 1927. Vezi și ANIC, fond MPN. II. Presa Externă, dosar 38, f.16, 19,37,43-48,59. În SUA, prima apariție a fost în „Washington Herald” apoi în „Chicago Herald Examiner” - din septembrie 1927; vor apare în toate publicațiile Trustului Hearst. Faptul a alarmat pe atașatul român de presă la Washington, care anunța repetat la București noile apariții - ANIC, fond MPN II, Presa Externă, dosar 38, f. 12,29,35. În România va apare integral după 1989.

apărea și o scurtă, dar semnificativă, declarație a lui Carol: „Atâta timp cât regele este în viață, nu voi întreprinde nici o acțiune, deși un puternic partid politic mă susține și am numeroși partizani devotați.”⁵⁶ Iar presei americane îi declara că vrea să revină în România, ca să-și vadă tatăl bolnav. În știrea difuzată de agenția International News Service, se adăuga: „Declarația [prințul Carol] a făcut-o în prezența soției sale, d-na Lupescu [subl.n.], care cu lacrimi în ochi a aprobat hotărârea, adăugând că, Carol cu siguranță se va întoarce din nou la dânsa.”⁵⁷

Boala regelui Ferdinand a fost un bun pretext pentru a fi vehiculată, în prima jumătate a lui 1927, ideea reîntregirii Familiei Regale. Revenirea lui Carol era des menționată, ca o certitudine, de presa elvețiană în ianuarie 1927 – conform rapoartelor diplomatului român N. Petrescu-Comnen, de la Legația din Berna. Ziarele elvețiene se bazau și pe știrile în acest sens apărute în ziare din România, ca „Adevărul”, „Lupta”, „Dimineața”. De la București se transmisese ordinul ca asemenea știri să fie dezmințite, fapt care-l contraria pe reprezentantul României: „Acțiunea noastră, destul de energică, de a lămuri opinia publică, devine imposibilă când trebuie să dezmințim chiar pe compatrioții noștri și presa noastră proprie.”⁵⁸ Și de la Paris, ministrul României, Constantin Diamandy, transmitea la Ministerul de Externe același tip de informații: „Le Journal”, citând din „Dimineața”, răspândea știrea că prințul Carol ar fi plecat la Rappallo ca să-și vadă fiul, de unde va merge la București, pentru reconcilierea cu Familia Regală.⁵⁹ Mergând mai departe, Radio Berlin a transmis, pe 31 martie 1927, știrea că însuși Guvernul român l-ar fi invitat pe Carol în Țară, „întrucât regele Ferdinand este grav bolnav”.⁶⁰ Invitația, însă, nu a existat. Întreagă această agitație în presa occidentală lăsa impresia unei abile coordonări; anturajul lui Carol de la Paris și carliștii din Țară lucrau intens.

⁵⁶ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.192.

⁵⁷ Idem, f.181.

⁵⁸ Idem, f.190.

⁵⁹ Idem, f.191.

⁶⁰ Idem, dosar 16/1927, f.9.

*

Apropierea tot mai evidentă a momentului morții regelui Ferdinand a generat o agitație sporită în rândul partizanilor lui Carol din Franța, și a lărgit cercul acestora din România. În curentul carlist intrau tot mai mulți oameni politici din Opoziție, majoritatea considerând că succesiunea la Putere era un țel posibil de atins în condițiile revenirii și urcării pe Tron a lui Carol, adversar al liberalilor. Curentului i se alătură tot mai mulți ofițeri tineri, unii pentru a urca mai repede scara ierarhică, alții din convingerea sinceră că se alătură unei cauze drepte. Și, era înregistrată creșterea curentului carlist în rândul celor mai diverse grupuri sociale. Se crea în jurul prințului aureola unui persecutat care avea numai intenții bune pentru Țară. Treptat, opinia publică începe să-i perceapă pe susținătorii lui Carol ca pe niște luptători pentru dreptate, dezinteresați și, de aceea, demni de respect; pentru unii carliști, aprecierea corespundea adevărului. În aceste condiții, Guvernul s-a trezit în fața unei situații foarte periculoase; aspirațiile fostului principe moștenitor au ajuns a avea o susținere tot mai largă, astfel încât, o tentativă de revenire și încălcarea a actului din 4 ianuarie 1926 putându-se realiza peste capul autorităților.

În condițiile agravării bolii regelui, acesta a fost determinat de Brătianu să mai facă demersuri pe lângă Carol pentru a respecta Actul din 4 ianuarie. La 4 iulie 1927 este trimis la Paris un general (probabil Nicolae Condeescu) cu un mesaj verbal din partea lui Ferdinand. Îi cerea prințului să-și respecte cuvântul de renunțare la Tron. Și, pentru prima dată, făcea referiri pe larg la anturajul care-l îndrepta pe Carol pe căi greșite.

Prințul trebuia să dea o declarație fermă „care să nu mai lase pentru nimeni nici o îndoială și care să taie scurt agitațiile celor care, într-un scop criminal vor să se servească de persoana lui”. În schimbul declarației i se promitea stabilirea unor relații mai apropiate cu părinții lui, dar și sporirea veniturilor: „Guvernul ar fi, astfel, dornic de a contribui cu tot ce se va putea pentru ca să fie ușurată și

înfrumusețată noua viață pe care prințul și-a ales-o.” Emisarul ducea la Paris și o scrisoare a lui I.I.C. Brătianu, datată 3 iulie 1927, aprobată de Ferdinand, în care de asemenea se făceau referiri la anturajul dăunător lui Carol și la curentul carlist din Țară: „Câțiva din cei îndurerați, fără a-și da seama că monarhiile eraditare își au temeiuri cari nu pot fi schimbate fără a se zdruncina însăși existența lor, au socotit că noul principe moștenitor [Mihai], creat prin actul de renunțare al părintelui său, poate fi înlocuit prin alte mijloace, decât acela al propriei sale renunțări sau a încetării sale din viață. Unul, imposibil în vremea unei minorități, celălalt, cu ajutorul Domnului, nerealizabil. Durerea aceasta o resimțim mulți, dar îndreptarea ce caută e incompatibilă cu cea mai esențială cheazășie a siguranței Statului nostru, aceea a existenței Dinastiei. Acestor puțini numeroși care greșesc grav, dar cu cuget curat, li se adaugă, din nenorocire, acei dinăuntru și din afară care au interes să lovească și să zdruncine tot ce poate consolida noul nostru Stat și caută să facă, din orice pare prielnic, armă pentru scopul lor distructiv. Sub cuvânt că vor să te servească, încearcă să compromită, într-o campanie criminală, numele acelui care o treime de veac a fost suprema nădejde a României și care, nu mă îndoiesc, e hotărât să rămână în orice împrejurare credincios Neamului din care face parte. Această credință, dragostea care o ai pentru ceea ce au clădit regii României, impune nepotului și fiului de regi, mai mult decât oricărui alt cetățean al Țării, datoria să împiedice, pe cât depinde de dânsul, încercările criminale, lămurind fără îndoială posibilă pe unii și descurajând fără slăbiciune pe ceilalți.”⁶¹

Cum, de la Paris nu s-a primit declarația fermă cerută, I.I.C. Brătianu și-a mai luat o măsură de precauție, solicitându-i regelui să semneze o scrisoare către primul ministru. Era, în fapt, o ultimă cerere de respectare a Actului de la 4 ianuarie 1926. Lui Carol îi transmitea

⁶¹ *Acte și corespondență relative la renunțările la Tron ale fostului principe moștenitor (1918-1919-1925)*, f.a., p.23-26.

„ca să nu se mai întoarcă în Țară decât, precum s-a legat, când autoritățile legale îi vor îngădui”. Și, din nou se făcea referire la anturajul nociv al prințului: „Trebuie ca fiul meu Carol să caute să impună oricăror rătăciți respectul situațiunii legale, creată prin renunțarea sa la Tron”.⁶²

După revenirea în funcția de prim ministru a lui I.I.C. Brătianu în vara lui 1927, Guvernul a făcut tot posibilul pentru ca, prin măsuri ordonate de Ministerul de Interne, să-l împiedice pe Carol să revină în Țară. A fost alcătuit și un plan de acțiuni pentru cazul când prințul ar fi reușit, totuși, să vină. În preajma morții lui Ferdinand, în mai multe rânduri Ministerul de Interne a precizat organismelor subordonate măsurile pe care trebuiau să le aibă în vedere.

Un ordin circular, cu mențiunea „strict secret”, era transmis tuturor inspectorilor generali de siguranță, pe 13 iulie 1927.⁶³ Se amintea existența Actului din 4 ianuarie 1926, privitor la „regularea succesiunii la Tron”. Ca urmare, „Pentru ca hotărârile luate de Dinastie și consfințite prin votul Parlamentului să nu se găsească la un moment dat în fața unor împrejurări care ar putea aduce o răsturnare a ordinii stabilite și ar putea pune într-o situație dificilă apărarea autorității dinastice și orânduirea succesiunii la Tron”, s-a ordonat o acțiune preventivă și una de reprimare. Indicarea acestor măsuri fusese și scopul expres al unor conferințe la Direcția Siguranței Generale, cu inspectorii de siguranță din toată Țara: deja aceștia aveau instrucțiuni amănunțite „asupra măsurilor ce trebuiesc luate pentru eventualitatea întoarcerii sau intrării în Țară, prin surprindere, a fostului moștenitor al Tronului”. Cum, inspectorii anunțau alarmați că problema revenirii lui Carol „este pusă din nou în discuție de anumite cercuri interesate”, Direcția amintea măsurile ordonate deja, completându-le cu altele noi: intrarea lui Carol în Țară era „cu totul oprită”; „În caz de pătrundere în Țară a persoanei sus

⁶² Idem, p.28; „Monitorul Oficial”, nr.158 bis, 22 iulie 1927.

⁶³ ANIC, fond DGP, dosar 16/1927, f.79-84.

arătată, să fie reținută într-un loc izolat, spre a nu se putea da naștere la demonstrații”; pentru a preveni venirea pe calea aerului, nici un avion nu avea voie să aterizeze, decât pe aerodromul Băneasa, unde se luaseră măsuri speciale de pază de către Direcția Siguranței Generale; paza aerodromurilor militare o avea Ministerul Apărării Naționale; Jandarmeria va înființa posturi noi de jandarmi pe o adâncime de 30 km de la frontieră. De reținut insistența la controlul asupra graniței de Est, cu URSS, inclusiv cea aeriană – autoritățile române neexcluzând, așadar, o înțelegere între Moscova și Carol, fie pentru a se mai crea în România o situație instabilă exploatabilă ideologic de comuniști, fie în schimbul unor promisiuni teritoriale. În orice caz, mențiunea respectivă din ordinul circular indică faptul că autoritățile românești îl credeau pe Carol capabil de trădare a Țării în schimbul Tronului. Peste tot, urma să acționeze Siguranța, Poliția, Jandarmeria; și, în anumite zone, Armata. Se cerea inspectorilor de Siguranță să indice, în rapoartele lor, starea de spirit a populației, a organizațiilor de orice fel, chiar a celor sportive – în legătură cu Actul de la 4 ianuarie. O deosebită insistență se făcea asupra supravegherii ofițerilor și a partidelor politice. Erau urmărite toate tipografiile, pentru a se preveni editarea unor manifeste procarliste. Se avea în vedere și anturajul prințului, măsurile împotriva Elenei Lupescu fiind individualizate: „Se va da o deosebită atenție măsurilor ordonate pentru eventualitatea intrării în Țară a d-nei Lupescu, căreia nu i se va permite venirea în Țară sub nici un motiv.” Partea finală a ordinului indică o situație de maximă gravitate, posibilă în condițiile „eventualei încetări din viață a Majestății Sale Regelui: un amestec străin în treburile interne ale României. Spre a ști intențiile vecinilor care aveau cunoscute aspirații revizioniste, Ungaria, Bulgaria, URSS, Siguranța hotăra trimiterea peste graniță, în teritoriul acestora, a unor agenți-informatori, „ca să cerceteze cari ar fi intențiunile statelor dușmane”. De asemenea, trebuiau supravegheate minoritățile, în loialitatea cărora nu se avea încredere.

Iar după moartea lui Ferdinand, autoritățile se vedeau tot mai vulnerabile în fața carlismului. De aceea, au fost nevoite să reactualizeze vechile măsuri de pază a frontierelor și să le înăsprească. Pe această linie, Ministerul de Interne, la 20 august 1927, transmitea organismelor în subordine un set de „instrucțiuni permanente”, „În vederea eventualității reîntoarcerii clandestine a fostului prinț Carol”. Documentul era semnat chiar de către ministrul de Interne, I.G. Duca⁶⁴ Prima măsură, ce trebuia aplicată la frontieră, era interzicerea intrării prințului în Țară; interdicția se referea și la anturajul său. Dacă, totuși, ar fi reușit intrarea clandestină, urma să fie arestat imediat ce era găsit; cu un tren special, trebuia adus la București. Erau indicate și măsuri extreme: dacă forțele de ordine vor întâmpina rezistență, „se va face uz de armă până la sfârșirea completă a rezistenței”. Așadar, Guvernul liberal admitea să se meargă până la împușcarea lui Carol. Mai mult, nu se lăsa nici posibilitatea unei opriri, de ultim moment, a represiunii: „Toate instrucțiunile de mai sus – se ordona – vor fi executate de autoritățile răspunzătoare, fără a se mai aștepta aprobarea autorităților superioare. Fiecare organ de execuție, în sfera sa de atribuție, se va conforma, în acțiunea sa, dispozițiilor din ordinul de față.”

Așadar, pentru momentul morții lui Ferdinand, autoritățile liberale aveau un plan minuțios ca să facă față unei eventuale tentative de revenire în Țară a prințului Carol. Directorul general al Siguranței, Voinescu, cerea, printr-o telegramă din 20 iulie 1927, tuturor inspectorilor de Siguranță informații privind pregătirea aplicării măsurilor ordonate anterior, pentru arestarea celor ce ar fi intrat clandestin în România.⁶⁵ În schimb, celelalte rude ale defunctului urmau să beneficieze de toate înlesnirile pentru a ajunge la București.⁶⁶

⁶⁴ Idem, f.85-90.

⁶⁵ Idem, dosar 17/1927, f.10-11.

⁶⁶ Idem, f.13.

Interzicerea participării lui Carol la înmormântarea tatălui său a trezit o vie emoție în rândul opiniei publice românești. Răspunzând ordinului telegrafic al Direcției Generale a Siguranței, într-o notă-raport se scria: „Chestiunea care constituie un motiv de îngrijorare este persoana ex prințului Carol. În straturile largi sociale, care în momentul prezent nu pot să deosebească partea sufletească și raportul natural dintre tată și fiu, venirea în Țară și prezența la înmormântarea regelui [a lui Carol] ar fi privită ca ceva firesc. Și dacă, într-adevăr, în viitor destinele Țării, din punct de vedere al Dinastiei, reclamă prezența ex prințului în Țară, pentru binele tuturor și al Țării și al Dinastiei și al ex prințului Carol, momentul acesta ar fi cel mai indicat de a veni.” Așadar, recomanda acceptarea lui Carol la înmormântare, aducând drept motivație și atitudinea partidelor de opoziție, care „or să exploateze exilul ex prințului Carol ca o armă contra Partidului Liberal și care, în viitorul cel mai apropiat – în cazul că ex prințul n-ar veni acum la înmormântarea defunctului rege – ar împărți Țara în două tabere dușmane de moarte, și care, într-adevăr și-ar disputa Puterea în Țară prin *vărsări de sânge* [subl.n.] ce ar slăbi Țara și ar expune-o să fie obiectul revendicărilor teritoriale ale dușmanilor externi.” Autorul notei-raport menționa faptul că avea informații în acest sens „din mai toate straturile sociale”.⁶⁷

Liberalii se considerau atât de puternici, încât au ignorat semnalele de moderație trimise de Siguranță, deși acestea reflectau atitudinea opiniei publice. Nicolae Titulescu – ajuns ministru de Externe pe 6 iulie 1927 – transmitea Legației României din Paris ordinul de a comunica lui Carol hotărârea Guvernului de a nu accepta prezența sa la înmormântare. Legația anunța la București, pe 20 iulie, că și-a îndeplinit misiunea, consemnând și reacția prințului: „Prințul foarte îndurerat și cu lacrimi în ochi, mi-a exprimat ferma voință de a asista la ceremonia solemnă, sâmbăta, la capela noastră [biserica românească din Paris]. [...] În momentul plecării, luând rămas bun,

⁶⁷ Idem, f. 9

mi-am permis să-i atrag atenția asupra ultimei dorințe a M.S. Regelui, de a nu se întoarce în Țară. După câteva clipe de gândire, a adăugat: «Je le ferai», în sensul că se va supune.”⁶⁸ Pe 21 iulie, Titulescu expedia o nouă telegramă la Paris: „Rog a vedea pe prințul Carol și a-i comunica, că consider firesc să asiste la serviciul religios care se va face la Paris pentru odihna sufletului augustului său Părinte și că nimeni nu ar putea face obiecție în această privință.”⁶⁹

În „Le Matin”⁷⁰ apărea o declarație a lui Carol, „îndurerat de moartea tatălui iubit”, anunțase Familia Regală că dorește să participe la înmormântare, dar nu a primit răspuns. Ziaristul a adăugat un comentariu al său: Carol, mai mult ca oricând, este convins de drepturile sale și nu a pierdut nădejdea de a se urca pe Tron.” Același ziar, a doua zi⁷¹, includea un alt articol; Carol anunța: „Gândul meu merge spre Patrie și Capitală, unde Poporul nostru aduce omagiul meritat Marelui Suveran care a făcut unitatea națională. [...] Departe de mine gândul de a face, în circumstanțele prezente, vreo manifestație care ar putea tulbura reculegerea necesară funerariilor regale.” Iar ziaristul își arăta credința că însuși primul ministru I.I.C. Brătianu va veni la Neuilly pentru a-l lua pe Carol în România.

Serviciul religios de la Biserica românească din Paris, din 24 iulie 1927, în memoria lui Ferdinand, a trebuit celebrat de două ori în aceeași zi, pentru că incinta era prea mică pentru marele număr de doritori de a participa la eveniment: la ora 11,30 pentru oficiali și la ora 15 pentru colonia românească. Conform telegramei trimisă de Legația română din Paris la București, nu au fost incidente; doar „La sosirea prințului Carol, din biserică s-au auzit voci strigând «Ura!».

⁶⁸ Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.197.

⁶⁹ Nicolae Titulescu, *Opera politico-diplomatică. Iulie 1927-iulie 1928*, partea I, ed. de G.G. Potra, Costică Prodan, Edit. Fundației Europene Nicolae Titulescu, București, 2003, p.61.

⁷⁰ „Le Matin”, Paris, 22 iulie 1927.

⁷¹ Idem, 23 iulie 1927.

Ele nu au avut, însă, nici un ecou.” La ieșirea din biserică, unii tineri au strigat „Să trăiască prințul Carol!”⁷²

Este de crezut că manifestația pro-Carol de la Biserica din Paris nu a fost atât de restrânsă, cât se transmitea liniștitor la București, dacă Legația s-a considerat obligată să o menționeze. Cel mai probabil, fusese impulsionată de cei aflați în anturajul prințului – unii dintre ei, precum Puiu Dumitrescu, fiind printre liderii studenților români de la Paris; și, cu știința lui Carol, pentru a testa reacția participanților. Într-o nouă telegramă către Ministerul Afacerilor Externe, trimisă la București de Legație chiar a doua zi după serviciul religios, se consemna o agitație deosebită a anturajului prințului, care „îl împinge pe acesta să facă declarații de presă”. Se dorea specularea, de către Carol, a momentului considerat oportun. Aflând de intenția antrenării presei, ministrul plenipotențiar însărcinat cu afaceri române, N. Cantacuzino, a intervenit „la locul cuvenit” – deci, pe lângă autoritățile franceze; însă, i s-a spus că asemenea declarații nu pot fi oprite, pentru că Franța respectă libertatea presei.⁷³

Răspunsul era o palmă pentru autoritățile de la București.

Astfel s-a ajuns la apariția în „Le Matin”⁷⁴ a celei mai importante declarații a prințului Carol din momentul morții regelui Ferdinand; negația României la Paris o considera o proclamație. „Durerea pricinuită de pierderea mult iubitului meu părinte – scria Carol – mi-a fost mărită de faptul că n-am putut fi lângă dânsul în ceasul lui din

⁷² ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.200-201. Direcția Siguranței Generale din România ceruse Legației României la Paris să solicite autorităților franceze investigarea existenței unor asociații secrete ale studenților români din Franța, posibil procarliste. Ministerul de Externe francez transmitea, ca răspuns, pe 20 iulie 1927, o notă verbală; anunța existența a două organizații ale studenților români - una, fondată în 1925, având 500 membrii; alta, din 1926, cu 150 membrii (majoritar evrei și basarabeni). „Asupra lor nu sunt observații defavorabile”. - Idem, f.207-208. Despre alcătuirea unei „Ligi secrete” procarliste a studenților români din Paris, Siguranța era anunțată de agenții săi în aprilie 1927. - Idem, f.194.

⁷³ Idem, f. 207.

⁷⁴ „Le Matin”, 31 iulie 1927

urmă.” Ceruse să meargă la București, însă i s-a răspuns că prezența lui „îndispune”. Astfel, Guvernul a făcut „un act lipsit de omenie”, cu atât mai mult, cu cât nu avea intenția de a stârni vreo tulburare în Țară. În 1925, fusese constrâns să renunțe la drepturile sale de prinț moștenitor, „în împrejurări grele, de către oameni și prin mijloace asupra cărora cred că e mai bine să nu mai dau amănunte sau să rostesc vreo judecată. Am fost adânc întristat când am fost silit să iau această hotărâre, și-i deplâng toate urmările. Poveștile de ordin sentimental cari au fost răspândite pe seama mea și cari sunt neconținut împrăștiate în toată lumea, n-au nimic de a face cu hotărârea mea. [...] Pentru nimic în lume nu se poate lăsa ca munca încordată și rodnică a doua generații să fie pusă în primejdie. Ca român și ca tată, socotesc că am dreptul și datoria de a veghea ca mărirea Neamului, țința străduințelor a doi regi glorioși, să nu sufere nici o atingere, pentru ca fiul meu să primească, *atunci când îi va veni vremea* [subl.n.], o moștenire neștirbită. [...] Sunt și am fost totdeauna un patriot fierbinte și cinstit. Port în suflet dorința de a fi folositor Țării mele și de a nu-i aduce tulburări, dar *nu voi putea să nu mă supun voinței poporului meu, atunci când aceasta își va îndrepta chemarea către mine*. [subl.n.] Semna, cu încălcarea Actelor din iarna lui 1926, „Carol al României”.

Spre deosebire de altele, declarația era foarte elaborată. Cuprindea două afirmații esențiale: mențiunea moștenirii pe care o va primi fiul său, Mihai, dar „atunci când îi va veni vremea”, așadar, „vremea” nu venise încă, expresia contestând urcarea pe Tron a fiului; hotărârea de a încălca Actul din 4 ianuarie 1926, dacă poporul îi va impune aceasta, formulă care echivala cu o invitație de a i se face „chemarea”. Dintr-o telegramă a atașatului de presă al Legației române la Paris, din 3 august 1927, aflăm și rolul decisiv al anturajului lui Carol în apariția declarației: totul a fost aranjat de Hugo Backer – secretar particular al cunoscutului Henri de Jouvenel, director la „Revue des Vivants”, publicație a unui grup important de scriitori și de foști combatanți în războiul mondial, foarte favorabili

prințului Carol; Backer funcționa și ca agent de legătură al lui Carol; avea o agenție de publicitate la Paris și strânse legături cu Redacția ziarului „Le Matin”. Îl convinsese pe prinț să ducă o intensă acțiune prin presă, având în vedere și faptul că, la Paris, chiar unele cercuri oficiale aveau convingerea că va deveni rege.⁷⁵

Declarația-proclamație publicată la 31 iulie 1927 nu era, în mod evident, făcută pentru cititorii francezi, ci pentru cei români. Ea putea stârni reacții neașteptate; de aceea, Cenzura a blocat intrarea numărului respectiv al ziarului în România. Iar exemplarele care intraseră deja au fost confiscate. Mai mult, s-a făcut o conferință de presă cu reprezentanții la București ai ziarelor străine, cărora li s-a comunicat că declarația lui Carol nu avusese nici un ecou în rândul opiniei publice românești. În aceste condiții, apropiatii lui Carol au făcut copii ale articolului din „Le Matin” și le-au răspândit clandestin; unele exemplare au fost descoperite de Poliție.⁷⁶

Ca și presa franceză, și cea britanică a fost interesată de poziția lui Carol privind rolul său viitor în România. Atașatul de presă al Legației României la Londra, Laptew, pe 3 august 1927 informa Bucureștii: mai multe ziare abordaseră problema succesiunii la Tron; între acestea „Daily Express”, care aprecia că prințul, avea în Țară „un însemnat număr de partizani, care fără a recurge la mijloace extreme, vor lucra pentru înapoierea prințului și venirea lui la Tron.” Ziarul dădea și un termen: cel mult un an. Considera că numărul mare al carliștilor putea fi indicat și de cele 85.000 de telegrame de condoleanțe adresate lui Carol, care fuseseră oprite de Cenzură. Oprirea corespondenței era considerată o dovadă că, în România, I.I.C. Brătianu instaurase o dictatură.⁷⁷ Aceeași convingere în urcarea pe Tron a prințului exilat răzbătea și din presa americană, fapt semnalat de Legația României la Washington, prin telegrama

⁷⁵ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.205.

⁷⁶ Idem, fond DGP, dosar 16/1927, f.18.

⁷⁷ Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.206.

atașatului de presă Cretzianu; cita în primul rând „New York Times”.⁷⁸

Din SUA, cea mai interesantă este adevărata campanie de presă dusă de influentul ziar evreiesc din New York, „Idisher Tageblatt”, campanie motivată de conducerea Redacției publicației prin faptul că Elena Lupescu este evreică. Deși, în perioada respectivă, în mai multe rânduri aceasta negase origina ei evreiască. În interviul apărut în martie 1927 în „Daily Express”, făcea o dezmințire fermă.⁷⁹ La fel în prezentarea largă, făcută pentru presa americană la jumătatea lui 1927, apărută sub titlul *Memorii*; aici afirmase: „Dacă aș fi evreică aș fi mândră de aceasta. [...] sunt născută în București, tatăl meu fiind român și mama mea rusoaică. [...] Nu suntem evrei, deși s-a spus că suntem.”⁸⁰ Dezmințirile erau făcute, în mod evident, în relație directă cu antisemitismul ce bântuia, atât lumea românească a epocii, cât și cea occidentală. Recunoașterea originii sale evreiești ar fi creat noi piedici, credea Elena Lupescu, pentru Carol în drumul său către Tron. Însă, problema este lămurită pe deplin chiar în momentul de glorie al Elenei Lupescu și al Camarilei regale, jumătatea anilor ‘30; într-o expunere foarte exactă și detaliată, cel mai probabil din surse ale Siguranței, deși era pusă pe scama Mișcării Legionare, purtând titlul *Duduia*. Aici este prezentată întreaga familie Lupescu: un evreu, Grünberg, hangiu la Iași, a avut trei băieți și o fată; unul din băieți s-a botezat ortodox, sub numele de Nicolae Lupescu; acesta a avut doi copii – Elena Lupescu și Constantin Lupescu.⁸¹

Elena Lupescu se înșela: opinia publică românească nu se manifesta împotriva, ei datorită originii etnice, ci pentru contribuția pe care o avusese la frământările din Familia Regală și la instabilitatea în conducerea Sfatului.

⁷⁸ Idem, f.204.

⁷⁹ Idem, dosar 4/1927, f.2.

⁸⁰ Elena Lupescu, *Memorii*, Edit. Jurnal de București, p.6-7.

⁸¹ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 12/1936, f.14.

„Idisher Tageblatt” își începea campania de presă cu un articol în general corect, *Problema regală în România*⁸². Ordinea în România, se scria, este restabilită numai în aparență; în realitate „problema regală fierbe dedesupt și colcăie în sferele politice” ; sunt multe intrigi și partizanate. Carol, care se intitulasă grăbit „Majestatea Sa Carol al II-lea”, se baza pe țărani și pe Partidul Țărănesc. „Deocamdată, domnește liniștea. Mortul mult apreciat încă se află expus pentru ochii lumii și nimeni nu vrea să-i tulbure liniștea.” I.I.C. Brătianu a instituit starea de asediu și afirmă că luptă pentru România; „În realitate, lupta din cauza egoismului său și al Partidului Național Liberal. Brătianu vrea să fie o singură putere în România. [...] El nu suferă ca pe Tronul românesc să fie un rege [...] care să aibă singur Puterea și care se supune dispozițiilor Constituției, iar nu ordinelor primului ministru.” Brătianu și-a asigurat o domnie de 14 ani, până la majoratul lui Mihai. Dar, calculele lui „nu sunt ultimul cuvânt”. În alt articol se relua afirmația că prințul se intitulasă „Maiestatea Sa Carol al II-lea” ; dar, revenise, la cererea surorii lui, Mărioara, regina Iugoslaviei. Ziarul credea că „Metresa, evreică, îl influențează să pretindă Tronul”.⁸³ În numerele următoare, pe tema succesiunii erau incluse știri alarmiste din București.⁸⁴ Iar la 2 august se anunța ferm: „Prințul Carol este sigur că va fi chemat la Tron.”⁸⁵ Erau consemnate numai păreri din interiorul taberei carliste, toate foarte optimiste; în câteva săptămâni însuși I.I.C. Brătianu îl va ruga pe Carol să se reîntoarcă, „câci este cunoscut că Poporul dorește pe prinț ca domnitor”. Carliștii credeau că se puteau baza pe 80 la sută dintre români. Iar „Idisher Gazete”, tot din New York, în numărul din 12 august 1927 includea articolul *Din cauza unei femei evreice, se amenință cu război civil*. Publicația credea că „România se află pe un vulcan aprins care varsă foc.” Dădea ca

⁸² Idem, fond DGP, dosar 57/1927, f.13-14.

⁸³ Idem, f.18.

⁸⁴ Idem, f.19, 23.

⁸⁵ Idem, f.1-2. În același sens și alt ziar evreiesc din New York. „The Jewish Daily News”. Idem, f.3-5.

veridică ideea că prințul se declarase rege. „România, care este țara cea mai antisemită, este sortită ca din cauza dragostei unei evreice să sufere un război civil și să aibă o mulțime de tulburări. Dar, în realitate, evreica menționată a fost numai o unealtă a șiretului bărbat de Stat român, primul ministru I.I.C. Brătianu. [...] Din cauza amantului ei, Țara întreagă este ca pe un vulcan.” Brătianu s-a înțeles cu Elena Lupescu ca să-l atragă în străinătate, pentru că primul ministru voia să fie dictator, aspirație de neîmpăcat cu firea lui Carol, „care niciodată n-a suferit ca cineva să-i dicteze”.⁸⁶ Ziarele respective, ca și „Le Matin”, vor fi confiscate la intrarea în România, de Cenzură.⁸⁷

Era evident că agitația deosebită a presei occidentale pe tema succesiunii la Tron în România nu avea la bază numai interesul jurnalistice, ci era impulsionată de apropiatăii lui Carol. Guvernul de la București a răspuns prin confiscarea publicațiilor occidentale care se aplecau asupra subiectului respectiv; cenzura prealabilă a publicațiilor românești, care ar fi putut prelua materiale din ziarurile străine.

În ceea ce-i privește pe carliști, măsurile ordonate erau repetate și întărite. La 19 iulie 1927, în urma ordinului primit de la Direcția Generală a Poliției și Siguranța Generală a Statului, Comandamentul Corpului de Jandarmi raporta: s-au întărit măsurile de pază pe căile ferate și șosele; fiecărui jandarm i s-au dat câte 100 cartușe de război; în Transilvania a fost mărită componența patrulelor de jandarmi și s-au înființat plutoane noi – la fel în județele Prahova, Muscel, Covurlui, Brăila; pe frontiera de Vest se organizase pe o adâncime de 30 km un serviciu de identificare a tuturor persoanelor care circulau; la granițe, se efectua o strictă verificare.⁸⁸

Pe 20 iulie se raporta Direcției Generale a Siguranței că toate prefecturile din Moldova primiseră instrucțiuni secrete pentru

⁸⁶ Idem, f.62-63.

⁸⁷ Idem, dosar 50/1927, f.2-3; dosar 57/1927, f.l. 6.

⁸⁸ Idem, dosar 16/1927, f.77-78.

instituirea unui control sever, deja realizat în practică. În același raport, se indica și starea de spirit a populației: „moartea regelui a produs consternare generală în toate straturile sociale. Se constată că s-a bucurat de mare popularitate și desăvârșit devotament. Cercurile intelectuale, complet deprimare, privesc cu indiferență formalitățile constituționale. Aceeași indiferență se manifestă în toate straturile sociale față de proclamarea noului rege și instituirea Regenței. Persoana noului rege nu este destul de populară, în special la sate. În multe straturi sociale există credința că ex prințul Carol va veni să asiste la înmormântare.”⁸⁹ Direcția Generală a Siguranței, Poliția, Jandarmeria, raportau „completă liniște în toată Țara”.⁹⁰ Dar, documente ale acelorași instituții infirmiau rapoartele liniștitoare pentru Guvern. La 10 august, DGP raporta că Ilie Dumitrescu, colonelul comandant al Regimentului 12 Infanterie Bârlad, „a făcut manifestații de simpatie pentru ex prințul Carol”, declarând: „Ar fi fost mai bine ca Țara să fie condusă de ex prințul.”⁹¹ O serie întreagă de ofițeri erau bănuți de carlism: coloneii Linguceanu (Constanța) și Zamfirescu (Tulcea), comandorul Vasiliu (Brăila) – toți în legătură cu un aventurier din Istanbul, Sabry Bey, „probabil un interpus al Sovietelor”, care-l susțineau pe Carol. Astfel de ofițeri erau identificați în toată Țara. S-a ajuns ca Siguranța să supravegheze și personaje foarte sus puse. O notă din 2 septembrie 1927 indica urmărirea chiar a patriarhului Miron Cristea, care pe lângă Scaunul patriarhal, mai ocupa și un loc în Regență.⁹² Corelate toate informațiile, Țara nu s-a mișcat pentru a-l aduce la Tron pe Carol; mai mult, la nivel general al populației, nici nu a fost o intenție în acest sens.⁹³

⁸⁹ Idem, dosar 17/1927, f.2.

⁹⁰ Idem, f.3.

⁹¹ Idem, dosar 16/1927, f.14.

⁹² Idem, dosar 17/1927, f.193.

⁹³ Carol va participa la partajul moștenirii lui Ferdinand, printr-o procură dată generalului Condeescu, datată 17 august 1927; Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.185. *Actul de împărțeală* va fi semnat de toți moștenitorii la 2 decembrie 1927, - Ioan Scurtu, *Criza dinastică.... op.cit.*, p.117.

Bazându-se pe ceea ce i se raporta cu privire la starea de spirit în Țară, primul ministru I.I.C. Brătianu devine tot mai autoritar. Pe 25 iulie, în Parlament, respinge violent cererea lui Iuliu Maniu de a se organiza alegeri libere. Pe 31 iulie l-a repezit pe Gheorghe Buzdugan, membru al Regenței, care îi ceruse niște explicații. Și, fapt fără precedent, a amenințat-o pe regina Maria cu proclamarea republicii.⁹⁴ A luat măsuri pentru ca broșura *Acte si corespondență, relative la renunțările la Tron ale fostului principe moștenitor (1918-1919-1925)* să fie larg răspândită în Țară; la sfârșitul broșurii era o amenințare: „Cine caută să tulbure liniștea Țării cu această chestiune [problema Carol], care n-are nici o altă soluțiune constituțională, este răzvrățitor din punctul de vedere lagal, antidinastic din punct de vedere monarhic, și deci inamic al Neamului din punct de vedere național. Înconjurată de dușmani, România are nevoie de pace și de liniște, iar nu de lupte pentru Domnie.” În Declarația Guvernului din 27 octombrie 1927, tema era reluată, partizanii lui Carol fiind

⁹⁴ Idem, p.115-116, 125. Mai multe ziare, din diverse țări, consemnau amenințarea cu republica, fapt care indică veridicitatea ei; articole în acest sens, apărute în Franța și Ungaria, erau semnalate de atașaii români de presă. - ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 3/1927, f.l. În Marea Britanie, „Daily Express” din 22 octombrie 1927 prezintă aceeași scenă (regina Măria, auzind că s-ar fi produs despărțirea între Carol și Elena Lupescu, i-a spus lui I.I.C. Brătianu că va pleca la Paris, pentru a vorbi cu prințul) – ANIC, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 64, f. 10. În mai multe publicații, amenințarea lui I.I.C. Brătianu era legată de lupta PNL cu PNT. Un ziar regional francez, „Volanté”, publica o știre din București, conform căreia primul ministru era grăbit să proclame republica, pentru a preveni proiectata chemare în Țară a lui Carol la Congresul PNT ce urma să aiba loc în noiembrie 1927. Legația României a dezmințit știrea în publicații centrale din Franța, ca „Le Matin” și „L'Oeuvre”. – ANIC, fond MPN.II. Presa Externă, dosar 38, f.56. Legătura cu PNT o vedea și presa bulgară, care credea că național-țărăniștii îl voiau pe Carol președinte de republică. – Idem, fond DGP, dosar 66/1928 f.16. Încă din iulie 1927, în Germania, „Vossische Zeitung” scrisese despre aspirațiile spre dictatură ale lui I.I.C. Brătianu. – Idem, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 25, f.11-12. Si A.P. Samson, *Memoriile unui gazetar (1927-1937)*. Edit. Cartea Românească, București, 1973, p.20.

etichetați drept „inamici ai Statului”.⁹⁵ Însă, puțini au crezut că se va trece de la amenințați la arestări; Brătianu, însă, era hotărât să o facă.

Guvernul încerca să oprească propaganda carliștilor și să reducă legăturile celor din anturajul parizian al lui Carol cu opinia publică românească. R. Voinescu, directorul general al Siguranței, semna un ordin în acest sens – nr.52542/8 septembrie 1927 –, către toate inspectoratele generale de Siguranță. Interesantă dorința ca măsurile represive să fie ținute secrete: ordinul era transmis prin telegramă cifrată, purtând mențiunea „A se descifra personal”. „Din surse demne de încredere – se scria –, ni se semnalează că acțiunea privitoare la întoarcerea în Țară a fostului principe Carol ia o extensiune din ce în ce mai mare și că agenții fac propagandă și constituie nuclee de agitație în acest scop, în diferite părți ale Țării.

Vă invit ca de urgență să faceți cercetări, spre a stabili pe cei care fac asemenea propagandă, cum și nucleele constituite, traducând în fața Justiției pe cei vinovați.” Agitația carlista servea inamicilor Țării „ca un motiv de a produce tulburări de care ei să profite”. În final, se insista pe cererea de a se face invistigații amănunțite „spre a vedea care sunt acei care activează pentru readucerea în Țară a fostului principe Carol, ca în urmă să-i organizeze și să le dea mijloacele materiale de propagandă și agitație”.⁹⁶

Cea mai mediatizată materializare a hotărârii lui I.I.C. Brătianu de a stopa acțiunea carliștilor a fost procesul Manoilescu. Cunoscut adept al prințului, economistul Minail Manoilescu era urmărit de agenții Siguranței care-l supravegheau pe Carol, încă din 1926. Făcea foarte dese călătorii în Franța, transmițând și aducând mesaje. Obișnuia să trimită telegrame care alarmau autoritățile prin conținutul lor interpretabil. Prin intermediul lui, în octombrie 1927, Nicolae Iorga i-a transmis prințului întrebarea dacă interviul său din

⁹⁵ *Acte și corespondență.... op.cit., p.29-31.*

⁹⁶ ANIC, fond DGP, dosar 16/1927, f. 91.

31 iulie era autentic. Răspunsul a fost afirmativ, Carol insistând ca opinia publică să cunoască declarațiile sale; copii ale lor, împreună cu câte o scrisoare datată 20 octombrie 1927, le va trimite, prin intermediul lui Manoilescu, principalilor lideri politici din România: Nicolae Iorga, I.I.C.Brătianu, Iuliu Maniu, Alexandru Averescu. La revenirea în Țară, Manoilescu a fost arestat și i s-au confiscat documentele: scrisorile, în fotocopii, au fost înmânate destinatarilor. Prințul cerea ca declarația sa din iulie să fie cunoscută, „ca să se dea poporului posibilitatea legală de a o judeca în mod liber și conștient”.⁹⁷

Demersul lui Manoilescu a avut, așa cum carliștii doreau, ecou în presa străină, începând cu aceea din țările vecine.⁹⁸ Agenția Havas transmitea că un grup de politicieni români plecaseră la Paris, pentru a trata cu Carol „a cărui reîntoarcere în România a ajuns în ultima fază de actualitate”. Delagația ar fi fost trimisă de PNȚ, iar revenirea urma să aibă loc în primăvara lui 1928.”⁹⁹ A urmat o adevărată bătălie prin intermediul presei occidentale, incluzând și o cerere a Guvernului român către cel francez pentru a opri articolele procarliste. În Țară, procesul care i-a fost intentat lui Manoilescu a provocat, în lumea politică mai ales, o vie agitație. Guvernul a adoptat noi măsuri represive: la 28 octombrie, Ministerul de Interne emite ordinul nr.63885.S, prin care organele în subordine erau autorizate să facă percheziții în toate locurile unde se credea că se face propagandă

⁹⁷ Scrisoarea către Alexandru Averescu, fotocopie, Idem, fond Alexandru Averescu, dosar 64, f.16-18.

⁹⁸ „Pești Hirlep”, Budapesta, 30 octombrie 1927.

⁹⁹ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 3/1927, f.l. Demersul pe lângă Carol, a unei „delegații” din România, era pe larg consemnat în presa germană în octombrie 1927 (în „Deutsche Allgemeine Zeitung”, „Germania”, „Deutsche Tageszeitung”, „Vossische Zeitung”, „Berliner Tagblatt”, Agenția „Wolff”); lui Carol i se ceruse să revină, dar fără Elena Lupescu. – ANIC, fond MPN. II. Presa Externă, dosar 38, f. 66-70. În „Lokal-Anzeiger” apărea un articol cu titlu semnificativ: *Carol ante portas*. – Idem, f.130-132. Largi comentarii în presa britanică – „Morning Post” din 22 octombrie 1927; „Daily Express” din 27 octombrie 1927. – Idem, dosar 64, f. 9-10.

carlistă.¹⁰⁰ La proces, apărarea a cerut ca martori pe majoritatea oamenilor politici importanți din România.¹⁰¹ Și, a fost invocată chiar o scrisoare, din iulie 1927, a lui Ferdinand, prin care era acceptată soluția Carol; scrisoarea era un fals, autorul fiind dintre oamenii cei mai apropiați prințului – Hugo Backer. Tribunalul Militar a pronunțat o sentință de achitare, rolul principal dintre judecători avându-l maiorul Precup.¹⁰²

În timpul procesului Manoilescu, Guvernul a impus un proiect de lege pentru reprimarea unor acțiuni contra liniștei publice, în completarea celei existente din 1924; ținta era curentul carlist, la art. 11, adăugându-se: „Oricine va întreprinde sau va încerca o acțiune, prin viu grai, prin scris sau prin orice mijloace care ar avea drept scop de a unelti împotriva așezămintelor prevăzute în Constituție, a formei

¹⁰⁰ Idem, fond DGP, dosar 16/1927, f. 59-60. Cu toate eforturile autorităților, anturajul lui Carol de la Paris și carliștii din Țară reușeau să strecoare în România exemplare ale ziarelor occidentale în care prințul își prezenta poziția, sau copii multiplicat ale declarațiilor sale. Erau greu de urmărit, fiind foarte multe cazuri de acest fel. Cel mai supărat s-a arătat Guvernul de la București în urma interviului luat prințului de Agenția Havas, răspândit în toată Europa și destul de bine cunoscut și în România. Legația română la Paris, pe 23 octombrie 1927, anunța la București conținutul: „Am mai declarat și spun din nou că, dacă Țara mă va chema, voi răspunde chemării. Pentru mine, om politic, chestiunea sentimentală nu există. Am păstrat totdeauna contact cu prietenii din România. Nu sunt pretendent care agită, dar nu mă dezinteresează chestiunea constituțională a României. Nu pot tăcea [reține] indignarea contra primului ministru român, care mă acuză pe mine că sunt partizanul lui Lenin, sau al lui Mussolini, sau al Germaniei, acuzație absolut falsă. Orice manifestațiune în România este imposibilă din cauza Cenzurii; declarația mea din iulie nu a parvenit Poporului român. Sunt amicul Franței și cer presei franceze să fie cu băgare de seamă la știrile tendențioase contra mea.” – Idem, fond MPN. II. Presa Externă, dosar 38, f.56. Nicolae Titulescu, ministrul de Externe, transmitea Legației române la Paris: „Rog interveniți personal Agenția Havas și Quai d’Orsay, pentru ca știrile defavorabile Țării, privitoare la chestia prințului Carol, să înceteze.” – Idem, f.54

¹⁰¹ Idem, fond Alexandru Averescu, dosar 56, f.1-12, depoziția lui Averescu.

¹⁰² Pe larg, Ioan Scurtu, *Criza dinastică... op.cit.*, p. 136-14-1. Sentința a dovedit existența unui curent puternic procarlist în Armată, fapt îngrijorător pentru liberali. – Vezi și Zaharia Boilă, *Memorii*, Edit. Apostrof, Cluj-Napoca, 2003, p.177.

de guvernământ sau a așezării monarhice, va ajuta sau va încerca să facă agitațiune din care ar rezulta un pericol pentru Siguranța Statului, astfel cum este statornicită prin legi, se va pedepsi cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani, cu amenda de la 10.000 la 100.000 lei și interdicțiunea corecțională. De asemenea, se vor pedepsi cu închisoarea de la 6 luni la 2 ani, cu amendă de la 5.000 la 50.000 lei și interdicțiunea corecțională, aceia cari vor răspândi prin viu grai, prin scris sau prin orice fel de mijloace știri tendențioase privitoare la schimbarea așezămintelor prevăzute în Constituție a formei de guvernământ sau a așezării monarhice. Agenții provocatori și compliciti se pedepsesc ca aceeași pedeapsă.” Prin Legea din noiembrie 1927, anturajul lui Carol și carliștii în general deveneau obiectul unei acțiuni represive majore, speciale a Statului; era o lege anume făcută pentru ei. Însă, a fost și ultima acțiune anticarlistă a lui I.I.C. Brătianu; va muri subit la sfârșitul lui noiembrie; dispărea astfel singurul om politic capabil să oprească urcarea pe Tron a lui Carol.

Urmașul la Guvern a lui I.I.G. Brătianu, fratele său Vintilă, a încercat să continue politica de până atunci față de Carol, urmărirea și pedepsirea carliștilor în România, supravegherea atentă a prințului și a celor din anturajul său la Paris. Pentru acest din urmă obiectiv s-a cerut, ca și până acum, sprijinul Guvernului francez. La 28 noiembrie 1927, ministrul de Externe, Nicolae Titulescu transmitea Legației române un ordin în acest sens: „Rog faceți demersuri pe lângă Guvernul francez pentru a-i arăta interesul ce-l are de a evita României, pe teritoriul ei, orice încercare de a tulbura ordinea legală la noi: a se vedea ultimul interviu Evening Standard. În special, faceți să se înțeleagă d-lor Poincaré, Briand și Ghiappe surprinderea produsă aici prin atitudinea Agenției Havas și rugați-i să întărească supravegherea prințului Carol, atât în ceea ce privește deplasările sale, cât și în jurul aerodromurilor de unde el ar putea încerca o plecare spre România, Aci liniște perfectă, dar este cert că, în emoțiunea produsă prin moartea lui Ion Brătianu, o încercare de aventură, care

peste câțva timp nu va mai putea avea efect, ar putea acum să surprindă opinia publică. Deci, nu cerem decât o sforțare momentană într-un interes comun. Vă rog personal să urmăriți aceste chestiuni și, inspirat de sentimentele dv. patriotice, să faceți câțva timp această sforțare specială, spre a distruge ultimul focar, deocamdată, care ar putea să devină primejdios prin acțiunea sa.”¹⁰³ I se dăduse așa de mare importanță solicitării către Guvernul francez, încât ordinul către Legația din Paris, pe lângă semnătura lui Nicolae Titulescu o purta și pe aceea a primului ministru, Vintilă Brătianu.¹⁰³ Ministrul României la Paris, Diamandy, s-a executat în aceeași zi, iar pe 29 noiembrie 1927 telegrafia la București: a comunicat lui Aristide Briand dorința Guvernului român; „Briand m-a asigurat că Guvernul francez nu va neglija nimic pentru a ne da întregul său concurs și m-a autorizat a vă împărtăși cele de mai sus.”¹⁰⁴

¹⁰³ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 5/1927, f.21.

¹⁰⁴ Idem, f.187.

*

Moartea regelui Ferdinand și a lui I.I.G. Brătianu au amplificat curentul carlist. Apropiatii prințului considerau iminent momentul instalării acestuia pe Tron și, prin urmare, al satisfacerii Țelurilor lor materiale sau politice. La aceea, fiecare încercă să se arate cât mai util viitorului rege – unii cu bani, alții cu sfaturi, cu provocarea și întreținerea unor campanii de presă, cu asigurarea legăturii cu adepții din Țară –, pentru a fi ținut minte de cel care urma să acorde răsplătirea. Remarcând atmosfera pe care o făcea anturajul lui Carol la Paris, Bene Brănișteanu, ziarist la „Adevărul”, indica – într-o scrisoare către Nicolae Titulescu din 17 ianuarie 1928 – și o anume influențare a oficialității franceze: cei din jurul prințului reușiseră să facă „o atmosferă insuportabilă”; de aceea, la Quai d’Orsay, Ministerul de Externe al Franței, „unii pun problema dacă nu ar fi mai bine să readucem pe Carol scăpând, pe de o parte, de acțiunea carlistă și, pe de alta, stabilizând situația internă prin instalarea unui rege matur”.¹⁰⁵

Agenții de urmărire trimiși în Franța își făceau în continuare, meticulos, datoria. Rapoartele lor din 1928, numeroase și amănunțite, ajungeau până la primul ministru, astfel încât, Guvernul de la București a putut să prevină – cu intervenții și pe lângă guvernele Franței și Marii Britanii –, o pătrundere clandestină în România. Surprinzător este faptul că pe urmele lui Carol și a celor din anturajul său se aflau și agenți englezi, francezi și italieni. Chiar Moscova se arăta interesată de ce face fostul prinț. Cauza era evidentă: în cancelariile statelor europene, după moartea regelui Ferdinand și în condițiile minoratului lui Mihai, se considera a fi tot mai probabilă venirea la Tron, eventual printr-o lovitură de Stat, a prințului Carol. Si acesta, ca viitor rege, trecea interes sporit.

¹⁰⁵ Nicolae Titulescu, *Opera.... op.cit.*, partea I, p.380-381.

La începutul lui 1928 a fost făurit de către Carol și apropiații săi din Paris, un plan de acțiune; va fi tradus în practică în lunile următoare, dar nu va putea fi atins țelul instalării pe Tron.¹⁰⁶

O notă-raport a șefului agenților Siguranței trimisă în Franța era expediată la București pe 22 ianuarie 1928. Se consemnau „conferințele continue” care aveau loc în locuința lui Carol, cu participarea unor „indivizi foarte suspecti, de origină străină”. Se aflase că prințul „organizează în grabă o acțiune puternică, independentă de grupările politice. Este vorba de publicarea de manifeste, spre a fi trimise în Țară, concomitent cu întrunirile politice interne”. Manifestele urmau a fi introduse în România din țările limitrofe, de oameni special plătiți, având ca puncte fixe Praga, Viena, Budapesta, Belgrad și Sofia. În fruntea acestor emisari urmau să fie două nume binecunoscute dintre apropiații lui Carol: Backer și Gatosky. Era proiectată și o călătorie incognito a prințului în afara Franței, „cu intențiunea de a provoca panică și temere Guvernului, cu eventuala introducere clandestină a sa în Țară”¹⁰⁷ Așadar, se dorea testarea Guvernului de la București, în funcție de reacția lui putându-se ajunge la o intrare în România. Nota-raport din 22 ianuarie 1928 este dovada profesionalismului agenților Siguranței; evenimentele din prima jumătate a lui 1928 vor decurge exact în forma anunțată.

Supravegherea prințului a urmat în toate călătoriile pe care acesta le făcea în afara Parisului. Mai multe rapoarte erau trimise din sudul Franței, în timpul călătoriei lui Carol și a Elenei Lupescu pe Coasta de Azur, februarie-martie 1928. Agenții Siguranței de la București nu erau, însă, singurii în misiune de supraveghere a obiectivului respectiv. Li s-au adăugat agenți englezi. Agenții români au observat acest lucru și, investigând cazul, au raportat la București pe 4 martie: „Casa Regală engleză vrea să cunoască adevărul exact asupra vieții intime a ex prințului Carol. Agenții englezi însăritați au

¹⁰⁶ Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, op.cit., p.152-159.

¹⁰⁷ ANIC, fond DGP, dosar 8/1928, f.1.

făcut până în prezent cele mai detestabile rapoarte, zugrăvindul în adevărata sa situație.”¹⁰⁸ Pe 7 martie se raporta; „În ultimele zile se remarcă o echipă italiană de agenți sosiți din Nissa, cari urmăresc pas cu pas activitatea și viața intimă a ex prințului Carol”; Ordinul de urmărire era strict confidențial, din partea lui Mussolini, și avea „caracter special politic”: era implicat Gagnetta, reprezentantul Ministerului de Interne italian în Consiliul de Stat, Bocolini, directorul general al Siguranței italiene, Bonanni, secretar general al Consiliului de Stat.¹⁰⁹ Fotografiiile ce au fost făcute la Nissa, cu Elena Lupescu și Carol, – „singurul document autentic inedit, în care apar împreună, înconjuțați de suspecti și detractați –, au fost solicitate de curțile regale din Londra și Roma agenților englezi și italieni.”¹¹⁰ În aprilie se arăta că și Curtea Regală a Spaniei manifesta mare interes pentru activitatea lui Carol: ambasadorului Spaniei la Paris i se ceruseră de la Madrid date precise privind o eventuală plecare a prințului spre România.¹¹¹ La rândul ei, Curtea Regală belgiană s-a arătat profund impresionată de volumul *L'Amour du Prince Carol*, de Gabriel Perreux; în Belgia, stocul de volume a fost rapid epuizat. Carol s-a arătat foarte enervat, pentru că „o atmosferă rea este creată în jurul lui. Este direct boicotat de înalta societate belgiană.”¹¹² Guvernul de la Budapesta a mers cel mai departe: și-a trimis chiar un reprezentant diplomatic – pe ministrul plenipotențiar la Bruxelles, Olivier, conte Waraozikzki, baron de Pabienitz – să-l spioneze pe Carol; agentul Siguranței române raporta că diplomatul ungar s-a interesat în amănunt de persoanele din apropierea prințului, precum și de activitatea acestuia.¹¹³ Carol știa ca este urmărit și de agenții altor

¹⁰⁸ Idem, f.3.

¹⁰⁹ Idem, f.5. În aprilie va avea loc, la ambasada Italiei de la Paris, o întâlnire între Carol și trimis special de regina Italiei. – Idem, f.14.

¹¹⁰ Idem, f.12.

¹¹¹ Idem, f.54.

¹¹² Idem, f.44.

¹¹³ Idem, f.42.

țări, de aceea, atunci când locuia la Paris, schimba des hotelul. În aprilie 1928 s-a mutat de la hotelul Chambord la Claridge; „Motivul – se raporta la București – este teama și ideea fixă că sunt supravegheați de aproape de autoritățile franceze și detectivii englezi.”¹¹⁴

De remarcat este și interesul Moscovei pentru prințul exilat, dorindu-se a fi folosit pentru crearea unui climat de instabilitate în România. Siguranța credea că exista chiar și un plan în acest sens al Moscovei: la Conferința Federației Comuniste Balcanice, de la Viena, din februarie 1928, se alcătuiseră materiale și instrucțiuni de acțiune contra Regenței și a Guvernului de la București, expediate în România Partidului Comunist de aici. În martie, ambasadorul Moscovei la Viena cerea culegerea cât mai multor date despre situația din România, urmând ca pe 28 martie să aibă loc o nouă conferință a Federației comuniste balcanice, special pentru România. Pe 17 martie, Carol fusese vizitat de către un ziarist de la Agenția sovietică TASS. A doua zi, Elena Lupescu și Hugo Backer au luat masa, la un restaurant din apropierea Parisului, împreună cu soția ambasadorului URSS, Dowgalesky; „S-au despărțit foarte amical și încântați”.¹¹⁵ (De remarcat faptul că într-un material de analiză asupra Camarilei, înaintat lui Ion Antonescu în 1940, erau consemnate legături ale Elenei Lupescu cu Moscova; cea mai mare reușită a Elenei Lupescu, pe terenul spionajului prosovietic – considerau autorii materialului – fiind filmarea marelui cifru al Ministerului de Externe, cu ajutorul lui Grigore Gafencu, deținător în acel moment, al funcției de subsecretar de Stat la acel Minister, în Guvernele Al. Vaida Voevod – iunie-octombrie 1932.)¹¹⁶ Interesul sovietic pentru Carol era raportat la București în dese rânduri, inclusiv în momentul când acesta părăsise Franța. La sfârșitul lui aprilie 1928, după ce prințul s-a stabilit la Bruxelles, după el au sosit de la Paris 4 agenți sovietici,

¹¹⁴ Idem, f.25.

¹¹⁵ Idem, f.20-21, 32.

¹¹⁶ Idem, dosar 29/1927, f.183-184.

care-l supravegheau îndeaproape; locuiau la Consulatul URSS.¹¹⁷ În mai, în presa din București și Praga apăreau articole cu informația că Elena Lupescu avea legături cu Internaționala a III-a. Concluzia ziariștilor era că se urmărea provocarea unui război civil în România și instaurarea unei republici sovietice.¹¹⁸ Informații de acest fel au răzbătut și în presa occidentală. „Morning Post” consemna, la sfârșitul lui mai 1928, că la Paris Carol și entourage-ul lui avuseseră legături cu Ambasada URSS; pentru Moscova era aceeași motivație: „Un război civil în România ar fi un câștig enorm pentru Moscova, ducând la reluarea Basarabiei de către Guvernul Sovietic. Mai mult, ar arunca Sud-Estul Europei într-o învălmășeală din care camarazii ar spera să tragă mari foloase.”¹¹⁹ În aceeași lună mai 1928, preluând informații din „Daily Telegraph”, ziarul „Prager Press” scria: „Se afirmă că ministrul francez de Interne a fost înștiințat că ex prințul Carol a întreținut câțva timp cel mai strâns contact cu comuniștii români, care au înființat un birou de propagandă la Paris, precum și cu Rakowski, când acesta era – în ultimul an – ambasador sovietic la Paris. Precum se afirmă, Carol a crezut, câțva timp, că va putea deveni președintele unei republici comuniste române.” Informației i s-a dat crezare, în epocă, dovadă fiind preluarea ei și de „Universul”.¹²⁰ Bineînțeles, articolele de ziar trebuie analizate cu o anumită reținere. Totuși, din avalanșa de informații, nu numai din

¹¹⁷ Idem, dosar 1/1928, f.41.

¹¹⁸ „Cech”, Praga, articol preluat de „Universul”, București, 21 mai 1928.

¹¹⁹ Articol reluat de „Universul” din 25 mai 1928.

¹²⁰ „Universul” din 16 mai 1928. În unele ziare europene apăruseră articole privind presupuse legături ale lui Carol cu comuniștii. Cel mai interesant era publicat în ziarul de limbă maghiară din Kosice (Cehoslovacia), „Kassai Ujsag”, 24 februarie 1927, sub titlul *Moștenitorul Tronului român a devenit comunist. Carol, ex moștenitorul Tronului României a intrat în Partidul Comunist. Familia Regală română vrea să-l răpească din cercul său de până acum*; generalul E. Baliff ar fi fost trimis special la Paris, pentru a-l scăpa de Carol de sub influența comunistă. – Și ANIC, fond MPN. II. Presa Externă, dosar 38, f. 63.

presă, rămân două concluzii indiscutabile: tendința Moscovei de a se folosi de orice prilej, inclusiv de aspirațiile lui Carol la Tron, spre a-și întinde influența în România; acceptarea, de către Carol și cei din anturajul lui, a oricăror ajutoare pentru atingerea țelului instalării în fruntea României, chiar și din partea unor țări care era evident că-și urmăreau satisfacerea unor deziderate istorice teritoriale pe seama României – cazul URSS, așa cum se va dezvălui, în mai 1928, și cazul Ungariei.

Îndelunga petrecere pe Coasta de Azur, din februarie-martie 1928 a stârnit atenția generală și a făcut valuri. Reprezentanții nobilimii europene ocoleau perechea Carol-Elena Lupescu, deși aceasta se dădea în spectacol permanent; toți criticau „în cei mai aspri termeni actele și atitudinea ex prințului Carol.”¹²¹ Agenții Siguranței, veniți și ei în Sudul Franței, raportau fiecare mișcare a cuplului și a celor care-i însoțeau – Puiu Dumitrescu, Nicolae Gatoski, Hugo Backer, Barbu Ionescu; din Țară venise și Mihail Manoilescu, care poza acum în postura de erou al carlismului. (În stilu-i cunoscut, în momentul cand s-a reîntors la București, a lăsat lui Carol un bilet la hotel, cu conținut alarmant pentru autoritățile românești; „În curând, revedere în București”.¹²²) Se raporta că Puiu Dumitrescu „a început a cheltui prea mult”, fără să se cunoască și sursele pe care le avea. La fel ceilalți. Agentul Siguranței cerea o intervenție pe lângă colonelul Constantin Dumitrescu, tatăl lui Puiu, ca să „înfrâneze activitatea foarte dăunătoare a fiului său pe lângă ex prințul Carol în detrimentul Țării”.¹²³ Dar, cei mai cheltuitori erau Elena Lupescu și Carol jucând aproape zilnic în pierdere la cazinou, la ruletă, mai ales la Monte Carlo. În timpul jocului, „banii erau continuu strecurați de Barbu

¹²¹ Idem, fond DGP, dosar 8/1928, f.3. Printre aceștia: regii Suediei și Danemarcei, prințul Nicolae al Greciei, Christian de Hessa, Alexis Caragheorghevici, reprezentanți ai nobilimii britanice și franceze – Lady Hamilton, Lady Waterlow, contesa de Beauchamp.

¹²² Idem, f.13.

¹²³ Idem, f.18.

Ionescu”, iar Carol era „într-o stare completă de beție”.¹²⁴ Pe 8 martie se raporta: la Monte Carlo, „Pentru a întări încrederea și relațiunile cu ex prințul Carol, Ionescu [Barbu] a făcut un cadou în numerar de 200.000 franci francezi d-nei Lupescu. Banii au fost remiși lui Hugo Backer spre păstrare. Ex prințul Carol n-are idee, ori simulează numai”.¹²⁵ Foarte atenți, agenții raportau la București și scene picante: pe 9 martie, la Cazinoul din Cannes – unde Constantin (Puiu) Dumitrescu a pierdut 10.000 franci iar Carol a câștigat 25.000 franci – prințul „s-a retras pentru câteva momente cu d-na Lupescu, chiar în automobilul său, apoi s-au reîntors foarte obosiți”.¹²⁶

Afișarea publică ostentativă a lui Carol împreună cu Elena Lupescu și anturajul lor era făcută pentru a irita autoritățile de la București, dar, mai ales, pentru a menține atenția opiniei publice occidentale și românești asupra problemei Carol. Pe acest al doilea plan, presa a fost principalul ajutor.

Era momentul când apărea și volumul menționat al lui Gabriel Perreux;¹²⁷ interesul deosebit cu care a fost primit a dus la imprimarea a trei ediții în doar două luni.¹²⁸ Pe de altă parte, Carol, care lucra la un volum intitulat *Aviația modernă* – pentru domeniul aviației arăta o reală pasiune –, urmând să apară într-o editură din Paris, „a fost sfătuit, din motive politice, să grăbească publicarea lui, pentru ca prezentările de presă să dea din nou ocazia să se vorbească de el. În special pentru a face să se uite chestiunile sale intime – credea agentul Siguranței –, dovedind preocupările sale științifice serioase.” Însă,

¹²⁴ Idem, f.4.

¹²⁵ Idem, f.7.

¹²⁶ Idem, f.14.

¹²⁷ Gabriel Perreux, *Le Roman d'amour du Prince Carol*, La Nouvelle Société d'Édition, Paris, 1928. Legația României la Paris transmitea la București, încă din 17 decembrie 1927, știrea apariției iminente a volumului; pe 28 decembrie, Ministerul de Externe cerea Legației să-i trimită un exemplar. – ANIC, fond MPN. II. Presa Externă, dosar 38, f. 100-101.

¹²⁸ Idem, fond DGP, dosar 8/1928, f.11.

chiar cei din jurul său, care-l grăbeau la scris, afirmau în particular că în volum nu este nimic original, ci doar o compilare plastică.¹²⁹

Vesela petrecere de pe Coasta de Azur a fost întreruptă la jumătatea lui martie 1928, când Hugo Backer l-a chemat pe prinț urgent la Paris, în vederea unor întâlniri importante pe care le aranjase. Echipa de agenți ai Siguranței s-a deplasat și ea, fără a întrerupe urmărirea; „Am ridicat toate posturile de pe Coasta de Azur – se raporta la București –, rechemându-i telefonic la Paris. A rămas o echipă la Nissa, pentru a stabili, în lipsa lui, de cine va mai fi căutat.”¹³⁰ Readuși la Paris, agenții au fost plasați în jurul locuințelor lui Carol, mai ales la castelul Coësme din Belleme, unde au fost distribuite „formațiuni de acoperire în regiuni și șosele învecinate”.¹³¹ Cheltuielile supravegherii permanente erau foarte mari și mereu sporite pe măsura noilor cereri de investigații venite de la București. Gheorghe Tătărescu, sub secretar de Stat la Ministerul de Interne, transmitea ordine repetate de supraveghere. Și, tot repetat, era asigurat că s-au luat „cele mai energice măsuri [...] Este exclus, repetăm categoric, față de felul în care este încadrat, să poată face vreo mișcare sau acțiune, care nu numai să nu o anunțăm din timp, dar chiar s-o prevenim. [...] Ordinele vor fi întocmai executate.”¹³² Se pare, însă, că autoritățile de la București nu erau pe deplin convinse de profesionalismul agenților trimiși la Paris, fapt care i-a făcut pe aceștia să riposteze ferm. Pe 22 martie 1928, șeful agenților cerea directorului general al Siguranței să-i informeze pe ministrul de Interne, I.G. Duca și pe Gheorghe Tătărescu: „Nu există absolut vreo teamă de surprindere [din partea lui Carol]. Indiferent de intențiunea lui, suntem perfect stăpâni pe situațiune, ceva mai mult, suntem hotărâți a reprima călătoriile de lungă durată [ale prințului] cu

¹²⁹ Idem, f.6.

¹³⁰ Idem, f.15.

¹³¹ Idem, f.28, 52.

¹³² Idem, f.16.

destinație precisă, fie chiar prin avion. Agenții noștri așteaptă numai ocaziunea. [...] Rugăm, deci, a fi complet liniștiți în această direcție, ordinele [...] sunt executate întocmai.”

În urma acestei note-raport ferme, totuși la București s-au exprimat în continuare îndoieli; erau legate nu atât de felul cum agenții își îndeplineau misiunea, ci reprezentau nivelul foarte înalt de teamă al Guvernului în fața perspectivei unei acțiuni prin surprindere a lui Carol și a anturajului său din ce în ce mai diversificat. Vintilă Brătianu nu avea calmul fratelui său și nici autoritatea politică a acestuia și capacitatea de a rezolva problemele. Ca urmare, pe 24 martie de la Paris a fost trimisă o nouă notă liniștitoare: „Serviciul nostru nu lucrează prin deduceri sau concluziuni pornite din convingeri, ci bazat pe fapte concrete și concluziuni reale. Nu întrebuițăm decât metoda pe pupila ochiului.” Așadar, se raporta doar ceea ce agenții văzuseră cu ochii lor. „Fiți încredințați – se scria – ca am înțeles perfect importanța ordinului d-lui ministru Tătărescu, înăsprit prin dispozițiile dv. [ale directorului general al Siguranței] ulterioare.”¹³³ La începutul lui aprilie 1928, în condițiile zvonurilor tot mai insistente că prințul plănuia cu anturajul său revenirea în Țară, șeful agenților Siguranței trimiși la Paris se arăta dispus să depășească stricta supraveghere, cerând, însă, instrucțiuni de la București: „Rog a comunica telefonic dacă urmează să avizez numai din timp întinerariul plecării sale [a prințului Carol], sau am și dezlegarea de a proceda la eventuala stăvilire, prin orice mijloace, a acestei călătorii.”¹³⁴ Așadar, admitea și misiuni de forță, la fel ca în ordinul circular al Ministerului de Interne din 14 august 1927. Dar, se aflau pe teritoriul altui stat, și acceptarea unei asemenea solicitări ar fi putut duce la un conflict diplomatic. Acțiunea agenților se va păstra doar în planul supravegherii și raportării oricăror mișcări suspecte.

¹³³ Idem, f.26, 31.

¹³⁴ Idem, dosar 1/1928, f.9.

O agitație deosebită a cuprins anturajul lui Carol în aprilie. Hugo Becker, după ce-l chemase urgent la Paris pe Carol, tot el avea întâlniri tot mai diverse, între care și cu soția ambasadorului sovietic în Franța, cu oameni din presa sau industriași. Barbu Ionescu după o serie de convorbiri cu prințul, s-a deplasat la Londra și Bruxelles; se aflase că avusese sarcina să sondeze terenul pentru un împrumut major acordat lui Carol, dar dorise și să constate atmosfera față de acesta în rândul opiniei publice. În ambele direcții, rezultatul fusese negativ. Agentul Siguranței raporta chiar expresia lui Barbu Ionescu: „Dacă, Camera Lorzilor ar avea puteri judecătorești și ar putea dispune de viața ex prințului Carol, l-ar ghilotina ca pe cel din urmă criminal, atât sunt de porniți în contra vieții sale intime și a gesturilor făcute până acum. Până și lordul Rothermere a declarat că este contra lui.” Iar cercurile financiare britanice „nici gând să subvenționeze o acțiune carlistă. [...] Oricare partid din România ar încerca să lege autoritatea sa de o acțiune a ex prințului Carol ar pierde orice importanță politică morală în lumea politică și financiară engleză. Cât despre Curtea Regală engleză, ex prințul Carol este un punct mort.”¹³⁵

Veștile aduse de Barbu Ionescu nu au descurajat grupul strâns la Coësme: Carol, Backer, Gatosky, Barbu Ionescu; Elena Lupescu îi va aduce și pe Nicolae Lupescu și Constantin Lupescu. Celor permanenți li s-au adăugat vizitatori ocazionali, chemați sau veniți cu probleme precise. La începutul lui aprilie soseau noaptea la castel trei emisari cu nume slave ai lui Sabry Bay, de la Istanbul, cel care se implicase într-o organizație procarlistă în Dobrogea în 1927. După lungi convorbiri cu Carol, au părăsit castelul și apoi Parisul în aceeași noapte. Alarmant pentru Siguranță era faptul că cei trei, la plecarea din Franța, au vizitat aerodromuri: cele din Strasbourg, Nürnberg (Fürth), Praga (Ksely); se concluziona că

¹³⁵ Idem, dosar 8/1928, f.19.

acestea erau punctele proiectate pentru escalele lui Carol în drumul spre România.¹³⁶

Agitația tot mai mare din jurul lui Carol, tot mai numeroșii membrii ai anturajului său, au obligat Siguranța să mărească efectivul celor care-l supravegheau. La Coësmes – anunța șeful agenților –, „am dublat personalul în vederea agitațiilor continue de acolo”; Autoritățile de la București trebuiau să stea liniștite, „pentru că exceptând măsurile din jurul castelului, am cercetat și studiat toate zvonurile și posibilitățile puse în circumstanță cu referire la o deplasare a sa, fie pe cale aeriană, tren sau automobil. Luând în considerare chiar și posibilitatea unor simulări pentru a ne induce eventual în eroare.”¹³⁷ Pe lângă posturile fixe din afara reședinței lui Carol, agenți ai Siguranței se aflau și în interior, dovadă fiind relatările convorbirilor cu diverși vizitatori la 11 aprilie se raporta că, în timpul vizitei unui profesor de la Centrul aeronautic din Versailles, nu s-a vorbit „nimic în legătură cu intențiunea subversivă”; același agent anunța și existența unor relații încordate între Carol și Elena Lupescu.¹³⁸ Erau raportate și vizitele unor personaje care veneau mai rar la castel, deși se presupunea că aveau o implicare mai mică, sau deloc, în planurile prințului; Alice Nanu-Gheorghiu, arhitectul Battard, studenții Florescu și Pop, contele spaniol Calderon, Nicolae Popescu, parohul Bisericii române din Paris, Nicolae Cocea, Jean Huzar.¹³⁹ Nimic nu scăpa vigilentei urmăririi. Guvernul de la București afla chiar și că în noaptea Învierii la Coësmes avusese loc „o adevărată orgie, care a durat până dimineața”¹⁴⁰

¹³⁶ Idem, f.34, 39, 43-44, 52. Nicolae și Constantin Lupescu erau agreeți doar de Elena Lupescu; cei doi, pe Carol îl „indispuneau”, cum se menționa într-un raport către Siguranță. – Idem, dosar 1/1928, f.15, 21.

¹³⁷ Idem, f.13.

¹³⁸ Idem, f.16.

¹³⁹ Idem, f.17-18, 25, 42. Preotului, bănuit de carlism, autoritățile de la București i-au cerut un raport special. – Idem, dosar 2/1928, f.6.

¹⁴⁰ Idem, dosar 1/192-8, f.18

Alarmante erau, pentru perspectiva unei intrări clandestine în România pe calea aerului, multe întâlniri cu lucrători în domeniul aviației și vizitele făcute la diverse aerodromuri. Pe 15 aprilie, la Coësme sosea Cohen Charles Danvers, vicepreședinte al Companiei aeriene franceze, bancher. Apoi, pe 19 aprilie, Carol însoțit de Gatosky a vizitat Uzinele de avioane din Nieuport Delage. În aceeași zi, la hotel în Paris prințul e vizitat de aviatorul Carteron Maxim. Ajuns la Bruxelles, va vizita, împreună cu directorul general al Administrației Aeronautice Belgiene, aeroporturile din Ostande, Gassel, Deurne; iar aviatorul Carteron l-a vizitat din nou, mergând împreună la aeroportul din Anvers.¹⁴¹

Dintre personalitățile românești din Țară, venite la Paris în primele luni ale lui 1928, o atenție deosebită – în notele Siguranței – era acordată lui Nicolae Iorga, ale cărui vederi procarliste erau afișate public. Era unul din carliștii care nu urmăreau, în urma unei eventuale restaurații, avantaje personale; era convins că un rege matur era mai folositor decât unul minor. Istoricul ținea în fiecare an, timp de o lună, la cererea Rectoratului de la Sorbona, prelegeri și conferințe la Paris; locuia la Fontenay-aux-Roses, în Școala Română din Franța al cărui director era, și unde subdirector era V. Ianculescu, frate cu censulul carlist Ianculescu de la Legația română. Iorga, însă, era constant adversar al Elenei Lupescu, ca urmare, indezirabil cercului restrâns de favoriți ai prințului. „Tot timpul prezenței sale aici – se raporta – n-a avut nici o legătură, fie de corespondență, fie verbală sau intermediată cu ex prințul Carol. A declarat, însă, într-un cerc intim de amici, că atâta vreme cât jidoavca parșivă va fi cu el, nu vrea să-l cunoască.”¹⁴² O mulțime de oameni politici din România, uneori reprezentând lideri de partide, treceau pe la Coësme, toți supravegheați foarte atent, de după perdea, de Elena Lupescu. Carol nu s-a angajat ferm față de nimeni.

¹⁴¹ Idem, f.20, 27, 37, 42.

¹⁴² Idem, dosar 8/1928, 14. Agentul Siguranței explica: „Am redat textual expresiile, având rostul lor.”

Prințul a vrut să abordeze și reprezentanți ai oficialității centrale franceze, dar nu a reușit. La începutul lui aprilie, a încercat, repetat, să vorbească cu secretarul general al Ministerului de Externe al Franței, Philip Berthelot; a fost refuzat sub diverse motive.¹⁴³

Cei din preajma lui Carol au folosit foarte abil presa occidentală; pe de o parte pentru a tona reacțiile Guvernului francez și a celui englez față de aspirațiile lui Carol la Tron; pe de alta, pentru a transmite mesaje către Țară. Cât a stat la Nissa a reușit să se întâlnească și cu o serie de oficiali locali sau regionali, ceea ce-l făcea pe un ziarist să se întrebe dacă, astfel, nu erau periclitate relațiile Franței cu România.¹⁴⁴ Pretexte pentru ziaristii occidentali de a aborda „problema Carol” se găseau mereu, sau erau inventate. Numărul mare de articole pe această temă, din a doua jumătate a lui martie lăsa de bănuț a fi o acțiune impulsionată de apropiatii prințului și, în același timp, de Guvernul de la București; bineînțeles, fiecare dorea articole care să-i susțină poziția. Știind venalitatea presei franceze, este de presupus că ambele părți interesate au impulsionat-o material. „Le Temps”, din Paris, publica articolul progubernamental *Greutățile politice în România*. Autorul era convins că regimul politic din România nu era în pericol; Carol renunțase de bunăvoie la Tron; agitația provocată de unele elemente pentru reîntoarcerea prințului „este absolut ireală în starea actuală de lucruri și partidele de opoziție chiar au mare grijă de a nu se angaja în această aventură. Ele pot să încerce a se servi de aceste agitații în lupta cu Guvernul liberal și văd în ele un mijloc de a încurca și a slăbi Puterea existentă, dar niciunul din ele nu se gândește serios la acțiune pe acest teren delicat și să aducă vreo atingere ordinii constituționale.”¹⁴⁵ În alt ziar francez, „Paris Midi”, Gabriel Perreax – autorul volumului *Le roman d'amour du Prince Carol*, deci bun cunoscător al „problemei Carol” – semna articolul

¹⁴³ Idem, f. 55

¹⁴⁴ Idem, f. 33

¹⁴⁵ „Le Temps” din 20 martie 1928.

Agitația din România, punând în centru cearta dinastică; „Chestiunea nu s-a sfârșit în fond. Consiliul de Regență? Regele? Doi bătrâni și un adolescent, un copil. Păpuși perfecte cât Brătianu trăia și făcea pe Mussolini în mic. Sarcină prea grea pentru Vintilă [Brătianu]. Aparare foarte șubrede pentru o țară tocmai în creștere, pe care o amenință anarhia.” Sublinia formula ambiguă a lui Carol: se va întoarce dacă poporul îl va chema; „Îl va chema?”¹⁴⁶

Apropiatii prințului i-au asigurat un flux continuu de ziaristi la Coesme. Pe 25 martie 1928 erau raportați la București cei de la „Times”, „Vossische Zeitung”, „Berliner Tagblatt”, „Neue Frie Press (Viena)”¹⁴⁷. Pe 28 martie veniseră ziaristi de la „Daily Mayl”, „Times”, „Corriere de la Serra”.¹⁴⁸ Apoi de la Agenția sovietica TASS, de la United Press (SUA), „Le Soir” (Belgia), „Le Petit Journal”, Agenția Havas ș.a.¹⁴⁹

Mai multe ziare dădeau ca sigură informația că „prințul va intra în curând în Țară”; apoi știrea că va sosi la Viena, în vederea intrării clandestine în România, înainte de proiectata adunare național-țărănistă de la Alba Iulia din mai.¹⁵⁰ Se menționa, astfel, pentru prima dată, posibilitatea ca pretendentul la Tron să se folosească de un mare eveniment organizat de Opoziție.

¹⁴⁶ „Paris Midi” din 21 martie 1928.

¹⁴⁷ ANIC, fond DGP, dosar 8/1928, f.35.

¹⁴⁸ Idem, f.40-41.

¹⁴⁹ „Le Petit Journal” din 16 martie 1928. „Paris Midi” anunțase, încă, în numărul din 25 februarie 1928, ca sigură urcarea pe Tron a lui Carol, „în două luni”; știrea venea de la „adjutantul” prințului. – ANIC, fond MPN. II. Presa Externă, dosar 38, f.69. Ziariștii occidentali au încercat să obțină și poziția oamenilor politici români din Opoziție. „Corriere dela Sera”, 27 martie 1928, includea un interviu cu Iuliu Maniu, care se arătase evaziv; „Este desigur de preferat – declarase – un rege propriu zis, unui rege minor, asistat de o Regență.” Însă, reîntoarcerea lui Carol, nu era pentru PNT cea mai importantă problemă; în primul rând, PNT dorea instaurarea unui regim legal și soluționarea crizei economice. – ANIC, fond MPN. II. Presa Externă, dosar 188, f.9. Si Idem, fond DGP, dosar 1/1928, f.25, 34; dosar 8/1928, f. 20.

¹⁵⁰ Idem, dosar 8/1928, f.45.

*

La sfârșitul lui aprilie 1928, Carol, Elena Lupescu și cei din anturajul lor au făcut foarte dese călătorii, derutând agenții Siguranței, care trebuiau să stea mereu în alertă. Pe 20 aprilie, la ora 22, Carol și Elena Lupescu au plecat „brusc, incognito”, cu un automobil, de la Paris spre Compiègne, Saint Quentin, ajungând la miezul nopții la frontiera franco-belgiană; spre dimineață erau în Bruxelles, dând impresia că se vor duce la Gand. Imediat, în tabăra celor trimiși de la București s-a dat alarma; în dimineața următoare, au transmis autorităților romane: „Vă rugăm repetați înăspriț măsurile de la frontieră [frontiera României]. Personalul nostru este în apropierea lor.”¹⁵¹ Altă telegramă, la mijlocul aceleiași zile, era mai liniștitoare, anunțând că „Deocamdată continuă a fi tot timpul, și la Bruxelles, împreună”.¹⁵² Era de presupus că un zbor primejdios cu avionul spre România, nu-l va face decât Carol. Au urmat o serie de călătorii scurte, aparent numai turistice, inclusiv la un târg de flori. „Facem constatarea – se transmitea la București – că, sub masca de a vizita diferite orașe istorice, tatonează diferite orașe de frontieră.”¹⁵³

Și poliția belgiană și-a concentrat atenția asupra grupului sosit de la Paris, dar a fost depășită de acțiunile imprevizibile ale lui Carol. Pierzându-i urma, a crezut că prințul părăsire Belgia și s-ar afla în drum spre Viena. Mai experimentați, agenții romani dezmințeau plecarea.¹⁵⁴ Belgienii fuseseră înșelați, pentru că, la fel ca în Franța, Carol era obsedat de ideea că este urmărit; de aceea, și aici a început să schimbe hotelurile; „O stare de enervare îl face să se mute din hotel în hotel. Din nou suferă de fobia atentatelor, cu care Lupeasca și Dumitrescu au grijă să-l amenințe, pentru a dovedi necesitatea prezenței lor în anturajul lui.”¹⁵⁵

¹⁵¹ Idem, dosar 1/1928, f.29.

¹⁵² Idem, f.30.

¹⁵³ Idem, f.31, 36-37, 41, 43.

¹⁵⁴ Idem, f.31, 43.

¹⁵⁵ Idem, f.32.

La Bruxelles s-au strâns mai mulți din apropiații lui Carol, dovadă a faptului că se pregătea ceva important. Mai întâi a apărut Puiu Dumitrescu și studentul Florescu; apoi Nicolae și Constantin Lupescu. De la Londra sosea Barbu Ionescu, „amicul intim” al prințului; avea asupra sa o sumă mare de bani, „care urmează s-o preia Elena Lupescu, pentru ex prințul Carol.[...] Suma ar aparține unei mari bănci din Anglia. Concomitent, o parte din cei rămași la Paris – Hugo Backer Mihail Mircea, Nicolae Cocea – s-au întâlnit; „Se pare – scriau agenții Siguranței – că au ajuns de comun acord ca, în cazul când o lovitură s-ar petrece, ei să preia propaganda.” Era prima împărțire anunțată de funcții, pentru momentul urcării pe Tron. Backer se arăta cel mai încrezător ca de data aceasta, prințul era hotărât să intre în Țară; conta pe Armată, pe carliștii din toate straturile sociale, pe oamenii de încredere pe care-i aveau „peste tot”, care puteau, peste capul Guvernului, „să intre și să iasă din Țară cand vor”; Backer aducea o dovadă pentru această ultimă afirmație: deținea un pașaport românesc cu toate vizele, pentru a intra în România, deși era convins ca autoritățile știau că se află în preajma prințului.¹⁵⁶

Convins că se pregătea o acțiune majoră, șeful agenților Siguranței a hotărât deplasarea întregului personal peste frontiera franceză în Belgia, Olanda și Luxemburg și la granița cu Germania. În primul rând aeroporturile din zonă au fost puse sub supraveghere. Iar Carol era urmărit fără întrerupere: „Avem un aparat în permanență în apropierea lui și am îngrijit de toate mijloacele posibile de locomoție.” În momentul cand Carol și Elena Lupescu au părăsit „neobservați” Bruxellul stabilindu-se la Framilleureux – unde Barbu Ionescu era coproprietar al unei uzine metalurgice – agenții au înconjurat vila care-i adăpostea pe cei doi. Din alt raport, datat 27 aprilie, afluam că din oră în oră cunoaștem pozițiile și mișcările ex prințului Carol.”¹⁵⁷

¹⁵⁶ Idem, f.34, 44. Același Hugo Backer ținea legătura cu corespondenții de presă francezi, români, italieni, germani. – Idem, f.36.

¹⁵⁷ Idem, f.35, 43.

Pentru a deruta autoritățile române, Carol s-a folosit, și în timpul cât a stat în Belgia, de vechiul sistem al declarațiilor de presă. Ziarului belgian „La Meuse” îi acorda un lung interviu, apărut sub titlul *Prințul Carol la Bruxelles. El gândește că va trăi aici mai liniștit ca la Paris*.¹⁵⁸ A venit la Bruxelles pentru că ziariștii francezi și mai ales poliția și Guvernul francez urmăreau prea aproape faptele și gesturile sale. Era abordată și problema revenirii sale în România, indicând o pistă falsă autorităților: raporturile dintre Guvernul de la București și cel de la Paris erau atât de strânse, încât „el ar putea pleca cu greutate, pe ascuns, spre România, fără ca plecarea să fie semnalată la București”. De la Bruxelles, însă, „va putea să apară, prin surprindere, cu ușurință în Țară sa natală, fără ca întoarcerea să fie anunțată.” Era o indicare a Belgiei ca loc de plecare. Câteva zile mai târziu, însă, Carol făcea să apară în presă două declarații liniștitoare pentru autoritățile romane: în „Paris Midi” afirma că îi place în Belgia și, de aceea, nu vrea să plece de acolo; în „L’Independance Belge” declara că „Nu fac politică”.¹⁵⁹

La Bruxelles se produc schimbări și în interiorul grupului de partizani ai lui Carol. Jean Huzar, de curând venit, evreu, cetățean român, devine foarte important: capătă sarcina de a se ocupa cu protecția lui Carol. „Jean Huzar este un al doilea Backer la Bruxelles. În jurul lui s-au adunat studenți – se raporta la București – și precizăm că ar fi omul de încredere și de legătură între Partidul Național Țărănesc și ex prințul Carol.” Era fiul fostului director al ziarelor „L’Orient” și „Bursa” din București; amic intim al lui Backer și N. Cocea și corespondent al mai multor ziare din Marea Britanie și Italia.¹⁶⁰ Însă, rolul cel mai important îl are un reprezentant al celor

¹⁵⁸ „La Meuse”, 23 aprilie 1928. Într-o declarație pentru „Chicago Tribune”, reluată de „Paris Midi” la 23 aprilie 1928, Carol se arăta foarte supărat pe ziariștii francezi, pe care-i acuza: „Sunt vinovați de cea mai mare parte a nenorocirilor mele.”

¹⁵⁹ „Paris Midi” și „L’Independance Belge” din 29 aprilie 1928.

¹⁶⁰ ANIC, fond DGP, dosar 1/1928, f.40.

mai vechi apropiați ai prințului, Barbu Ionescu. El este autorul ideii încercării unei deplasări spre România din Anglia. Se angaja să-i pună lui Carol la dispoziție un castel lângă Londra, și a organizat întreaga acțiune din Marea Britanie.

La 28 aprilie, Carol și Elena Lupescu vor pleca de la Bruxelles la Gand, apoi Bruges și Ostende. Șeful agenților Siguranței își scria raportul către București, chiar în timp ce era anunțat la telefon de plecare: „Posturile noastre fixe de la Ostende comunică telefonic, în acest moment, că ex prințul Carol și Elena Lupescu au sosit pe cheiul din Ostende și s-au îmbarcat pentru Dower, cu destinația Londra. Asupra lor au o mică valiză.” Cum, nu fusese o surpriză, deja o parte din agenții Siguranței erau în Anglia, supraveghind proprietatea lui Barbu Ionescu aflată la 155 km de Londra; „Suntem perfect stăpâni pe situație”, anunțau.¹⁶¹ Foarte repede ajung în Anglia și o parte din apropiații lui Carol: Barbu Ionescu, împreună cu soția și fiica; Nicolae și Constantin Lupescu; Puiu Dumitrescu și Florescu cu soțiile; și o figură nouă – Jenni Eftimiu. Toți locuiau în Kenilsworth.¹⁶²

Plecarea prințului în Marea Britanie a produs o agitație deosebită în Guvernul de la București, Gheorghe Tătărescu întărind telegrafic, ordinele de urmărire.¹⁶³ Dar, Guvernul nu trimitea și banii necesari acțiunilor suplimentare cerute agenților Siguranței. De aceea după încheierea aventurii londoneze a lui Carol șeful agenților se va plânge la București: „Am rămas complectamente fără bani. Cheltuielile neprevăzute cauzate de deplasările continue dintr-o țară în alta, pozițiunile periculoase de teren și corupțiunea fără scrupul a organelor oficiale administrative în aceste ținuturi, au dat dovadă că personalul nostru a mers până la sacrificiul de sine, rămânând ei înșiși fără strictul necesar al traiului.”¹⁶⁴

¹⁶¹ Idem, f.45, 47-48.

¹⁶² Idem, f.50; dosar 8/1928, f.62.

¹⁶³ Idem, dosar 1/1928, f.52.

¹⁶⁴ Idem, dosar 16 1927, f.92.

Carol a vrut să-și lege revenirea în România de curentul național-țărănesc, pentru că acesta era foarte popular în acel moment; de aceea, revenirea a fost proiectată pentru 6 mai 1928, zi în care Partidul Național Țărănesc își programase o mare adunare populară la Alba Iulia, cu scopul dărâmării Guvernului liberal. Adversarii PNȚ au acuzat o înțelegere tacită între prinț și Maniu, pe care acesta din urmă a negat-o. Din Anglia, prințul urma să sosească la Alba Iulia, cu avionul închiriat de Barbu Ionescu, chiar în timpul adunării. Și, pentru ca atmosfera să fie pregătită, mai înainte, din alte avioane trebuiau lansate asupra mulțimii câteva mii de exemplare ale unui manifest procarlist; este cunoscut sub numele de *Manifestul de la Godstone* se adresa *Poporului României Mari*. Era afirmat dreptul la Tron al lui Carol, care era „crescut în tradiția Țării, pregătit pentru orice eventualitate și conștient de nevoile Țării”. Pentru atragerea opiniei publice, se anunțau măsuri radicale: un regim care să faciliteze dezvoltarea agriculturii și industriei, a comerțului; stabilizarea monetară; reorganizarea sistemului de comunicații; ajutorarea țăranilor; un sistem nou de pensii, inclusiv pentru vădulele și orfanii de război; salarii bune pentru funcționarii publici; o Justiție dreaptă; asigurarea neamestecului Armatei în politică; atragerea minorităților la viața Statului; alegeri libere.¹⁶⁵

Era evident că întregul plan era fantezist; aplicarea lui în practică putea fi întreruptă, foarte ușor, în foarte multe locuri, de către foarte mulți. Rolul carliștilor din jurul prințului în această aventură a fost determinant; ei l-au creat. Dar, faptul că prințul l-a acceptat, denota imaturitatea acestuia. *Manifestul de la Godstone* urma să fie tipărit de firma Burnett and Son din Londra, conform comenzii lui Barbu Ionescu, în 20.000 exemplare; tipărirea era supravegheată de Dutley Heathcote. Manuscrisul fiind adus prea târziu, s-au putut imprima numai 8.000 exemplare, care au fost duse în grabă la aeroportul Croydon, de unde urma să plece și Carol. Însă, alertate de Guvernul român, autoritățile britanice au interzis zborurile celor două avioane.

¹⁶⁵ Pe lângă la Ioan Scurtu, *Criza dinastică... op.cit.*, p.151-155. Imediat după confiscarea de către autoritățile engleze a *Manifestului*, acesta a fost publicat în „Daily Express” din 6 mai 1928 – ANIC, fond MPN.II. Presa Externă, dosar 38, f.120-123.

Opinia publică din Anglia era mai mult decât ostilă lui Carol; în plus Guvernul britanic nu dorea să se ajungă la deteriorarea relațiilor sale cu România; iar presa s-a arătat și ea ostilă, – aventura a produs chiar un scandal în Parlamentul de la Londra. Pe 8 mai, în Camera Comunelor, ministrul subsecretar de Stat la Interne, William Hicks, a fost nevoit să răspundă unei întrebări privind tentativa: Carol – spunea – fusese primit în Anglia pe 28 aprilie, cu condiția să stea doar două luni; în urma evenimentelor, a fost informat că prezența sa a devenit indezirabilă și trebuie să părăsească Anglia în 4-5 zile. Și Ministerul de Externe al Marii Britanii a dat un comunicat: „Autoritățile britanice sunt preocupate de activitatea desfășurată de fostul prinț moștenitor al României în timpul celor 10 zile din urmă, cât s-a bucurat de ospitalitatea engleză. Se acordă o deosebită importanță faptului că fostul prinț moștenitor a autorizat tipărirea la Londra a unor manifeste politice, destinate probabil să fie distribuite în România, Ex prințul Carol a fost admis în Anglia în mod temporar și a locuit împreună cu un domn Barbu Ionescu. El va fi rugat de autorități să părăsească imediat Anglia. Încercarea sa, sâmbăta trecută, de a angaja două avioane engleze pentru a transporta pasageri și colete conținând mii de manifeste, în România, a fost împiedicată de autoritățile britanice. pentru motivul că pasagerii n-aveau documentele necesare.”¹⁶⁶ „Viitorul” oficios al

¹⁶⁶ Relatări preluate din presa engleză de „Adevărul”, 10 mai 1928 și „Dimineța”, 13 mai 1928. „The Sunday Express” din 13 mai 1928 avea un întins articol sub titlul *Iubirile fostului prinț Carol*, însoțit de fotografii ale lui Zizi Lambrino cu fiul său Mircea și principesa Elena cu fiul său Mihai. Foarte aspru se arăta „The Sunday Times” din 13 mai 1928, în articolul *Intrigues of the prince*. „Washington Herald” din 10 mai 1928, publicând declarația Guvernului britanic în care era regretată comportarea prințului Carol, credea că acesta „este înconjurat de rău sfătuitori; iar în numărul din 11 mai, anunța intenția presupusă a lui Carol de a se stabili în SUA; „Dacă prințul ar încerca să intre în SUA, trebuie să fie respins [subl.n]. Ospitalitatea acestei țări a fost prea desori abuzată de străini complotând contra guvernelor amice ale Statelor Unite. Guvernul a fost prea indulgent cu acești străini ce au venit aici numai cu scopul de a conspira. [...] Acest prinț român a pierdut dreptul de a se aștepta la o bună primire din partea oricărei țări, din cauza vieții sale scandaloase și rușinoase.” – ANIC, fond MPN, 11. Presa Externă, dosar 38, f.110.

Partidului Național Liberal, anunța triumfător că și „tovarășii fostului prinț Carol au fost expulzați din Anglia”; și-i înșira pe Gatosky, Florescu, Dumitrescu, Nicolae și Constantin Lupescu.¹⁶⁷ Elena Lupescu declara că ea va rămâne, întrucât ordinul autorităților britanice nu o privește.¹⁶⁸

Așadar, Carol „a fost rugat” să părăsească Anglia. Autoritățile britanice aveau în vedere, însă, și o formă mai puțin politicoasă de a scăpa de el. Termenul limită de ședere i se fixase pentru 14 mai; prințul a cerut o amânare, dar nu a primit-o. Pe 9 mai era înștiințat oficial că „dacă această plecare întârzie, se va da împotriva sa un decret de expulzare”. În contradicție cu ceea ce susținea Elena Lupescu, față de ea autoritățile au fost și mai dure: a fost chemată la Poliție și interogată asupra motivului venirii în Anglia, dar și asupra trecutului ei și al relațiilor cu Carol.¹⁶⁹

Agenții Siguranței au pus acțiunea promptă și fermă a Guvernului britanic pe seama informărilor pe care ei le-au trimis la București, privind „hotărârile sinistre ale ex prințului Carol”, fapt ce a determinat alerta autorităților românești și influențarea celor de la Londra. Și, după succesul din Anglia, agenții anunțau un nou program de supraveghere, care credeau că va avea „un efect și mai dezastruos pentru ex prințul Carol, decât cel de la Londra.”¹⁷⁰

¹⁶⁷ „Viitorul” din 12 mai 1928.

¹⁶⁸ „Universul” din 11 mai 1928.

¹⁶⁹ „Curentul” din 13 mai 1928.

¹⁷⁰ Prilejul era folosit și pentru a se cere directorului general al Siguranței noi sume de bani. Acum prințul Carol avea noi intenții, pentru contracararea căroră era nevoie de bani. „Vă rugăm în interesul situațiunii prezente, cu care din nou avem de luptat, și față de hotărârile sinistre ale ex pr[ințului] Carol, să binevoiți a interveni insistenț ca să nu mi se creeze dificultăți prin eventuala trimitere de bani în rate” – ANIC, fond DGP, dosar 16/1927, f.92. După tentativa din Anglia, Siguranța, considerându-l pe Barbu Ionescu ca principal complotist, i-a cercetat amănunțit trecutul, prezentând rezultatele cercetării și presei. Astfel, „Universul” din 29 iulie 1928 putea publica articolul *Nici Moritz, nici Leibovici, nici măcar Marcel, ci, cu orice preț, Barbu Ionescu*.

În tentativa lui Carol și a anturajului său din mai 1928, cea mai periculoasă pentru România a fost legătura cu Ungaria. Reacția energică a Guvernului britanic fusese determinată și de posibilitatea ca, prin acțiunea prințului, să se declanșeze tulburări în Europa Centrală, unde existau puternice aspirații revizioniste, care așteptau un prilej pentru a se manifesta deschis; implicarea Ungariei în aventura carlistă demonstra teza. Presa britanică a văzut și ea pericolul și a reacționat. „Morning Post” aprecia că prințul „și-a pierdut complet reputația. Oricare ar fi împrejurările acestei afaceri, e sigur că instigatorii sunt agenți unguri, fără simpatie pentru România. Chestiunea revizuirii Tratatului de la Trianon ar contraria vederile oricărui partid politic din România.”¹⁷¹ „Times” sublinia și el greșala majoră a lui Carol, încercarea de a reveni la Tron cu sprijinul

Prietenul lui Carol își inventase o origină fictivă – s-ar fi născut în comuna Săcel (Gorj) la 1891, sub numele de Moritz Iancu Leib, zis Marcel Leibovici. La 28 iunie 1928, Siguranța a trimis doi agenți pe urmele lui: D. Vladimirescu, pentru a cerceta în Gorj și I. Bânciulescu în Moldova. Certificatul de naștere fals fusese cumpărat cu bani de la secretarul Primăriei Săcel. „Universul” din 1 august 1928 refăcea cariera lui Barbu Ionescu: cuprindea și falsificarea unor state de plată ale muncitorilor din Gara Ploiești, în 1914, de 25.000 lei (sumă foarte mare la acea vreme); dezertarea din Armata Română; practicarea îndeletnicirii de logodnic de profesie în Elveția și Belgia. Fișa biografică era publicată și de „Viitorul” din 28 iulie 1928. Totuși, Barbu Ionescu avea pașaport românesc, pe numele ce și-l luase; fusese obținut prin mituirea unui șef de cabinet de la Ministerul Afacerilor Externe de la București, D. Dospinescu, și a senatorului Titus Staicu, acesta fiind chiar vicepreședinte al Senatului – primise 6.000.000 lei. – ANIC, fond DGP, dosar 130/1928, f. 13. Cei doi falsificatori au fost trimiși în judecată, dar au beneficiat de amânări repetate, cu ecou în „Universul”: numerele din 7 iulie 1929, 10 august 1929, 4 octombrie 1929. Restaurația va duce la stingerea procesului. Lui Barbu Ionescu i s-a întemeiat un proces și în Anglia, pentru încălcarea legislației. Inculpatul se va prezenta foarte dârz: la întrebările judecătorului – dacă și-a schimbat numele, dacă a dezertat, dacă a delapidat – a răspuns constant „Nu”. – ANIC, fond DGP, dosar 130/928, f. 12; „Universul” din 12 februarie 1930. Mai mult, i-a dat în judecată pe ziariștii britanici care-l criticaseră, cerând daune de 10.000.000 lei; ziariștii, însă, au câștigat. – ANIC, fond DGP, dosar 130/1928, f. 5.

¹⁷¹ Articolul reluat în „Universul” din 11 mai 1928.

Ungariei, căreia i-a făcut promisiunea de a-i ceda din teritoriul României.¹⁷²

Primele ziare europene care au lansat teza legăturii lui Carol cu Ungaria au fost cele din Cehoslovacia.¹⁷³, care anunțau în spatele complotului „mâna lui Rothermere”, cunoscut susținător al revenirii asupra Tratatului de la Trianon și al refacerii Ungariei Mari. Ziaristul Datley Heathert era în slujba lordului, „a campaniei de instigare a acestuia”. Preluând ideea, „Viitorul” concluziona: „Eșecul nebuneștei aventuri se îndreaptă deopotrivă în contra rothermerismului, care are astăzi prilejul să sfârșească mai scandalos decât și-ar fi putut închipui cineva”¹⁷⁴ Fapt neobișnuit, în condamnarea aventurii lui Carol și a implicării Ungariei s-a antrenat și regele Marii Britanii, George al V-lea. Într-o întrevedere cu Eduard Benes, ministru cehoslovac aflat în vizită la Londra, regele îl critica pe Carol: „Este condamnat, condamnat! Deși îmi este rudă, îmi pare bine că Guvernul meu a fost ferm și l-a invitat să părăsească Marea Britanie fără întârziere.” La Foreign Office, reprezentantul diplomatic al Ungariei „a fost chemat și i s-a tras o bună săpuneală pentru amestecul în aventură” – se

¹⁷² „Times” din 17 mai 1928.

¹⁷³ „Prager Press” din 9 mai 1928.

¹⁷⁴ „Viitorul” din 9 mai 1928. Alte ziare negau implicarea lui Rothermere; acesta refuzase să-l primească pe Barbu Ionescu, care venise în numele lui Carol pentru a stabili o colaborare; respins, Barbu Ionescu s-a adresat lordului Beaverbrook, acesta anunțând imediat Ministerul de Interne de la Londra de planurile aventuriste ale lui Carol. – „Dimineața” din 13 mai 1928. „Viitorul” din 13 mai 1928 includea un articol întins de prezentare a lui Dudley Heathcote, „emisarul diplomatic al prințului Carol”. Fusese trimis la Budapesta, pentru a solicita ajutorul revizioniştilor unguri. Se remarcase, până atunci, prin articolele sale antiromânești publicate în presa din Anglia, prin care era deplânsă soarta ungarilor din România. În iulie 1927 scria: „În România, ungarii și celelalte minorități n-au dreptul de a se folosi nici de limba lor, nici de școli și nici de a-și exercita religia. [...] În afară de aceea că se face imposibilă ungarilor cultivarea și practicarea limbii materne, se caută a-i deznaționaliza cu ajutorul politicii școlare și administrative. Iar dacă se împotrivesc asimilării forțate, sunt izgoniți din Țară.”

raporta la București de diplomatul român de la Legația din Londra, D.N.Ciotori. Acesta credea, totuși, că autoritățile britanice îl vor acoperi pe lordul Rothermere, „pentru a-l obliga, pe de o parte, iar, pe de alta, pentru a nu compromite presa britanică”¹⁷⁵, lordul fiind proprietar al mai multor ziare. Ziarele franceze salutau faptul că Guvernul Baldwin nu înțelegea să încurajeze pe aceia care doreau revizuirea Tratatului de la Trianon.¹⁷⁶ Aceleași ziare franceze, oarecum neutre față de luptele politice interne din România, subliniau că în politica externă „nici Vaida, nici Maniu nu vor altceva decât ceea ce voiesc Brătianu și Titulescu.” În România nu există partid carlist și în ceea ce privește unitatea națională domnește acolo un acord desăvârșit, dovadă chestiunea optanților unguri și însăși alegerea Albei Iulii ca loc al unei întruniri politice, a acelei Albe Iulii care este simbolul unității României.” Și, la fel ca-n presa britanică, i se aduceau critici aspre lui Carol; în „Echo de Paris” o făcea cunoscutul ziarist Pertinax. „L’Intransigent” scria: „Faptul de a-l vedea [pe Carol] pactizând cu ungurii, în vederea unei restaurări, îl compromite în ochii tuturor patrioților români”, aceeași condamnare în „La Liberte” și „Petit Parisien” – care afirmau că prințul a făcut jocul revizionistilor unguri. Încercarea carliștilor de la Londra era etichetată peste tot ca o „agresiune a Budapestei”. Asupra legăturii dintre tentativa lui Carol și aspirațiile teritoriale ale Budapestei, cel mai insistent se apleca Leon Bailoy, în „L’Intransigent”¹⁷⁷ „Eșecul umilitor al ex prințului descalifică pe om, arătându-l cu totul nepregătit pentru meșteșugul greu de rege.[...] Carol a fost ușor indus în eroare de emisarii unguri și de către prietenii acestora din Londra. Se vede acum că el se obliga să ajute cu tot dinadinsul Ungaria în

¹⁷⁵ Nicolae Titulescu, *Opera politico-diplomatică. Corespondență*. vol.I (1921-1931), partea a II-a, voi. îngrijit de George G. Potra, Edit. Fundației Titulescu, București, 2004, p.831, 843 – ambele mențiuni în rapoarte ale lui D.N. Ciotori de la Legația română din Londra.

¹⁷⁶ O sinteză a presei franceze pe această temă în „Politica” din 13 mai 1928.

¹⁷⁷ Preluat în „Curentul” din 13 mai 1928.

campania ei de dezagregare dusă în contra Europei Centrale, a Miciei Antante și a tratatelor de pace în vigoare. Nimeni nu se poate opri de a crede că cei de la Budapesta nu ar fi încercat o agresiune în contra României, profitând de tulburările create în această țară prin debarcarea neașteptată a prințului Carol, care ar fi concis tocmai cu congresul de la Alba Iulia.” Guvernul Baldwin era lăudat pentru clarviziune; „A știut să dejoace acest plan, făcând încă odată operă de pace și siguranță în Europa, pentru menținerea tratatelor fără de care această pace nu ar putea să existe”. Tot în „L’Intransigent”, Jaques Ancel relua și el tema legăturii cu campania revizionistă maghiară: „Printr-o aberație, pe care unii o numesc trădare, dar care în fapt este mai curând datorită ignoranței și slăbiciunii, ex prințul Carol s-a compromis în tovărășia acelor ziariști englezi cari au complotat împotriva unității naționale a României. [...] Prințul Carol e înconjurat, *ca întotdeauna* [subl.n], de prietenii suspecte.” „Le Journal”, „Petit Parisien”, „Le Gaulois”, – insistau și ele pe ideea favorizării Ungariei prin acțiunea prințului Carol. „Le Gaulois” scria chiar ferm; „Carol se declară favorabil revizuirii Tratatului de la Trianon. El amenință pacea Europei Centrale.” „Curentul” înregistra uimirea ziariștilor francezi față de atitudinea lui Carol și completa discreditarea acestuia în ochii Poporului român.

Așadar, implicarea Budapestei era subiectul predilect al presei românești și străine; dar, era acceptată ca o realitate și de unele guverne, precum cel britanic. În România, Siguranța a atenționat și ea asupra acestei implicări. Într-un raport al Inspectoratului General de Poliție și Siguranță, Circumscripția a VII-a Sibiu-Timișoara, din 4 iulie 1928, găsim o formulare în acest sens. Guvernul de la Budapesta dorea, în înțelegere cu toate partidele politice, să-l aducă în Țară și să-l încoroneze ca rege al Ungariei pe prințul Otto de Habsbourg, cel mai în vârstă fiu al fostului împărat al Austro-Ungariei Carol al IV-lea. Data fixată era 20 august. Concomitent – în primăvara lui 1928 – a fost proiectată venirea în România a prințului Carol, care, dacă se realiza i-ar fi împiedicat pe români să intervină în Ungaria. Budapesta l-a

asigurat pe Carol de tot concursul, în schimbul recunoașterii frontierelor Ungariei conform hărții lui Rothermere. Alarmantă era și mențiunea că de aceste proiecte ar fi avut cunoștință și Eduard Benes, ministrul de Externe al Cehoslovaciei „care s-ar fi declarat indiferent”. Pe raport, Nicolae Titulescu, ministrul de Externe român, a scris: „Telegramă urgentă lui Lahovary [ministrul României la Budapesta], Emandi [ministrul României la Praga], și Filidor [ministrul României la Belgrad], pentru a verifica informația”. – ceea ce demonstrează faptul că Guvernul României nu excludea veridicitatea celor transmise.¹⁷⁸ Ministerul Afacerilor Externe, în numele lui Nicolae Titulescu, expediază celor trei diplomați telegramele ordonate. Aveau unele deosebiri. De la Budapesta se cerea verificarea proiectului încoronării lui Otto de Habsbourg și a înțelegerii cu Carol. De la Praga se cerea și „care ar fi punctul de vedere al Cehoslovaciei, în special ca membru al Micii Înțelegeri. Mai căutați a afla și dacă Benes era deja informat despre aceasta.”¹⁷⁹

Lahovary a avut misiunea cea mai ingrată; nu putea întreba direct autoritățile ungare și, de aceea, a făcut investigații în „cercurile diplomatice amice” din Budapesta, fără a afla ceva.¹⁸⁰ La Belgrad, Filodor l-a întrebat direct pe ministrul adjunct de Externe iugoslav; nici acesta nu știa ceva.¹⁸¹ Iar Emandi s-a adresat lui Benes, care nu credea adevărată știrea; a adăugat că „s-ar bucura,, dacă Otto de Habsbourg sau Carol ar încerca așa ceva, căci ar fi o bună ocaziune ca chestiunea să se încheie definitiv, cum s-a întâmplat cu Carol de Habsbourg.”¹⁸² Lahovary revine, într-un lung raport, pe 21 iulie 1928, dezmințind categoria informația dată de Siguranță, pe care o învinuia că adesea se lasă pradă fanteziei.”¹⁸³

¹⁷⁸ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 4/1928, voi.II, f.28.

¹⁷⁹ Idem f.29-31.

¹⁸⁰ Idem, f.32.

¹⁸¹ Idem, f.33.

¹⁸² Idem, f.34. Se referă la tentativa lui Carol de Habsbourg, în 1920, de a ocupa Tronul Ungariei, rămasă regat și în perioada interbelică.

¹⁸³ Idem, f.35-36.

Dezmințirea, pe căi diplomatice, a unui plan al Budapestei legat de tentativa lui Carol nu infirmă, pe de o parte dorința acesteia de a profita de momentul favorabil și nici, pe de alta, intenția prințului și a anturajului său de a atrage Ungaria chiar și prin cedări teritoriale. Un ziar din Budapesta, oficios al Guvernului maghiar, „8-orai Usjag”, publica un interviu cu Barbu Ionescu. Acesta declara că prințul Carol nu va interveni pentru revizuirea Tratatului de la Trianon, dar „în vederea obținerii unei conlucrări între România și Ungaria, s-ar putea acorda o mică rectificare de frontieră în favoarea Ungariei.”¹⁸⁴ De altfel, nu toată lumea diplomatică românească era convinsă de neimplicarea Budapestei în aventura carlistă din Marea Britanie. C.M. Laptew, de la Legația română din Londra, lăsa să se creadă că el nu exclude implicarea; ca argument, trimitea la București, pe 15 mai 1928, un articol pe această temă din „Daily Express” (din 14 mai). La Minister, articolul a fost luat în serios; pe formularul cu telegrama de la Londra s-a notat: „Se va trimite în copie înaltei Regențe și primului ministru.” Autorul articolului era Maurice Lewis. „Rezultă clar – scria acesta – că ungurii au avut cunoștință de cele ce se angajaseră la Londra, și că, dacă nu erau chiar complici, acordaseră binevoitorul lor concurs la întreaga acțiune, și numai în ultimul moment, când s-a aflat că nu era nici o șansă de reușită, autoritățile ungare au intervenit pentru a împiedica zborul unui avion din Budapesta spre frontiera română cu manifeste aduse de Heathcote de la Londra.” Maurice Lewis era foarte bine informat, întrucât îl însoțise pe Dudlei Heathcote la Budapesta. Știa și numele pilotului ce urma a fi folosit: căpitanul francez Le Mesurier.¹⁸⁵ Și „Times” indica promisiunile lui Carol. Iar în august 1928, însuși Dudlei Heathcote într-un interviu pentru ziarele din Budapesta, recunoștea rolul Ungariei în aventura lui Carol și preciza cauzele eșecului.¹⁸⁶

¹⁸⁴ „Dimineța” din 14 mai 1928. Articolul din „8-orai Usjag” era reluat în „Journal des Debats” din 15 mai 1928, fapt care i-a asigurat o cunoaștere largă europeană.

¹⁸⁵ ANIC, fond Cara Regală, Carol Caraiman, dosar 4/1928, voi.II, f. 1-2.

¹⁸⁶ Articol preluat de „Curentul” din 28 august 1928.

Cum era de așteptat, presa guvernamentală din București a insistat mai ales pe actul de trădare reprezentat de promisiunile făcute de Carol Ungariei; în campanie s-a ilustrat mai ales „Viitorul”.

Totodată, era folosită ocazia pentru a lovi în PNT, obligând pe liderii acestuia să se desolidarizeze ferm de Carol. Era menționată ca o dovadă a neimplicării național-țărăniștilor, însă și *Moțiunea* adoptată la Alba Iulia, în care se exprima categoric încrederea în „actualul factor constituțional” și era susținută „actuala ordine constituțională”. *Moțiunea* fusese redactată de Biroul PNT pe 3 mai, la București și supusă aprobării Comiterului de Direcție al partidului în noaptea de 5/6 mai; „Prin urmare, e imposibil de admis că *Moțiunea* a căpătat textul cunoscut numai când s-a văzut că prințul Carol nu sosește la Alba Iulia.” Pe 6 mai, Iuliu Maniu primea din partea directorului ziarului londonez „Daily Mail” o telegramă, prin care era întrebat dacă zvonul, care circula în străinătate, că PNT sprijină acțiunea lui Carol, este exact. Maniu a dezmințit zvonul. În plus, era o „flagrantă distanță” între acțiunile prințului și acțiunile național-țărăniștilor care, la Alba Iulia „au afirmat energic intangibilitatea frontierelor României veșnic unite.”¹⁸⁷ Formula ultimă indica și faptul că PNT credea în ideea că prințul Carol ar fi făcut promisiuni teritoriale Ungariei. Pentru a încheia discuția, liderii național-țărăniști anunțau că problema revenirii prințului Carol „este definitiv închisă pentru toată lumea”.¹⁸⁸

Tentativa lui Carol de a ocupa Tronul României se soldase cu un insucces deplin pentru acesta, dar și pentru cei din anturajul său, constrânși să-și amâne atingerea țelurilor personale. Ștefan Florescu (s-ar putea să fie studentul Florescu ce apăruse între susținătorii parizieni ai lui Carol în 1928) probabil și cu susținerea materială a Guvernului liberal, publica la Paris, foarte repede, o broșură intitulată *L’Affaire Carol*; va fi imediat tradusă în limba română și larg comentată în presa bucureșteană – cu atitudini favorabile sau

¹⁸⁷ „Curentul” din 13 mai 1928.

¹⁸⁸ Idem. 16 mai 1928.

nefavorabile. Autorul îmbrățișa tezele liberale asupra „problemei Carol” și se oprea pe larg asupra anturajului prințului, pe care-l privea critic. Atenția cea mai mare era acordată lui Hugo Backer, despre viața căruia știa toate amănuntele: originar din Craiova; a fugit în Franța când își făcea serviciul militar la București, după ce excrocase o caserită de la Café Royal; în 1917, s-a dus la Petrograd, unde a intrat în legătură cu Trotski și Lenin; apoi la Stocholm, unde a condus un tripou; aici a fost arestat de poliția suedeză în tovărășia autorului unui furt; expulzat, s-a dus la Viena, ca agent de legătură al Moscovei; apoi la Paris, unde a fost denunțat de secretara sa, Laura Rico, drept agent comunist. Prin anturajul său, se scria, Carol a influențat poziția PNT, partid căruia i se aduceau critici¹⁸⁹. Era evident că Ștefan Florescu fusese în anturajul lui Carol, dar putuse să vadă și dosarele apropiatilor acestuia aflate la Siguranță; așadar, un instrument al Guvernului, – atacat, PNT va răspunde și broșurii și oficiosului guvernamental „Viitorul”.¹⁹⁰

Tentativa carlistă din mai 1928, cu implicarea Ungariei, a dus la scăderea numărului adeptilor prințului în Țară. Cei de la Paris, însă, au rămas în continuare în jurul lui. Ministerul de Interne a ordonat urmărirea strictă a evenimentelor în legătură cu adunarea de la Alba Iulia, dorind să afle mai ales poziția participanților față de problema Carol. O serie întreagă de rapoarte ale Poliției, Jandarmeriei, Siguranței indicau o mare agitație la reîntoarcerea în localitățile lor a participanților la adunare, și chiar ciocniri cu forțele de ordine. În momentul revenirii de la Alba Iulia la Petroșani, pe 8 mai, a celor 4.000 de muncitori (îmbarcați în 53 vagoane) care răspuseseră la chemarea PNT, a avut loc o manifestație antiguvernamentală.¹⁹¹ În

¹⁸⁹ „Îndreptarea” din 25 septembrie 1928; un rezumat în „Curentul” din 17 august 1928, cu reluare în 22 august 1928.

¹⁹⁰ „Dreptatea” din 24 august 1928. Implicarea PNT în complotul lui Carol era larg acceptată, în epocă, drept veridică. – Pe larg la Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, *op.cit.*, p.151-157; mai nou Idem, în „Magazin Istoric”, februarie 2010.

¹⁹¹ ANIC, fond DGP, dosar 66/1928, f.24; și dosar 3/1928, f.96, 213-214.

comuna Mogoș, plasa Abrud, țăranii participanți la adunare s-au răsculat, pe 9 mai, fiind nevoie de intervenția jandarmilor și a Batalionului 5 Vânători de Munte.¹⁹² În mai multe localități din județul Bihor au fost devastări la Beiuș, Vascău, Gurani, Bratca, Pietroasa.¹⁹³ Ordinea a fost restabilită pe 11 mai.¹⁹⁴ În comuna Bistra, județul Turda, țăranii s-au răsculat; la fel cei din Florești, județului Cluj.¹⁹⁵ Altă răscoală în comuna Silea, lângă Dicio Sânn Martin (Târnăveni); la fel în comuna Gusu, județul Sibiu; și chiar în îndepărtata Basarabie, la Cetatea Albă.¹⁹⁶ În Muscel, revolte au izbucnit în mai multe comune: Domnești, Racovița, Mioveni, Băjești, Livezeni, Călinești.¹⁹⁷ Astfel de acțiuni se întâlnesc în foarte multe județe, predominând cele din Transilvania. Dar, de nicăieri nu se anunțau revolte pentru prințul Carol, ci pentru îmbunătățirea situației materiale și contra Guvernului. Mesajul de la Alba Iulia nu fusese procarlist, ci antiliberal.

La capitolul *Starea de spirit a populației*, în rapoartele lunare ale Siguranței se înregistra, în vara lui 1928, o scădere a interesului pentru prințul Carol. Serviciul Special de Siguranță Arad consemna faptul că intelectualitatea dezavua puternic „tendința ex prințului de a ajunge dictator al Țării prin mijloace ungurești”. În schimb, pătura mai puțin instruită, din zona de munte, aștepta revenirea prințului, pentru a îndrepta „starea rea în care se găsește Țara”.¹⁹⁸ Într-o informare a Serviciului Special de Siguranță Ploiești se anunța că majoritatea locuitorilor județului „despre fostul prinț Carol au o părere foarte proastă, mai ales că au fost informați de gazete de ultimele aventuri de la Londra, unde în tovărășia d-nei Lupescu, cu

¹⁹² Idem, dosar 3/1928, f.21-22; dosar 17/1928, f.4.

¹⁹³ Idem, dosar 3/1928, f.28.

¹⁹⁴ Idem, dosar 17/1928, f.7.

¹⁹⁵ Idem, dosar 3/1928, f.38; dosar 17/1928, f.7, 10.

¹⁹⁶ Idem, dosar 17/1928, f.5, 8, 9.

¹⁹⁷ Idem, dosar 3/1928, f. 97, 102.

¹⁹⁸ Idem, f.215-217.

aventurieri și chiar cu unguri, complotează și aduc neplăceri Țării românești.” Și aici, în primul rând, intelectualii s-au arătat dezamăgiți, și-și pierduseră orice iluzie cu privire la Carol; „Mai ales voiajul făcut la Londra, însoțit de d-na Lupescu și în tovărășia aventurierilor, a șters orice simpatie.” Comuniștilor, în schimb, deși nu-l simpatizau pe Carol, „le pare bine că se înăspresc spiritele din frământările politice”.¹⁹⁹ La rândul său, Inspectoratul General de Siguranță Constanța raporta că opinia publică era contrariată de expulzarea lui Carol din Anglia, „expulzare în legătură cu adoptarea de către acesta a principiilor de revizuire a Tratatului de la Trianon.”²⁰⁰ Iar în Valea Jiului, propaganda carlistă a încetat; „în urma încercării eșuate din Londra, și cei mai înverșunați partizani se rușinează să mai agite aceasta chestie”.²⁰¹

Aventura engleză a prințului Carol, în legătură cu Ungaria, a produs o îndepărtare de el și a partidelor politice care – fie sincer, fie doar datorită ostilității față de liberali – îi erau apropiate. În a doua jumătate a lui mai 1928, Ionel Delateișani, conducător al tineretului cuzist și admirator al lui Carol, anunța că pleacă la Paris pentru a-i prezenta prințului devotamentul „tineretului nemulțumit de politicianism”. Însă, președintele Ligii Apărării Național Creștine, A.C. Cuza, l-a sfătuit să renunțe, întrucât prințul „este un farseur ordinar și un detartrat”. Cuza își ruga partizanii să-l considere „mort pentru țară, pe cel care a fost cândva prințul Carol”.²⁰² Brigada Siguranță Turnu Severin raporta: „Despre venirea în Țară a fostului prinț Carol se vorbește foarte puțin, toată lumea conștientă acuzându-l de felul acțiunilor sale în străinătate în contra Țării.”²⁰³ Iar de la Orăștie se anunța că problema Carol „este dată cu totul uitării”.²⁰⁴ Partidul Poporului, peste tot în Țară, la întrunirile județene, nega orice

¹⁹⁹ Idem f. 64-68.

²⁰⁰ Idem, f. 179.

²⁰¹ Idem, f. 214.

²⁰² Idem, dosar 71/1928, f.32.

²⁰³ Idem, dosar 3/1928, f.230.

²⁰⁴ Idem, f. 224

simpatie față de Carol. În județul cu cea mai mare influență a Partidului Național condus de Nicolae Iorga, Prahova, partizanii acestuia îi criticați atât pe liberali, cât și Opoziția; iar problema Carol o considerau definitiv închisă; istoricul încercase să-l convingă pe prinț că „face prostii” și-i ceruse să se lepede de vechile obiceiuri și anturajul vicios, dar nu reușise. Iar principalul partid de Opoziție, PNT repeta în toate întrunirile județene: „Suntem partid de ordine, constituțional și monarhic”. Recunoaștem Regența și ne iubim Țara. Prințul Carol pentru noi nu există, decât atunci când va fi un bun român. [...] Problema prințului Carol e o greșală politică a PNL”. În sfârșit, exploatând politic eșecul londonez al prințului, PNL se arăta cel mai vehement; organizațiile județene au primit de la Centru o formulare pe care au transmis-o în toate întrunirile lor: „Nici cel din urmă membru al Partidului Liberal nu poate concepe o revenire a ex prințului Carol; iar Poporul „nu poate să mai aibă nici cea mai mică urmă de simpatie față de acest om”. Insuccesul lui Carol considerat de liberali a fi și al național-țărăniștilor, le-a dat prilejul să adopte măsuri ferme împotriva Opoziției. La 3 iunie 1928, Gheorghe Tătărescu trimitea, prin telegramă cifrată, un ordin circular prefecților pentru confiscarea oricăror materiale tipărite procarliste sau antiguvernamentale, sub pretextul tulburării ordinei publice; se institua și cenzura preventivă.²⁰⁵ Erau măsuri care loveau în primul rând Opoziția și-l afectau pe Carol în foarte mică măsură.

Ultima victorie a liberalilor împotriva lui Carol a fost forțarea divorțului principesei Elena de acesta, în vara lui 1928. Foarte repede, Curtea de Apel București, Secția I, emitea Decizia de divorț nr.13/21 iunie 1928²⁰⁶, în urma acțiunii înaintată de soția fostului principe moștenitor la 7 iunie 1928. Amândoi protagoniștii divorțului au fost

²⁰⁵ Idem, f.103-105, 139.

²⁰⁶ „Monitorul Oficial”, nr.144, 4 iulie 1928; ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 4/1928, f.44-52. „Adevărul” din 8 iulie 1928. Despre procesul de divorț și ANIC, fond DGP, dosar 124/1936, f.154-155. Almanahul de Gotha va consemna divorțul în ediția din 1931. Și ANIC, fond MPN.II. Presa Externă, dosar 312, f.1.

reprezențați prin avocați: Rosental pentru Elena, Van Leynseele și Em. Pantazi pentru Carol. Se invoca drept motiv al cererii de divorț faptul că soțul a părăsit domiciliul și „duce în mod public o viață ireconciliabilă cu demnitatea căsătoriei”. Părăsirea era demonstrată prin actul de renunțare la Tron semnat la 28 decembrie 1925. Prin avocatul său, Carol trimitea Instanței o scrisoare de explicații. Nu accepta divorțul, pentru că a sperat întotdeauna într-o reconciliere. Pentru a se apăra, ar trebui să explice motivele de ordin politic ce au provocat plecarea sa. Pamfil Șeicaru publica un articol pe tema divorțului. Includea și lauda maximă pe care prințul o aducea amantei sale: „D-na Lupescu mi-a dovedit o rară și dezinteresată prietenie, un devotament neprecupețit; e singurul suflet ce m-a înțeles.” Și, se încheia cu o critică foarte acidă la adresa lui Carol: „Un monarh este un pater familias pe plan național. Și cum mai poate fi socotit monarh un om care a scuipat pe comunitatea noastră a familiei? Cu prințul Carol sfârșește ultimul mit al unei generații.”²⁰⁷

*

Era de așteptat ca odată cu venirea PNT la Guvern, în toamna lui 1928, problema Carol să fie închisă prin revenirea acestuia în Țară și înlăturarea Actului de la 4 ianuarie 1926. Dar, momentul a fost amânat de doi factori. Mai întâi condițiile mereu invocate de Iuliu Maniu; despărțirea de Elena Lupescu și refacerea căsătoriei cu principesa Elena; și promisiunea lui Carol ca va fi un rege constituțional, nu un dictator. Prin nenumărați emisari trimiși la Paris, Maniu a repetat inflexibil cele două condiții. La fel cum o cereau și șefii celorlalte partide simpatizante ale lui Carol, precum Partidul Național al lui Nicolae Iorga și LANC a lui A.C. Cuza; sau cel cu oscilații majore în poziția față de prinț, Partidul Poporului al lui Al. Averescu. În al doilea rând, la amânarea revenirii lui Carol au contribuit însăși temerile acestuia de a nu repeta insuccesul din mai 1928; dorea să fie sigur că nu va întâmpina nici o rezistență majoră.

²⁰⁷ „Curentul” din 10 iunie 1928.

Într-un memoriu din 13 decembrie 1934, Maniu își explica poziția din 1929. A trimis la Paris mai mulți emisari, între care și miniștri activi, pentru a sta de vorbă cu Carol; a numit la Legația română din Franța, în funcția de consul, „un cunoscut devotat al prințului Carol”, Petru Ciolan; i-a primit pe toți prietenii prințului, care veneau cu mesaje de la acesta. În același timp, a încercat să o aducă pe principesa Elena la sentimente mai bune față de Carol, înlăturându-i „mâhnirea explicabilă” față de comportarea acestuia. Urmărea ca atunci când prințul se va întoarce, „să fie sufletește pregătit terenul pentru împăcare”. Dar Carol nu dădea semne că ar vrea să se despartă de Elena Lupescu. De aceea, Maniu a refuzat să-și dea acceptul pentru revenire, deși era convins ca aceasta se va produce în viitor.²⁰⁸

În 1929, anturajul prințului Carol, uitând insuccesul din 1928, pe măsura apropierii previzibile a urcării pe Tron, și, ca urmare, a deschiderii accesului către sursele de venituri bugetare, s-a mărit. Noi membrii i se alăturau: unii erau propuși, alții se propuneau singuri, arătându-i lui Carol cât de folositori îi pot fi. Crezându-se mai important decât era în realitate, avocatul Mihail Cornescu din Târgoviște, senator PNT, după o vizită la Paris, îi scria lui Carol pe 18 aprilie 1929, propunându-i nume pentru ocuparea unor posturi în Stat, după urcarea pe Tron, sau oameni care trebuiau atrași: „Plec hotărât în Țară, cu deplina convingere că dreptatea voastră va învinge. [...] În momentul când veți cădea de acord cu Guvernul, prima nevoie de împlinit va fi numirea lui Nae Ionescu (*profesor universitar directorul ziarului «Cuvântul»*) șeful Siguranței Generale a Statului. [subl.n.]. El primește acest post.” Îl considera pe Nae Ionescu drept mare carlist, „cel mai mare fanatic[...]”, care duce acțiunea de presă din inițiativa lui.” Cornescu îi propunea lui Carol să-și mărească numărul apropiaților cu oameni care-i puteau fi folositori și se arăta-

²⁰⁸ ANIC, fond DGP, dosar 68/1938, f.14.

seră și până atunci procarliști, ca D. V. Toni, Petru Ciolan, M. Popescu preot la Biserica română din Paris.²⁰⁹ Nae Ionescu trimitea, în toamna lui 1929, ca emisar al său pe lângă prinț, pe Alexandru Kirîțescu, redactor la „Cuvântul”²¹⁰, ziar la care Carol era abonat.²¹¹ Tot în favoarea lui Nae Ionescu se pronunța și Eugen Buchman, în scrisoarea către Carol din 20 octombrie 1929; făcea un comentariu foarte laudativ asupra activității acestuia la „Cuvântul”: „E fără precedent interesul pe care l-au stârnit articolele lui Nae Ionescu, care e un om de tot înțelesul cuvântului. În toate păturile societății noastre românești emoțiunea e adâncă, pentru că nu toată lumea cunoștea multe din adevărurile date astăzi pe față. Masele largi ale Poporului sunt toate, pe față, pentru Altețea Voastră Regală, și privim cu bucurie cum se apropie ceasul în care am crezut întotdeauna.” Buchman nu uita să se pună și pe el în evidență: îi furnizase lui Nae Ionescu amănunte pentru articolele sale. (Și dădea ca exemplu articolul *În cheștiunea consiliului de Coroană de la 31 decembrie 1925*, apărut în „Cuvântul” din 19 octombrie 1929.) Carol îl răsplătise deja pentru atașamentul său: intervenise pe lângă autoritățile române ca să-l mențină în funcție și după pensionarea din 1 octombrie 1929.²¹² Va fi menținut la Palatul Regal și după Restaurație, apoi numit director general al Regiei autonome a PTT, post din care îi furniza lui Carol serii filatelice.²¹³ Apoi va deține postul strategic de secretar particular al lui Carol, după înlăturarea lui Puiu Dumitrescu în 1934. O serie de ofițeri superiori se ofereau și ei atenției prințului; între ei, colonelul

²⁰⁹ Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 3/1929, f.5.

²¹⁰ Idem, f.32.

²¹¹ Idem, f.41.

²¹² Idem, fond DGP, dosar 3A929, f.37-38. În 1929, E. Buchman intermedia pentru Carol achiziționarea unor serii de timbre din România. - Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 3/1929, f. 41-42. Seriile trimise pe 20 decembrie 1929 erau însoțite și de o scrisoare în care E. Bauchman, prevăzător, transmitea urări de Crăciun și Elenei Lupescu. - Idem, f.63-64.

²¹³ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 164/1930.

V.J. Bădulescu, în numele „unor vechi și devotați subordonați” ai lui Carol.²¹⁴ De asemenea, prințului i se trimiteau la Paris sume de bani tot mai mari, inclusiv din partea unor bănci doritoare de a fi bine văzute în viitorul regim; între ele Marmoroch Blank, avându-l în frunte pe Aristide Blank. În 1929, chiar și prințul Nicolae, membru al Regenței, trimitea 1.000.000 lei. Totalul fondurilor primite astfel de Carol în 1929 era de 8.740.524 lei.²¹⁵

Cei mai mulți dintre grăbiții să-și arate fidelitatea față de previzibilul viitor rege, să se ofere atenției acestuia, erau politicieni. Unii național-tărăniști o făceau încălcând linia legalistă, ponderată a lui Iuliu Maniu. În toamna lui 1929, un astfel de moment s-a petrecut chiar în Parlament când a fost votat noul membru al Regenței (după moartea lui Buzdugan), Constantin Sărățeanu; nouă național-tărăniști l-au votat pe Carol, încălcând consemnul dat de Maniu. Ca efect politic, cazul celor nouă a fost cel mai important în anul respectiv.²¹⁶ Dar, ca răsunet în rândul opiniei publice, pe linia solidarizării cu fostul prinț moștenitor, cazul cel mai important a fost al senatorului național-tărănist Mihail Cornescu. Acesta, la sfârșitul Te-Deumului din ziua de 10 mai 1929, în catedrala din Târgoviște, a ținut în fața celor ce umpluseră biserica, între care și prefectul, o cuvântare procarlistă. Găsim prezentarea detaliată a momentului în adresa către Patriarhie a celor zece preoți care oficiaseră slujba religioasă; se desolidarizau și se arătau consternați: „Fără știrea și consimțământul nostru, [Cornescu] a trecut în fața sfântului Altar [...] După o introducere insinuantă, exprimând devotamentul reprezentantului Guvernului către memoria marelui Rege Ferdinand I, dispărut, cum și către M.S. Regina Maria, care au făurit România Mare, și după ce și-a exprimat nemulțumirea că până azi s-au sărbătorit numai eroii

²¹⁴ Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 3/1929, f.3.

²¹⁵ Idem, f.41-42.

²¹⁶ Fuseseră voturi și pentru alții: generalul Presan, Teofil Sauciuc Săveanu, Nicolae Iorga, Andrei Rădulescu, mitropolitul Bălan. Întreaga scenă la Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, op.cit., p.186-187.

morți, iar cei vii s-au lăsat în părăsire și unul dintre ei se lasă în pribegie, a plâns în fața sfântului Altar pe micul rege [Mihai] că, fără să fie orfan, printr-o țeșătură de infamii, a fost condamnat la orfelinat, și că detestă infamia comisă contra tatălui micului rege. Ridicând mâna dreaptă în sus și întorcându-se către sfântul Altar a rostit cuvintele: «Jur, jur în fața altarului și a lui Dumnezeu și înaintea dumneavoastră care mă ascultați, în calitate de reprezentant al Națiunii, cu autoritatea ce mi-o dă acest mandat, și în fața reprezentantului Guvernului, că tot ce s-a debitat pe seama prințului Carol au fost numai infamii.»” Preoții au refuzat să mai asculte și au intrat în Altar.²¹⁷ Ecoul cuvântării lui Cornescu ar fi rămas restrâns, dacă nu interveneau liberalii, dornici să acuze PNT. În presa PNL a început o adevărată campanie de acuzații la adresa Guvernului național-țărănist. Subiectul a fost tratat pe larg și de presa considerată neutră. O dezbatere aprinsă, generată de liberali, a fost și în Parlament. Și, în sfârșit, a fost sesizat Parchetul.²¹⁸ Pe 14 mai, în Parlament, interpelat de I.G. Duca asupra cazului, ministrul de Interne, Al. Vaida Voevod, încerca o atenuare a gravității declarației lui Cornescu. I.G. Duca îi răspundea foarte aspru; de aceea, președintele Senatului, Ștefan Cicio Pop, va face un gest nemaiîntâlnit în Istoria Parlamentului României: a dat ordin stenografilor să nu înregistreze răspunsul reprezentantului PNL, deși acesta se produsese. Ca urmare, senatorii liberali s-au retras de la ședință. Cornescu se va explica într-o declarație de presă: „Am spus cele câteva cuvinte bazându-mă pe sufletul Țării. M-am bazat și pe faptul că Țara îl vrea pe prințul Carol și că-l așteaptă să vie. În această chestiune, cine spune altfel nu este în asentimentul Țării [...] Cu partidul [PNT] nu cred că am nici un diferend, pentru că partidul cunoaște bine sentimentul Țării în această chestiune.”²¹⁹ Senatul i-a ridicat imunitatea lui Cornescu; urma să apară și în fața Comisiei de disciplină a PNT,

²¹⁷ „Viitorul” din 16 mai 1929.

²¹⁸ ANIC, fond DGP, dosar 117/1929, f.2; „Adevărul” din 15 mai 1929

²¹⁹ „Viitorul” din 15 mai 1929.

dar național-țărăniștii nu se arătau convinși că trebuie aplicate măsuri coercitive, știindu-se că însuși Maniu trimitea des emisari la Carol pentru a se înțelege privind revenirea.²²⁰ În context, ziarele liberale au abordat și problema esențială: posibilitatea urcării pe Tron a lui Carol. „Națiunea” se arăta foarte critic la adresa prințului, cât și a anturajului său „format din cei mai suspecti străini din Capitala Franței”, care au compromis Familia Regală și-și bat joc de Țară; ziaristul se întreba: „Mai poate fi vreodată regele ei? Nu, de trei ori nu!”,²²¹ Iar „Viitorul” se arăta vehement apărător al ordinii constituționale; „Dacă Guvernul nu vrea sau nu este în putere [...] este datoria Regenței.”²²²

Era tot mai vizibil drumul accelerat spre Restaurație, în condițiile duplicității depline a partidului de guvernământ care a ajuns chiar să trimită la Paris, spre a lua avizul lui Carol, proiecte de legi.²²³ Pe aceeași pantă a intrat și Regența, care-și declara incapacitatea și indiferența în conducerea Țării. În acest sens, ilustrativa este o declarație făcută de Patriarhul Miron Cristea lui Nicolae Iorga, în toamna lui 1929: „Regența nu merge pentru că n-are cap. Prințul [Nicolae] își fumează țigările, Sărățeanu cercetează cărțile,

²²⁰ ANIC, fond DGP, dosar 117/1929, f.16. Și „Biruința” din 16 mai 1929; „Curentul” din 16 mai 1929 – care anunța și o interpelare făcută lui Iuliu Maniu de către I.G. Duca. „Universul” din 17 mai 1929 anunța că Maniu nu va răspunde și ținea „o ciudată tăcere”. Pentru o eventuală pedepsire a lui Cornescu „Lupta” din 18 mai 1929.

²²¹ „Națiunea” din 17 mai 1929. „Viitorul” din 15 mai 1929 includea articolul *Carlism național-țărănișt*; mai demult – se scria –, național-țărăniștii răspândeau manifeste carliste, „câci nu mai sperau să ajungă la blidul de linte visat, decât printr-o aventură menită să răstoarne ordinea constituțională, stabilită de marele rege Ferdinand și I.I.C. Brătianu.” Apoi, a urmat „încercarea eșuată a ex prințului de a descinde cu aeroplanul tocmai în mijlocul mulțimii de la adunarea profanatoare de la Alba Iulia.” Iar acum, PNȚ producea „disculpări stângace”.

²²² „Viitorul” din 16 mai 1929.

²²³ ANIC, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar 3/1929, f.6-7.

eu, ca preot, nu pot decât să încerc a împacă.”²²⁴ Prințul Nicolae – fire mai instabilă chiar decât Carol – se arăta de-a dreptul deranjat de încorsetările funcției sale și aștepta nerăbdător să fie eliberat. În corespondența dintre el și Carol se stabilea o deplină înțelegere privind venirea ultimului în Țară, Regența fiind considerată o „porcărie cu trei capete”,²²⁵ Plastic și realist, istoricul Ioan Scurtu numea acest moment „falimentul Regenței”.²²⁶

²²⁴ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol.V, p.373.

²²⁵ Ioan Scurtu, *Criza dinastică...*, *op.cit.*, p.173.

²²⁶ Idem, p.190.

II

ROMÂNIA SUB STĂPÂNIREA CAMARILEI REGALE (1930-1940)

În prima parte a lui 1930, devenea tot mai evident faptul că momentul instalării pe Tron a lui Carol sosise. Conlucrau la aceasta oamenii din anturajul său parizian; majoritatea politicienilor, cu excepția unei părți a liberalilor; autoritățile de la București, în frunte cu primul ministru; cea mai mare parte a presei. Astfel, dacă n-ar fi fost teama lui Carol că se va repeta eșecul din mai 1928, Restaurația putea să aibă loc și înaintea verii lui 1930. Mecanismele statale de menținere a Regenței mai funcționau doar în virtutea inerției, însăși membrii acesteia dorind să o vadă cat mai repede dispărută.

Deși acționa centura presei, apăreau multe articole procarliste. În februarie 1930 va apărea o revistă, „Lumina”, care-și propunea deschis „să apere onoarea tatălui M.S. Regelui Mihai, ex prințul Carol”. Un prim articol de fond se intitula *Se face lumină*. Avea un tiraj de 2.000 exemplare; director Constantin Macri, prieten cu tatăl Elenei Lupescu; „Ca să complacă acestuia – se menționa într-un raport al Poliției – scoate revista de mai sus, urmărind probabil un scop mai târziu”.¹

Iuliu Maniu, deși trata prin intermediari condițiile venirii în Țară a lui Carol, a încercat să păstreze aparența echidistanței față de cele două tendințe: cea majoritară, procarlistă și cea minoritară, anticarlistă. Într-un memoriu din 13 decembrie 1934, dădea amănunte: PNL „a simțit că se pregătește ceva; a început o campanie injurioasă în contra A.S.R. Prințul Carol. Găsind de neadmisibilă o campanie violentă [...], am hotărât confiscarea ziarelor care duceau campania, dar am confiscat și ziarul care făcea pe față propagandă pentru revenirea A.S.R. Prințul Carol. Măsura trebuia să fie egală și

¹ ANIC, fond DGP, dosar 17/1930, f. 3.

dreaptă; ea se întemeia pe principiul că n-o admit să fie discutată chestiunea închisă, nici să fie ponegrit tatăl regelui Țărei. S-a produs o mare vâlvă, care în definitiv servea scopul de a actualiza chestiunea.”² Duplicitatea lui Maniu era evidentă; orice curs ar fi luat evenimentele, putea demonstra că avusese poziția corectă.

Poziția lui Iuliu Maniu a fost transmisă tuturor organismelor Ministerului de Interne, printr-o telegramă cifrată din 13 mai 1930. Se ordona confiscarea broșurii intitulată *Uneltiri împotriva Dinastiei Acte și documente*, care privea problema Carol din punct de vedere al liberalilor, broșură trimisă în provincie prin poștă sau prin curieri. De asemenea, se ordona: „Veți avertiza ziarele locale românești și minoritare, ca să nu publice articole pentru sau contra chestiunii ex prințului Carol, și să nu reproducă pasagii din ziarele din Capitală privind această chestiune sau din broșura susarătă; în caz de nerespectare, le veți confisca. Veți confisca, de asemenea, orice ziar plecat din Capitală, care va conține articole pentru sau contra ex principelui Carol sau cari vor reproduce pasagii din broșura sus arătată.” Se instituia un control polițienesc la Poștă, pe calea ferată și orice alte mijloace de transport.³ Pe 20 mai 1930, ministrul de Interne, Al. Vaida Voevod, cerea tuturor inspectoratelor regionale de poliție un raport urgent, dezvoltat, asupra stării de spirit a populației în legătură cu Actul de la 4 ianuarie 1926 și cu discuțiile din ultimul timp pe marginea problemei Carol; se urmăreau curențele formate și poziția fiecărei păтури sociale. Învățat cu metoda adaptării, de către subalterni, a rapoartelor lor la ceea ce se credea că se dorește să se auda la București, ministrul cerea relatări „cât se poate de sincere și obiective, corespunzând realității”. Interesul Guvernului pentru

² Idem, dosar 68/1938, f.15.

³ Idem, dosar 16/1927, f.112. În martie 1935, în Adunarea Deputaților, în contextul discuției asupra cenzurii foarte severe instaurată de Guvernul Tătărescu, Iuliu Maniu era acuzat, de pe banca ministerială, că el însuși se folosise de cenzură, și se dădea ca exemplu interzicerea prezentării în presă, în mai 1930, a „problemei constituționale”. – „Monitorul Oficial”, III, 38/10 septembrie 1935, ședința Adunării Deputaților din 16 martie 1935.

aflarea răspunsului era atât de mare, încât termenul ordonat pentru transmiterea rapoartelor era fixat pentru aceeași zi în care se transmitea ordinul circular.⁴ Din toate rapoartele venite din Țară, s-a făcut o sinteză. Aceasta nu prezenta poziția păturilor sociale sau grupărilor politice care se exprimaseră deja ferm pro sau contra Carol; în cazul lor nu putea interveni nici o schimbare. Se consemna poziția acelor categorii sociale considerate neînregimentate. Concluzia era aceea că balanța înclina net în favoarea lui Carol. Comercianții, ca toate celelalte categorii sociale, erau nemulțumiți de situația lor materială și doreau schimbarea regimului politic „în speranța unei ameliorări a crizei economice și financiare, chestiunea ex prințului Carol nefiind privită decât prin prisma acestor interese”. Meseriașii români, care aveau sentimente dinastice, „socot că nimeni altul mai bine ca tatăl regelui nu este în măsură să îngrijească de interesele Coroanei până la majorat [lui Mihai], . În cercurile intelectualilor părerile erau divizate: „Unii se pronunță categoric contra revenirii, bazându-se pe nestatornicia și lipsa de seriozitate a celui pus în discuție, fapte cunoscute numai din anumite broșuri, fiindu-le teamă că, odată înapoiat, poate porni și la alte aventuri, aceștia adaugă că a pierdut prestigiul de care trebuie să se conducă în viața publică și privată”; doreau, pentru eventualitatea revenirii, asentimentul tuturor grupărilor politice. Alți intelectuali credeau că Regența nu avea autoritatea necesară pentru rezolvarea problemelor și credeau necesară înlocuirea ei printr-un singur regent, și acela să fie Carol. Studenții erau „în fundul sufletului lor”, partizanii lui Carol. Funcționarii nu-și precizau poziția, de teamă. Ofițerii superiori nu discutau public, din motive de disciplină, deși se arătau îngrijorați. Cei tineri erau procarliști. „În rândul Oștirii, eventuala înapoiere este socotită ca soluție de salvare a intereselor generale ale Patriei.” Se făceau consemnări și asupra poziției unor grupări politice. Social democraților le era indiferent „cine alcătuia Regența și cine sta pe Tron. Au teamă de dictatură și de privarea libertăților publice”.

⁴ ANIC, fond DGP, dosar 16/1927, f.93.

Comuniștii „prin orice mijloace caută să profite de lupta dintre partide și pentru izbucnirea revoluției care să ducă la republica proletară”. Problema Carol era în atenția Moscovei, „spre a fi exploatată favorabil tezei Kominternului”.⁵ Încă din 1928, serviciile secrete sovietice (GRU) ceruseră agenților lor în România o informare amănunțită „despre toate culele afacerii Carol”. În ceea ce privește minoritățile naționale, mai ales maghiarii erau impresionați de disputele dintre partidele politice pe „chestia Carol”, astfel de dispute fiind în interesul Partidului Maghiar: maghiarii așteptau o revoluție, din care sperau să tragă foloase.⁵

Rapoartele inspectoratelor generale de Poliție aduceau și lucruri interesante nepreluate de sinteza făcută la Ministerul de Interne. Astfel, în raportul venit de la Iași se consemna credința opiniei publice că însăși măsurile coercitive luate de autorități împotriva unor ziare care abordaseră problema Carol erau „un preludiv al revenirii acestuia în Țară”. Evreii, foarte numeroși în Moldova (inclusiv în Basarabia) se opuneau revenirii lui Carol, considerându-l antisemit, după ce aflaseră că intenționa să rupă legătura cu Elena Lupescu, pentru că ar avea numai interese materiale; evreii doreau o republică, formă de guvernământ care cere cheltuieli mai mici. Țăranii considerau necesară „repararea unei nedreptăți” și aprobau revenirea lui Carol. Din București se raporta o mare simpatie pentru Carol în rândul opiniei publice, deși erau și potrivnici ai revenirii. Majoritatea bucureștenilor credeau că iunie va fi luna revenirii. Era remarcat și pericolul pe care-l reprezentau comuniștii, întrucât erau obsedați de „revoluția mondială, cu sprijinul sovietelor”, și ar fi trecut la acțiune în caz de dezordini. De la Timișoara se anunța liniște în Banat, cu privire la Carol, care avea simpatii adânci în rândul populației românești, dar și în rândul minoritarilor, cei mai mulți cereau oprirea atacurilor PNL împotriva prințului, dar credeau că nu masa liberalilor era autoarea acestora, ci Brătienii. Tot liniște se raporta și de la Craiova, pentru toată Oltenia, unde populația era interesată doar de

⁵ Idem, f.98-101.

problemele economice. Din Chișinău se raporta că problema Carol ar fi fost uitată dacă nu o agitau liberalii. La Cernăuți situația era destul de alarmantă, întrucât ucrainenii, destul de numeroși în Bucovina, așteptau producerea unor dezordini, la eventuala revenire a lui Carol, pentru a uni regiunea cu Ucraina. Iar de la Cluj se anunța că opinia publică transilvăneană nu considera ca definitiv Actul din 4 ianuarie 1926, iar revenirea lui Carol ar curma neînțelegerile dintre partide, întrucât acesta ar avea simpatii în cadrul tuturor partidelor și la toate păturile sociale.⁶

Și presa internațională și-a dat seama că momentul restaurației se apropia și a început să publice articole pe marginea acestui subiect, raportate imediat la București de diplomații români. Guvernul Maniu s-a postat pe poziția negării continue a oricărei știri în acest sens. În numărul din 20 mai 1930, „Prager Tagblatt” dădea ca sigură apropiata intrare în România a lui Carol. Pe raportul Legației române din Cehoslovacia, chiar ministrul Afacerilor Externe, G.G. Mironescu, a scris; „21 mai. Se va răspunde: «Simple fantezii»“.⁷ Consulul Tașcă, de la Legația din Berlin, anunța că „Vossische Zeitung”, din 29 mai 1930, includea știrea conform căreia reîntoarcerea lui Carol „este iminentă”. Aceeași informație circula și la Belgrad. Era dată și sursa: fostul ministru al afacerilor Externe, Nicolae Titulescu, acum ministru la Londra.⁸ De la Viena, consului Zaborowschi telegrafia pe 6 iunie: „presa vieneză publică continuu date din București, referitoare la problema întoarcerii prințului Carol, afirmând că Familia Regală, Regența și Guvernul s-ar ocupa intens de această chestiune.” La Ministerul afacerilor Externe din București, pe telegramă s-a scris: „S-a dezmințit în presă.”⁹ Dezmințirea intrării lui Carol în Țară se făcea chiar în ziua când aceasta avea loc!

⁶ Idem, f.94-97, 102-110.

⁷ Idem, fond Casa Regală, Carol Caraiman, dosar L/1930, f.4.

⁸ Idem, f.3.

⁹ Idem, f.7.

Iuliu Maniu și-a păstrat cele două condiții puse pentru acceptarea revenirii lui Carol: despărțirea de Elena Lupescu și păstrarea unui regim constituțional. Cunoscând aceste condiții, prințul a transmis primului ministru, prin intermediul consulului Petru Ciolan, acceptarea lor. Scena este prezentată chiar de consul într-un raport trimis la București, citat de Maniu într-un memoriu al său din 13 decembrie 1934. Ciolan a fost chemat urgent la Hotelul Claridge, unde locuiau, când veneau la Paris, Carol și Elena Lupescu. „D-na Lupescu, după salutul de rigoare, fără preambul – scrie Ciolan –, se adresează direct mie, debitând ca o lecție învățată pe dinafară următoarele: «Eu știu, d-le Ciolan, pentru ce dl Maniu se opune revenirii A.S.R. El crede că eu voi reveni în Țară după A.S. Este cea mai mare eroare. Eu am fost lângă A.S. un tovarăș de suferință. L-am încurajat în momente de întristare. L-am îngrijit când a fost bolnav, i-am întreținut moralul sănătos și plin de încredere și voi fi cea mai fericită când A.S. se va reîntoarce. În ziua când A.S.R. își va lua Tronul, spre fericirea Țării, eu voi dispărea pentru totdeauna și nici nu vreau să se vorbească despre mine.» Când a terminat, intervine A.S.R.: «Este drept Ciolane, doamna nu a fost niciodată o piedică pentru mine, niciodată nu s-a opus planurilor mele de a mă reîntoarce, precum s-a vorbit pe contul ei. Nu voi uita, însă, devotamentul cu care m-a îngrijit în exilul meu și îi voi purta o curată recunoștință.» Mesajul era pentru Maniu, întărit, la plecarea din hotel și de Puiu Dumitrescu: „Ei, ai auzit ce ți-a spus A.S.R.: ești singurul căruia i-a făcut declarații oficiale relative la situația d-nei Lupescu. Natural că asta este pentru ca tu să o transmiți stăpânului tău.” Primul ministru nu a considerat acest mesaj indirect ca pe o garanție suficientă pentru readucerea prințului în România. De aceea, plănuia o călătorie în străinătate ca să-l întâlnească direct, pentru a-i confirma despărțirea de Elena Lupescu. Data plecării la Paris, adusă la cunoștința fostului moștenitor, era 18 iulie 1930. La sfârșitul lui mai, la Maniu se prezintă maiorul Precup, devotat al lui Carol; din partea acestuia întreba ce atitudine va avea primul ministru „dacă într-o zi va hotărî să vină acasă”. Primul ministru a transmis că va veni la Paris prințul Nicolae,

iar apoi chiar el, pentru a rezolva problema. „L-am întrebat pe maiorul Precup ce va fi cu doamna Lupescu. Mi-a răspuns: «Nu vine în Tară».” Ca urmare, Maniu a declarat că, dacă prințul va veni în România, nu va găsi în el un dușman, „ci un binevoitor”. Astfel, aflând că nu i se va întâmpla nimic rău, Carol a plecat spre România. De iminenta sosire, primul ministru l-a informat pe prințul Nicolae și pe ministrul de Război, generalul Nicolae Condeescu; apoi pe ceilalți regenți, pe ministrul de Interne, Al. Vaida Voevod și pe prefectul Poliției Capitalei, generalul Nicoleanu. Aceștia din urmă trebuiau să-l aștepte pe Carol la aeroportul Băneasa, cu 100 jandarmi, și să-l conducă la Cotroceni. A intervenit întârzierea avionului, și primirea oficială nu a mai avut loc. Carol va ajunge la Cotroceni împreună, cu ofițeri din Regimentul de Vânători. Concluziile lui Maniu, din 1934, despre Restaurației: „1. Eu și partidul nostru [...] în mod constant și conștient am susținut cauza A.S.R. Prințului Carol, fără ezitare și cu tot riscul pe care îl comporta chestiunea. 2. Revenirea A.S.R. Prințului Carol nu a fost o surpriză pentru mine și pentru Guvern, a fost lucru pregătit în mod conștient și consecvent. 3. Revenirea A.S.R. Prințului Carol nu a fost impusă Guvernului de evenimente în Tară cărora a trebuit să mă plec, ci a fost știută și voita de mine, și pe care l-ași fi putut împiedica cu mare ușurință, dacă aș fi vrut [...] 4. Restaurarea ordinii legale la Tron s-a întâmplat ca o urmare a opiniei publice pregătite și de mine în acest sens, și o urmare firească a considerațiilor mele de natură morală și dinastică. 5. Readucerea A.S.R. Prințului Carol a fost o necesitate în scopul unei guvernări liniștite, care se putea face în absența unui pretendent la Tron susținut, pe baza drepturilor sale legitime, de opinia publică a întregii Țări. 6. Doamna Lupescu nu trebuia să se reîntoarcă în Tară.”¹⁰

¹⁰Idem, fond DGP, dosar 68/1938, f.14-17. Episodul întâlnirii dintre Petru Ciolan și Elena Lupescu prezentat și de Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi* (1866-1947), vol. III, *Carol al II-lea*, Edit. Enciclopedică, București, 2001, p.67. (Deși preia informația din alt fond – ANIC, fond Cara Regală, Carol al II-lea, dosar 30/1934, f.9 –, nu sunt diferențe.)

Iuliu Maniu nu a fost singurul șef de partid căruia Carol i-a înșelat așteptările. În aceeași postură s-a aflat și Alexandru Averescu. Acesta – după ce toate organizațiile partidului Poporului se pronunțaseră, în iarna lui 1930, pentru revenirea prințului Carol¹¹ – credea că partidul său va fi factorul esențial în momentul Restaurației; așa îi lăsase de înțeles Carol în timpul întrevederii celor doi de la Bellizona, în Italia, pe 25 aprilie, o nouă întâlnire, decisivă, fiind fixată pentru luna septembrie 1930.¹² Reîntors în România, generalul a transmis tuturor organizațiilor Partidului Poporului, la 14 mai, o circulară, cerându-le punctul de vedere asupra „problemei constituționale” și prezentarea poziției opiniei publice. De peste tot s-a răspuns la fel: majoritatea lumii politice, a intelectualilor, sătenilor, orășenilor, doreau revenirea lui Carol; cei mai mulți aveau o motivație economică, fiind convinși că noul rege va scoate Țara din criză. („Terorizați de criză – se scria în raportul Organizației de București – oamenii își îndreaptă privirile către ultima speranță a Țării, către exilatul Partidului Liberal, pentru care cer să i se facă dreptate și sa fie pus la locul de unde ar putea fi util Țării.”) Averescu era îndemnat să acționeze pe această linie și pentru interesul Partidului Poporului, întrucât meritul Restaurației va reveni acelui partid care se va pune în fruntea acestui curent popular; bineînțeles, partidul respectiv va fi și beneficiarul principal.¹³

În momentul Restaurației, puțini se gândeau la anturajul lui Carol, la posibilitatea ca odată cu domnia lui să se instaureze asupra României și domnia unei camarile regale. Dintre cei puțini, Maniu credea că obținuse garanții suficiente din partea noului rege. Majoritatea populației era satisfăcută de Restaurație, sperând ca defectele lui Carol, subliniate repetat de liberali, să se dovedească a fi doar o invenție a acestora. Regele nu voia să aibă surprize neplăcute; de

¹¹ Ioan Scurtu, op. cit., p.62.

¹² Idem, *Criza dinastică din România, 1925-1930*, Edit. Enciclopedică, București, 1996, p. 205.

¹³ ANIC, fond Alexandru Averescu, dosar 64, f.25-29, 30-32.

aceea, a încercat să-și țină aproape în primul rând Armata. Unul din primele documente semnate, după urcarea pe Tron, chiar în ziua de 8 iunie 1930, a fost o proclamație către Armată, Marină, Aeronautică; se considera a fi extinsă și asupra Jandarmeriei: „Prin încrederea Țării, exprimată de votul Adunării Naționale, m-am suit astăzi pe Tronul gloriosului nostru căpitan și scumpului meu părinte. [...] În tot timpul celor patru ani de pribegie, gândul meu a fost în mijlocul scumpei mele oștiri. [...] Cer astăzi de la fiecare ostaș: să fie neclintit în jurul Tronului și să muncească cu râvnă și dragoste, după cum ați jurat. Sănătate, copii!”,¹⁴ Proclamația a fost citită în toate garnizoanele.

Având experiența exilului, pe care nu voia să-l mai repete, Carol a instituit un sistem nemaîntâlnit până atunci de supraveghere a oamenilor politici, a tuturor organizațiilor politice sau nepolitice, a presei, a populației în ansamblu. Diverse organisme ale Statului și informatori personali, îl țineau la curent cu toate manifestările legate de persoana lui sau de cei din anturajul său. Pe aceasta temă s-au strâns, astfel, în Arhiva Casei Regale mii de documente, doar unele dintre ele aflându-se și în arhivele diferitelor organisme ale Statului.

La început, noua domnie avea o imagine cu totul pozitivă în rândul opiniei publice. O oglindea Biroul 2 al Secției a II-a Informații din cadrul Marelui Stat Major al Armatei, în *Buletinul informativ asupra situației interne pe iunie 1930*: „Marele eveniment al urcării pe Tron a M.S.R. Carol al II-lea a fost primit cu mare bucurie de toate straturile sociale ale populației Țării, indiferent de religie și naționalitate. Atât presa internă română, cât și cea minoritară a scris articole elogioase.” De asemenea, presa europeană „comentează cu deosebită simpatie acest eveniment, admirând rapiditatea și ordinea cu care s-a produs și interpretând toate acestea ca pe o dovadă a rădăcinilor adânci ce are ideea monarhică în România.” Cu privire la minoritari, era remarcată bucuria, considerată sinceră, a celor de origine germană. Privitor la reacția ungarilor, cel mai interesant era

¹⁴ Idem, fond IGJ, dosar 1/1930, f.79.

articolul publicat de „Keleti Ujsag,” despre posibilitatea unei uniuni personale a Ungariei cu România, prin persoana lui Carol, cele două țări fiind mici și „expuse deopotrivă primejdiei în marea slavă”. Erau consemnate numai opoziții individuale sau în grupuri mici¹⁵, mai ales din zona liberală. De la acest capital de încredere uriaș, se va ajunge, după zece ani de domnie, ca lui Carol să-i fie ostilă aproape întreaga populație și să fie alungat de pe Tron; în principal, această transformare a fost efectul existenței și acțiunii Camarilei regale.

*

Pe ansamblu, cei din anturajul prințului Carol au avut un rol foarte important în aducerea acestuia la Tron: i-au întreținut ideea drepturilor sale asupra titlului de rege; au pregătit opinia publică pentru momentul restaurației, prin propagandă în presa românească și în cea occidentală; au susținut material acțiunea prințului; au intermediat legătura acestuia cu Iuliu Maniu, obținând acceptul primului ministru; au organizat practic deplasarea în România. Conștienți de rolul avut, imediat după reușită și-au pretins răsplata. Cum era de prevăzut au întâmpinat o opoziție la încercarea de a obține cât mai mult din puterea politică și economică, mai ales din partea partidului aflat la Guvern și a intransigentului său președinte. Între cei veniți odată cu regele s-a creat o solidaritate deosebită: se susțineau reciproc în obținerea unor funcții în Stat sau de unor avantaje materiale; în înfruntarea cu partidele politice; în influențarea regelui. Grupul respectiv a pătruns – direct sau prin intermediari – în toate domeniile

¹⁵ Idem, fond DGP, dosar 24/1929, f. 223-230. Într-un raport al Biroului 2 al Secției a 2-a Informații din Marele Stat Major, datat 22 august 1930, se consemna răspândirea, din nou, a zvonului privind aducerea pe Tronul Ungariei a lui Otto de Habsbourg, ca o ripostă la Restaurația din România. În context, lordul Rothermere, în discursul său la dineul oferit în cinstea delegaților unguri la Conferința interparlamentară de la Londra, a promis tot concursul pentru revizuirea Tratatului de la Trianon. – Idem, f. 235-236. Lordul Rothermere semna în „Daily Mail” un articol, în care deplângea soarta celor trei milioane de unguri lăsați în afara frontierelor Ungariei datorită Tratatului de la Trianon, a cărui revizuire o cerea. – Ibidem.

de activitate, ajungând să controleze, practic, întreaga societate românească. Se folosea de toate pârgurile posibile, inclusiv de servicii proprii secrete de informații. Unele acțiuni ale lui nu erau cunoscute nici de rege. Astfel s-a format Camarila regală care, timp de zece ani, a avut un rol profund negativ în România. O conducea amanta regelui, Elena Lupescu. Compoziția Camarilei a suferit anumite schimbări – fie prin creșterea sau descreșterea importanței unor membrii; fie prin eliminarea unora dintre ei și venirea altora. Constantă a fost numai poziția Elenei Lupescu.

Imediat după Restaurație începe bătălia pentru intrarea în Camarilă sau sub protecția ei. Pentru atingerea acestor țeluri erau folosite metode variate de atragere a bunăvoienței lui Carol ori a figurilor mai importante din Camarilă.

Mulți își descopereau un trecut în care fuseseră prizonieri pentru credința lor în Carol, și-l atenționau pe rege asupra acestui trecut; bineînțeles, prigoana suferită cerea o răsplătire pe măsură. Printre aceștia și ofițeri, precum colonelul Ilie Dumitrescu, comandant al Regimentului 12 Cantemir, cu garnizoana la Bârlad, care-i scria regelui despre urmărirea lui de către autoritățile militare, începând cu august 1927, pentru sentimentele față de prințul exilat; fusese luna în care mai mulți ofițeri avuseseră de suferit, fiind bănuți că „în sufletul lor simt durerea pentru plecarea Maiestății Voastre din Țară”. Colonelul ajungea chiar la formula „martirajul suferințelor mele”, deși „martirajul” nu-l împiedicase să fie comandant de regiment. Încheia – cu evidenta dorință de a-i face pe plac lui Carol – exprimându-și ura față de Partidul Național Liberal.¹⁶ Însă, cei mai mulți aspiranți la un loc în preajma regelui și a Camarilei au adoptat metoda clasică: s-au folosit de vanitatea lui Carol, căruia i-au adus elogii nemaiîntâlnite până atunci la adresa unui suveran al României; toate au fost primite și, de multe ori, răsplătite, chiar în cazul când erau de-a dreptul fanteziste sau de-a dreptul ridicole. Astfel a început crearea cultului personalității lui Carol, al cărui apogeu a fost atins

¹⁶ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 19/1930, f.1-4.

în timpul Dictaturii Regale. La 13 august 1930, un poet minor, Volbură Poiană Năsturaș – care publicase versuri de război în „Neamul Românesc” al lui Nicolae Iorga, în 1917-1918 –, din Timișoara, îl anunța pe Constantin (Puiu) Dumitrescu, secretar al regelui, că a înstituit un premiu pentru poezii dedicate Restaurației și încoronării. Juriul urma să se întrunească la București, pe 1 septembrie; era format din Nicolae Iorga și Octavian Goga; va urma și un volum cu titlul *Poezia încoronării*. Și, trimetea o mostră de astfel de poezii „Trăiască al II-lea Carol! Trăiască! / Într-însul urmașul de rege; / Coroana cuprinde și frumusețea regească, / Și creștetul Țării întregi.”¹⁷ Tot către – Puiu Dumitrescu erau trimise, pentru a fi prezentate regelui, o mulțime de creații poetice și muzicale de gloriificare a Restaurației; aveau titluri semnificative: *Hora României Mari, Închinare M.S. Regelui Carol al II-lea, Unire și înfrățire, Marș patriotic* etc.¹⁸ Și mulți oameni de cultură serioși, personalități adevărate, încercau să se impună atenției regelui, măgulindu-l prin trimiterea operelor lor. Între ei, istoricul și profesorul universitar ieșan Orest Tafrali, care-i oferea lui Carol revista ce o conducea – „Artă și arheologie”. Lucian Blaga trimetea două exemplare din creația sa *Eonul dogmatic*.¹⁹ O serie de școli încep să solicite aprobarea pentru a lua numele Carol al II-lea.²⁰ Și sportivii s-au grăbit; federația Română de Fotbal, la 9 decembrie 1930, solicita secretarului Dumitrescu un tablou al regelui, cu auto-

¹⁷ Idem, dosar 157/1930, f.41-42. Presa greacă anunța, la sfârșitul lui decembrie 1930, că „înaripata întoarcere a regelui a inspirat și va inspira foarte mult pe poeți. Cel mai mare dintre aceștia, Cincinat Pavelescu, a dat exemplu, cântând fericita urcare pe Tron a regelui, pe care Maiestatea Sa cu plăcere a ascultat-o la un miting de aviație la Brașov.” Aceleași ziare consemnau un concurs de poezie; unul dintre cei 300 înscriși, Gh. Grigorian, declamase: „Noi, Poporul întreg, te-am rechemat de departe, ca să te aducem în triumf și să-ți strigăm bucuria noastră.” - ANIC, fond DGP, dosar 53/1927, f.132.

¹⁸ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 149/1930, f.b4, dosar 151/1930, f.132-135.

¹⁹ Idem, dosar 150/1931, f.5-6, 48.

²⁰ Idem, dosar 158/1930, f.78.

graf, spre a-l afișa în sala de ședințe.²¹ Materialele laudative la adresa regelui încep să fie atât de multe, încât au fost adunate în dosare speciale păstrate în Arhiva Casei Regale.²² Carol se va arata permanent interesat de felul cum era privit, mai ales de către oamenii de cultură, chiar dacă laudele excesive ale unora erau de bănuț a fi nesincere și interesate; erau acceptate pentru că aveau un merit deosebit: puteau influența opinia publică, Carol a impulsionat folosirea, la adresa sa, a formulei „Voevodul culturii”. Cerea mereu să i se raporteze ce se spune, despre el, în primul rând în mediile culturale. Pentru perioada de început a domniei, cea mai măgulitoare relatare îi venea de la Paris, de la Dinu Cesianui: „D-ra Văcărescu este în culmea fericirilor și într-o admirație devotată față de Majestatea Voastră.”²³ Apar, în corespondența trimisă regelui, formule tot mai lingușitoare, din partea unor anonimi sau a unor apropiați ai Palatului. Dintre aceștia din urmă se remarcă bancherul Aristide Blank; în *Memoriul* din 25 august 1930, privitor la situația economică a României, scria: „Mai presus de toate avem nevoie de pionierul curajos și cuminte, cu orizonturi Largi și gândul profund. [...] Și, Destinul, înțelegând rostul așteptărilor și speranțelor noastre, ne-a trimis pe *Înfăptuitorul*.”²⁴

Spre sfârșitul lui 1930, și la începutul lui 1931, cultul personalității începe să se răsfrângă și asupra unora dintre membrii Camarilei. Emitentul unui memoriu adresat lui Puiu Dumitrescu scria: „Sunteți omul ce pururea ați fost și veți fi animat numai de dorința de a face bine și nu îmbrățișați decât cauzele drepte. Sunteți unul dintre puținii și rarii oameni care indiferent de cine i se adresează, le răspundeți tuturor la fel și cu atâta bunăvoință că e imposibil să nu-l câștigați pentru totdeauna.” Motivația acestor laude maxime era scrisă în ultima frază a memoriului: „Sunteți singurul

²¹ Idem, dosar 157/1930, f.81.

²² Idem, dosar 177/1930.

²³ Idem, dosar 15/1933, f.1

²⁴ Idem, dosar 32/1930, f.41.

care ar putea face totul în chestiunea ce vă rog.” Și urma doleanța respectivă.²⁵ Astfel de formule măgulitoare la adresa lui Puiu Dumitrescu apar tot mai des, unele conținute chiar în forma de adresare: „Nobile coane Puiule, profund respectuos, am onoarea de a vă ruga să binevoiți a primi omagiul din parte-mi”; „Excelență, Fac apel la sufletul dv. nobil și inima dv. caritabilă”; „Ilustrisime d-le Dumitrescu”; „Prea generos excelență”, etc.²⁶ După un neînsemnat accident de automobil, unii își exprimau îngrijorarea maxima pentru sănătatea secretarului.²⁷ Ziarele încep să-i menționeze activitatea și chiar excursiile prin Țară, mai ales atunci când o însoțea pe Elena Lupescu.²⁸

Iuliu Maniu a remarcat imediat după 8 iunie 1930 că „lucrurile au început să se dezvolte nepotrivit. Influența anturajului său [al regelui] s-a validat fără amânare”. Maniu dorește o etapă intermediară în drumul lui Carol spre Tron: să intre mai întâi în Regență. În perioada cât ocupa postul de regent, să anuleze divorțul de principesa Elena și „să se aranjeze definitiv chestiunea d-nei Lupescu”. Dar, sub presiunile venite din propriul partid, Maniu se văzuse nevoit să accepte urcarea imediată pe Tron a lui Carol, rămânând nerezolvate cele două probleme. Totuși, obține promisiunea Soluționării lor pentru septembrie 1930, în schimbul reîntoarcerii în fruntea Guvernului, părăsit în favoarea lui G.G. Mironescu.²⁹

Maniu nu era singurul care încerca refacerea Familiei Regale. Și Nicolae Iorga își fixase acest țel pentru 1930, bazându-se pe influența pe care o avea asupra lui Carol, dar pe care o considera mai mare decât era în realitate. Legăturile dintre cei doi erau vechi. În 1912, Carol participase la Cursurile de Vară de la Vălenii de Munte, unde pentru prima dată avusese parte de o primire impunătoare, doar

²⁵ Idem, dosar 161/1931, f.1.

²⁶ Idem, f.10, 12, 15.

²⁷ Idem, dosar 179/1932, f.4-5.

²⁸ Idem, dosar 30/1932, f.6.

²⁹ Idem, fond DGP, dosar 68/1938, f.18.

pentru el – erau 6.000 de participanți la cursuri. Și tot pentru el special, istoricul ținuse trei prelegeri sub titlul *Însemnătatea românilor în Istoria universală*; aveau concluzia necesarei unități politice a tuturor românilor. La sfârșit, se adresa direct prințului: „Și, când noi, aceștia cari am străbătut o mare parte din drumul vieții, suntem martori ai înțelegerii desăvârșite, pe bază de curat ideal românesc, între cei ce vin după noi și acela care va fi regele lor, avem dreptul să credem că munca noastră n-a fost în zadar. Căci nimic nu poate fi mai tare pe lume decât un neam care, de sus până jos, este un singur suflet: de încredere, de speranță, de luptă.”³⁰ Carol, care în acel moment avea 18 ani, a fost profund impresionat. Va purta un respect deosebit istoricului și va reveni în mai multe rânduri la Vălenii de Munte. Aflat din nou aici, în 1936, declara: „Păstrez amintiri frumoase, căci la Vălenii de Munte a fost prima mea manifestare intelectuală, după ce și eu, ca și alții, am fost aici și mi-am luat bacalaureatul.”³¹ (Își luase bacalaureatul, în sensul adoptării unei gândiri mature; în realitate, bacalaureatul și-l obținuse cu câteva zile înainte de a veni la Vălenii de Munte, în iunie 1912, examenul având loc la castelul Peleş.³²) Și prințesa Elena fusese în mai multe rânduri la Vălenii de Munte. În 1928, participând la Cursurile de Vară se arătase impresionată de ansamblul instituțiilor de cultură de acolo. Cu acea ocazie, Nicolae Iorga a inițiat crearea în localitate a unui nou așezământ cultural purtând numele prințesei, destinat refacerii sănătății studentelor sărace din București.³³ Iar în 1929, Nicolae Iorga a avut ideea construirii la Vălenii de Munte chiar a unei reședințe pentru principesa Elena și fiul său Mihai, aici aerul fiind mult mai

³⁰ Nicolae Iorga, *Trei lectii de istorie. Despre însemnătatea românilor în Istoria universală*. Ținute pentru A.S.R. Principele Carol la deschiderea Cursurilor de Vară din Vălenii de Munte, 1912; și Petre Țurlea, *Nicolae Iorga la Vălenii de Munte*, Edit. România Pur și Simplu, București, 2008, p.146-151.

³¹ „Neamul Românesc” din 16 august 1936.

³² Petre Țurlea, *Bacalaureat la Castel*, în „Historia”, VII, 59 / noiembrie 2006.

³³ „Neamul Românesc” din 3 iulie 1928.

blând decât la Sinaia.³⁴ Principesa va veni la Vălenii de Munte și în 1929, după ce trimisese istoricului o scrisoare de apreciere: „Țin mai mult să vă reamintesc interesul viu și admirația cu care privesc acea românească operă culturală ce înfăptuiți acolo, și vă urez din toată inima o muncă rodnică și izbândă deplină întru împlinirea patrioticului și frumosului scop ce urmăriți.”³⁵ Așadar, atât Carol, cât și Elena aveau o prețuire deosebită față de Nicolae Iorga, exprimată public. Bazându-se pe acest fapt, istoricul a crezut că poate ajuta la refacerea Familiei Regale, locul ales fiind Vălenii de Munte, la ediția din 1930 a Universității Populare. Aici a proiectat scena împăcării, invitându-i pe amândoi la deschiderea cursurilor. Astfel, reunificarea Familiei Regale s-ar fi făcut sub patronajul istoriei și culturii naționale. Carol ar fi fost avantajat, pentru că i-ar fi crescut cota de simpatie în rândul populației. Și Elena ar fi fost avantajată, urcând pe Tronul României. Și așezămintele de la Vălenii de Munte ar fi fost avantajate, consolidându-și prestigiul, imaginea lor de loc în care problemele naționale se puteau rezolva.

Încă odată, Nicolae Iorga s-a dovedit a fi idealist. Carol al II-lea nu avea de gând să pună interesul Țării mai presus de propriile-i plăceri, așa cum nu a făcut-o vreodată. De altfel, nici principesa Elena nu era de acord cu o împăcare, nici măcar de ochii lumii, avându-și deja o viață personală ce-l exclușea pe Carol. Dar, nici unul dintre cei doi nu ar fi vrut să-l supere pe istoric, fie pentru interesele politice de viitor pe care le avea, în cazul lui Carol; fie pentru că, în cazul Elenei, Iorga știuse să o aducă în atenția opiniei publice, ceea ce-i satisfăcea orgoliul. Ca urmare, au ales calea de mijloc, printr-o evidentă înțelegere; au venit amândoi la Vălenii de Munte în 1930, dar separat, în zile diferite. La deschiderea Universității Populare, 15 iulie, a venit Elena. A fost primită cu o ceremonie impunătoare. Cum

³⁴ Idem din 26 iulie 1929.

³⁵ Idem din 16 iulie 1929. Pentru vizitele principesei Elena la Vălenii de Munte în 1928-1929, vezi și Petre Țurlea, *Nicolae Iorga la Vălenii de Munte*, op.cit., p.284-285, 460.

nu avea titlul de regină, Nicolae Iorga a folosit (ca și în anul anterior) un apelativ istoric – Măria Ta, –, ceea ce avea aceeași semnificație. Amintea de zilele bune și de cele rele pe care le trăise în mijlocul românilor și, aluziv, își arăta dorința de a ajunge din nou la zile bune, ceea ce, în situația de atunci, însemna statutul de regină. Amintind de casa ce se construia, ca proprietate a Elenei la Vălenii de Munte, istoricul se întreba: „Cine știe ce se va cuprinde în această casă?” Și-și exprima speranța: „Doresc înțelepciune și mărire, doresc noroc, dar, înainte de toate eu, vechiu gospodar și părinte a opt copii, înșirați în slujba Țării, doresc aci o fericire de familie.”³⁶ Cuvântarea istoricului a fost imediat publicată într-o broșură, la Tipografia „Datina Românească” din Vălenii de Munte, având pe copertă mențiunea „Către M.S. Doamna Țării”, și în interior două fotografii: a regelui Carol al II-lea și a principesei Elena, uitându-se unul la altul; evident, era un mesaj de împăcare către cei doi. Carol va veni la Vălenii de Munte pe 12 august 1930. Lucrurile fiind acum clare – după refuzul unei participări comune la inaugurarea cursurilor –, Nicolae Iorga nu a mai făcut nici o aluzie la mariajul regal; însăși broșura în care a publicat textul cuvântării sale de întâmpinare a regelui nu mai avea și fotografia Elenei, ci doar pe aceea a lui Carol. Se împăcase cu gândul insuccesului. În prezența regelui va trata tema *Origina și dezvoltarea artei românești*.³⁷

Despărțirea de regele Carol al II-lea rămânând definitivă, principesa Elena stabilindu-se în Occident, destinația așezământului ce-i purta numele nu mai putea fi îndeplinită. Ca urmare, în vara lui 1933, prin generalul Condeescu, principesa I-a anunțat pe Nicolae

³⁶ Cuvântarea d-lui N. Iorga la deschiderea cursurilor de vară către M.S. Doamna Terii, Vălenii de Munte, 15 iulie 1930. În prima prezentare a deschiderii Cursurilor de vară din acel an – apărută în „Neamul Românesc” din 17 iulie 1930 – se menționa vizita „M.S. Elena, mama voevodului Mihai și soția regelui”; deși cei doi divorțaseră din 1928.

³⁷ „Neamul Românesc” din 15 august 1930. Prezentarea încercării lui Nicolae Iorga de a reface Familia regală apud Petre Țurlea, *Nicolae Iorga la Vălenii de Munte*, op.cit. p. 285-287.

Iorga că dăruiește clădirea ce se construia la Vălenii de Munte, Șco-
lii de Misionare Morale și Naționale „Regina Maria” din localitate.
Istoricul îi trimitea o telegramă de mulțumire. „Dorința mea și a
tuturor celor ce au ajutat cu atâta iubire a fost să putem avea pe A.S.R.
în acest loc care i-a plăcut, măcar câteva zile pe an. Împrejurări triste,
pentru înlăturarea cărora am făcut tot ce mi-a fost cu putință, ni-au
răpit această bucurie. Dacă A.S.R. e adusă a nu mai putea veni la noi,
vom păstra casa pe care o reunește cu așezămintele de aici în așa fel
încât, orice destinație obișnuită i se va da, să fie oricând gata a primi
pe aceea care a răspândit atâta bunătate din farmecul personalității
sale asupra Țării unde o vedeam purtând Coroana României. Numale
A.S.R. va rămânea legat de fundația pe care binevoiește a o face.”³⁸

*

Carol și-a început domnia cu mulțumiri adresate celor care-l
ajutaseră să o capete și cu plata datoriilor către cei ce-l susținuseră
direct.³⁹ Tot printre primele măsuri adoptate a fost sancționarea noii
Legi a listei civile, pe 26 iunie 1930, adoptată de cele două Camere
ale Parlamentului la 18 și 20 iunie. Carol primea 40.000.000 lei pe
an; regina Maria 20.000.000 lei; principesa Elena (care apărea cu

³⁸ N. Iorga, *Memorii*, vol.VII, p.96-97. În Jurnalul Consiliului de Miniștri
1602/1930, era Decretul regal prin care se deschidea, pe seama Ministerului de
Finanțe, asupra exercițiului bugetar 1930, un credit extraordinar de 500.000 lei,
„pentru a se acorda ca subvenție la construirea palatului M.S. Elena din Vălenii de
Munte”. Are semnătura ministrului Finanțelor, Mihai Popovici; este datat 13
octombrie 1930; nu are semnătura lui Carol al II-lea – ANIC, fond Casa Regală,
Carol al II-lea, dosar 44/1930, f.1-2.

³⁹ Idem, dosar 203/1930, f.I. Pentru datoriile către personalul de zbor care
asigurase venirea lui Carol pe cale aeriană, vezi și Valeriu Avram, *Aviația și
Restaurația*, în MI, XLIV, 1(514)/ ianuarie 2010, p.28-30. Un mecanic de aviație
al Flotilei de luptă care asigurase venirea lui Carol, Valeriu Ciubotă, încerca, în
1939, să vândă unei instituții de Stat pentru a fi dăruite regelui, documentele de
bord ale avionului cu care se făcuse zborul de la Cluj la București. –ANIC, fond
DGP, dosar 250/1939, f.42.

formula Majestatea Sa, fără a avea și titlul de regină) 7.000.000 lei; Mihai (Mare Voevod de Alba Iulia) 7.000.000 lei.⁴⁰

În ciuda promisiunii făcută lui Iuliu Maniu, regele nu avea de gând să-și refacă mariajul cu fosta sa soție și nici să renunțe la amantă. Rcîntors în București – după două săptămâni de concediu la Sovata, unde stătuse liniștit, încrezător în cuvântul regelui –, Iuliu maniu a găsit situația schimbată, Carol nu mai accepta încoronarea și nici împăcarea cu principesa Elena, ceea ce însemna și păstrarea amantei. Camarila, mai ales prin articolele lui Nae Ionescu, a început să-l atace pe Maniu; era ușor de bănuir drept cauză intransigența sa față de conducătoarea Camarilei, Elena Lupescu. În decembrie 1934, Maniu va prezenta momentul: „Întâmplător am aflat – că d-na Lupescu s-ar fi reîntors în Țară. Nu am voit să cred. Am întrebat pe directorul Siguranței, d-nii Cădere și Bianu; ei au negat. Am întrebat pe dl. Vaida; nu știa nimic. L-am întrebat din nou pe dl. Bianu, care mi-a răspuns că este vorba de o altă doamnă Lupescu. Am aflat, totuși, că ar fi venit în Țară la 4 august 1930 și că stă la Foișor. Întrebați din nou, d-nii Vaida, Cădere și Bianu, ei spuneau că nu știu nimic. Nu puteam nimic dovedi, dar vedeam efectele prezenței d-nei Lupescu, în atitudinea M.S. Regelui. Am constatat pe urmă, fără nici o îndoială, că d-na Lupescu este în Țară. Extrem de obosit și văzând că, în asemenea condițiuni, nu este posibilă o guvernare cu rezultate, mi-am dat demisia, pe care M.S. Regele a primit-o cu vădită plăcere.”⁴¹

⁴⁰ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 11/1930; „Monitorul Oficial”, I, 140/27 iunie 1930.

⁴¹ ANIC, fond DGP, dosar 68/1938, f.18-19. Intrarea în România a Elenei Lupescu a trezit mare interes din partea ziarelor occidentale. Corespondenții lor au întrebat insistent la Subsecretariatul de Stat pentru Presă de pe lângă PCM: li s-a răspuns negativ. – Idem, dosar 10/1930, f.30. Cu toate declarațiile sale anterioare – conform cărora „se va sacrifica” și nu va veni în Țară cu Carol –, Elena Lupescu a făcut presiuni majore asupra acestuia, chiar din iunie 1930, pentru a o aduce în România. – Vezi Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., vol. III, p. 102.

Voci dirijate de la Palatul Regal – ca aceea a lui Constantin Argetoianu – au început să susțină, în presă, necesitatea ca regele, care trebuia să conducă Țara, să fie „scutit de alte preocupări” precum cele familiale; divorțul de principesa Elena trebuia considerat ca definitiv.⁴²

La plecarea lui Iuliu Maniu din fruntea Guvernului, regele a răsuflat ușurat; era prima sa victorie, după Restaurație, împotriva intransigentului lider al PNT. Vor urma și altele. Maniu avusese și altă posibilitate de acțiune – subliniată de Pamfil Șeicaru⁴³: putea să o aresteze pe Elena Lupescu și să o expulzeze din Țară, pe motiv ca a intrat în România cu pașaport fals. Opinia publică ar fi fost de partea primului ministru și regele ar fi trebuit să se încline. Dar, Maniu nu era omul măsurilor radicale.

După faza șederii secrete la Sinaia, Elena Lupescu a fost adusă la București, într-o vilă de pe Aleea Vulpache. Vila a devenit centrul Camarilei⁴⁴; iar bucureștenii au denumit-o cu o formulă peiorativă – „La curve”. Elenei Lupescu, în epocă, atât adversarii, cât și apropiații îi spuneau Duduia; era expresia cu care o desemna și Carol.⁴⁵ Treptat, Elena Lupescu și Camarila în ansamblu, și-au extins influența ajungând să controleze evoluția vieții politice, întreținând dimensiunile dintre fruntașii partidelor până la formarea unor dizidente, impunând ideea că de amanta regelui depinde venirea unora sau a altora la Guvern – ceea ce, în bună măsură, era adevărat.

⁴² „Universul” din 30 noiembrie 1930. Că acțiunea lui C. Argetoianu avea la bază un imbold al lui Carol era remarcat și de ziarele străine; „Elefteron Vima”, Atena, 10 decembrie 1930, scria că „Regele contraatacă prin Argetoianu.” – ANIC, fond DCP, dosar 53/1927, f. 160-161.

⁴³ Pamfil Șeicaru, *Istoria partidelor Național, Țărănist și Național-Țărănesc*, București, 2000, p.332.

⁴⁴ O prezentare detaliată a momentului Restaurației și al întemeierii Camarilei în București, la Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi... op.cit.. vol.III*, p.65-105

⁴⁵ Vezi însemnările zilnice ale lui Carol al II-lea, sub titlul *Între datorie și pasiune*, cinci volume publicate de Marcel Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, 1994-2001.

Și viața economică a României era la fel de mult influențată de Elena Lupescu și Camarilă prin jongleria cu comenzile de Stat, care-i puteau îmbogăți pe cei apropiați și defavoriza pe adversari; sau chiar prin trimiterea în judecată a celor indezirabili.

În epocă, opinia publică românească și internațională s-a întrebat dacă între Carol și Elena Lupescu nu este mai mult decât o prietenie; deseori, presa internațională lansa zvonul unei căsătorii. „Bohemia”, ziar din Praga, în numărul din 9 decembrie 1930, scria că principesa Elena a părăsit România și Elena Lupescu „este de fapt soția regelui”.⁴⁶ La începutul lui 1933, „Sunday Express”, din Londra, credea că regele Carol va părăsi România, pentru a se putea căsătorii cu Elena Lupescu; și, ca să trăiască în străinătate, trimisese deja în băncile occidentale 300.000 lire sterline.⁴⁷ Repetat s-a scris despre dorința lui Carol de a ocoli interdicția unei căsătorii morganatice; a încercat să provoace înfierea amantei sale de către un reprezentant al unei case domnitoare din Europa, contra unei sume majore de bani. În august 1933, un ziar din Anglia, „Daily Express” și unul din Cehoslovacia, „Pražský Večerník”, anunțau; *Frumoasa cu păr roșu pe Tronul României. Regele Carol se însoară cu Elena Lupescu. Va fi adoptată de un oarecare rege din Europa și botezată? Căsătoria urma să aibă loc în 1934.*⁴⁸ Tot în Cehoslovacia, „Espress Poranny” din 1 septembrie 1933 titra; *Doamna Lupescu se va urca pe Tronul României*; și relua ideea cu înfierea de către un reprezentant al unei case domnitoare.⁴⁹ „Illustrovany Zprovodoj”, din Moravska Ostrava, pe 7 septembrie 1933, trata umoristic subiectul; *Regele are grijă de doamna de Pompadour.*⁵⁰ În aceeași lună, subiectul era tratat

⁴⁶ ANIC, fond MPN, II, Presa Externă, dosar 312, f.l. Și în România mulți credeau în existența căsătoriei Carol – Elena Lupescu; un manifest anticarlist, răspândit în Oltenia în 1933, acuza „cununia cu evreica Wolf (Lupescu)”. – Idem, dosar 472, f.l.

⁴⁷ Idem, dosar 289, f.101.

⁴⁸ Idem, dosar 312, f.39.

⁴⁹ Idem, dosar 289, f.III.

⁵⁰ Idem, dosar 312, f.33; și „Moraw. Slez. Denik” / 31 august 1933 – *Regele Carol se însoară cu d. Lupescu*; „Prager Tagblatt” / 10 septembrie 1933 – cu articolul *Roșcata Lupescu. Vezi și ANIC, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 312, f.3, 42.*

pe larg și de presa poloneză, ca și de aceea din SUA. Un ziarist american remarcă: Elena Lupescu „în afară de farmecul ei fizic, este o individualitate interesantă, energică, prudentă și care posedă o sensibilitate sinceră feminină. În orice caz, este superioară regelui Carol.”⁵¹ În timpul crizei politice din ianuarie 1934, „Daily Mail” – și, după el, mai multe ziare europene – afirma că „Elena Lupescu a fost aceea care, în 1930, l-a adus pe Tron” pe Carol, „sperând că se va încorona regină”.⁵² Dacă erau sau nu căsătoriți a interesat presa chiar și după abdicarea lui Carol. Atașatul de presă român la Washington, Boncescu, telegrafia la București, la 20 septembrie 1940: „Ziarele publică o știre aflată de la o rudă a doamnei Lupescu, actualmente [la] New York. Carol [și] Elena Lupescu au fost căsătoriți secret [la] Londra [în] 1929. Faptul [era] cunoscut numai de câteva persoane, inclusiv regina Angliei.”⁵³

Chiar din momentul revenirii în Țară a Elenei Lupescu, majoritatea opiniei publice românești a avut o reacție negativă față de ea și față de Camarilă în ansamblu; reacție care s-a menținut toată perioada domniei lui Carol al II-lea, amplificându-se mereu. De reținut faptul că, pentru această atitudine a majorității românilor, nu a fost nevoie de vreun impuls din partea unor partide de opoziție, sau a vreunor personalități. La rândul său, Carol a avut parte de o campanie ostilă, pe tema Camarilei și a amantei. Cu mențiunea că ostilitatea față de rege era mult inferioară celei față de Camarilă. Carol a fost nevoit să se apere permanent față de această campanie, folosind instituțiile Statului. Primul moment de intervenție al acestor instituții, în apărarea regelui, dar și a amantei sale, față de atacurile din presa occidentală, a avut loc imediat după Restauratie... Pe 12 septembrie 1930, Grigore Gafencu, subsecretar de Stat la Președinția Consiliului de Miniștri, în absența din București a primului ministru Iuliu Maniu, a transmis o telegramă cifrată tuturor atașatilor de presă români din străinătate: „Deoarece știrile răuvoitoare – se scria – și absurde care circulă în presa străină

⁵¹ Idem, dosar 357, f.9

⁵² Idem, f.56.

⁵³ Idem, dosar 1142, f.3.

cu privire la Majestatea Sa Regele nu au fost întotdeauna dezmințite de d-voastră, cum se cuvenea, vă rugăm să vă conformați de acum înainte, cu strictețe, la următoarele instrucțiuni: 1. Informațiile privitoare la viața intimă a Maiestății Sale Regelui, în legătură cu noi planuri de căsătorie sau în legătură cu persoane străine de Curtea Regală și de Familia Maiestății Sale, trebuiesc numai decît categoric dezmințite. 2. Vă veți da toată silința să preveniți asemenea informații și campanii, de acord cu șeful misiunii de care depindeți, prin intervenții directe pe lângă ziare, agenții de presă și asociații de presă. 3. Veți da cât mai multă publicitate informațiilor exacte cuprinse în interviurile și articolele acelor ziariști străini care au fost primiți de Maiestatea Sa la București și la Sinaia și „care și-au dat seama atît de atmosfera în care regele Carol lucrează, cît și de cuvintele și de vederile sala adevărate. 4. Veți insista asupra hotărârii Maiestății Sale, exprimată în mai multe ronduri în mod precis și categoric, să domnească în spiritul Constituției și al legilor fundamentale ale Țării. Veți primi cu poșta declarațiile făcute de Maiestatea Sa corespondentului ziarului «Daily Herald» din Londra.⁵⁴

⁵⁴ Idem, dosar 289, f.1–2. Cel mai mult supărase, la București, un articol întins – apărut în „Eliniki” / 12 și 15 decembrie 1930 – prezentând, literar, o scenă fierbinte între Carol și Elena Lupescu – ANIC, fond DGP, dosar 53/1927, f.39–40, 43. În condițiile unei intense campanii împotriva cuplului Carol – Elena Lupescu dusă de presa greacă la sfârșitul lui 1930, pe 17 decembrie, noul subsecretar de Stat la Ministerul de Interne, Armand Călinescu (în Guvernul G.G. Mironescu), transmitea prefectilor, inspectorilor generali de poliție, chestorilor și șefilor polițiilor din orașe: inițiatorile campaniei – ziarele „Eliniki” și „Elefteron Vima” – urmau să fie confiscate, dacă intrau în România. De asemenea, dirigenții de poștă trebuiau să controleze toate ziarele străine, în orice limbă erau tipărite, iar care aveau articole împotriva lui Carol și a Elenei Lupescu, „vor fi reținute de la expediere”. – ANIC, fond DGP, dosar 53/1927, f.47. În urma acestui ordin, poliția a confiscat, în toată Țara, ziarele incriminate; foarte multe procese verbale anunțau confiscările: Idem, f.48–116, 125–131, 133–138, 141–143, 146–159, 162–185. A fost făcută și o intervenție diplomatică, pe lângă Guvernul elen, în urma căreia, Legația Greciei la București, pe 16 decembrie 1930, a transmis la Atena: Campania ziarelor grecești „nu corespunde realității”; și avertiza: „În interesul bunelor raporturi cu România se impune a se lua măsurile necesare ca această campanie să înceteze”. – Idem, f.46. În momentul când nu au mai apărut articole supărătoare pentru Palatul Regal, interdicția a fost ridicată, prin ordinul din 29 ianuarie 1931. – Idem, f.190.

Elena Lupescu și Camarila nu și-au dat osteneala să atragă opinia publică ori, măcar să-i reducă ostilitatea; știindu-se puternică prin slăbiciunea și interesul regelui, Elena Lupescu îi privea pe români cu dispreț. Dar, dorea să fie permanent la curent cu tot ce se spunea despre ea, cu toate acțiunile ostile puse la cale împotriva ei. În acest scop a folosit instituțiile Statului, dar și-a format și un serviciu propriu de informații. Din când în când era alungat câte un membru marcant al Camarilei, act arătat ca fiind expresia simțului de dreptate al regelui; așa a fost cazul lui Puiu Dumitrescu în 1934, sau al lui Max Auschnitt în 1939. Erau acțiuni care trebuiau, în același timp, și să servească de învățătură celorlalți membrii ai Camarilei, pentru a păstra ierarhia în cadrul acesteia; regula esențială era ca nimeni să nu conteste rolul conducător al Elenei Lupescu, sau să-i aducă vreo critică.

Ostilitatea opiniei publice față de Camarilă, deși nu a fost o urmare a acțiunii unor forțe politice, ci s-a format spontan, totuși s-a împletit cu manifestările pe aceeași linie din lumea politică. Unii politicieni au abordat subiectul convinși că fac un bine Țării; alții doar pentru a da satisfacție opiniei publice.

Chiar din toamna lui 1930, când nu se conturase încă precis efectul negativ major pe care Camarila îl va avea asupra României, a fost înregistrată, de către Siguranță, respingerea fermă a acesteia. Elena Lupescu a devenit personaj popular simbolizând răul, care era opus personajului pozitiv, întruchipat de principesa Elena. Era, evident, aici și o exagerare, principesa urmărind și ea obținerea – și pe baza acestei simpatii populare – a unor avantaje materiale, concrete și cât mai mari, chiar din banii Poporului român.

Ziariștii occidentali aflați în România înregistrau, la sfârșitul lui 1930, ecourile constituirii Camarilei în rândul opiniei publice românești, astfel, presa occidentală a înregistrat ca certitudini toate zvonurile care circulau prin București; mai ales cele care impresionau cititorii. Astfel, s-a scris că principesa Elena ar fi fost amenințată cu brutalitate de către oamenii lui Carol: dacă mai agită problema rolului

său în cadrul Familiei Regale, va fi „aruncată peste hotare”. În mahalalele bucureștene, subiectele principale de discuție erau: „Regele este cu Lupeasca la Sinaia”; „Regele s-a vândut jidanilor”; „Regele se va căsători cu jidanca,; „Regele vrea să vândă totul jidanilor”; „Regele are deasupra patului portretul Elenei Lupescu, pe care-l ține și pe birouri, înconjurat de flori”; Elena Lupescu e peste tot – la Palatul Regal din București, la castelul din Scroviștea, la Peleş. Se adăugau zvonurile privind achizițiile materiale majore ale amantei regelui: un palat costând șase milioane lei; o moșie costând zece milioane lei etc.⁵⁵ Se mai spunea că datorită Elenei Lupescu, regele refuză împăcarea cu fosta sa soție.⁵⁶ Erau, în toate acestea, și unele exagerări. A fost creat un adevărat folclor pe tema Elena Lupescu. În decembrie 1930, un maior invalid de război din Teișani, Prahova, a răspândit versuri ofensatoare la adresa Coroanei și a Camarilei; a fost arestat și judecat de Tribunalul Ilfov. Cum era erou de război, nu a fost trimis la pușcărie, ci la ospiciul de boli mintale, „dovedindu-se iresponsabilitatea sa”, formula convenabilă autorităților.⁵⁷

Direcția Generală a Poliției (DGP), urmărind interesul regelui, a început să centralizeze știrile despre „zvonurile și clevetirile” împotriva Coroanei și Camarilei, în prima parte a lui 1931, în rapoartele lunare a apărut rubrica *Discuțiuni în public*. Aflăm, din raportul centralizator al DGP pe ianuarie 1931, că: „În toate straturile sociale se comentează defavorabil faptul că Elena Lupescu se găsește la Peleş” și că – „din această cauză M.S. Elena nu acceptă împăcarea cu M.S. Regele”; „Se vorbește că M.S. Regele Carol ar fi căsătorit legitim la Londra cu Elena Lupescu”; Carol al II-lea vrea să modifice Statutul Casei Regale, pentru a se căsători cu Elena Lupescu; Carol i-a cumpărat acesteia, în București, o casă cu opt camere; Iuliu Maniu ar fi fost invitat, în ultimele zile ale guvernării sale, la Sinaia, la masă,

⁵⁵ Idem, dosar 10/1930, f.49.

⁵⁶ Idem, f.42.

⁵⁷ Idem, f.40.

de către Carol, dar, a apărut Elena Lupescu și „Maniu a comunicat regelui că nu poate să participe la masă [...] și că trebuie să plece la București. Cu toate stăruințele M.S. Regelui, Maniu a plecat la București și a doua zi și-a depus demisia.”⁵⁸

Presa internațională a fost, în general, ostilă Elenei Lupescu și Camarilei, cu excepția publicațiilor evreiești. Cea mai ostilă s-a arătat presa din Grecia, țara de origină a principesei Elena, adversara amantei regelui. Profitând de contextul formării Guvernului Iorga, în aprilie 1931, ziarul „Proti” din Atena avea un articol de fond cu titlul *Prevederi îngrijorătoare pentru afacerile României. Întrăurirea Magdei Lupescu*. Considera că Elena Lupescu „a jucat rolul întâi în timpul crizei ministeriale din urmă, cât și cu prilejul plecării de alaltăieri a reginei Elena din București la Belgrad. Ea a impus numirea domnului Argetoianu la Interne, cu toate obiecțiunile aduse de domnul Iorga. Si nu mai puțin a contribuit dânsa la îndepărtarea domnului Titulescu de la Putere. Având o mare întrăurire asupra regelui, ea a stăruit ca regina Elena să fie îndepărtată din România. În zadar s-a opus domnul Iorga în contra acestei măsuri, precum și regele Alexandru al Iugoslaviei în cursul întâlnirii sale din urmă cu regele Carol. Regele României nu a putut fi înduplecat și îndepărtarea reginei Elena a fost înfăptuită chiar în timpul când principele moștenitor, fiul lor, era încă grav bolnav.”⁵⁹

*

Regele Carol al II-lea și-a rezolvat cu greu problemele legate de fosta soție, principesa Elena, mai ales din cauza cererilor materiale ale acesteia și a cererilor privind raporturile sale viitoare cu Mihai. Prințesa a scos în față, pentru uzul opiniei publice, doar dorința sa de a fi cât mai mult împreună cu fiul său; astfel, a apărut doar în postura de mamă iubitoare, urgisită de fostul soț și amanta acestuia, atrăgându-și simpatii largi atât în Țară, cât și în străinătate.

⁵⁸ Idem, f.120-126.

⁵⁹ „Proti”, Atena/13 mai 1931; ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 82/1931, f.27.

După ce, în 1930, regele arătase clar că nu vrea să-și refacă mariajul cu fosta soție – de altfel, nici aceasta nu dorea o asemenea soluție –, au trecut peste doi ani până când s-a ajuns la o formulă definitivă. Pentru a o grăbi, principesa Elena a întreținut în presa occidentală o campanie împotriva lui Carol, cu un ecou major în rândul opiniei publice. De aceea, la cererea venită de la București, legațiile României de la Londra și Paris au încercat să stopeze articolele împotriva regelui, recurgând și la cumpărarea bunăvoinței unor ziariști. Într-o scrisoare către Carol a unui dintre apropiații Camarilei, ministrul român la Paris, Dinu Cesianu, se consemnau intervențiile sale pe lângă presa franceză pentru a opri campania contra regelui; ministrul a făcut „o strădanie enormă”; credea în existența în Franța a unui „focar de infecție, întreținut și din Țară și de aici (întreținut – la propriu și la figurat).”⁶⁰ În același moment, într-o scrisoare trimisă din Londra lui Puiu Dumitrescu (30 mai 1931), se anunța campania de presă contra lui Carol și în Marea Britanie, și se cerea contracararea ei de la București, pentru că Legația se arătase a fi ineficientă: nu reușise nici măcar să publice o dezmințire asupra ordinului presupus de expulzare a principesei Elena, apărut în ziare. „Ce vrei mai trist și dezgustător spectacol” – întreba emitentul, „Persecuția unei femei, lăsată pe drumuri fără bani, prizonieră, alungată, separată cu forța de copil și de casă, de prieteni, de familie! Iată strigătul din toate cluburile. Femeile sunt furioase. Biserica este furioasă. Și-n această țară a «femeilor», astfel de porcării sunt permise a fi publicate iar Legația nu face nimic pentru a apăra Suveranul. [...] Mă îngrijorez, când văd că iubitul nostru rege este calomniat atât.”⁶¹

Având în vedere origina greacă a principesei Elena, primele care i-au sărit în ajutor au fost ziarele greșești, „Proia” (Dimineața) anunța „nemulțumirea Poporului de situația reginei Elena”; opinia publică românească dorea foarte mult să-l vadă din nou pe rege cu fosta lui

⁶⁰ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 75/1931, f.2.

⁶¹ Idem, dosar 95/1931, f.1.

soție.⁶² „Patris” mai întâi îl învinuia pe Carol că vrea să instaureze o dictatură, cu ajutorul „Guvernului personal Iorga”; consemna faptul că, pe această temă, deja își arătase supărarea Guvernul Franței. Apoi, aborda adevăratul subiect al articolului; „De câteva zile încoace se șoptește că foarte curând e vorba să izbucnească o bombă de mărimea întâi... O bombă de natură... femeiască. Elena Lupescu vrea, fără să facă zgomot, să ajungă la Tron. Iar principesa Elena cerea ajutor unui grup de ofițeri: „Domnilor, o mamă face apel la cavalerismul vostru, și roagă să-i apărați fiul ei minor.”⁶³

După ce a pozat în Occident ca victimă a lui Carol și a amantei acestuia, în toamna lui 1931 principesa Elena a hotărât să vină în România, ca să facă presiuni pentru un acord cât mai avantajos în schimbul încetării campaniei. La sfârșitul lui octombrie a sosit la București. Cum își anunțase venirea, pe peronul Gării de Nord o așteptau cu flori, sute de studenți, cei mai mulți legionari. Ca să evite o manifestație anticearlistă – de față fiind și unii ziariști străini –, autoritățile au desprins vagonul principesei în gara Chitila și l-au îndreptat spre gara Mogoșoaia, unde nu o aștepta nimeni. De aici a fost dusă la palatul de la Șosea, unde era și Mihai. Studenții au venit în fața clădirii, și i-au făcut o manifestație de simpatie. Cenzura a oprit orice știre pe această temă.⁶⁴

La un acord se va ajunge în februarie 1932. Prevedea ca Mihai să poată sta cu mama sa șase luni pe an (în Țară și în străinătate). Dar, partea cea mai mare a acordului conținea reglementări financiare; o rentă anuală pentru Elena de 7.200.000 lei; 30.000.000 lei pentru a-și cumpăra o vilă la Florența. (Banii reprezentau contravaloarea unei vile din România, proprietate a principesei, preluată de Stat).⁶⁵

⁶² „Proia”, Atena, 21 ianuarie 1931.

⁶³ „Patris”, Atena, 13 mai 1931.

⁶⁴ Cf. Grigore Gafencu, *Însemnări politice*, p.270; Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., voi.III, p. 121-122.

⁶⁵ Amănunte despre condițiile acordului la Ioan Scurtu, Idem, p.122.

Bineînțeles, sumele respective nu erau date de rege, ci de Bugetul Statului. Constantin Argetoianu critica setea de bani, pe seama Românei, a principesei.⁶⁶

Dar, Elena nu a fost mulțumită și-și va relua presiunile, cu aceleași metode. În principal dorea ca să nu-i fie limitate șederile în România și ca să aibă un acord material cu Guvernul României, de care putea fi mai sigură, nu cu Carol. A agitat presa occidentală numai pe tema dorinței de a-și vedea mereu copilul. Tema a avut cel mai puternic ecou în Anglia; bineînțeles, cu excepția Greciei. S-a creat un larg curent de simpatie, exploatat de toate ziarele, mai ales în septembrie 1932, când Mihai a făcut o vizită la Londra mamei sale. În „Daily Telegraph” apărea articolul *Băiatul prinț si mama sa. Întâlnire mișcătoare la Dover*.⁶⁷ „Sunday Dispatch” scria că „Prințul Mihai e mulțumit că pe timpul acestui voiaj poate uita că a fost un pion în marea bătlie a regalității, și să-și reamintească, că e numai un copil care-și iubește mama și că poate fi cu ea iar. [...] Princesa Elena se bucură că poate uita toată amărăciunea și ciuda; ea își are copilul și e mulțumită.”⁶⁸ Carol a găsit un pretext ca să-l aducă mai repede din Anglia pe Mihai, fapt care a stârnit noi critici. De la Legația României la Londra, pe 26 octombrie 1932 se raporta: întreaga presă din Anglia continuă să se ocupe de M.S. Elena, scriind că Guvernul de la București a amenințat-o că-i va tăia subvenția dacă nu va lăsa autoritățile române să aranjeze ele toate problemele care o privesc. „Daily Telegraph” și „Times” considerau că opinia publică română așteaptă o reconciliere. „Daily Herald” credea că regele „face eforturi disperate” pentru a nu mai fi criticat, „și ar fi recurs la amenințări față de M.S. Elena”. Campania de presă era, în mod evident, concertată la nivelul continentului. Ziarele austriece scriau aceleași lucruri.⁶⁹ La

⁶⁶ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine*, vol. IX, p. 361.

⁶⁷ „Daily Telegraph” / 23 septembrie 1932.

⁶⁸ „Sunday Dispatch” / 25 septembrie 1932.

⁶⁹ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 164/1932, f. 1-2; raport D.N. Ciotori, de la Londra. – Idem, dosar 34/1932, f. 11-12 În același sens, și raportul unui agent al Siguranței, trimis din Anglia („H.43”). – Idem, dosar 33/1932, f. 1.

fel cele italiene, în frunte cu cel mai important, „Corriere dela Sera”.⁷⁰ În Franța, „Le Latin” și „Paris Midi” consemnau și ele, cu indignare, regimul la care era supusa principesa.⁷¹ În Ungaria, se evidenția „Magyaroság” din Budapesta.⁷² Legația de la Washington raporta pătrunderea acclorași știri și în presa din SUA, „New York Herald” menționând și că, în timp ce primul ministru Maniu se întâlnea cu principesa, regele Carol se întâlnea cu Elena Lupescu.⁷³

Și în noua fază, presa elenă a fost cea mai critică la adresa lui Carol dar și a României. „Elehnikon Mallon” (Viitorul grecesc) publica articolul *În jurul unei mame martire. Opinia publică internațională despre drama Elenei. Dezaprobarea generală împotriva lui Carol*; formulele folosite erau de tragedie antică: „În fine, românii au început să priceapă cât rău a făcut Țării lor purtarea nedemnă și inumană ce s-a arătat principesei Elena, mamă martiră, care a devenit unul din cele mai tragice simboluri ale epocii noastre.” Elena avea toată simpatia Poporului grec și a opiniei publice europene, deoarece „chestiunea a devenit europeană”; „Când severul și sălbatecul colonel Grigorescu a sosit [la Londra] și a smuls de la mama lui pe micul Mihai, pentru a-l duce, într-un mod brutal, la Sigmarigen și la București”, presa engleză a început o campanie contra lui Carol. Se anunța că Elena „face declarații zdrobitoare”. De aceea, „împrumutul extern de care România avea absolută nevoie [...], pare acum imposibil”, mai ales după descoperirea că „Lupeasca trăiește într-un lux nemaipomenit care înseamnă risipă de milioane”. Fără împrumut, „România este distrusă”. În aceste condiții, Guvernul face presiuni asupra lui Carol pentru a-și reface căsătoria și pentru a o alunga pe Elena Lupescu. „Numai așa – concluziona ziarul grec – Poporul român, care azi e indignat de purtarea lui Carol față de aceasta mamă martiră, va fi satisfăcut; opinia publică străină, care cu atâta simpatie

⁷⁰ Idem, dosar 34/1932, f.13.

⁷¹ Idem, f.6-7.

⁷² Idem, dosar 162/1932, f.1.

⁷³ Idem, dosar 34/1932, f.9, 16.

urmărește drama principesei Elena, va fi răzbunată. Numai dându-se acestei mame martire dreptatea și satisfacția ce i se cuvin, România va putea spera în viitor la bunăvoința Europei.”⁷⁴ Tot la Atena, ziarul „Proia” din 10 octombrie 1932 titra; *Suferințele principesei mame. Cruda despărțire a principesei Elena de fiul său.*⁷⁵

În contextul atât de agitat în care s-a încheiat înțelegerea definitivă între Guvern și principesa Elena, ziarele britanice supralicitau. „Daily Telegraph”, la sfârșitul lui octombrie 1932, publica un reportaj considerat „senzațional” de Legația României din Londra, în raportul ei către Ministerul de Externe de la București – *Complot pentru detronarea regelui Carol. Ura prințului Știrbey contra monarhului. Principesa Elena întrebuințată ca instrument de provocat tulburări.* Se credea că „În dosul vizitei de mamă plină de afecțiune, nu era altceva decât un complot pus la cale de cel mai mare dușman al regelui Carol, prințul Barbu Știrbey [...] Planurile au fost dejucate prin permiterea intrării în Țară a principesei Elena, care venea acompaniată de ziariști străini, care voiau să asiste la arestarea ei.” Elena nu știa nimic de planul complotiștilor.⁷⁶ În schimb, ziarul grec „Estia” din 15 octombrie 1932, credea că principesa Elena a fost influențată de regina Maria, și ea îndepărtată de la Curte de către Carol, la fel ca Știrbey; Măria o sfătuisese ca „în calitate de mamă a moștenitorului să lupte pentru soarta fiului ei”. Se credea că regele a fost speriat. „Daily Herald” scria; „Regele Carol a fost informat de consilierii săi că dacă nu va ajunge la înțelegere cu fosta soție, Tronul său este primejduit.”⁷⁷ Iar „New Cronicle” anunța amenințarea aruncată de principesa Elena dacă cererile nu-i vor fi

⁷⁴ „Elihnikon Mallon” / 17 octombrie 1932.

⁷⁵ ANIC, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 279, f.28-30. „Eleniki” / 7 decembrie 1932, titra: *Calvarul unei mame soții*; iar „Elefteron Vima” / 6 decembrie 1932, prezenta *Peripețiile unei prințese*. -- ANIC, fond DGP, dosar 53 / 1927, f.16-18, 20.

⁷⁶ „Daily Telegraph” / 27 octombrie 1932.

⁷⁷ „Daily Herald” / 28 octombrie 1932.

satisfăcute, se va adresa Justiției.⁷⁸ Presa poloneză îl considera ca posibil factor împăciuitoare pe Nicolae Titulescu.”⁷⁹

Regele era cel puțin alertat de presiunile și amenințările principesei Elena. De aceea, a ordonat stricta ei supraveghere, prin agenți ai Siguranței. Unul din aceștia, infiltrat chiar în anturajul acesteia, raporta, pe 27 octombrie 1932, că Elena pregătea un manifest către Țară; „Anumite cercuri politice – dinspre vechii liberali, grupul de la «Universul», studenți, entuziaști de nuanță Corneliu Zelea Codreanu – caută să provoace scandal și agitații în jurul principesei Elena”. În manifest erau reluate plângerile împotriva lui Carol, pe care le prezentase și într-un interviu apărut în „Daily Mail”. Mai ales, scria agentul, va susține că „se încearcă să i se smulgă pentru totdeauna copilul din brațe”.⁸⁰

Ajuns din nou prim ministru, Iuliu Maniu, a trebuit să negocieze chiar el noul acord între rege și fosta sa soție, după ce, pe 23 octombrie 1932 aceasta a revenit în România „pusă pe scandal” – după expresia lui Maniu. (Mai întâi, Guvernul încercase să o determine să nu vină în Țară. În acest scop, primul ministru i-a scris lui Caius Brediceanu, ministrul României la Viena, cerându-i să se ducă la Florența, pentru a o ruga pe principesă să-și amâne călătoria, „prezența ei acum fiind contrară intereselor superioare ale Statului”;

⁷⁸ „New Cronicle” / 28 octombrie 1932. Știrile din ziarele britanice erau raportate la București de către D. N. Ciotori. – ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 27/1932, f.5-6. Apăruse și știrea conform căreia, în semn de protest la adresa lui Carol al II-lea, principesa Elena ar fi amenințat că va intra într-o mănăstire, fapt care ar fi întors întreaga opinie publică împotriva regelui, deoarece Elena „se bucură de o foarte mare popularitate”. – „Proiia” și „Elefteron Vima” din 26 august 1932. ANIC, fond DGP, dosar 53/1927, f.13-14.

⁷⁹ ANIC, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 357, f.14.

⁸⁰ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 43/1932, f.l. „Magyarország” / 26 octombrie 1932, anunța că manifestul fusese confiscat de Politie. Carol a încercat să diminueze interesul opiniei publice pentru principesa Elena, prin montarea dispariției fotografiilor care o reprezentau din vitrinele magazinelor și ale atelierelor fotografice; în locul lor, au fost amplasate fotografii cu Carol și Mihai, în posturi care subliniau dragostea paternă. – ANIC, fond DGP, dosar 53/1927, f.19.

î în schimb se promitea discutarea tuturor cererilor. „Rog – scria Maniu – a face toate eforturile posibile, cu fermitate, dar și cu eleganță, pentru a reuși în misiunea dvs.”⁸¹ Elena nu a acceptat propunerea. O notă a Legației României la Roma anunța că „s-ar fi exprimat în termeni foarte aspri asupra faptului că i se interzice revenirea în Țară.”⁸²

Primul ministru a acceptat cererile, numai să încheie odată scandalul; iar Guvernul a adoptat acordul la 4 noiembrie 1932.⁸³

*

Foarte repede a început răsplătirea celor care se arătaseră fideli lui Carol în timpul exilului. Acțiunea era coordonată de Elena Lupescu, care și-a vizat, prioritar, rudele. Concomitent, Carol a început să-și înlăture vechii adversari declarați din posturile pe care le dețineau, numind în loc fideli ai săi. Întreaga operație – de alungare și de răsplătire – a trezit reacții puternice.

Regele a început prin schimbarea personalului Palatului Regal. Constantin Hiott a fost înlocuit în postul de mareșal al Palatului cu generalul Constantin Ilasievici. Unul din cei mai apropiați prieteni din exil, Constantin (Puiu) Dumitrescu, a ajuns secretar particular al regelui, prim mâna sa trecând toată corespondența acestuia; el devine persoana cea mai influentă pe lângă Carol, cu excepția Elenei Lupescu. Deși se arătase a fi și el carlist, generalul Eracle Nicolescu va fi totuși înlocuit din funcția de prefect al Poliției Capitalei, de un om mai de încredere, colonelul Gabriel Marinescu. Marelui adversar, prințul Barbu Știrbey, i s-a interzis să mai intre în Palatul Regal; se va autoexila, revenind în România abia după abdicarea lui Carol. Pentru a împiedica formarea unui pol al puterii pe lângă regina Maria,

⁸¹ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 40/1932, f.1-2. Despre misiunea lui Caius Brediceanu și Idem, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 279, f.49-50.

⁸² Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 30/1932, f.7.

⁸³ Pe larg la Ioan Scurtu, *Istoria Românie în timpul... op.cit.*, vol.III, p.139. Textul înțelegerii dintre Guvern și principesa Elena în ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 34/1932, f.21. Pe 28 octombrie 1932, Maniu afirma că cererile principesei erau în contradicție cu acordul din februarie 1932. „și înțelege să se mențină pe terenul aceluia acord”. – Idem, f.17-18.

nemulțumită de rolul minor ce i se rezervase, i s-a interzis acesteia să facă politică; era urmărită permanent; își va petrece majoritatea timpului la Balcic.⁸⁴

Toți cei neagreați, care se opuseseră revenirii lui Carol sau puteau să-i facă opoziție, cei care nu erau agreeți de Elena Lupescu, au devenit obiectul urmăririi permanente din partea agenților Siguranței, dar și a informatorilor benevoli sau plătiți care raportau direct regelui sau amantei sale. Regele avea un interes maxim, maladiv pentru activitatea, până în cele mai mici amănunte, a posibililor adversari.

Urmărirea sistematică a început cu regina Maria. O supravegheau mai mulți agenți; unii făceau parte chiar din personalul Palatului, participând la întrevederile reginei și putând, astfel, să redea conținutul convorbirilor private. Sistemul urmăririi s-a instituit în toamna lui 1930. Din noiembrie 1930 datează rapoarte privind diverse întâlniri avute de regina Maria cu membri ai Familiei Regale sau cu apropiați ai acesteia, cu precizarea zilei, orei, duratei; se mergea până la indicarea numărului automobilului cu care veniseră invitații ori se făcuseră deplasările, și chiar a numelor șoferilor. Dintre vizitatorii din afara Familiei Regale, erau consemnați în vizită la regină Dinu Brătianu, Măriuca Cantacuzino, Barbu Stirbey, generalul Atanasescu din Garnizoana Iași ș.a. Foarte meticulos, agentul Siguranței menționa și ziarele aflate pe biroul reginei. Dintre rude sunt consemnate mai des regina Elisabeta și soțul său regele George al Greciei, principesa Elena.⁸⁵ Așadar, și nume care-i inspirau teamă lui Carol – Barbu Stirbey și principesa Elena –, ceea ce-l întărea în convingerea că în jurul reginei Maria se crează un centru de rezistență împotriva sa. Un raport din 2 decembrie 1930 consemna vizita reginei Maria la Teatrul Bulandra; întâlnirile cu principesa Ileana și cu Cella Delavrancea; călătoria la Balcic; întâlnirea cu colonelul englez Beatty (prieten cu regele George al Greciei), care era și corespondent

⁸⁴ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul... op.cit.*, vol.III, p.92-93.

⁸⁵ ANIC, fond DGP, dosar 10/1930, f.21, 23-29, 31, 33, 35.

al unor ziare din Marea Britanie.⁸⁶ Urmărirea nu a încetat nici atunci când regina a făcut o călătorie în afara Țării, la Belgrad, începând cu 8 decembrie; de la 2 decembrie, programul vizitei în Iugoslavia era deținut și de directorul Siguranței, care și-a plasat oamenii peste tot.⁸⁷ La reîntoarcerea în Țară, notele informative redau cele mai mici amănunte ale excursiei reginei pe Valea Prahovei⁸⁸, ale întâlnirilor avute în fiecare zi din ianuarie și februarie 1931.⁸⁹

Regina Maria știa că este urmărită. Se plângea lui Grigore Gafencu că regele a pus să i se asculte telefoanele și să i se intercepteze corespondența. Însă, Gafencu și soția sa deja intraseră între colaboratorii Elenei Lupescu, căreia-i spuneau bănuielile reginei.⁹⁰

Este identificat și unul din agenții Siguranței din anturajul reginei Maria, Lucia Caragea, ale cărei rapoarte ajungeau la Carol.⁹¹ Regina interpreta urmărirea căreia îi era permanent supusă ca pe o persecuție de care se plângea într-o scrisoare din 19 martie 1931, către Roxana Weingartner; „Regimul instaurat în Țară de fiul meu – scria – este atât de trist, încât mai degrabă nu aș vorbit despre aceasta. Devine din ce în ce de nesuportat, așa încât adesea ne întrebăm cu toată seriozitatea dacă este pe deplin în toate mințile. [...] Este cu totul tragic să-i vezi, unul după altul, pe cei care au crezut în el, considerând că a fost o victimă, lămurindu-se treptat de adevărul pe care tatăl său și cu mine l-am știut întotdeauna, Asist la aceste terori, neputincioasă, eu însumi prost tratată, desconsiderată, jignită zilnic din ce în ce mai mult”. În scrisoare erau consemnați și principalii membri ai

⁸⁶ Idem, f.36.

⁸⁷ Idem, f. 35, 43-47.

⁸⁸ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 2/1931; Idem, fond DGP, dosar 10/1930, f.77, 80-81, 83.

⁸⁹ Idem, f.91-94, 97, 134, 139-140 ș.a.

⁹⁰ Despre relația dintre Elena Lupescu și Familia Gafescu, Idem, dosar 29/1927, f.183-184.

⁹¹ Ioan Scurtu, *Istoria romanilor în timpul...*, op.cit., voi.III, p.93.

Camarilei: Alături de el este un om groaznic, tânăr și teribil de vulgar și josnic [Puiu Dumitrescu]. Este consilierul principal. Acest om este agentul central al distrugerii. Nominal, secretarul său, această creatură a devenit atotputernică, este ca și cum ai citi o poveste îngrozitoare, un adevărat roman de senzație, unde figura eroului este cea a unui prieten lingușitor dintr-un film, pe care, în momentul când apare, îl recunoști ca fiind cel ce va seduce tânăra fată și va fura banii tatălui.” Elena Lupescu era considerată „diavolul de lângă el”; și concludea: „Astăzi viciul stă lângă rege și conduce” – formulă izbitor asemănătoare cu aceea a lui Vlahuță din 1907, „Minciuna stă cu regele la masă”. Menționa și îndepărtarea tuturor celor care nu erau pe plac, cei care se opuneau Camarilei: „Toți dintre noi, care am putea deschide ochii lui Raxel [Carol], suntem dați la o parte. Oricine a încercat să-i deschidă ochii pentru a-l preveni pe ce drum îngrozitor merge, n-a mai avut a doua oară prilejul de a fi în apropierea lui, a fost imediat pedepsit și dat afară. El n-a făcut altceva decât să dezamăgească, rând pe rând, pe toți oamenii politici, ca și cum ar fi atotputernic și s-ar putea juca cu ei așa cum n-ar îndrăzni s-o facă nici un rege mai înțelept și cu o reputație perfectă. El răspândește «răzbunarea și ura» acoliților lui josnici și oricine este ceva «mai bine» este repudiat ca nefiind competent pentru minunatul său regim nou. Își varsă răzbunările una după alta, deși declarase în fața Parlamentului, când a devenit rege, că a venit pentru a iubi și a ierta. «Fără răzbunare și ură», au fost cuvintele exacte, dar chiar a doua zi s-a apucat, în mod deliberat și de neconceput de vindicativ, să frângă un gât după altul, să dea afară oamenii și să le distrugă viața și cariera.” Regina termina cu invocarea divinității; „Să-i oprească Dumnezeu mână la timp, înainte de a sări în aer el însuși și noi toți cu el.”⁹² În urma atmosferei care i s-a creat în Țară, regina Maria dorea să călătorească pesta hotare, cât mai mult. Însă, supravegherea

⁹² *Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani*. Edit. Politică, București, 1968, p.317-320.

la care era supusă nu a încetat niciodată. În 1933, în timpul vizitei pe care o făcea în Scoția, rapoarte foarte amănunțite erau trimise la București, cu mențiunea de a fi „aduse la înalta cunoștință a M.S. Regelui”.⁹³

Al doilea urmărit principal era Barbu Stirbey; urmărirea cuprindea și familia acestuia. În toamna lui 1930, în fiecare zi erau mai multe note informative ale Agenților Siguranței pe această temă. Se consemnau meticolos drumurile de la Buftea la București; întâlnirile cu diverși oameni, cei mai mulți cu totul neînsemnați din punct de vedere politic; mersul la dentist, la cofetărie, la modistă; numerele autoturismelor folosite și numele șoferilor.⁹⁴ Barbu Stirbey știa și el că este urmărit și cunoștea ura pe care i-o purta regele. Îi era atât de frică de un atentat, încât a plecat din România, stabilindu-se în străinătate pe toată durata domniei lui Carol. La plecare, ajunsese într-o stare de surescitare deosebită; vedea peste tot numai atentatori: aflat în trenul expres București-Paris, a crezut că un asasin este pe urmele lui și, în gara Salsburg a alertat poliția austriacă; trenul a fost oprit și a fost arestat cel bănuț; s-a dovedit că era nevinovat.⁹⁵

Elena Lupescu a coordonat răsplătirea celor care susțineau regimul lui Carol; de cele mai multe ori, ea era în spatele numirii sau revocării chiar și a miniștrilor. A vegheat ca fideliile Camarilei să fie plasați în posturi care aduceau avantaje materiale sau în posturi prin care putea fi controlată societatea. Printre primii profitori ai acestui sistem s-au aflat rudele amantei regale, acestora rezervându-li-se mai ales afaceri oneroase cu Statul.

Foarte implicat în afaceri cu Statul era Emil Lupescu, inginer și diplomat. Era fiul lui Victor Lupescu, fratele tatălui Elenei Lupescu, Nicolae Lupescu (Nuham Grünberg); se împărțăsea din banii celui

⁹³ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 176/1933, f.2-8.

⁹⁴ Idem, fond DGP, dosar 10/1930, f.14-20, 32, 67-71, 74-76, 79, 82, 84-86, 88-89, 98-100, 101, 106-109, 115. Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 1/1931, f.1-6.

⁹⁵ Idem, dosar 7/1931, f.1; dosar 82/1931, f.1-3, 5-6, 9-10. Incidentul era comentat de toată presa europeană.

mai important finanțator al Camarilei, Nicolae Malaxa, fiind căsătorit cu nepoata acestuia, Marta Crăiescu.⁹⁶ Timp de mai mulți ani, lui Emil Lupescu i-au fost încredințate lucrări la reședințele regale, în special la Palatul Regal din București, de pe Calea Victoriei. La 7/8 decembrie 1926, la Palatul Regal a izbucnit un mare incendiu, cu consecințe foarte grave pentru clădirea ridicată în timpul regelui Carol I. A urmat o reconstrucție după un plan extins al arhitectului Nicolae Nenciulescu. Punerea în aplicare a planului era supravegheată de către un Consiliu format din nume de referință: Elie Radu, Petre Antonescu, V. Bruckner, Constantin Bușilă, Nicolae Cerkez, P.I. Ciocâlțeu, R. Oprean, Em. Ștefănescu. La construcția propriu-zisă, și-au dat concursul inginerul Emil Prager, arhitectul Arthur H. Lorenz și mai multe firme românești și străine. Printre cei care au obținut comenzi pentru diferite lucrări a fost și Emil Lupescu, vărul Elenei Lupescu; el a instalat sistemul de încălzire prin calorifere; acestea au funcționat, încă de la început, prost, cu toate că Emil Lupescu ceruse sume mult mai mari decât cele normale – un plus de 50 milioane lei. Pe această temă ar fi avut loc o confruntare chiar cu cel mai supus membru al Camarilei, Ernest Urdăreanu, mareșal al Palatului – conform celor scrise de Eugen Buchman în memoriile sale: după ce că ceruse o sumă exorbitantă, inginerul, știindu-și spațele asigurat, s-a arătat și obraznic, „așa că l-a scos din fire pe Urdăreanu și acesta, uitând că este Mareșalul Curții Regale, l-a luat la bătaie pe vărul d-nei Lupescu, pe care l-a scos în pumni din Cămară”. Eugen Buchman prezintă, cel mai probabil, o dorință a personalului Palatului Regal, din care făcea și el parte, decât o realitate. Urdăreanu niciodată nu a făcut vreun gest care să o supere pe Elena Lupescu, știind că aceasta decide soarta membrilor Camarilei, oricât de puternici ar fi ei. Umflarea costurilor este, însă, reală. Din multele firme ce au contribuit la construcția Palatului Regal, aceea a lui Emil Lupescu a cerut și încasat cei mai mulți bani: 91.219.577 lei

⁹⁶ Idem, fond DGP, dosar 29/1927, f.180; Idem, fond Cara Regală, Carol al II-lea, dosar 12/1936, f.14 (aici soția lui Emil Lupescu era numită Odette Crăiescu).

(doar la construcția părții centrale) din totalul de 341.670.129 lei⁹⁷, în aprilie 1936. În 1932 obținuse antrepriza „printr-o adjudecare restrânsă”, deci preferențială, la doar 36.000.000 lei.⁹⁸ Așadar, „umflase” cheltuielile de aproape trei ori. Emil Lupescu avea obiceiul de a merge pe la autorități, recomandându-se văr al Elenei Lupescu, pentru a obține lucrări importante și bănoase, „pe care nu le executa dânsul, ci le concesiona pe numele său altora, de la care încasa apoi comision”.⁹⁹ În multe rânduri, sub pretextul importului unor materiale pentru Palatul Regal, Emil Lupescu cerea scutire de taxe vamale; importurile fiind, însă, în exces, erau, evident, și pentru alte construcții la care lucra inginerul.¹⁰⁰ A fost implicat și în afaceri cu devize, în colaborare cu apropiați ai Guvernului Tătărescu. Informatorul regal Ion Sân Giorgiu îl liniștea pe Carol, în 1935: procurorul care cerceta cazul afacerii cu devize, Manea, îl asigurase că „nu a fost pomenit numele inginerului Lupescu, sau a altei persoane din apropierea Dudaiei. Tot ce s-a spus a fost din anumite cercuri politice interesate”.¹⁰¹ Lupescu a obținut lucrări și la alte reședințe regale. În 1933, după focul de la castelul Foișor, de la Sinaia, era angajat la refacerea acestuia; și aici a trecut printr-un scandal, pentru că nu și-a plătit furnizorii și nici lucrătorii.¹⁰²

Fratele Elenei Lupescu, Constantin Lupescu, considerat de contemporani a fi cam debil mintal, fusese angajat de formă ca funcționar

⁹⁷ Idem, dosar 240/1936, f. 12-14; dosar 194/1937, f. 24

⁹⁸ Idem, dosar 238/1936, f. 43. Calitatea lucrărilor executate de Emil Lupescu la Palatul Regal a trezit nemulțumiri. Însă, o Comisie de anchetă a hotărât, la 23 august 1938, că acestea sunt bune. – Idem dosar 341/1938. f. 55, 79.

⁹⁹ Eugen Arthur Buchman, *Patru decenii în serviciul Casei Regale. Memorii 1898-1940*. Edit. Sigma, București, 2006 – apud Nicolae N. Noica, *Palatul Regal. Muzeul Național de artă al României*, Edit. Cadmos, București, 2009, p. 85-86. Pentru astfel de afaceri ale lui Emil Lupescu și ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 238/1936, f. 114.

¹⁰⁰ Idem, dosar 224/1933, f. 105, 148, 179, 185.

¹⁰¹ Idem, dosar 6/1935, f. 42.

¹⁰² Idem, dosar 225/1933, f. 283-284.

superior: la Uzinele Malaxa, faptul fiind o parte din obligațiile lui Nicolae Malaxa către Camarilă. Un unchi al amantei regale, Iorgu Melitineanu, farmacist, a ajuns la conducerea Casei de Asigurări Sociale¹⁰³, post din care i-a favorizat permanent pe medicii și farmaciștii evrei, stârnind nemulțumiri.¹⁰⁴ Iorgu Melitineanu avea trei copii, toți plasați bine de către Camarilă. O fiică, Elena; regele Carol îi recomandase profesorului Dimitrie Gusti să o ia de soție, acesta acceptând. (Astfel s-ar putea explica bunăvoința excesivă a lui Carol față de toate inițiativele profesorului, căruia, la sfârșitul domniei i-a încredințat o instituție planturoasă, Institutul Social, cu tot protestul lui Nicolae Iorga.) Apoi, un fiu, avocatul Alfred Melitineanu, excroc, pușcăriaș, ajuns director în Ministerul Propagandei. Alt fiu, Ionel Melitineanu, fusese expulzat din Germania pentru agitații comuniste; era folosit pe post de informator al Elenei Lupescu. Se înfrupta din bugetul Țării și o mătușă a amantei regale, Ernestina Grunberg, cărătorită Swetz; familia Swetz avea monopolul fabricării cartușelor pentru pușca mitralieră cu care era înzestrată Armata română, prin întreprinderea Metrom; contractul era atât de oneros, încât a trezit mari proteste în rândul ofițerilor superiori, inclusiv o interpelare în Parlament la adresa ministrului Apărării Naționale, generalul Angelescu, în 1937. Se mai adăuga o verișoară a Elenei Lupescu, căsătorită cu publicistul Codin Cernăianu; era subvenționată din diverse surse ale Ministerului de Interne condus de Ion Inculeț, pentru servicii aduse Camarilei.¹⁰⁵

¹⁰³ Idem, dosar 12/1936, f. 14.

¹⁰⁴ Idem, fond DGP, dosar 4/1935, f.66

¹⁰⁵ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 12/1936, f. 14-15; Idem, fond DGP, dosar 29/1927, f. 180-181. Ioan Hudiță, în *Jurnal politic. 16 septembrie 1938-30 aprilie 1939*, ed. de Dan Berindei, Edit. Fundației PRO, București, 2003, p. 235, prezintă felul cum a ajuns Dimitrie Gusti rudă cu Elena Lupescu:

“În seara aceasta am aflat de la Lupu cum s-a căsătorit Gusti cu doamna Melitineanu. Vara Dudaiei. Ei trăiau de mulți ani împreună, necăsătoriți legal; ea suferea de pe urma acestei situații și s-a plâns Dudaiei, care a luat asupra ei rezolvarea acestei chestiuni.

Alt văr al Elenei Lupescu, avocatul Drumbrăveanu ajunsese unic furnizor de uniforme pentru Armată.¹⁰⁶ Îndeletnicirea era foarte profitabilă, datorită dorinței lui Carol de a înnoi înfățișarea militarilor (mai ales a ofițerilor) și a înclinării sale către festivism.

Erau fel de fel de uniforme: de instrucție, pe anotimpuri; de paradă, tot pe anotimpuri. Mai ales cele pentru ofițeri erau foarte diversificate și costisitoare. Gustul lui Carol, de împodobire excesivă, a coborât și în rândul ofițerilor, fapt reflectat în propunerile pe care aceștia le făceau pentru noile uniforme ce trebuiau comandate furnizorului. Orice amănunt devenea o preocupare majoră a ofițerilor superiori. La 15 mai 1931, inspectorul general al Cavaleriei cerea ca „Semnul distinctiv al Artileriei Călărețe să fie brodat pe catifea neagră”. La 29 mai 1931, Brigada Mixtă Gardă întreba Marele Stat Major: 1. Dacă mâneca la tunică maron se face exact la unitățile de gardă, adică fără manșetă și cu broderiile pe fondul armei [...] 2. Dacă broderia galbenă este pe fond verde. [...] 3. Dacă nasturii la manșetă sunt cusuți ca la celelalte regimente. Ș.a.m.d. Uniformele erau aprobate doar de rege. Portul lor și al decorațiilor era aprobat tot de rege și cuprins într-un regulament foarte stufos.¹⁰⁷

Pasiunea lui Carol pentru uniforme, sursă majoră de venituri pentru Camarila Regală, va avea noi teritorii de manifestare odată cu

Într-o zi, acum vreo lună în urmă, în cursul unei audiențe la rege, unde fusese anume chemat, Carol s-a sculat de la locul său și, înaintând spre Gusti i-a întins mâna în care ținea un mic pachet conținând un frumos colier și spunându-i următoarele cuvinte: «Am auzit despre frumosul gest pe care te-ai decis să-l faci doamnei Militineanu, căsătorindu-te cu ea; te felicit pentru acest pas și te rog să-i transmiți doamnei Gusti, odată cu felicitările mele și acest mic cadou din partea mea.» Gusti n-a mai îndrăznit să mai zică nu, a mulțumit, a luat cadoul și după două zile s-a căsătorit cu doamna Militineanu.”

¹⁰⁶ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul*, op.cit., vol III, p. 104.

¹⁰⁷ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 182/1931, f.87; problema uniformelor a generat mii de documente, care formează dosare speciale în Arhiva Casei Regale – numai pentru 1931-1932 fiind: 1931 dosarele 178,182,184; 1932 dosarele 180,181,183,184,185,186,187,190; plus alte documente în dosare care cuprind și alte probleme.

înființarea unor organisme create de Carol, ca Straja Țării, destinată tineretului, sau Frontul Renașterii Naționale, partidul unic al Dictaturii Regale.

Încununarea fanteziilor regelui privind uniforme s-a produs în 1939.¹⁰⁸ După exemplul german sau italian, toți membrii partidului unic trebuiau să poarte uniformă, conform articolului 27 al *Regulamentului* FRN. Corespunzând gustului lui Carol al II-lea, la fel ca în cazul Armatei, totul era foarte complicat, dând un aspect teatral membrilor partidului. Și, cu cât erau mai încărcate și diversificate, uniforme aduceau mai mulți bani furnizorilor; iar pentru ca veniturile obținute astfel să intre numai în buzunarele Camarilei sau celor agreeți de aceasta, s-a instituit sistemul unui singur furnizor, pe țară, pentru un anumit element al uniformei – pretextul fiind eliminarea posibilelor diferențieri dacă ar exista mai mulți furnizori.

S-au înființat și Gărzile Naționale ale FRN; și acestea cu uniforme lor. A fost nevoie de un *Regulament* special privind uniformă, datând din 20 februarie 1939.¹⁰⁹ Era foarte stufos, mergând până la cele mai mici amănunte; crea din start impresia că nu va putea fi aplicat în practică. Capitolul I se intitula *Ținutele, îmbrăcămintea, încălțăminte, coifurile și podoabele*. Se fixau trei ținute: de țară, de serviciu, de ceremonie; fiecare avea descrierea detaliată. Ținuta de țară, deși destul de complicată, era, totuși, cea mai simplă. Ținuta de serviciu avea nu mai puțin de patru formule – pentru timp călduros, potrivit, friguros, ploios. Urma o avalanșă de precizări despre pantaloni, fuste (cu indicarea lungimii), vestoane, bonete, cămăși, cravate, brasarde, centuri, pantofi, ghete, galoși, șoșoni, mănuși, epoleți, mantale, fulare, caschete. La ținuta de ceremonie se adăugau mănușile albe și pantofii de lac. Funcționarii aparatului administrativ de Stat erau obligați să intre în FRN și, pentru a fi recunoscuți,

¹⁰⁸ Prezentarea problemei uniformelor FRN, și a implicării Camarilei, urmează volumul *Partidului unui rege. Frontul Renașterii Naționale*, de Petre Țurlea, Edit. Enciclopedică, București, 2006, p. 66-69.

¹⁰⁹ "Monitorul Oficial", I, 42/20 februarie 1939: ANIC, fond FRN, dosar 171, f. 1-29.

aveau însemne distinctive la uniforme – de la președintele Consiliului de miniștri, până la ultimul impiegat al CFR-ului; fiecare avea epo-leți de forme diferite, din aur sau argint; se adăugau stelele, albe sau galbene, numărul lor indicând mărimea în grad etc. Membrii Gărziiilor Naționale aveau și ei semne distinctive aparte, cu șnururi și stele (de la 1 la 5). Totul lăsa impresia unei instituții de tip militar, nu a unui partid politic. Pentru că au fost foarte multe nelămuriri, s-au făcut repetate precizări la *Regulament*, ajungându-se la amănunte rizibile: culoarea căptușelii mantalelor de ploaie; cum trebuiau făcute cusăturile la gulere; plasarea vipuștii la 0,005 m de marginea de jos a caschetei etc.¹¹⁰ Uniforma FRN și reglementările amănunțite privind purtarea ei au stârnit reacții de respingere sau ironii. Străinii occidentali o priveau ca pe o acțiune illogică, fapt prezentat la tribuna Senatului, pe 13 iunie 1939, de senatorul C.D. Dimitriu: „Niște prieteni din altă țară mă întrebau: «Cum se poate ca atunci cand lumea întreagă este zguduită de atâtea îngrijorări, când se pun probleme atât de importante și se ridică amenințări împotriva vechilor așezări politice, când se dărâmă și se suprimă granițele, dumneavoastră, românii, să vă ocupați de câțiva centrimetri de fireturi pe care trebuie să le aibă uniforme?»¹¹¹ Din toată această mascaradă cu uniformele membrilor FRN, au câștigat atât membrii Camarilei, cât și regele, sume mari ajungând în buzunarele acestora.¹¹²

Favorizarea, în cadrul Camarilei, în primul rând a rudelor Elenei Lupescu, a produs anumite supărări din partea celor care nu-i erau

¹¹⁰ „Monitorul Oficial”, I. 717/11 mai 1939; ANIC, fond FRN, dosar 36, f. 29.

¹¹¹ „Monitorul Oficial”, I, 3/8 iulie 1939.

¹¹² Neagu Cosma, *Culisele Palatului Regal. Un aventurier pe Tron. Carol al II-lea (1930-1940)*, Edit. Globus, București, 1990, p. 270. Ioan Hudiță nota pe 25 februarie 1939: “Madgeanu arată scandalul cu uniformele F.R.N.-ului, care prilejuiesc oamenilor regelui noi afaceri cu postavul și confecționarea uniformelor. El are informații că bătrânul Lupescu [tatăl Elenei Lupescu] și cu Urdăreanu dirijează toată această panamă de zeci de milioane. «Are și Carol partea lui grasă din toată această chestiune», completează Popovici.” – Ioan Hudiță, *Jurnal Politic 16 septembrie 1938 – 30 aprilie 1939*, ed. de Dan Berindei, Edit. Fundației PRO, București, 2003, p.247.

rude. Într-o notă a Siguranței, datată 25 octombrie 1936, era menționat un astfel de caz: generalul Cihoschi se arăta intrigat că “d-na Lupescu și-a plasat rudele ei chiar în preajma Palatului”; și-l dădea ca exemplu pe Emil Lupescu. Acesta devenise foarte important, și nimeni nu mai îndrăznea să-l înfrunte (scena bătăii primită de la Urdăreanu nefiind plauzibilă); însuși regele se afișa drept ocrotitor al inginerului. Faptul dusese chiar la un incident în Familia Regală; Emil Lupescu, constatând că în clasa specială creată pentru principele Mihai, era un spirit democratic între moștenitorul Tronului și colegii săi, i-a muștrat pe aceștia din urmă; “La aceste observațiuni – scria agentul Siguranței –, voevodul Mihai s-a ridicat de pe bancă și i-a spus inginerului Lupescu: «D-ta să-ți bagi mințile în cap; atât timp cât sunt eu aici, n-ai voie să te amesteci. Să nu mai vii pe aici.»” Lupescu s-a plâns regelui, iar acesta, foarte supărat, l-a muștrat pe Mihai; “Posibil că, i-a dat și o palmă. Voevodul plângea, și iritat cum era, a replicat Suveranului: «Va veni ceasul când și eu voi fi rege, dar atunci picior de jidan nu va avea ce căuta aici.»” Datorită incidentului, Carol a vrut chiar să desființeze clasa specială, dar a renunțat.¹¹³

Al doilea om al Camarilei – conform aprecierii istoricului Ioan Scurtu¹¹⁴ – era Constantin (Puiu) Dumitrescu. Pamfil Șeicaru îi conferă un rol mult mai important decât cel real pentru momentul Restaurației: “Cel care a preconizat și a pregătit lovitura de Stat a fost Constantin Dumitrescu (Puiu), având ca agent de legătură în Țară pe Gatoski.”¹¹⁵ În iunie 1930 a obținut funcția de secretar particular al regelui. Din acest post controla toată corespondența primită de Carol. Toți cei care doreau să obțină ceva de la rege i se adresau secretarului, ca intermediar: de la afaceri majore, precum cele din domeniul militar, până la probleme minore, strict personale. Scrisorile trimise personal lui Puiu Dumitrescu indicau puterea deosebită de care acesta dispunea, dar și relațiile, uneori foarte apropiate între el și emitenți.

¹¹³ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 36/1936, f. 2-3.

¹¹⁴ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op. cit., vol. III, p.105.

¹¹⁵ Pamfil Șeicaru, *Istoria partidelor...*, op. cit., p.320.

O majoră concurență era între firmele occidentale în domeniul, atât de bănos, al înarmării României. Toate se adresau, pentru a obține contracte, în primul rând regelui, și abia apoi Guvernului. Iar secretarul lui Carol putea înclina balanța în favoarea unora sau a altora. Căpitanul comandor G.I. Niculescu, atașat naval la Londra, în repetate rânduri, începând din august 1930, s-a folosit de intermedierea lui Puiu Dumitrescu pentru a obține sprijinul regelui pentru un mare proiect, în care erau interesați mai mulți: Guvernul Marii Britanii, Amiralitatea Britanică, Bank of England, mai multe firme engleze, între care Vickers-Armstrong. Proiectul se referea la înarmarea modernă navală (incluzând și un port militar în zona Tașaul) și aeriană a României, indica drept avantaj și faptul că “pe lângă garanția materialului, a calității și a execuției, ne-am asigura protecția Angliei, deoarece, odată capitalul englez angajat în felul acesta, am fi siguri de frontiere și că nici cuirasatele și crucișătoarele de la Sevastopol nu vor mai face manevre navale în fața Mamaiei și a Constanței, iar Strâmtoarele ne vor fi larg deschise, fără nici o formalitate.”¹¹⁶ Dar, cel care trebuia să rezolve oferta era Guvernul. Intervenția pe lângă rege, prin intermediul celui de-al doilea om al Camarilei, era o recunoaștere a puterii acestuia. Proiectul fiind foarte costisitor pentru România, care traversa și o criză economică cu efecte majore, nu s-au găsit banii necesari și tratativele au rămas în suspensie. Partea britanică a insistat și în anii următori.¹¹⁷ Tot din Marea Britanie, prin Puiu Dumitrescu, regelui i se transmiteau oferte pentru montarea de avioane, din partea firmei D. Napier & Son, Ltd,

¹¹⁶ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 20/1930, f. 1-20; include recomandări, oferte, garanții; și Idem, dosar 116/1930, f. 1-5.

¹¹⁷ Sub patronajul Palatului Regal, deci al lui Puiu Dumitrescu, va avea loc o nouă rundă a tratativelor – septembrie 1932 – februarie 1933 –, în cadrul căroră M. St. M. ridică o obiecție: legăturile foarte strânse, financiare, ale României cu Franța, care s-ar opune. – ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 4/1934, f. 11-14. Din 1 decembrie 1933 data un larg memoriu al atașatului naval al României la Londra, Gh. Niculescu, către rege, dar cu intervenție specială pe lângă Puiu Dumitrescu, favorabil proiectului britanic. Acum se propunea o baza navală

Londra.¹¹⁸ Prin Puiu Dumitrescu, transmiteau oferte și firme franceze în 1931 pentru o fabrică de armament¹¹⁹; o altă ofertă pentru cumpărarea IAR.¹²⁰ În același an se negocia la Paris înarmarea aeriană a României, pentru care se cerea sprijinul Palatului Regal.¹²¹ Prin mâinile lui Puiu Dumitrescu trecea și oferta unor industriași belgieni (în domeniul materialelor pentru căi ferate).¹²² În 1933, mai multe oferte veneau din Elveția.¹²³ La fel Uzinele “Breda” din Milano; Societatea Levantină pentru afaceri cu Armata¹²⁴; firma Frații “Schindl”, pentru construcții publice¹²⁵ etc .

la Tașaul, un nou port comercial și un aeroport în cadrul zonei Constanța – Tașaul, fapt care ar fi integrat România în noile planuri ale Marii Britanii. Amiralul Henderson sublinia avantajele României: Problemele ei la mare, “inclusiv acelea referitoare la Rusia, ar găsi o soluție ușoară și favorabilă”; nu ar mai avea probleme la navigația prin Strâmțori; prestigiul politic al României “va găsi un mare sprijin în Anglia”; se va restabili creditul României etc. Pentru a impresiona partea română, se agita și sperietoarea revizionismului Ungariei. Acceptarea proiectului ar aduce României protecția Marii Britanii; ar scoate-o din “campania de planuri revizioniste”, “față de desfășurarea rapidă a evenimentelor generale – se scria –, precum și față de progresele ce revizionismul le face la Londra”, se cerea o aprobare urgentă a planului. Pentru a convinge, atașatul naval trimitea la București și o tăietură din “The Times”, cuprinzând un articol sub titlul *Contele Bethlen a ținut o conferință în Parlamentul englez – în ziua de 30 noiembrie 1933 – și a reușit să atragă de partea revizionismului, nu numai majoritatea presei și a opiniei publice, dar chiar 230 parlamentari din totalul de 615.* – ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 5/1933, f.1-46; Memoriul amiralului Henderson – Idem, dosar 4/1934, f.2-10. Comparând oferta engleză cu altele, venite din alte țări europene, tot în domeniul militar, s-ar putea trage concluzia că nereușita se datorează și faptului că britanicii nu au stimulat material pe cei care trebuiau să dea aprobarea.

¹¹⁸ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 24/1931, f.1-7, Idem, dosar 42/1931, f.1-5.

¹¹⁹ Idem, dosar 50/1931, f.1-12.

¹²⁰ Idem, dosar 37/1930, f.1-3; Idem, dosar 53/1931, f.1.

¹²¹ Idem, dosar 40/1931, f.1-2.

¹²² Idem, dosar 113/1931, f.1.

¹²³ Idem, dosar 1/1934, f.1-8.

¹²⁴ Idem, dosar 16/1930, f.1-2.

¹²⁵ Firma fraților Schindl va ocupa mare parte din piața imobiliară din București; cel mai cunoscut dintre blocurile ridicate de ea în București a fost “Carlton” – cel care s-a prăbușit la cutremurul din noiembrie 1940; toată conducerea firmei a fost arestată din ordinul lui Antonescu.

Prin intermediul lui Puiu Dumitrescu veneau solicitări și oferte transmise regelui, dar care trebuiau rezolvate de Guvern. De obicei firmele românești cereau să fie favorizate în acordarea comenzilor de Stat, sub motivul că reprezintă capitalul autohton.¹²⁶ Majoritatea memoriilor firmelor românești, de altfel, invocau motive patriotice.

Conducătorii Uzinelor Metalurgice Copșa Mică și Cugir scriau: “Nu dorul de câștig bănesc este cel ce ne mână în străduințele noastre, ci dragostea de țară și mândria ca o societate românească să poată asigura Oștirii românești apărarea pământului strămoșesc”.¹²⁷

Toate solicitările treceau prin mâna lui Puiu Dumitrescu și, într-o anumită măsură, rezolvarea lor depindea și de bunăvoința lui. De aceea, învățați cu metodele balcanice de convingere, particularii care așteptau bunăvoința regelui, se adresau secretarului acestuia cu formule pline de deferență. Era și o invazie de cereri din partea unor emitenți care lăsau să se înțeleagă că ar fi foarte apropiați de Puiu Dumitrescu; faptul era indicat de formulele de adresare: “Iubite coane Puiule”, “Dragă Puiule”, “Scumpe Puiule”, “Nobile coane Puiule”.¹²⁸ De cele mai multe ori, răspunsurile la memoriile și cererile transmise pentru a fi prezentate regelui erau scrise de Puiu Dumitrescu; majoritatea indicau faptul că nici nu fuseseră prezentate lui Carol cererile, rezolvarea dată fiind a secretarului; întotdeauna răspunsul era formulat politicos.¹²⁹

Tot pe la Puiu Dumitrescu treceau și memoriile venite din partea diferitelor categorii sociale, acesta dovedindu-se, din răspunsurile pe care le dădea un abil politician. (Pe memoriul pensionarilor CFR, scria: “M.S. a luat cunoștință și se gândește la binele acestora; nu va

¹²⁶ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 160/1930, 163/ 1930, 3/1931, 5/1931, 8/1931, 11/1931, 147/1931, 151/ 1931, 18/1932.

¹²⁷ Idem, dosar 15/1930, f.1-5.

¹²⁸ Idem, dosar 159/1930, f.42, 62, 74, 81, 83-84, 99, 104, 110, 127; dosar 161/1931, f.10

¹²⁹ Idem, dosar 51/1930, f.1-2, 149/1930, f.64, 67, 85; 157/1930, f.19-20, 24, 55; la fel majoritatea corespondențelor din dosarul 160/1930 și dosarul 163/1930.

uita pe cei care au contribuit cu munca lor.”¹³⁰) De asemenea, intermedia relația oamenilor politici cu regele. (Din însărcinarea lui Gheorghe Brătianu, Ion Sân Giorgiu – cel care va deveni informatorul regelui în sânul partidului georgist – trimitea lui Puiu Dumitrescu numere din revista “Mișcarea Liberală”, cu articole de prezentare a poziției față de Coroană, având cererea de a ajunge la rege, evident pentru a fi receptată, și răsplătită, fidelitatea georgiștilor.¹³¹)

Mulți diplomați români au adoptat sistemul trimiterii către rege a rapoartelor de activitate; aceleași rapoarte le transmiteau și Ministerului Afacerilor Externe, însă, în unele cazuri acesta era ignorat. Erau trimise la Palatul Regal mai ales acele rapoarte care priveau poziția presei din țara respectivă sau a opiniei publice față de România și de Familia Regală, cele mai multe fiind cele legate de Elena Lupescu. Era evident faptul că diplomații respectivi se ofereau atenției regelui, subliniindu-și fidelitatea față de acesta. De la Washington, atașatul de presă Boncescu anunța în decembrie 1930, efectul pozitiv în SUA al declarațiilor ziaristului Parker Willis, reîntors din România, unde fusese primit foarte bine: “România se bucură de stabilitate politică. Regele Carol este domnitor muncitor, devotat Țării. Face mari economii bugetare și își ameliorează administrația.”¹³² Opinii pozitive despre Restaurație înregistrau și legațiile române de la Paris și Londra. Uneori transpare dorința diplomaților de a transmite la București numai știri pozitive, în concordanță cu așteptările regelui. Și rapoartele diplomaților treceau tot prin mâna lui Puiu Dumitrescu.

Mare parte din corespondența trimisă la Palatul Regal lăsa să se înțeleagă faptul că finalizarea pozitivă a solicitărilor era major

¹³⁰ Idem, dosar 157/1930, f. 68.

¹³¹ Idem, f.60.

¹³² Idem, dosar 136/1930, f.1. Și Lucian Blaga transmitea, de la Legația României de la Berna, în noiembrie 1930, ecoul foarte bun în presa din Elveția și Germania pe care-l avuseseră inițiativele sale culturale. – Idem, dosar 157/1930, f. 66-67.

influențată de secretarul regelui. De aici, este de bănuț și stimularea – în unele cazuri – a bunăvoinței acestuia. Puiu Dumitrescu și-a folosit puterea pe care i-o dădea funcția deținută și pentru plasarea în posturi importante a prietenilor sai sau a rudelor sale. Cazul cel mai cunoscut este acela al generalului Constantin Dumitrescu, tatăl secretarului: din postura de șef al Cercului de recrutare Constanța, peste noapte a ajuns inspector general al Jandarmeriei din România.”¹³³ S-a ilustrat printr-o mulțime de afaceri oneroase; a rămas în folclor prin “afacerea batistelor”: a introdus în dotarea obligatorie a tuturor jandarmilor batiste cu chipul lui Carol al II-lea. Avea acordul atât al regelui, cât și al Elenei Lupescu. În epocă, “afacerea batistelor” a stârnit scandal, provocând un moment încordat chiar între prințul Nicolae și Carol al II-lea.”¹³⁴ Presa a încercat să prezinte afacerile oneroase ale generalului Constantin Dumitrescu, cu beneficii pentru rege și pentru Camarilă; Cenzura a interzis apariția articolelor pe această temă; s-a ajuns chiar la confiscarea unor numere ale ziarelor “Universul” și “Ordinea” din 1932, când s-a încercat încălcarea interdicției.¹³⁵

*

¹³³ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., vol. III, p. 105-106.

¹³⁴ Afacere prezentată pe larg de Mihail Manoilescu, în *Memorii* Edit. Enciclopedică, București, 1993, vol. II, p.275; Prințul Paul de Hohenzollern, *În umbra Coroanei României*. Edit. Moldova, Iași, 1994, p.77-78.

¹³⁵ În ședința Adunării Deputaților din 16 martie 1935, deputatul Al. Popescu-Necșești, dezvăluia acțiunea Cenzurii în sprijinul generalului Constantin Dumitrescu. – “Monitorul Oficial”, III, 58/10 septembrie 1935.

Societatea românească a fost intrigată, la începutul domniei lui Carol al II-lea, și apoi din ce în ce mai indignată de omnipotența lui Puiu Dumitrescu, mai ales că acesta a început să-și arate ostentativ puterea. În mai multe cazuri au fost încercate atacuri, în presă, împotriva secretarului regelui; Cenzura fie a interzis apariția articolelor respective, fie a confiscat ziarele deja apărute cu asemenea articole. Cel mai acid s-a arătat un ziarist cu vederi de stânga, Scarlat Callimachi; în “Opinia publică” va semna, în 1931, un pamflet intitulat *Domnul Puiu*: “A descins, într-o bună zi, pe aerodromul de la Băneasa. Această călătorie cu avionul i-a fost cu noroc, câteva ore mai târziu a sosit și înaltul său protector. Acesta a fost proclamat rege și a început să domnească.” Puiu Dumitrescu ajunge secretar. “Acest domn Puiu, despre care toți vorbesc cu respect, e Providența Poporului român. Fără el ce ne-am fi făcut? Cui i-ar fi pupat, cu buzele lor băloase, politicienii agreeți mâinile și poalele anteriorului aurit? Cui i-ar fi putut cere sprijinul și înalta protecție, misterioasa Camară? Cui i s-ar fi putut plânge norodul flămânzit, văduva cu pruncul la sânul uscat, invalidul României Mari, orfanul, Sever Bocu și Boilă? Cui? [...] Dl. Puiu ne-a fost și ne este indispensabil. Am spus-o și o vom repeta mereu. El ne alege miniștri, el conduce politica financiară a Țării, el semnează tratate cu statele vecine, el numește directorii teatrelor naționale, într-un cuvânt, el face totul. Și, ce nedreaptă e mulțimea cu el! [...] Norodul, – adică românul prost și răbdător – îl învinuiește, pe muncitorul și cinstitul domn Puiu, de toate porcăriile care se petrec în Țară; el e vinovat că regele își alege miniștrii printre cei mai abjecți lingăi; el e vinovat că misterioasa Camară e compusă din proști, pervertiți și interesați; el e vinovat că d-nii Maniu – Madgearu – Lugojanu vor să vândă Țara străinilor. [...] Vrem să lămurim norodul. Vrem să-l sfătuim să fie, și de aici înainte, tot așa de răbdător ca și în vremea lui Soliman Magnificul; vrem să-l dezbărăm de idcea că dl. Puiu este cea mai mare pacoste a Țării.”¹³⁶

Din anturajul de la Paris al prințului Carol, puțini și-au găsit un loc în Camarilă după Restaurare; iar cei care au pătruns, au avut roluri secundare. Excepțiile au fost Elena Lupescu și Puiu Dumitrescu. Numele lui Barbu Ionescu apare foarte rar în corespondența primită de regele Carol al II-lea sau în documentele diverselor organe ale Statului; și, niciodată în presă de după 1930. Însă, și el se considera îndreptățit la o răsplată, pentru activitatea din timpul exilului; a profitat mai puțin ca alții și, de la distanță. Îl găsim menționat într-o scrisoare către Carol al II-lea trimisă de ministrul României la Paris, carlistul Dinu Cesianu, din 5 martie 1932. Ministrul anunța că a reușit să-l scutească pe Barbu Ionescu (se deduce la cererea lui Carol) de o amendă pusă de fiscul francez: „A scăpat, astfel, de un mare bucluc și Măria Ta nu va mai avea a da vreun ban (dacă e adevărat, cum zice el, că ai scris că-i dai bani în caz că nu se va ridica amenda). I-am dat și un pașaport, dar nu cum dorea el, adică pe nume fictiv.”¹³⁷ Prin 1934, Barbu Ionescu a venit să facă afaceri în România, considerând că va avea susținerea lui Carol. O notă a Siguranței din 22 iulie 1934 îl menționează: urmărirea realizarea unei afaceri – constituirea unui monopol al cafelei în România; vroia să creeze o societate numită BRAROM (Brazilia-România); îi oferise lui Constantin Argetoianu președinția Consiliului de administrație, consiliu în care urma să fie și Jean Pangal, conducătorul Masoneriei din România.¹³⁸

¹³⁷ Idem, dosar 86/1932, f.1-2. Un raport al DGP din decembrie 1930 înregistra faptul că lumea politică lega numirea la Paris a lui Dinu Cesianu de raporturile strânse avute de acesta cu Carol al II-lea și Elena Lupescu. – Idem, fond DGP, dosar 10/1930, f.52. Dinu Cesianu (născut în 1887) avea pregătire de jurist; înainte de a ajunge diplomat, fusese și ziarist. Va ocupa funcția de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Paris din iulie 1930, până în decembrie 1938. Pentru a-i încredința postul atât de important de la Paris lui Cesianu, care venea din afara diplomației, Carol a provocat o completare la legea de organizare a Ministerului Afacerilor Străine, art.39, în decembrie 1930. – Vezi *Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe, Acte și documente*, ed. de I. Mamina, G.G. Potra, Gh. Neacșu, N. Nicolescu, Fundația Europeană “Nicolae Titulescu”, București, 2006, vol. II (1920-1947), p.125.

¹³⁸ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 11/1934, f.141.

Aristide Blank s-a constituit în sfătuitoare, în domeniul economic, al lui Carol, urmărindu-și, bineînțeles, și interesul băncii sale. În condițiile foarte grave crize financiare care a bântuit România, regele a impulsionat Banca Națională să contribuie la salvarea băncii Marmoroch-Blank; la fel, Guvernul. În august 1931, BNR – prin guvernatorul Mihail Manoileseu – patrona înființarea unui sindicat al băncilor, între care se regăsea și aceia a lui Aristide Blank, sindicat susținut de Guvern prin ministrul Finanțelor, Constantin Argetoianu.¹³⁹ Astfel, Statul era antrenat în susținerea unor firme particulare. BNR înainta, în octombrie 1931, un memoriu de salvare a băncilor, cu reflectare și asupra băncii Marmoroch-Blank.¹⁴⁰ Însă, situația s-a depreciat, ajungând a fi dezastruoasă, conform memoriului din 10 decembrie 1931 al Consiliului BNR.¹⁴¹ Și în acest caz, presa evreiască occidentală a aruncat vechea acuză: tot ce se întâmpla rău evreilor din România se datora antisemitismului românilor. Dezastrul băncii Marmoroch-Blank – se scria în ziarele evreiești din New York – reprezenta o dovadă a antisemitismului din România.¹⁴² (Uitau să menționeze că aceeași bancă avusese o perioadă îndelungată de înflorire deosebită, în același climat pe care-l considerau antisemit.) Acuza era aruncată împofida cunoscutului ajutor dat de BNR și de Guvern, sub presiunea regelui; se scria că “Aristide Blank a fost forțat de Guvern să-și dea demisia de la direcția băncii Marmoroch-Blank”¹⁴³ Greutățile deosebite prin care trecea banca sa, nu l-au împiedicat pe Aristide Blank să-l sfătuiască în continuare pe rege în plan financiar. Un memoriu pe această temă îi trimitea în ianuarie 1933; în principal, propunea o politică financiară independentă de organisme internaționale: “Cataclismele bancare

¹³⁹ Idem, dosar 32/1931, f.1-4.

¹⁴⁰ Idem, dosar 31/1931, f.16-18, 23.

¹⁴¹ Idem, dosar 64/1931, f.1-7. O sinteză a raporturilor dintre Marmoroch-Blank și Statul român, datată 1 noiembrie 1932 – Idem, dosar 48/1932, f.1-5. Planul de redresare era trimis și lui Carol. – Idem, dosar 64/1932, f.1-3.

¹⁴² Idem, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 205, f.293.

¹⁴³ “Jewish Daily Bulletin”, New York, 23 octombrie 1931.

din România – argumenta – n-au fost oprite de consilierii străini.”¹⁴⁴ Aristide Blank va rămâne în sfera Camarilei, dar cu un rol tot mai șters.

S-au alăturat Camarilei cei mai mari industriași ai României interbelice. Nicolae Malaxa și Max -Aușnitt (Auchnitt). Erau interesați de obținerea protecției Statului pentru afacerile lor, sau de obținerea unor comenzi de Stat. Ca și Aristide Blank, își cumpărau bunăvoința regelui și a Elenei Lupescu, folosind cele mai diferite metode, cadouri (de la bijuterii la case) acțiuni la întreprinderile lor, angajarea, cu salarii imense, a unor rude ale Elenei Lupescu; bani ghiață dați sub diferite pretexte; se lăsau să piardă la jocurile de cărți, în favoarea regelui sau a amantei sale.

Aristide Blank i-a cumpărat Elenei Lupescu vila din Aleea Vulpache; apoi, în 1934, prin Societatea “Techirghiol”, i-a construit o clădire în Eforie – “Casa de nisip”. Un alt membru al Camarilei, Tabacovici, ajuns director general al CFR, pentru aceeași vilă a construit, pe banii Statului, un tunel de acces pe sub calea ferată.¹⁴⁵ Malaxa și Aușnitt au inaugurat metoda cadourilor către rege chiar la începutul domniei acestuia, oferindu-i o sută de milioane lei, sub pretextul contribuției la “operele de asistență ale Palatului”.¹⁴⁶ Metoda a devenit o practică, atât din partea unor particulari, cât și a unor firme. Raportul Comisiei de anchetă privind fraudele din avutul public săvârșite de regele Carol al II-lea, datează din 1941; Comisia de anchetă fusese alcătuită din ordinul lui Ion Antonescu în 1940. Preciza: “Fostul Suveran a primit de la particulari o serie întreagă de daruri și de avantaje prin care și-a mărit în mod considerabil averea. Prin valoarea lor, toate aceste daruri au depășit semnificația unor manifestări protocolare sau a unor mărturii de devotament și afecțiune deosebită, devenind pur și simplu mijloace ilicite de îmbogățire.”¹⁴⁷ Raportul prezenta darurile de la Malaxa, Aușnitt, Reșița ș.a., către

¹⁴⁴ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 4/1933, f.1-2.

¹⁴⁵ *Monarhia de Hohenzollern...* op.cit., p.569.

¹⁴⁶ Alexandru Gârneață, *Adevărata istorie a unei monarhii. Familia de Hohenzollern*, Edit. Cartea Românească, p.110 – apud Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., vol. II, p.119.

¹⁴⁷ *Monarhia de Hohenzollern...*, op.cit., p.563.

rege, dar și către diverși membri ai Camarilei. După rege, Elena Lupescu era principala beneficiară. Nicolae Malaxa, care i-a dat, în nenumărate rânduri, sume mari de bani, ajutând-o și să-și construiască, în august 1939, o casă de vacanță numită “Ferma albă”, explica în fața Comisiei de anchetă; “Făceam atari îndatoriri d-nei Lupescu, pentru că este prea cunoscută situațiunea ei de atunci față de Suveran și că este ușor de înțeles că, dacă prea puțini au avut atitudini de altă natură cu d-na Lupescu, ei o puteau face ca simpli indivizi, dar nu o puteam face eu, conducător al unor mari întreprinderi, târând după mine existența a zeci de mii de oameni.¹⁴⁸ Malaxa nu a rămas în pierdere; a devenit unul din cei mai mari beneficiari ai regimului carlist – la uzinele sale, comenzile de Stat reprezentau 98 la sută din producție.

De remarcat că, dacă regele, cel mai adesea, doar sugera așteptările sale materiale, Elena Lupescu cerea direct. Iar cine nu se executa, avea de pierdut.

După Malaxa, al doilea finanțator al Camarilei – din care a și făcut parte – era Max Aușnitt. Provenea dintr-o familie de industriași evrei; la intrarea României în primul război mondial, 1916, averea acesteia se ridica la o sumă impresionantă pentru acel moment 4.400.000 lei aur. În România Mare, Max Aușnitt a reușit să multiplice această avere. În timpul domniei lui Carol al II-lea deținea un număr impresionant de posturi de control în industrie: Administrator-delegat la Uzinele Reșița și Titan-Nădrag-Călan; președinte sau vicepreședinte la Asociația Generală a Industriașilor din Banat, Uniunea Generală a Industriașilor din România, Campania Europeană a Participațiunilor Industriale CEPI cu sediul în Monaco, Societatea de Telefoane, Banca Chrissoveloni ș.a. Într-o scrisoare către C. Orghidan, din 6 iulie 1943, Max Aușnitt își menționa meritele în industria românească: “Am salvat și organizat Reșița [...] după ce am organizat Astra (cu concursul Casei Vickers

¹⁴⁸ Idem, p. 565.

fabricasem tunurile A.A.) am realizat reorganizarea Copșei Mici și instalarea fabricațiunii de arme portative și munițiuni, grație legăturilor mele cu Zbrojovca, după ce am organizat din cenușă producția la T.N.C.” Toate le făcuse “fără a cere vreodată vreun ajutor de credit sau de comenzi ale Statului”.¹⁴⁹

Cei doi mari industriași, Malaxa și Aușmitt, își revărsau darurile și asupra altor membrii ai Camarilei. Darurile erau diferențiate în funcție de poziția celui care le primea. După Carol și Elena Lupescu, urma Ernest Urdăreanu. La începutul domniei lui Carol al II-lea, Urdăreanu se afla în afara Camarilei; apoi a înaintat cu pași mici spre aceasta, fiind în anturajul lui Puiu Dumitrescu. Viza, însă, un loc în preajma Elenei Lupescu. Metoda folosită pentru a-și atinge scopul este consemnată de Petre Pandrea: “A cucerit pe Duduia spunându-i arhaic, *Domniță*, și purtându-se grațios. O respecta ca pe o regină. Toți îi spuneau, moldovenește, Duduia. Foanfă, bucureștean malițios îi spunea Roaiba [apelativ ce apare și în unele rapoarte ale Siguranței din 1927-1928], iapa roșcată. Olteanul pezevenghi Urdăreanu, strănepotul ucigașului lui Tudor Vladimirescu și nepot al lui Nicolae Titulescu, îi spunea Domnița. Cu timpul, s-a suit și în alcovul reginei neîncoronate. În cei zece ani de domnie ai Elenei Lupescu (1930-1940), Ernest Urdăreanu a fost singurul ei amant de inimă și pat.” Urdăreanu reușise să se facă foarte util și lui Carol “îi aducea prostituate, actrițe și deminondene. Le culegea prin cluburile Capitalei, unde copilărise.”¹⁵⁰ Astfel, a reușit să urce scara ierarhică. La 19 martie 1936 a fost numit vicemareșal al Curții Regale, ocazie cu care toți cei doritori de a intra sub protecția Camarilei i-au trimis telegrame entuziaste de felicitare; între ei, foarte mulți militari (chiar și generalul Samsonovici, șeful Marelui Stat Major), mari industriași (ca Mociornița) ,diplomați (precum Victor Cădere sau Victor

¹⁴⁹ Idem, fond Max Aușmitt, dosar 36, f.1-2.

¹⁵⁰ Petre Pandrea, *Garda de Fier. Jurnal de filosofie politică. Memorii penitenciare*. Edit. Vreimea, București, 2001, p.566.

Ianculescu, directorul adjunct al Școlii Române din Paris condusă de Nicolae Iorga), sau doritori de a intra în prima linie a Camarilei (ca Aristide Blank).¹⁵¹ Prin Urdăreanu au început să se facă toate afacerile oneroase ale lui Carol; prin el se dădeau cadourile-mită; prin el erau atacați posibili adversari. Dar, făcea afaceri și în beneficiu personal ori pretindea cadouri pentru intervenții. De aceea, în epocă a fost numit “Murdăreanu”. A devenit foarte puternic, mai ales după îndepărtarea lui Puiu Dumitrescu, ceea ce i-a supărat pe unii membrii sau apropiați ai Camarilei. Jean Pangal, în octombrie 1934, declara acru că Urdăreanu ajunsese “singurul mare fac totum” la Palat.¹⁵²

Nicolae Malaxa menționa sumele de bani date, repetat, lui Urdăreanu. În plus, i-a pus la dispoziție, gratuit, casa prințului Nicolae din Parcul Filipescu, pe care inginerul o achiziționase după plecarea acestuia din Țară. Despre darurile impuse de Urdăreanu, făcea declarații Comisiei de anchetă și Max Aușnitt: “Prin 1936, în urma unei afaceri ce am făcut-o cu dl. Malaxa la Londra, dl. Malaxa a dat, cu participarea și a mea, 10.000 lire lui Urdăreanu. Am întrebuințat ca formă că ar fi participat și dânsul la afacerea de la Londra.”¹⁵³ În rare cazuri, însă, se căuta o formulă acoperitoare, legală, de complezență. De cele mai multe ori, cumpărarea bunăvoinței – atât în cazul lui Urdăreanu, cât și în al celorlalți membrii ai Camarilei – era făcută pe față, ca la piață, păstrându-se, totuși, ierarhia, cei mai aproape de Elena Lupescu primeau mai mult, ceilalți mai puțin. Un exemplu este unul din cazurile de cadouri în acțiuni: Aușnitt a dat, de la Societatea “Lujeni”, 435.000 de acțiuni, gratuit, lui Carol, iar ultimul din cei care au primit, Eugen Buhman, obținea numai

¹⁵¹ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 155/1936, f. 32-34, 60, 97-98, 121; întreg dosarul este plin cu felicitări la adresa lui Urdăreanu. În sistemul revărsării laudelor la adresa membrilor de frunte ai Camarilei era cuprins și Max Aușnitt; i se trimiteau și versuri omagiale, fiind numit “Regele fierului din România” și chiar “mai mare decât Mecena”. – Idem, fond Max Aușnitt, dosar 39, f.1.

¹⁵² ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 11/1934, f.243-244.

¹⁵³ *Monarhia de Hohenzollern...*, op.cit., p.565.

1.000.¹⁵⁴ Și alți mari industriași sau finanțiști, interesați de afacerile cu Statul, procedau la fel.

Foarte multe cadouri impuse au primit regele și membrii Camarilei de la BNR. Același Raport din 1941 le inventariază. Constau în imobile; sume de bani, totalizând din 1932, 81.000.000 lei, sub același pretext al susținerii operelor de binefacere; sute de colecții de monede jubiliare din aur; lingouri din aur pentru confecționarea a diferite obiecte (numai în 1940, greutatea aurului dat era de 22,7965 kg). Banii erau livrați prin intermediul lui Urdăreanu, care ordona trimiterea lor. (Raportul consemna și mai multe proteste ale doctorului Gerota – 1933, 1934, 1936 – în cadrul adunărilor generale ale Consiliului de Administrație al BNR, “în termeni mult mai tari decât se arăta în procesele verbale, ceea ce determina închiderea discuțiilor”).¹⁵⁵

Se adăuga achiziționarea de către Carol, în condiții oneroase pentru Stat, a multor proprietăți și automobile; scutirea de impozite pe importurile de bunuri, atât pentru rege, cât și pentru Elena Lupescu, Ernest Urdăreanu, generalul Nicolae Condeescu și alți membri ai Camarilei. Urmau subvenții ilegale date de Stat. Ș.a.m.d. Comisia de anchetă din 1941 concluziona că Statul “este îndreptățit a se despăgubi din patrimoniul fostului rege” cu o sumă de 1.161.762.359 lei.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Idem, p.571-572. Alt sistem de mituire a regelui, folosit des de cei doi mari industriași, este prezentat de Petre Pandrea, *op. cit.*, p.565: Carol juca baccara cu Malaxa și Aușniti; îi jupuia, bancherii lăsându-se cu plăcere jupuți, fiindcă își numeau miniștri departamentelor respective”.

¹⁵⁵ *Monarhia de Hohenzollern...*, *op.cit.*, p.566-567.

¹⁵⁶ Idem, p. 631. Încununarea afacerilor oneroase ale lui Carol și Camarilei a avut loc în perioada Dictaturii Regale. Ioan Hudiță, în *Jurnal politic [mai-decembrie 1939]*, ed. de Dan Berindei, Edit. Fundației PRO, București, 2004, are câteva mențiuni: “Costache Lupu [...] citează o serie de societăți importante care au fost nevoite să dea lui Carol, Dudaiei și lui Urdăreanu pachete întregi de acțiuni în valoare de sute de milioane de lei [...] În afară de bătrânul Lupescu, Dudaia și Urdăreanu mai sunt și alți membri ai Camarilei vârați până peste cap în aceste societăți, fie cu acțiuni, fie cu locuri gras plătite în comisiile lor de administrație, ca Al. Scanavi, generalul Ernest Balif, Al. Mocsony, Gavrilă Marinescu etc., etc. (p. 278)”.

Cu toate că sistemul era foarte bine pus la punct, nu erau siguri că se vor menține permanent în interiorul Camarilei sau în grațiile ei nici cei care se înscriseseră deplin în el. Era sigură de postul ei numai Elena Lupescu; au existat tentative de a o înlătura, însă, de fiecare dată, autorii acestora au fost constrânși să plece.

Cel de-al doilea mare cotizant al Camarilei, Max Aușnitt, când s-a săturat să tot plătească și a intrat și în conflict cu Nicolae Malaxa, a fost determinat să demisioneze din funcția de președinte al Consiliului de Administrație al Uzinelor și Domeniilor Reșița (UDR – cea mai mare întreprindere din Țară). În locul său, la 19 iulie 1939, a ajuns Ernest Urdăreanu, membru marcant al Camarilei și ministru al Palatului Regal. Doar după două zile, Urdăreanu sesizează Parchetul, acuzându-l pe Aușnitt de gestiune frauduloasă, excrocherie și fals. În 1940 va fi condamnat la 6 ani închisoare.¹⁵⁷ În epocă, era indicată și altă cauză a îndepărtării lui Aușnitt din rândurile Camarilei: Elena Lupescu ajunsese la concluzia că soția industriașului (din familia Pordea) devenise amanta regelui, în timpul unei călătorii la Istanbul, pe vasul “Luceafărul”.¹⁵⁸

Siguranța înregistra, în toamna lui 1939, o afirmație a lui Max Aușnitt, conform căreia procesul i-a fost intentat datorită lui Carol al

Comenzile pentru furniturile Armatei etc, etc. se fac acasă la Duduia, casa ei fiind locul unde se adună toți samsarii prin care se aranjează toate aceste panamale. «Carol are partea lui din toate aceste gheșefturi, iar familia Lupescu 10 % din totalul afacerilor», crede Ghiță Pop”. (p. 293) “Afacerile scandaloase ale familiei Lupescu, asociată cu Urdăreanu și cu Tătărescu.” (p. 296) „Familia Lupescu este pusă în mare încurcătură. Evreii îi reproșează prea marea lăcomie de bani.” (p. 301) În “Buletinul” săptămânal al PNȚ, decembrie 1939, se vorbește despre “afacerile familiei Lupescu, patronate de Urdăreanu și de Carol, marele gheșeftar.” (p. 303)

¹⁵⁷ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire* Edit. Științifică și Enciclopedică, București 1988, vol. II, partea a II-a, p.1042. Înlăturarea lui Max Aușnitt din Camarilă a fost pregătită din timp; de la sfârșitul lui 1937 și începutul lui 1938 datează primele interceptări ale convorbirilor telefonice ale acestuia, făcute de către organisme ale Statului. –ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 35/1937, f.12.

¹⁵⁸ Petre Pandrea, *op.cit.*, p.567.

Il-lea, Urdăreanu și Malaxa – fiecare cu interesele lui.¹⁵⁹ Opinia publică, știind relațiile de până atunci între Camarilă și marele industriaș s-a arătat intrigată de proces. Surprinderea și-o arăta și Iuliu Maniu – aflase că de curând Aușnitt făcuse un mare transfer de valută către Elena Lupescu.¹⁶⁰ S-a vehiculat și ideea că Germania determinase căderea industriașului, pentru că acesta reprezenta interesele economice franco-britanice; ideea a fost întărită de repetatele presiuni ale ambasadorului Franței, Thierry, în favoarea celui arestat. (Apăruse chiar zvonul că reprezentantul Franței plecase, supărat, la Paris.)¹⁶¹ Într-un *Memoriu* către Ion Antonescu, din octombrie 1940, Max Aușnitt prezenta el însuși cauzele căderii sale: “După o muncă asiduă și cinstită a familiei mele, începută de părintele meu în 1875 și continuată de mine și fratele meu din 1905 până în 1939, s-a dezlănțuit în august 1939 urgia contra mea, de către atotputernicul zilei și președintele de atunci al Societății Reșița, Urdăreanu. Cauzele pe cari nici azi nu le cunosc și le pot bănui, erau invidia și ura ce d-na Lupescu nutrea contra familiei mele, ale căror începuturi s-au manifestat din august 1938, terminând cu procesul început și dus până la condamnarea mea din înalt ordin și regizat de președintele Urdăreanu în numele Reșiței, cu mărturii ordonate, cu refuz de acte și expertize, cu împiedicarea (prin ordine date de părăsire a Țării) a depunerii martorilor principali, d-nii general Baliff și inginer Malaxa (fostul președinte și administrator delegat timp de opt ani la Reșița)”.¹⁶²

Aușnitt încălcase de multe ori Legea și acționase în dauna Statului cu știința și acceptul regelui și al Camarilei. Dar, aceleași invinuiți puteau fi aduse și celorlalți afaceriști din sfera Camarilei mai ales lui Malaxa. Concluzia este evidentă; procesul era comandat. Prin Decizia penală nr. 1291/8 mai 1940 a Curții de Apel București,

¹⁵⁹ ANIC, fond DGP, dosar 250/1939, f. 3-4.

¹⁶⁰ Idem, f. 7.

¹⁶¹ Idem, f. 11, 15.

¹⁶² Idem, fond Max Aușnitt, dosar 19, f. 1.

Secția a III-a, rămasă definitivă prin respingerea recursului la 6 iulie 1940, Max Aușnitt era condamnat la șase ani închisoare, patru ani interdicție, 10.000 lei amendă pentru gestiune frauduloasă, instigare la fals, cumul de infracțiuni la Legea devizelor; urma să plătească și 299.267.995 lei despăgubiri către Societatea Uzinele de Fier și Domeniile Reșița; simbolic, Statului trebuia să-i plătească un leu.¹⁶³ Odată cu abdicarea lui Carol al II-lea, Aușnitt a făcut mai multe memorii către Ion Antonescu, cerând rejudicarea. După vechea metodă, a făcut cadouri noului Guvern, tot pentru acțiuni patriotice; de data aceasta era vorba de înlăturarea efectelor cutremurului din noiembrie 1940. În ședința Consiliului de Miniștri din 11 noiembrie 1940, Ion Antonescu anunța, printre sursele fondurilor necesare reconstrucției și posibilitatea recuperării de la fostul rege Carol a două miliarde de lei; Malaxa oferise 500.000.000 lei, iar Aușnitt dăduse întreprinderile sale Titanul și Nădragul; astfel “O parte din cheltuieli o să putem să le acoperim și cu ceea ce va intra în patrimoniul Statului din ceea ce a fost furat.”¹⁶⁴ Antonescu nu s-a lăsat cumpărat. Dar, legalist, în urma *Memoriului* trimis de Aușnitt, a cerut o judecată dreaptă. Și, spre deosebire de acuzațiile întocmite peste noapte în 1939, a ordonat o analiză temeinică sub conducerea unui om în care avea deplină încredere – Mihai Antonescu. Reprezentanți ai mai multor ministere implicate s-au întrunit, pe această temă, de mai multe ori. La consfătuirea interministerială din 21 ianuarie 1942, condusă de Mihai Antonescu, au participat doi miniștri (generalul N. Stoenescu de la Finanțe și C. Stoicescu de la Justiție); Al. Ottescu guvernator al BNR; C. Orghidan, director general al Societății Titan-Nădrag-Călan ș.a. Însuși Aușnitt dorise să participe.¹⁶⁵ În octombrie 1942, pe baza unor noi probe, se admite rejudicarea. La 13 ianuarie

¹⁶³ Idem, dosar 26, f.1.

¹⁶⁴ *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, ed. de Marcel-Dumitru Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Florian Popovici, București, 1997, vol. I, p.438; Petre Țurlea, *Ion Antonescu între extrema dreaptă și extrema stângă*. Edit. Semne, București, 2009, p.89.

¹⁶⁵ ANIC, fond Max Aușnitt, dosar 38, f.1-3; stenograma discuțiilor până la f.41.

1943 se pronunță achitarea pentru o parte din învinuiri, pentru altele menținându-se închisoarea de trei ani, deja efectuată. Ultima fază a procesului a fost după lovitura de Stat din august 1944, pe 25 octombrie 1944,¹⁶⁶ Acum se ceruse și o referință din partea Uzinelor Reșița. A fost pe deplin pozitivă: "Dat fiind că împrejurările actuale îngăduie o libertate deplină de acțiune, ne putem prezenta în fața Instanței pentru ca, pe această cale, să ne exprimăm punctul de vedere în acest proces." Apoi infirma justetea sentinței din 1940, acțiunile lui Max Aușnitt considerându-le legale. "Ne-am simțit obligați să facem aceste precizări, atât față de persoana d-lui Max Aușnitt care, precum am arătat mai sus, a lucrat cu cele mai bune foloase pentru Societatea Reșița, dar și față de adevăr și dreptate, care trebuie să cârmuiască totdeauna acțiunile oamenilor; și dacă ar fi fost așa, acest proces nu ar fi trebuit să aibă loc niciodată, să facem aceste precizări. Suntem fericiți că, măcar în această clipă, lumină a putut să se facă și adevărul a triumfat." ¹⁶⁷

Este de urmărit procesul schimbărilor în componența Camarilei. Erau efectul ciocnirii intereselor personale, luptei pentru un loc tot mai bun în interiorul oculte. A fost o permanentă mișcare, o parte din anturajul lui Carol la Paris sau din momentul Restaurației va fi îndepărtată și vor intra nume noi. Primii care au fost îndepărtați făceau parte dintre cei care au crezut sincer în necesitatea urcării pe Tron a lui Carol, ca o garanție a evoluției viitoare a Românie; când și-au dat seama că lucrurile evoluează într-o direcție greșită și au protestat, au fost alungați fără nici un scrupul din partea regelui și al Elenei Lupescu.

¹⁶⁶ Idem, dosar 26, f.2-29. Odissea proceselor lui Max Aușnitt nu se va încheia, însă. Pentru donația de acțiuni ce-i fusese impusă de Ministerul Finanțelor în februarie 1944, se judeca cu acesta în 1946. În 1948 a fost condamnat, pentru subminarea economiei naționale, în contumacie, la închisoare pe viață. Moare în exil, în 1959. (După 1989, urmașii săi, ca și cei ai lui Nicolae Malaxa au primit sume foarte mari, drept despăgubiri pentru averile confiscate sub regimul comunist, deși fuseseră făcute oneros, cu ajutorul Camarilei Regale.)

¹⁶⁷ ANIC, fond Max Aușnitt, dosar 25, f.1-2. (În ultima perioadă de detenție, Aușnitt fusese închis în Lagărul de la Targu Jiu. – Idem, dosar 36, f.1.)

În 1931, erau încă în grațiile regelui cei mai mulți dintre cei care-l ajutaseră să revină în România; dintre aceștia, pe lista participanților la dejunul festiv dedicat împlinirii unui an de la aterizarea de la Băneasa apăreau: generalul Constantin Dumitrescu, coloneii Gabriel Marinescu și Paul Teodorescu, Puiu Dumitrescu, Nicolae Gatoski, locotenentul colonel Victor Precup, maiorii Peneș și Pașcanu, căpitanul Opriș, Nae Ionescu.¹⁶⁸

În Camarilă au fost atrași în principal oameni din trei categorii: din sfera economică, pentru a satisface interesele majore materiale ale lui Carol și Elenei Lupescu; din sfera politică, pentru a putea manevra partidele și a le domina; oameni “buni la toate”, precum Ernest Urdăreanu. Pe lângă cei admiși în interiorul Camarilei, aspiranți la beneficiile oferite de aceasta erau lăsați să graviteze în jurul ei, oferind servicii și fiind răsplătiți pentru ele. Apartenența la Camarilă nu era definitivă și nici în funcție de dorința celui în cauză; admiterea sau îndepărtarea era în funcție de fidelitatea arătată Elenei Lupescu și de interesele acesteia. Dintre cei îndepărtați, cel mai important nume era acela al lui Puiu Dumitrescu.

Opinia publică a cunoscut mai ales eliminările din rândul Camarilei, pentru că erau făcute cu zgomot; se dorea ca ele să fie interpretate ca efectul dorinței regelui de a răspunde unor nemulțumiri populare. Asupra celor îndepărtați trebuia să se concentreze întreaga ostilitate a celor nemulțumiți de regim, regele apărând nu numai imaculat, dar și în postura de înfăptuitor al dorințelor populare. De remarcat și faptul că în sprijinul ideii unui rege nepătat, care nu putea fi învinuit de malversațiunile Camarilei, au venit cei care au susținut Restaurația fără a urmări prioritar interese personale, ei au aruncat întreaga vină pentru derapajele regimului asupra Camarilei, absolvindu-l pe Carol; credeau că acesta trebuia să fie salvat din mâinile anturajului său. Unii au avut naivitatea să i-o spună direct; criticând-o în special pe Elena Lupescu; și au fost eliminați. Alții au încercat să acționeze ei împotriva Camarilei pentru a-l “elibera” pe rege, inclusiv cu metode violente.

¹⁶⁸ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 172/1931, f.5.

În contextul formării Guvernului Gheorghe Tătărescu, ianuarie 1934, și al bulversării societății românești în urma asasinării lui I.G. Duca, s-a produs o puternică zguduire a Camarilei, provocată de oameni din afara ei, dar și din interior. Pentru cei din afară, vârful de lance a fost Nicolae Titulescu; iar din interior, acțiunea a fost determinată de Elena Lupescu.

Chemat urgent din Elveția, fiind considerat ca o garanție pentru viitorul Guvern în ochii occidentalilor, Nicolae Titulescu a văzut momentul oportun pentru a face curățenie în jurul regelui. I-a cerut acestuia înlăturarea a cinci persoane reprezentând Camarila: Puiu Dumitrescu, secretarul personal al lui Carol; Constantin Dumitrescu, general, comandantul Jandarmeriei; Gabriel Marinescu, prefectul Poliției Capitalei; generalul Uică, ministrul de Război; generalul Stângaciu, directorul general al Siguranței. Pe aceasta temă, au fost trei audiențe ale lui Titulescu la rege. Acesta din urmă mai întâi a acceptat; apoi, de bănuir sub influența Camarilei, s-a arătat foarte supărat pentru cererea imperativă și nici nu i-a întins mâna lui Titulescu; a treia oară, a acceptat parțial ce i se ceruse. În memoriile unora dintre contemporani, momentul era prezentat pe larg. Cele mai întinse sunt relatările lui Armand Călinescu și Raoul Bossy; în cea mai mare parte ele coincid, așadar pot fi considerate ca reflectând adevărul.¹⁶⁹ La a doua audiență – așa cum îi spusese Titulescu lui Raoul Bossy – atmosfera a fost foarte încinsă. La un moment dat, regele chiar s-a răstit: “Eu, regele d-tale, își dau ordin să intri în Guvern fără condiții. Nu îți permit să te atingi de Puiu Dumitrescu și de cei din jurul meu! Numai Știrbey își vârâse nasul în chestiunile de personal ale Curții. Înțelege? Îți dau un ordin!” Titulescu l-a întrebat: “Cui îi dai ordin, Majestate? Mie? [...] Mie? După ce m-ai persecutat de când te-ai întors în Țară, după ce m-ai dat afară de la Londra [Legăția României din Londra] [...], îmi mai dai și ordin să intru într-un Guvern unde nu voi avea nici o siguranță că vorbesc în doi cu regele meu, căci a doua zi ce-am spus va ieși în gazeta lui Nae Ionescu:”

¹⁶⁹ Apud, Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.522-523.

Carol a fost constrâns să cedeze parțial. În timpul celei de a treia audiențe, s-a ajuns la un compromis. Regele a acceptat demiterea lui Puiu Dumitrescu și a tatălui său, generalul Constantin Dumitrescu; la fel generalul Stângaci, directorul Siguranței, care urma să-și ia un concediu și apoi să nu se mai întoarcă la post. La demiterea generalului Uică a renunțat Titulescu (Uică va demisiona la 31 mai 1934). La demiterea lui Gabriel Marinescu s-a opus ferm Carol: “Acesta reprezintă – a spus – garda mea personală, atâta lucru pot avea și eu pentru siguranța mea?” Bossy consemnează și faptul că, în timpul aceleiași audiențe, s-ar fi adus în discuție și soarta Elenei Lupescu. Titulescu i-ar fi spus lui Carol: “Nu cer înlăturarea anturajului feminin al M.V., căci am credința că nu face politică. În ziua în care voi avea o altă convingere, voi cere și plecarea unei doamnei!”^{169bis} Diplomat, Titulescu nu forțase nota, dar lansase un avertisment; toată lumea cunoștea amestecul Elenei Lupescu în politică; noul ministru de la Externe spera, probabil, ca poziția sa să determine încetarea pe viitor a acestei practici. Tot ce se poate ca Titulescu să fi cerut inițial mai mult decât dorea în realitate. Ținta principală era Puiu Dumitrescu, cel mai puternic om al Camarilei, după Elena Lupescu; a adăugat și alte nume, ca să aibă de unde ceda.

Carol a fost presat să-l elimine pe Puiu Dumitrescu și de Elena Lupescu. Ferm convins că nu-l poate înlătura nimeni, secretatul regelui i-a spus acestuia că amanta sa a scandalizat – prin atitudinea ei disprețuitoare și prin luxul afișat – societatea românească, cu largi ecouri și în străinătate; de aceea, ar trebui trimisă în afara României. Carol i-a relatat convorbirea Elenei Lupescu și aceasta a cerut alungarea lui Puiu Dumitrescu. S-a adăugat proasta inspirație a secretarului de a se căsători cu Ella Manu, o femeie foarte frumoasă, care ar fi putut să o eclipseze pe amanta regelui.¹⁷⁰

În momentul respectiv, în România, confruntarea dintre Carol și Titulescu pe tema Camarilei, datorită Cenzurii nu a fost cunoscută de

^{169 bis} ANIC, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 312, f.51.

¹⁷⁰ Ioan Scurtu, *Istoria romanilor în timpul...*, op.cit., vol. III, p.167.

opinia publică din presă. În schimb, ziarele din alte țări au abordat rapid și amănunțit subiectul, fiind alimentate cu informații nu doar de corespondenții lor la București, ci și de către unii dintre românii participanți la evenimente; cum aceste ziare pătrundeau larg în România, măcar în parte au putut suplini lipsa de informații din presa autohtonă. Dacă faptele prezentate erau, în general, corecte, comentariile, de multe ori, erau excesiv subiective. Atașatii români de presă au trimis la București tot ce s-a scris, acestor surse s-au adăugat analizele și notele, pe această temă, făcute de agenții Siguranței și memoriile unor contemporani. Astfel, tabloul este complet.

Aproape întreaga presă din afara României considera că, în confruntarea ce avusese loc, regele și Camarila fuseseră înfrânți. Ziarele grecești aveau articole cu titluri ca *Titulescu a dizolvat clica palatină*; *Carol a cedat*; *D-na Lupescu a părăsit România?*; *Probabila împăcare a regelui Carol cu principesa Elena*; *Va pleca frumoasa evreică?*¹⁷¹ Unele erau articole de analiză serioasă a situației din România. În plus, confirmau fapte știute și din alte surse și aduceau informații noi; chiar dacă de cele mai multe ori titlurile articolelor erau de senzație. În *Amorurile regelui Carol și politica* – “Elinikon Melon” din 11 ianuarie 1934 – era inclusă concluzia săptămânalului britanic “Sunday Despatch”: “Ultima criză românească a fost provocată de Magda Lupescu, Doamna de Pompadour a României.” După asasinarea lui I.G. Duca, Bucureștii deveniseră “un oraș mort”: “Nu mai există nici o viață de noapte; străzile, după apusul soarelui, sunt pustii. Mai multe patrule de soldați cutreeră străzile în continuu. Starea de asediu a început să se aplice. Poliția face descinderi la case și arestează sute de suspecți. Mai multe sute din membrii Gărzii de Fier au fost arestați. În același timp, mulți dintre oamenii politici au primit scrisori prin care sunt amenințați cu moartea; aceste scrisori în loc să fie scrise cu cerneală, sunt scrise cu sânge.[...] Toată armata este concentrată ca să poată apăra oamenii politici și elementul evreiesc.” Opinia publică românească își îndrepta protestele

ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 119/1954, f.5.

împotriva Elenei Lupescu. “Cu toată această situație, fatala femeie, doamna Lupescu, deși nu are liniște, este însă hotărâtă să continue să locuiască într-o vilă splendidă, care este situată aproape de castelul regelui. Știe că viața ei este în pericol, dar refuză să părăsească pe rege și Țara.” Elenei Lupescu i se face un prortret pe larg, sub titlul *Femeia fatală*: “D-na Lupescu este una din cele mai celebre și fatale femei din istoria Europei. De mai mult de zece ani, exercită o putere asemănătoare cu a lui Madame de Pompadour sau cu a contesei Dubary, în treburile politice ale României. [...] Se zice că ea, acum, nu mai ar fi așa de frumoasă cum era când a cunoscut-o prima oară Carol. Are însă întotdeauna o putere magnetică, o putere impunătoare, prin care se caracterizează toate femeile misterioase ale Istoriei. În jurul persoanei d-nei Lupescu se creiază Istoria României. [...] Elena Lupescu, mereu cu altă înfățișare, participă regulat la toate serbările publice și oficiale și vrea să treacă drept o femeie care are mare influență asupra lui Carol. Traiul acestei femei cu regele Carol este cauza tuturor nemulțumirilor. Toată Țara știe luxul scandalos în care trăiește d-na Lupescu. Se spune că regele Carol acum îi dă voie să poarte în mod public bijuteriile Familiei Regale [...] Este cunoscut tuturor că această femeie, precum și omul de încredere și confidentul secretar, Constantin Dumitrescu, secretar particular al regelui Carol, dețin adevărata putere în spatele Tronului regal. Miniștrii și prim-miniștrii se schimbă mereu, dar d-na Lupescu și Dumitrescu rămân și dețin neschimbată influența lor asupra regelui. D-na Lupescu este acuzată că a convins pe regele Carol să facă concesiuni evreilor și din cauza aceasta a pornit în toată țara o mișcare contra evreilor. Garda de Fier o acuză că “a nenorocit Țara din punct de vedere politic și economic”. Iar “Tot Poporul nu a încetat nici un moment de a vorbi despre d-na Lupescu. Și se vede că nici nu va înceta să vorbească, cât timp d-na Lupescu va deține puterea.”¹⁷²

Cel mai important ziar din Bulgaria, “Utro” – numărul din 12 ianuarie 1934 – era ferm convins că *Titulescu a desființat Camarila*

¹⁷² Idem, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 272, f.6-10.

regală.¹⁷³ În Cehoslovacia, “Narodni Listy” – din 14 ianuarie 1934 – credea că “Victoria lui Titulescu este în interesul României.”¹⁷⁴ Iar “Poledni Express” – Praga, 11 ianuarie 1934 – se ocupa de relația dintre Elena Lupescu și Garda de Fier, după asasinarea lui I.G. Duca, considerând-o pe amanta regelui drept femeia fatală: “În umbra Palatului Regal există, încă, femeia fatală a României, d-na Lupescu, care a refuzat să părăsească pe rege și Țara, deși a fost amenințată că i se va curma viața.” Ea “vrea să domnească și să atragă”. Toată populația era nemulțumită: “În toată opinia publică, în cafenele, în fabrici și printre studenți se manifestă nemulțumire împotriva ei, atât din pricina purtării ei, cât și din cauza puterii ei. Viața ei comună cu regele a devenit subiectul general de discuție. Întreaga Țară a observat luxul extraordinar în care trăiește.”¹⁷⁵

Toate ziarele elvețiene abordau subiectul; “National Zeitung” – Basel, 11 ianuarie 1934 – scria că regele “numai cu greu s-a despărțit de unii dintre oamenii de încredere din anturajul său, dar a trebuit să cedeze.”¹⁷⁶ Cel mai răspândit ziar german, – “Berliner Tagblatt” – din 13 ianuarie 1934 – avea concluzia; “Titulescu a reușit să facă ceea ce n-a reușit să facă Maniu”.¹⁷⁷ De aceeași părere era și “Budapesti Hirlap” – 13 ianuarie 1934 – care titra *Titulescu a învins Camarila regală*; îi eticheta pe cei doi Dumitrești drept “intriganți”, și remarcă poziția opiniei publice românești “Îndepărtarea Camarilei a provocat cea mai vie satisfacție în rondul tuturor partidelor politice românești, deoarece opinia publică s-a convins, de multă vreme, că situația politică internă plină de frământări se datorește în bună parte celor doi Dumitrești și anturajului lor. Această Camarilă a provocat și înrăutățirea atmosferei și a raporturilor dintre rege și Maniu, ajungându-se la retragerea lui Maniu.”¹⁷⁸

¹⁷³ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 119/1934, f.13-14.

¹⁷⁴ Idem, f.23.

¹⁷⁵ Idem, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 312, f.45-48.

¹⁷⁶ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 119/1934, f.16.

¹⁷⁷ Idem, f. 19-20.

¹⁷⁸ Idem, f. 7-8.

Toată presa franceză interpreta evenimentul de la București ca pe o victorie a lui Nicolae Titulescu împotriva Camarilei; și-și arăta satisfacția, având în vedere poziția constantă filofranceză și antirevizionistă a ministrului român de Externe; accentul era pus pe valoarea acestuia. În schimb, în Marea Britanie, în prezentarea evenimentelor i se acorda o mai mare atenție Elenei Lupescu. În „Daily Express” – din 5 ianuarie 1934 – întâlnim o imagine plastică: “Dl. Titulescu vine cu un tren în România, pe când cu alt tren fuge peste graniță d-na Lupescu”.¹⁷⁹ Ziarul se întreba: “Unde-i doamna Lupescu? Ce rol a jucat ea în lupta aprigă care are loc acum în România?” Nimeni nu a văzut-o și se crede că a fugit deghizată. “Daily Mail”, în schimb, scria că amanta regelui se ascundea la Sinaia, “păzită strajnic, căci a primit multe scrisori de amenințare”, “The Sphere” – 13 ianuarie 1934 – se arăta, în schimb, pe deplin necunoscători: “E timpul – scria – să se sfârșească și cu multe alte legende. De exemplu, d-na Lupescu. Legătura ei cu evenimentele din România nu există decât în capetele străinilor. Ea n-are nici o însemnătate politică ori socială. [...] Nu interesează pe nimeni, trăind retrasă, și nu s-ar fi auzit de ea dacă n-ar fi spiritul inventiv al speculatorilor de senzational.” “Manchester Guardian” – 9 ianuarie 1934 – făcea și el o paralelă cu acțiunile lui Maniu împotriva Camarilei, remarcând că Titulescu pusese aceleași condiții, ultimul având “sprijinul Națiunii întregi”.¹⁸⁰ Toată luna ianuarie 1934 ziarele

¹⁷⁹ În numărul din 4 ianuarie 1934, “Daily Express” folosisese aceeași imagine. *Titulescu aleargă la rege, pe când Lupeasca fuge. Două trenuri exprese*: “Două trenuri zburau în întunericul nopții prin Europa, cu acei cari au jucat un rol însemnat în drama vieții românești, primul tren a zburat cu ministrul de Externe Titulescu, iar secundul a purtat cu sine de d. Lupescu, femeia cea roșcată a regelui Carol al României, care se refugia de frică de a nu cade victimă vreunui atentat.” Conform unor zvonuri, trei legionari fuseseră trimiși în Elveția, pentru a-l omorî pe Nicolae Titulescu, care locuia la San Moritz; acesta, ca să-i deruteze, a anunțat că pleacă la Paris, dar s-a îndreptat spre România, cu un tren de noapte. În acest timp, în România, Carol s-a închis în Peleş, păzit de o gardă masivă. – ANIC, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 587, f. 15-16.

¹⁸⁰ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar II9/1934, f.30, 33-34.

europene s-au aplecat asupra sensurilor evenimentelor de la București; niciodată Camarila regală nu s-a mai bucurat de o asemenea atenție. Dar, multe concluzii erau eronate. Preluând din “Daily Mail”, ziarul praghez “Pondelni List” – 15 ianuarie – titra *Regele Carol renunță la d-na Lupescu. Victoria d-lui Titulescu*; “O victorie surprinzătoare asupra Camarilei regale [...] Aceasta înseamnă, bineînțeles, și concedierea d-nei Lupescu”. Dar, “concedierea ei nu înseamnă, încă, înfrângerea ei”.¹⁸¹

Mergând mai departe, “Daily Express” – 15 ianuarie – anunța ferm că Elena Lupescu și-a prezentat regelui “demisia ei”; Carol, însă, i-ar fi răspund că mai degrabă va institui un regim minitar, pentru a face față oponentilor Camarilei. Se generaliza ideea, în presa engleză, că regele “ar părăsi mai degrabă Tronul României, decât să se despartă de d-na Lupescu. Șefii tuturor partidelor speră că regele Carol va părăsi din nou Țara, împreună cu d-na Lupescu și că din nou vor pune pe Tron pe micul prinț Mihai.”¹⁸²

Destrămarea Camarilei și fuga din România a Elenei Lupescu părea un fapt pe deplin normal; așa încât, unii ziariști l-au descris înainte să se producă. “Preger Mittag” – 13 ianuarie 1934 – îl anunța: *Fuga secretă a d-nei Lupescu*; chiar dădea un reportaj asupra “fugii”; “Regele Carol trebuie să-și fi dat seama cât de periculoasă este situația din Țara sa, dacă a sfătuit pe prietena lui, de care nu se desparte decât cu greu, să părăsească România în condițiuni de precauție.” Numele amantei regale se găsește pe lista ncagră a Gărzii de Fier, însă nu doar legionarii îi erau adversari; o lovitură împotriva ei “ar fi găsit sprijin chiar în cercuri altfel credincioase regelui. Într-adevăr, nu se mai poate nega că d-na Lupescu nu se bucură de dragostea poporului român. Ei i se atribuie vina scandalurilor care s-au ținut lanț ani de zile în Familia Regală”. Reda chiar și modul în care avusese loc fuga: Elena Lupescu a fost suită, “în mod neobservat”, într-un vagon special care a fost atașat unui tren obișnuit,

¹⁸¹ Idem, fond MPN, II. Presa Externă, dosar 312, f. 56.

¹⁸² Idem, dosar 530, f. 2.

“fără ca ceilalți călători să fi bănuir ceva”. Până la granița României, vagonul a fost însoțit de șeful Siguranței. Nu se știa unde s-a dus fugara, ziaristul întrebându-se: “Oare, o va afla Garda de Fier?”¹⁸³

Peste Ocean, ziarele evreiești din SUA au interpretat – ca de obicei, atunci când era vorba de un atac la adresa Elenei Lupescu – acțiunile de la București ca antisemite și, deci, condamnabile. “New York Sun” scria: “Poporul român fiind cunoscut antisemit, prestigiul regelui n-a crescut prin prezența unei evreice în Camarila compusă din câțiva secretari, ofițeri aleși de Suveran, plus devotata d-nă Lupescu.”¹⁸⁴ “Der Tag”, din New York – 22 ianuarie 1934 – titra: *Regele Carol al României refuză expulzarea Magdei Lupescu din țară*; Titulescu ceruse nu doar îndepărtarea celor cinci persoane “care-i sunt cele mai devotate” monarhului, dar chiar a Elenei Lupescu; și, avea o concluzie fermă. Camarila a fost îndepărtată, “dar Magda Lupescu niciodată nu va fi alungată din România”.¹⁸⁵

În general, confruntarea Carol – Titulescu a fost interpretată drept o zdruncinare majoră a Camarilei. În realitate, paradoxal, a dus la întărirea Camarilei; conducătoarea acesteia, Elena Lupescu, rămânând pe poziție, în practică l-a înfrânt pe Titulescu. În locul membrilor Camarilei care au trebuit să plece, au venit rapid alții noi, și mai nocivi pentru societatea românească. Însăși opinia publică a început să accepte ideea că România nu poate scăpa de amanta regală și oculta din jurul ei. Iar Elena Lupescu, după sperietura din ianuarie

¹⁸³ Idem, dosar 312, f.53-54. În alte ziare se scria ca Elena Lupescu fugise, înaintea venirii lui Nicolae Titulescu, la Paris sau pe Riviera. – Idem, dosar 587, f.2. Altă ipoteză vehiculată în presa internațională era aceea a unui act de violență al Gărzii de Fier împotriva Elenei Lupescu. Mai întâi se scria că “D. Lupescu doarme cu revolverul sub cap”, deși era bine păzită. – Idem, dosar 312, f.44 (“Pondelni List”, Praga, 8 ianuarie 1934). Corespondentul la București al ziarului “Daily Express” telegrafia la Londra că “noaptea palatul Magdei Lupescu este păzit de o gardă triplă, bine echipată; cu toate acestea, s-a produs un atentat, în care a fost rănită. – Idem, dosar 587, f.13 (“Daily Express”, 5 ianuarie 1934.).

¹⁸⁴ Idem, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 119/1934, f.26-27.

¹⁸⁵ Idem, fond DGP, dosar 50/192/, f.42-43.

1934, și-a luat măsuri suplimentare de prevenire a unor asemenea situații, întărindu-și controlul asupra vieții politice; și, acceptând ideea că odată adversarii ei ar putea reuși să o alunge din România, și-a sporit capacitatea, strângând tot mai mulți bani albi pentru zile negre. În ianuarie 1934, s-a remarcat faptul – inclusiv în presa internațională – că, deși acționase din postul de prim ministru, așa-dar cu o greutate mai mare decât acela de ministru de Externe, totuși Iuliu Maniu nu obținuse nici o victorie împotriva Camarilei – nici în 1930, nici în 1933, fiind nevoit ca el să demisioneze. Așadar, regele s-a lăsat înfrânt de prestigiul internațional al diplomatului Titulescu, dar nu de prestigiul intern al politicianului Maniu. Privită sub acest aspect, Îndepărtarea unor membrii ai Camarilei, la începutul lui 1934, reprezintă și o înfrângere a partidelor politice din România.

Treptat, situația calmându-se, presa internațională s-a îndepărtat de ideea conform căreia criza din România ar fi avut la origine numai ostilitatea față de acțiunea Camarilei condusă de Elena Lupescu; se constata și implicarea unor state. “Elefterios Vima” – din 31 ianuarie 1934 – indica ciocnirea deasupra României a intereselor Italiei fasciste sprijinită de Germania, cu acelea ale Franței. La cererea acesteia din urmă, Titulescu obținuse dizolvarea Gărzii de Fier, provocând răzburarea legionarilor asupra lui I.G. Duca, deși nu el era vinovatul. Ziarul grec reda răspunsul lui Nae Ionescu – proprietarul ziarului “Cuvântul”, în coloanele căruia îl avertizase pe Duca să nu desființeze Garda de Fier –, dat judecătorului de instrucție după ce fusese arestat, sub învinuirea de instigare la crimă: “Titulescu, Duca și eu ne plimbam pe malul Dunării. «Sări în râu, Duca – a spus Titulescu – va folosi Românici»; «Nu sări, Duca – am răspuns eu – deoarece vei răci». Pe când Duca stătea la îndoială, Titulescu l-a împins. Nenorocitul de Duca a căzut înăuntru și s-a înecat. Și am fost arestat eu, pentru că l-am înștiințat de mai înainte.” Ziaristul G.E.R. Gedye, care fusese la București în timpul crizei, dezvăluia faptul că, la venirea sa în România, primul drum al lui Titulescu fusese la Dinu Brătianu; după aceea, s-a dus la rege, la Sinaia, cerându-i îndepărtarea Camarilei de la Curte, așa-dar, pe

această temă, era de bănuît o înțelegere cu președintele PNL. “Camarila era urâtă de partidele politice, și-i era frică de ele. Garda de Fier ducea lupta în contra partidelor politice și, ca atare, putea fi întrebuintată de Camarilă. În acest scop, subvenții bănești se strecurau din mâinile generalului Dumitrescu, șeful Jandarmeriei și al Camarilei [sic], în casele de fier ale Gărzii de Fier. Dl. Titulescu a cerut îndepărtarea ei.” Credea că nu se rezolvase nimic definitiv, Titulescu obținând, ca și Camarila, o victorie pe jumătate, în viitor anunțându-se un cer “nouros” deasupra României și “furtuni care sunt pe cale de a se dezlănțui”.¹⁸⁶

Principalele victime ale evenimentelor din ianuarie 1934 au fost cei doi Dumitrești. Puiu Dumitrescu, demis, a fost constrâns să se exileze.

Se pare că, atunci când fusese al doilea om al Camarilei se îngrijise mai mult de puterea sa politică și nu strânsese o avere care să-l asigure material în exil. De aceea, în 1936 va fi constrâns să trimită scrisori la București, cu cererea de iertare, anunțând că nu mai are cu ce se întreține.¹⁸⁷ Însă, imediat după ce fusese eliminat din Camarilă se arătase foarte ofensiv la adresa lui Carol și al Elenei Lupescu: ajuns în Franța, a întreținut o campanie de presă împotriva celor doi; la cererea Legației române, Guvernul francez l-a expulzat și din Franța.¹⁸⁸ Imediat după demiterea lui Puiu Dumitrescu, în locul lui urma să fie adus Dinu Cesianu, ministrul României la Paris, propus de Nicolae Titulescu (deși știa că face parte din Camarilă); “Daily Telegraph” anunța că cel propus a refuzat, întrucât urma să depindă și de Guvern (într-o formulă nouă, nu ca în timpul lui Puiu Dumitrescu), nu doar de rege.”¹⁸⁹

Generalului Constantin Dumitrescu i s-a intentat un proces pentru ilegalitățile comise în calitate de comandant al Jandarmeriei. Cum

¹⁸⁶ Idem, fond MPN, II, Presa Externă, dosar 279, f.83-85.

¹⁸⁷ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., voi.III, p.167.

¹⁸⁸ ANIC, fond MPN, II, Presa Externă, dosar 522, f.196.

¹⁸⁹ Idem, dosar 312, f.51.

nu mai făcea parte din Camarilă, Cenzura a permis presei să publice articole despre actele generalului. Procesul trebuia să demonstreze opiniei publice că regele nu-i acoperă pe cei care încalcă legile, chiar atunci când îi sunt apropiați. De aceea, s-a cerut de la Palat ca verdictul de condamnare să fie foarte aspru, chiar dacă unii magistrați șovăiau. La 18 mai 1935 a fost condamnat la 5 ani închisoare.¹⁹⁰ Generalul a constatat că se încearcă să fie el scos țap ispășitor pentru întreaga Camarilă, și a încercat să obțină clemența lui Carol. Pe 2 februarie 1935, din închisoare, îi scria regelui, susținând că este nedreptățit: ancheta a fost trucată; deși nu s-a găsit nimic suspect, anchetatorul, generalul Grațianu, și-a schimbat concluziile la cererea generalului Angelescu (ministrul Apărării Naționale de la 27 iunie 1934); chiar anchetatorul i-ar fi declarat că “nu e vinovat, așa i se dă ordin”. Cerea audiență pentru “a spune tot” și era convins că “majoritatea Țării este de partea mea”¹⁹¹ La foarte puțin timp după condamnare, generalul va muri în închisoare; moarte suspectă; cererea fiului său de a se face autopsia nu a fost aprobată, bănuindu-se că a fost otrăvit.¹⁹² Poate corespunde adevărului, generalul știind prea multe, cum anunța chiar el în cererea de audiență din februarie 1935.

Din categoria celor aflați în anturajul regelui, care credeau că era de ajuns ca acesta să fie bine informat asupra actelor reprobabile ale Camarilei, pentru că aceste acte să fie stopate, cazul cel mai cunoscut a fost al colonelului Nicolae Tătăranu, fost atașat militar al României la Paris, aflat în grupul de susținători ai lui Carol încă din vremea exilului. Era convins că, tocmai datorită acestui trecut, putea să fie deplin sincer cu regele, că acesta-l va asculta cu bunăvoință. În 1934, s-a făcut purtătorul de cuvânt al mai multor ofițeri superiori și i-a spus lui Carol că opinia publică era tot mai ostilă Elencei Lupescu, considerând-o drept cauză a tuturor relelor din societatea românească. Regele a ascultat, i-a comunicat amantei părerile

¹⁹⁰ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 6/1935, f.39, comunicatul oficial publicat în ziua de 23 mai 1935.

¹⁹¹ Idem, dosar 5/1935, f.1-2.

¹⁹² Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., vol.III, p.168.

ofițerului, și acesta a fost trimis într-o garnizoană de la marginea Țării, la Bolgrad.”¹⁹³

Din categoria celor care credeau că pot să acționeze direct împotriva Camarilei, fără a-l implica pe rege, “salvându-l” de sub influența nefastă, cazul cel mai cunoscut este al colonelului Victor Precup. Era ardelean (născut în 1889), nepot al lui Ștefan Cicio Pop. Făcuse parte din Armata austro-ungară, dar dezertase intrând voluntar în Armata română. În noiembrie 1918 fusese trimis de Consiliul Național Român la Iași pentru a informa Guvernul României despre pregătirea Unirii; apoi a dus Consiliului documente ale Statului Major al Armatei române (un zbor temerar de la Bacău la Sibiu cu avionul). În 1919 a participat la campania din Ungaria. Se plasase de partea lui Carol încă din timpul exilului acestuia; ca membru al Completului militar de judecată, înclinase verdictul în favoarea lui M. Manoilescu, în noiembrie 1927. În 1929-1930, fusese unul dintre intermediarii între Iuliu Maniu și Carol – contribuind major la Restaurație.

Așadar, un erou al luptei pentru Unire și un erou al luptei pentru Restaurație, căruia Carol îi era îndatorat.

Dezamăgit în fața acaparării Puterii de către Camarilă și a îndepărtării oamenilor cinstiți din preajma suveranului, s-a făcut interpretul dorinței unui mare număr de ofițeri și a încercat să înlăture violent pe Elena Lupescu. În complotul condus de Victor Precup au fost atrași mai mult ofițeri ardeleni, din Cluj.

Începând din 1930, societatea românească fusese repetat alertată cu zvonuri privind comploturi împotriva regelui sau a Camarilei. Ziarul grecesc “Elinikî” – din 14 decembrie 1930 – preia un asemenea zvon, amintind de un eveniment tragic de la Belgrad de la începutul secolului XX; articolul se numea *Cea mai tânără Draga – Magda Lupescu* – în urma cu 30 de ani, regele sârb Alexandru Obrenovici “a ridicat din stradă o față de rând, Draga. A fost revoluție; amândoi au fost asasinați.” Un climat asemănător era și în București.¹⁹⁴ În ianuarie 1931, N.P.

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ ANIC, fond DGP, dosar 53/1927, f.139-140.

Romanescu, vicepreședinte al Senatului, era alertat printr-o anonimă, că se pregătea un atentat împotriva lui Carol.¹⁹⁵ În toamna lui 1932, ziarele britanice lansau știrea unui complot pregătit de Barbu Stirbey, în spatele acțiunii revendicative a principesei Elena.¹⁹⁶ În mai 1933, un membru de rang secund al Camarilei, generalul Constantin Ștefănescu-Amza (fost ministru al Apărării Naționale în Guvernul Iorga) îi scria lui Carol despre iminența unui complot, pentru care fusese abordat și mareșalul Averescu, dar acesta refuzase.¹⁹⁷ Asemenea alerte, chiar dacă se dovedeau a fi neîntemeiate, reflectau o stare de spirit anti Camarilă, mai ales în armată. Presa internațională credea în posibilitatea unui complot în România, ținta fiind Carol și Elena Lupescu; în ianuarie 1933, ziarele pragheze “Vecer” și “Poledni List”, reluând o știre din presa occidentală, anunțau chiar uciderea amantei regale în cadrul unui asemenea complot.¹⁹⁸

Colonelul Precup și-a manifestat în dese rânduri, în public, ostilitatea față de unii membri ai Camarilei, începând cu Elena Lupescu. Un grup de ofițeri, cu aceleași vederi, s-au strâns în jurul său. Atât Siguranța, cât și Serviciul Secret al Marelui Stat Major al Armatei i-au pus sub urmărire începând din 1932; copii ale rapoartelor informative se află și în Arhiva Casei Regale – așadar, Carol era în temă cu acțiunea complotiștilor. O notă a Siguranței, din 29 octombrie 1932, consemna urmărirea colonelului Precup în drumurile pe care le făcea, dar și a locuinței sale din București, strada Popa Rusu 22; erau indicate toate întâlnirile avute la ministerul Apărării Naționale toate deplasările la Cluj și întâlnirile de acolo.¹⁹⁹ Supravegherea se extinde și asupra altor ofițeri care aveau legături cu Precup, între care maiorul Vasile Nicoară din Corpul Vânătorilor de Munte.²⁰⁰ Siguranța considera că se formase o adevărată

¹⁹⁵ Idem, dosar 12/1930, f.7.

¹⁹⁶ “Daily Telegraph”/27 octombrie 1932.

¹⁹⁷ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 18/1933, f.l.

¹⁹⁸ Idem, fond MPN, II, Presa Externă, dosar 312, f.63, 66.

¹⁹⁹ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 42/1952, f.9.

²⁰⁰ Idem, f. 10.

organizație secretă conspirativă. Concomitent, înregistra nemulțumiri de același tip, în aceleași medii militare, și în alte localități. La Timișoara era semnalată purtarea “cu totul dubioasă” a colonelului Frunzety Constantin, care “face parte dintr-o organizație de felul celeia a colonelului Precup”.²⁰¹

Victor Precup a proiectat o acțiune violentă împotriva Camarilei; urma să aibă loc în timpul slujbei de înviere, 7/8 aprilie 1934. Complotiștii urmau să tragă asupra celor din anturajul regelui, inclusiv în interiorul bisericii, în timpul serviciului religios. Toți complotiștii au fost arestați chiar înainte de slujbă. Corespondentul din București al publicației “Magyarság” din Budapesta descria atmosfera generată de complot (în numărul din 11 aprilie 1934): De Paști – scria – în Capitala României este totdeauna o atmosferă deosebită; însă, în 1934, nu a mai fost așa. Regele s-a retras la Sinaia, unde este păzit de garda sa. “În locul rândului de trăsuri ale Palatului, atât de obișnuite, aleargă în goană în lungul și în latul orașului numai automobilele Siguranței, pline de detectivi cu priviri cercetătoare.” Ziaristul maghiar folosea formule precum: conspirația ardelenilor; revoluția eșuată a ofițerilor. Indica o sută de atestări.²⁰²

Procesul s-a desfășurat foarte repede, interesul autorităților fiind ca motivele complotiștilor să nu se facă larg cunoscute. Pe 21 aprilie a fost dată sentința, de către Curtea Marțială; din cei 11 condamnați, majoritatea erau ofițeri, care au fost degradați în fața trupelor, pe 5 mai, în interiorul cazărmii Malmaison. În timpul ceremoniei, condamnații au strigat: “Trăiască regele!” , “Trăiască Armata romană!” “Jos Lupeasca!”, “Jos Camarila!”, “Jos jidanii!”²⁰³

²⁰¹ Idem, fond DSP, dosar 20/1934, f.7.

²⁰² Idem, dosar 54/1927, f.113.

²⁰³ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., vol. III, p.166. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, op.cit., p.533-534. – Armand Călinescu credea că erau vizati, deopotrivă, Carol și Elena Lupescu: în schimb, C. Argetoianu crede că era vizată numai Elena Lupescu, formulă corectă, dacă avem în vedere manifestările celor degradați la Malmaison.

Complotul lui Victor Precup și procesul care a urmat au trezit ecouri puternice în Țară, cu toată cenzura, dar și în străinătate. Întrucât presa romană se afla sub regimul cenzurii, o importanță mare o au relatările de la București ale corespondenților de presă străini. În general, acestea au fost nefavorabile lui Carol și Camarilei.²⁰⁴ Presa franceză a identificat corect ținta complotiștilor – Elena Lupescu.²⁰⁵ La fel presa germană.²⁰⁶ În ambele țări, însă, subiectul a fost prezentat doar în treacăt. În schimb, ziarele britanice au oferit complotului lui Victor Precup “o largă ospitalitate” – conform unuia dintre rapoartele atașatului român de presă la Londra. Dar, interpretarea – atacul contra Camarilei – era aceeași.²⁰⁷ “The Sun” – din 10 aprilie 1934 – anunța o sută de arestați ca urmare a complotului; spre deosebire de alte ziare, credea că se urmărise și asasinarea întregii Familii Regale, deși, ținta principală fusese Elena Lupescu; aceasta urma să fie omorâtă în vila ei din București. “Armata o urăște – se scria –, pentru că resimte influența pe care o are asupra regelui Carol. [...] După rege, d-na Lupescu este persoana cea mai puternică în România. Ea este sufletul Camarilei din Sinaia, pe care ministrul de Externe, Nicolae Titulescu, în zadar încearcă să o termine.” Complotul, scria ziaristul britanic, a pornit din rândul Armatei și, “se știe că mai multe corpuri ale Acesteia sunt aproape de răzvrătire.” Printre arestați, era anunțat și Ilie Lazăr, apropiat al lui Iuliu Maniu.²⁰⁸ (Ideea asasinării Elenei Lupescu, de către ofițeri fideli lui Carol – doritori să-l scape de amanta care aducea numai nenorociri Țării –, circulase de mai mult timp, inclusiv în presa străină. Un ziar din Cracovia, în ianuarie 1933, anunțase *Senzaționalul atentat de la București. Elena Lupescu a fost împușcată de către un ofițer superior român*: “Lucrul s-a întâmplat în felul următor: acum câteva zile, înainte de Crăciun, la

²⁰⁴ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 72/1931; rapoarte ale atașatilor de presa români din mai 1934.

²⁰⁵ Idem, dosar 119/1934, f.70.

²⁰⁶ Idem, f.96.

²⁰⁷ Idem, f.2.

²⁰⁸ Idem, fond MPN, II, Presa Externă, dosar 572, f.2.

Palatul Regal din București, ofițerii au făcut o ovație regelui Carol. În momentul când regele a apărut în balcon să mulțumească, a venit acolo și d-na Lupescu, care a început să salute [...] În acel moment, a apărut în balcon un ofițer care cu câteva lovituri de revolver, a atins corpul d-nei Lupescu.”²⁰⁹

Ca de obicei, presa evreiască din afara României a exploatat și acest moment pentru a face o imagine pozitivă Elenei Lupescu și pentru a-i acuza pe români de antisemitism. Partizanatul acestor ziare, pe motive etnice, era evident. Un ziar care deseori se făcea și purtătorul de cuvânt al evreilor din România, “Haint” din Varșovia, în numărul din 16 aprilie 1934 publica articolul *Organizație conspirativă în jurul d-nei Lupescu și al regelui Carol al României*. Folosea formule ca: “o domnie romantică”, “Regina cea urâtă și frumoasa metresă evreică”, “Maniu în umbra complotului”. Sunt aruncate săgeți și împotriva reginei Maria, “bătrâna cea frumoasă”, mama lui Carol, “care posedă încă destulă putere feminină, sucind capetele diplomaților străini între București și Paris”. La Curtea Regală este “o unică și permanentă intrigă” și un romantism de tip francez. “Chiar și în organizația conspirativă [a lui Precup], care de curând a fost descoperită, joacă un mare rol romantismul. În jurul lui Carol mereu se învârtete, încă, evreica cea frumoasă, metresa Magda Lupescu. Despre ea putem spune că este pretextul concentrat pentru fel de fel de intrigi, conspirații și atentate. Moralicește, dânsa nu poate fi suferită; faptele ei generează răzvrătiri militare și tendințe de răsturnare ce domnesc în această țară.” Ziarul remarcă multele arestări și tendința Cenzurii de mușamalizare a cazului, comunicatele oficiale considerând complotul ca pe “o aventură proastă din partea câtorva ofițeri romantici și imbecili, împreună cu câteva elemente iresponsabile”: “Mâna lui Maniu” era și ea la mijloc, “având o mare influență asupra conducătorului complotului. [...] Însuși Maniu adeseori a cerut regelui ca Lupeasca să fie suprimată [îndepărtată], ori să reducă puțin influența ei în afacerile guvernamentale.” Dar, “Carol

²⁰⁹ Idem, dosar 557, f.18-19

n-a micșorat influența metresei, ci a ignorat pe Maniu, tocmai după cum a făcut acum cu amicul său cel mai intim, colonelul Precup.” Malițios, ziaristul scria; “Binele Patriei cere ca regele să ducă o viață familiară mai bine cu o regină slută, decât cu o metresă frumoasă.” Și considera succesul Elenei Lupescu doar temporar: “Deocamdată, d-na Lupescu a triumfat [...] Trebuie luat în seama că, cu victoria aceasta încă nu s-a terminat”. Încununarea articolului o reprezenta identificarea Elenei Lupescu, conducătoarea Camarilei, cu democrația; victoria ei era considerată necesară evoluției României, deoarece complotiștii ar fi dorit instaurarea unui regim de tip fascist, de teroare, amenințând însăși existența Țării.²¹⁰

Din ziarele apărute în Ungaria, atașatul român de presă la Budapesta evidenția mai ales articolul *Epilog la procesul Precup*; se remarca, în articolul menționat, că autorii complotului nu au fost izolați, ei reprezentând un curent larg în opinia publică. Totodată, ziaristul ungar era singurul care remarca un alt plan: “Legătura între rolul Camarilei și problema principală a României, adică lupta împotriva corupției.” Aducea drept argumente “lunga listă de acuzații de corupție la adresa comandantului Jandarmeriei, Constantin Dumitrescu, faimosul conducător al Camarilei [sic]. Corupția și Camarila au fost cauzele nașterii complotului.”²¹¹

Cea mai importantă era reacția internă, venită pe fondul unei tot mai mari ostilități a Poporului român față de Camarilă. Se înregistra faptul alarmant că, în momentul degradării complotiștilor la Cazarma Malmaison, militarii participanți nu au manifestat ostilitate față de

²¹⁰ Idem, Fond DGP, dosar 73/1932, f.7. Ziarul polonez indica modul concret de lichidare a complotului: Carol fusese informat din timp, de Siguranță, de existența complotului și a așteptat o acțiune concretă. În mai multe rânduri, Precup a venit în audiență, cerându-i îndepărtarea Elenei Lupescu. La ultima audiență, tonul colonelului a devenit imperativ, dându-i regelui un ultimatum, “ori să expedieze pe Lupeasca din Țară, ori în caz contrar”... Colonelul n-a terminat fraza, fiind întrerupt de rege, care l-a concediat.” Apoi, a telefonat Siguranței, care l-a arestat pe Precup la ieșirea din Palat. Simultan, au fost arestați mai mulți ofițeri, chiar și un general, și politicieni.

²¹¹ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 119/1934, f.55.

aceștia.²¹² Un personaj cu aură de justițiar, căpitanul invalid de război Emil Șiancu (cel care împușcase un mare proprietar de păduri în Apuseni, evreu, pentru că-i exploata nemilos pe moți; și fusese achitat de Curtea cu Juri din București), a cerut, în august 1934, revizuirea procesului grupului Precup.²¹³ Complotiștii au intrat și în folclor. Inspectoratul Regional de Poliție IV Cluj raporta, pe 25 ianuarie 1935, că în Transilvania circula textul unui cântec popular “relativ la condamnării din complotul Precup”, cântec răspândit mai ales la sate: “Foaie verde de lalea, / Zece ani temniță grea / Au primit fii din Ardeal / Pentru Sfântul ideal. / Bate vântul prin răzoare / La Doftana fără soare / Stă Precup la închisoare. / Stă cu lanțuri la picioare. / [...] Foaie verde de secară, / Curva e stăpână-n Țară. [...] / Alergați cu mic, cu mare / La Doftana, la închisoare, / Zidurile să izbim, / Ori învingem, ori murim.”²¹⁴ Textul era răspândit și prin poștă, de la Cluj. DGP a dat ordin să fie confiscate toate exemplarele.²¹⁵ Iuliu Maniu, în discursul de la Vințul de Jos din 28 iunie 1936 îi invoca pe Precup și Tătăranu ca persecutați de Camarilă.²¹⁶ Conform relatării adunării de la Vințul de Jos, făcută în “Pesti Napló” (Budapesta), Maniu ar fi spus că Precup “zace în închisoare, degradat, numai pentru motivul că a fost cel mai bun prieten al lui Carol”. Reacția participanților la adunare, în momentul menționării numelui colonelului: “Poporul a ovaționat câteva minute pe colonelul Precup”. Iar despre colonelul Tătăranu, Maniu spusese că era “unul din cei mai distinși militari ai României, care, numai din afecțiune față de rege a voit să împiedice pe d-na Lupescu să se întoarcă în România. Azi este în cea mai uitată garnizoană din Basarabia, nu este avansat și este despuiat de toate drepturile ce se cuvin unui militar.”²¹⁷

²¹² Cf. consemnărilor lui Armand Călinescu.

²¹³ ANIC, fond DGP, dosar 116/1933, f.109.

²¹⁴ Idem, dosar 215/1935, f.2-3.

²¹⁵ Idem, f. 7-8.

²¹⁶ Idem, dosar 124/1936, f.117

²¹⁷ Pesti Naplo“/5 iulie 1936. Victor Precup a fost închis la Doftana, unde a intrat în legătură cu comuniștii deținuți acolo, inclusiv Gh. Gheorghiu-Dej.

*

Elena Lupescu și-a dat seama că împotriva sa, și a Camarilei în ansamblu, se manifestă ostilități deosebite. Oamenii politici, în bună parte, îi erau adversari; iar cei care nu o atacau o făceau numai din oportunism. Militarii, în majoritate, o plasau la baza tuturor relelor din România. Opinia publică românească, în totalitatea sa, o ura. Se putea baza deplin numai pe rege și pe membrii Camarilei. De aceea, a acționat ca atât regele, cât și Camarila să aibă puteri cât mai mari: regele să-și depășească limitele constituționale ale prerogativelor sale, ajungând până la dictatură; membrii Camarilei să ocupe posturile de control asupra întregii societăți.

În calea țelurilor dominatoare ale Elenei Lupescu și ale regelui stăteau partidele politice, Parlamentul, Constituția. De aceea, s-a acționat pentru modificarea Constituției, în sensul acordării unor puteri depline regelui; pentru discreditarea Parlamentului; pentru discreditarea partidelor politice, fragmentarea și, apoi, dizolvarea lor. Spre înfăptuirea tuturor acestor țeluri s-au făcut pași începând chiar din 1930, atingerea deplină a lor fiind obținută în timpul Dictaturii Regale, 1938-1940. Atingerea celor trei țeluri a însemnat distrugerea democrației în România, dar și a capacității de rezistență în fața previzibilelor ofensive externe. Blamabil este regele, dar și Camarila. Blamabile sunt, însă, și o parte a forțelor politice, care s-au manifestat în spiritul oportunismului politic. Cum, conform Constituției, un partid putea ajunge la Guvern – țelul firesc al oricărui partid –, doar dacă-l aducea regele, s-a putut remarca, din partea oamenilor politici, un fenomen aproape general: disocierea celor doi factori principali care acționau pentru distrugerea regimului democratic – regele și Camarila. Ultima era criticată, de unii mai vehement, de alții mai în surdină; Carol, însă, era cel mai adesea considerat o victimă a Camarilei, trebuind acționat pentru salvarea lui. Pe măsura întăririi

Va fi grațiat în 1940 de către Ion Antonescu. În 1945 este înaintat la gradul de general și numit șef al Departamentului de educație politică și propagandă al Armatei, ceea ce îndreptățește ideea că ar fi fost în relații cu sovieticii încă din 1922, când, pe această temă, Siguranța a început să-l urmărească. Va muri în 1958: o stradă din Bacău îi poartă numele.

Camarilei, partidele aspirante la Putere nu și-au mai îngăduit nici acuzele în șoaptă la adresa ei; cu atât mai mult atunci când se aflau la Guvern. Si chiar au început să-și atenționeze public liderii care , precum Iuliu Maniu, nu înțelegeau să înceteze atacurile împotriva Camarilei.

Pe fondul păstrării constante a adversității opiniei publice față de Camarilă, redusă adesea, în conștiința populară, la Elena Lupescu, dinspre lumea politică, critica venea doar din partea unor personalități izolate din cadrul partidelor mari, fără a exprima poziția oficială a acestor partide; din partea unor partide mici, fără șansă de guvernare, care critica Camarila în principal pentru a-și crește importanța pentru a fi luate în seamă, fiind gata ca, în schimbul renunțării la această poziție, să fie cooptate la Guvern – cazurile Partidului Poporului și Partidului Național Liberal georgist. Consecvență în lupta împotriva Camarilei a fost Mișcarea Legionară, și aici, însă, fiind identificabil un moment de colaborare (în 1934) . Iar formațiunile de extremă stângă se pronunțau egal împotriva regelui, cât și a Camarilei, propagând ideea revoluției republicane.

În ceea ce privește opinia publică românească, de repetat este constanta ostilitate a acesteia față de Camarilă, tot mai intensă, pe măsura acumulării, de către aceasta, a noi puteri și bogății și a afișării ostentative a acestora. Românii, însă, s-au cantonat cu încăpățănare de ideea că regele nu era vinovat de acțiunile Camarilei, el însuși fiind o victimă a acesteia, majoritatea românilor a primit cu satisfacție Restaurația. Și, au refuzat să creadă că s-au înșelat, absolvindu-l pe rege de tot ce se întâmpla rău în România. Abia spre sfârșitul domniei sale, Carol și-a pierdut din capitalul de simpatie de la începutul acesteia; era, însă, privit și la sfârșitul deceniului patru ca posibil salvator al granițelor, în contextul războinic european; de aici aprobarea largă a Dictaturii Regale. În sfârșit, pierderile teritoriale din 1940 au întors definitiv opinia publică împotriva lui.

Două au fost planurile majore ale acțiunii Camarilei; cel politic și cel economic; în strânsă dependență unul de altul. Dorința Camarilei era aceea de a aduce la Guvern partide și persoane care să-i

fie favorabile sau, cel puțin, din partea cărora să nu se aștepte la piedici în calea afacerilor oneroase. Cum, încrederea în oamenii politici, chiar cei mai maleabili, era relativă, Camarila a sprijinit tendințele dictatoriale ale lui Carol, acesta fiind subordonat total și iremediabil Elenei Lupescu; din partea regelui nu putea veni nici o surpriză, iar o dictatură a lui însemna o dictatură a Camarilei.

În epocă s-a considerat, atât în Țară, cât și în străinătate, că Guvernul Iorga – Argetoianu, apreciat drept “Guvern al regelui”, a fost ales și din dorința specială a Elenei Lupescu de a ocoli marile partide – unul, PNȚ, declarat deschis (în acel moment) ostil Camarilei prin vocea chiar a președintelui său, Iuliu Maniu; iar celălalt, PNL, prea recent adversar pe față al Restaurației. Propunerea inițială, Guvern Nicolae Titulescu, a căzut tocmai datorită adversității față de diplomat a Elenei Lupescu, adversitate care va izbucni frecvent în anii următori. Despre momentul guvernului personal al regelui, condus de Nicolae Iorga, în mod formal, și de oamenii lui Carol în practică, și implicațiile Camarilei condusă de Elena Lupescu, presa internațională a scris mult. Ziarele grecești, din mai 1931, plasau România “între fascism și dictatură militară”; și legau numele Elenei Lupescu de formarea Guvernului Iorga.²¹⁸ Pe cale diplomatică, i s-au raportat ministrului de Externe, Dimitrie Ghika, “ecourile campaniei de presă dezlănțuită la Paris, cu privire la pretinsul rol jucat de d-na Magda Lupescu în rezolvarea crizei de Guvern în România, precum și asupra tendințelor dictatoriale ale M.S.” Mai multe legații ale României au publicat, în presă, dezmințiri.²¹⁹ Cum centrul propagandei ostile de presă era Franța, ministrul român la Paris, Dinu Cesianu – cunoscut ca foarte apropiat de Carol și Camarilă – a avut rolul principal în acțiunea de contracarare; în acest scop, spre el fiind dirijate de la București fonduri importante. Le găsim menționate într-o scrisoare-raport a lui Dinu Cesianu trimisă direct lui Carol – pe 1 iulie 1931 –, cu ocolirea Ministerului de Externe, al cărui titular se arăta a fi mai apropiat de Nicolae Iorga, decât de rege.

²¹⁸ “Acropolis” / 12 mai 1931; “Proti” / 13 mai 1931.

²¹⁹ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 82/1931, f.23-24.

Intervențiile lui Dinu Cesianu pe lângă ziarele franceze produsese o mare schimbare în bine; “Dar – se lamenta emitentul – vai ce luptă, ce emoții zilnice și câte piedici venite și din Țară și datorită venalității [ziarelor franceze] ajunsă la paroxism! [...] Toate țările au fonduri anume aici: Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia etc. etc. Numai noi, nu! De ce? Ca Maria Ta să fie sabotată în clipele grele? [...] Nu e logic, nu e abil, nu e cuminte.”²²⁰

Campania ostilă din presa occidentală era întreținută și din România. Apoi, diverse materiale îndreptate împotriva Camarilei erau confecționate, la inițiativa unor forțe interne, în străinătate, aduse și răspândite în Țară. Conform unei note a Siguranței, din 28 octombrie 1932, în anul respectiv se trimiseseră, prin plicuri închise – tuturor celor care aveau adresele în cartea de telefon – diverse materiale de acest gen; între ele, o acoarelă reprezentând-o pe Elena Lupescu cu coroană pe cap și un măturoi în mână – Avereseu și Maniu i se închinau; mai apăreau – “o mulțime de evrei perciunați”, iar pe perete, într-un tablou, dominând scena, regele, căruia i se dăduseră “trăsături semite”. Siguranța credea că inițiativa acoarelei o avea “grupul de la «Universul»”, reproducerea fiind făcută la Viena. De asemenea, se credea a fi implicat și ziarul londonez “Daily Mail” – care “pare să fi luat în antrepriză afacerea gazetărească”. Autorul raportului Siguranței făcea și legătura cu recenta campanie a principesei Elena: “acceași propagandă secretă, aceleași mari agitații, mai ales că principesa Elena crede că a venit momentul să se răfuiească cu M.S. Regele.”²²¹ Se presupunea o iminentă căsătorie a lui Carol cu Elena Lupescu. Teama era exagerată; Elena Lupescu, inteligentă, nu avea în vedere o căsătorie cu Carol, conștientă că ar fi bruscăt prea mult opinia publică românească, reacțiile putând fi majore. Nu înseamnă că nu ar fi dorit o atare căsătorie. Va ajunge la ea abia după abdicarea lui Carol, în 1947. Implicarea masivă a ziarului „Daily Mail”, tot ce se poate nu numai datorită interesului gazetăresc, ci și

²²⁰ Idem, dosar 101/1931, f.1-2.

²²¹ Idem, dosar 34/1932, f.19.

a unui imbold din România, era consemnată într-un raport al diplomatului român D.N. Ciotori, de la Legația României din Londra, la 25 octombrie 1932: ziarul menționase că “Toate clasele sociale cer ca doamna [Elena Lupescu] să înceteze relațiile [la] Curte și [în] societate”. A adăugat că și Biserica Ortodoxă a luat atitudine “împotriva pretensei persoane”.²²² Din aceeași zi datează și telegrama transmisă de la Legația română din Paris, semnată Luculescu; anunța că, “New York Herald”, ediția franceză, dezmente împăcarea regelui Carol cu principesa Elena; “Legăturile cu d-na Lupescu sunt cauza pierderii popularității Suveranului. O împăcare ar fi privită cu satisfacție, dar pare imposibilă.” Un articol similar era și în “Le Monde”, dovadă a unei campanii coordonate împotriva Elenei Lupescu.²²³

În 1933,, presa greacă ajungea la ideea că, din cauza Elenei Lupescu, regele își va pierde Tronul, ea contribuind la “nepopularitatea lui Carol de astăzi”. Țara era cuprinsă de criză în toate domeniile, iar regele “se ocupă mai mult de dragoste”.²²⁴ În Polonia, abordarea subiectului Carol – Elena Lupescu – Camarila regală nu a fost făcută doar în articole de ziar. La sfârșitul lui 1934 se va publica un volum sub titlul *Marea dragoste a regelui Carol. Magda Lupescu si Carol al II-lea*, în Editura Universitară din Varșovia; îl avea ca autor pe Stanislas Marski. Conținutul a supărat autoritățile de la București și apariția volumului a produs un adevărat incident diplomatic. Sub semnătura lui Savel Rădulescu, ministru subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Externe și al directorului E. Filotti, se va ordona lui Victor Cădere, ministrul României la Varșovia să solicite autorităților poloneze scoaterea volumului din circulație.²²⁵ Cădere deja acționase din proprie inițiativă: avusese o audiență la ministrul polonez de Externe, Beck (pe 12 octombrie 1934), în timpul căreia a protestat față de permiterea apariției unei lucrări cu titlu și conținut neagreat de autoritățile românești; “Beck – raporta

²²² Idem, f.15.

²²³ Idem, f.14.

²²⁴ Idem, fond DGP, dosar 68/1933, f.78-79; “Akropolis” / 19 ianuarie 1933.

²²⁵ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 67/1935, f.2.

Cădere – s-a arătat foarte surprins de apariția broșurii și a promis că va interveni pentru confiscarea ei.” Ca urmare, Ministerul de Interne de la Varșovia a luat măsuri în consecință; probabil, fără tragere de inima, astfel încât cazul nu era încheiat nici în aprilie 1935.²²⁶ Și regele Carol se arătase interesat și intrigat și ceruse copii ale corespondenței diplomatice pe aceasta temă cu Legația de la Varșovia.

Concomitent, o serie de ziare occidentale, în majoritate evreiești, s-au constituit în susținătoare ale Elenei Lupescu, considerând ca de obicei, acțiunile împotriva ei drept acte antisemite; deseori, se ajungea chiar la amenințări împotriva României pe această temă. În aceste publicații, Elena Lupescu era prezentată laudativ, făcând cinste Poporului evreiesc și ajutând Poporul român. Hersch Cherciman semna articolul *Magda Lupescu. O evreică care a dăruit Țării Românești un rege*, apărut în “Der Tag” (Ziua), New York.²²⁷ “Ea este – se scria – foarte bine inițiată în politica Statului român. Ea știe tot ce se petrece în culisele Palatului Regal”; cunoștea toate intrigile contra lui Carol; îi știa pe toți adversarii lui; și, de aceea, ea l-a salvat. “Dânsa știa că regele este prea slab pentru a învinge pe adversarii și vrăjmașii lui. Lui Carol îi lipsește curajul și caracterul. Care este un motiv suficient ca vrăjmașii lui Carol să iasă învingători? *Patriotismul Magdei [Lupescu] către România, și caracterul ei de oțel pentru adevăr și dreptate* [subl.n] n-au putut admite așa ceva. Dacă, Carol este într-adevăr un caracter slab, atunci trebuie să fie întărit. Amorul ei pentru Carol, împreună cu caracterul ei oțelit, îl vor întări pe Carol” Urma o redare melodramatică a exilului prințului Carol, pentru că nu vroise să renunțe la Elena Lupescu; adversarii săi erau desemnați sub formulele “Clica regală” sau “Regina împreună cu clica ei”; au urmat clipe de dramatism conflicte, răutăți și intrigi, bucurie și spaimă. “Poporul întreg o admira” pe Elena Lupescu, care s-a dovedit a-i fi superioară lui Carol “în caracter și inteligență”. Ea

²²⁶ Idem, f. 3-4.

²²⁷ “Der Tag” / 9 octombrie 1933.

s-a opus renunțării la Tron “fiindcă era prea mare patrioată și iubea prea mult pe Carol. Scopul și dorința ei erau ca, iubitul ei să se înalțe cât mai sus prin amorul lor”. Când ofițerii l-au chemat pe Carol la Tron, Elena Lupescu l-a îndemnat să accepte, pentru că “Patria noastră se află într-o situație foarte critică.[...] Magda încerca să-i insuflă lui Carol *sentimente patriotice* [subl.n.] O femeie evreică a luptat pentru Tronul Patriei ei. Dorința ei era ca iubitul ei să domnească peste această *țară pe care o adoră ca atâta sfințenie* [subl.n.]” După Restaurație, Elena Lupescu a refuzat să se întoarcă în România, deși Carol o chema repetat; a acceptat numai după ce acesta a anunțat că părăsește Tronul; “Magda știa cât de fericit se simte Poporul în prezența lui Carol și cu domnia lui. Întreaga Țară a înviat, comerțul își reia activitatea, creditul în străinătate s-a întărit. În caz că renunța Carol la Tron, Țara urma să fie expusă la pieire. De aceea, Magda s-a întors în Țară.” Ajunsă în România, a devenit “puterea din spatele Tronului”, deși nu alergase după putere. S-a ajuns ca, în România, toți să tremure în fața ei. “Poporul știe prea bine că regele trăiește cu iubita sa evreică, dar nimeni nu îndrăznește să pronunțe o vorbă.” La imaginea de deplină moralitate a Elenei Lupescu se adăuga și faptul că a infirmat teama românilor că va umple Guvernul cu rudele sale: “Ea n-a permis rudelor să se apropie de ea, decât numai în ocaziile amicale, de curtenie. *Nici familia ei proprie nu are privilegii deosebite* [subl. n] [...] Un singur lucru a făcut Magda. Când se întâmpla un pogrom asupra populației israelite, ori se pregătea, Magda intervenea la rege, pentru a fi înăbușit [...], pentru care evreii romani îi sunt recunoscători.” Finalul era apoteotic: Elena Lupescu “posedă întreaga politică mondială pe vârful degetelor ei. Ea cunoaște pe toți bărbații politici din Europa, toți o admiră și toți tremură înaintea ei.”²²⁸ Erau multe exagerări și minciuni sfruntate. Dar, trebuie constatat, totuși, că acțiunile cuplului Carol – Elena Lupescu

²²⁶ Idem, f. 3-4.

²²⁷ “Der Tag” / 9 octombrie 1933.

²²⁸ Idem, articol foileton, în numerele din 9, 10, 11 octombrie 1935; ziarul apărea în limba idiș.

s-au dovedit a fi foarte iscusite, deși malefice, manevrând cu succes lumea politică românească timp de zece ani.

Lăsând impresia că a fost înfrântă, totuși, Camarila a ieșit învingătoare din confruntarea cu Nicolae Titulescu din ianuarie 1934. S-a primenit cu nume noi, oameni și mai docili față de Elena Lupescu decât cei care au fost îndepărtați; în plus se oferise și opiniei publice o satisfacție. Alte victorii au fost obținute, în același an, împotriva militarilor care voiseră să-l “salveze” pe Carol de sub dominația Camarilei. Iar Guvernul Tătărescu se arăta tot mai ascultător. Vocile ostile din Opoziție se auzeau tot mai slab.

În aceste condiții, în primăvara lui 1936 s-a reanimat disputa pe tema vinovățiilor în asasinarea lui I.G. Duca și a rolului, în acest context, a unora dintre membrii Camarilei. Pe 2 aprilie 1936, deputatul Costel Tătăranu (PNL) reluse, în Camera Deputaților, problema asasinatului din decembrie 1933. În discuție s-a antrenat și deputatul Radu Polizu Micșunești, insistând pe existența unor autori morali, care nu fuseseră încă identificați și pedepsiți. Într-o notă a Siguranței, din 6 aprilie 1936, se atrăgea atenția că “noua dezbatere ar reedita laturile intime ale procesului”, cu răsfrângeri asupra lui Puiu Dumitrescu (pe atunci mâna dreaptă a regelui și al doilea om ca importanță al Camarilei); despre acesta, în 1934 se vorbise că “a lucrat după directivele Suveranului, pentru ca I.G. Duca să dispară”. Agentul autor al notei informative din 6 aprilie se prefăcea că nu crede în versiunea respectivă, însă o amintea ca să prevină o eventuală evoluție negativă: “Reamintesc acest element, nu pentru neseriozitatea și absurditatea lui, ci pentru aceea că, azi, domnul Puiu Dumitrescu ar putea aluneca pe panta pe care au apucat-o Stelescu și Beza [cei care l-au părăsit pe Corneliu Zelea Codreanu și, apoi, l-au dezavuat public] din răzbunare, poate și cumpărat. Politicienilor noștri, în genere, nu li se poate acorda nici o încredere [...] sunt capabili de orice. Iar când în joc este existența lor ca bandă politică, nu au nici un fel de limite [...], chiar și fața de Suveran.” Apoi, scria agentul, “O reeditare a laturilor și mai intime ale procesului asasinilor lui I.G. Duca ar mai însemna și un indirect atac în contra d-nei Lupescu, prin aceea că, Corneliu Zelea Codreanu – azi faptul este

notoriu – după comiterea crimei și urmărirea sa, a fost adăpostit în casa publicistului Codin Cernăianu, a cărei soție este vara d-nei Lupescu.”²²⁹

În epocă, suspiciuni asupra poziției reale a regelui și Elenei Lupescu în cazul asasinării lui I.G. Duca erau semnalate din mai multe părți. Chiar informatorul regal, Ion Sân Giorgiu, într-o scrisoare către Carol al II-lea din 1934, o face. Produsese surpriză – scria emitentul – eliberarea unor lideri legionari doar după două luni de închisoare, deși erau socotiți părtași, cel puțin moral. Populația i-a socotit martiri; prestigiul lui Nae Ionescu, după eliberare, crescuse: iar profesorul Dragoș Protopopescu îi declarase lui Ion Sân Giorgiu: “Toți cei care am stat la Jilava știm că, dacă am avut un tratament omenos și dacă s-a făcut lumină și dreptate, aceasta se datorește M.S. Regelui [...] Se împrăștiase zvonul în București că am fost bătuți până la sânge și că voi ispăși cele scrise despre d-na Lupescu. Astăzi sunt convins de mărinimia unică a Suveranului. Nu pot decât să regret ceea ce am scris astă toamnă [în 1955] și recunosc că am făcut-o dintr-un exces de snobism literar. [...] Noi, gardiștii, suntem profund recunoscători regelui, că a supravegheat ca cercetările Justiției militare să se facă în cea mai strictă legalitate.”²³⁰ (La momentul respectiv, în martie 1934, nu toți cei considerați ca implicați în cazul I.G. Duca fuseseră eliberați; Nichifor Crainic rămăsese încă în arest, fapt pentru care protestau profesorii de la Facultatea de Teologie din Chișinău.²³¹)

²²⁹ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 12/1936, f.4-5. “Curentul” din 3 aprilie 1936 avea articolul *Chestia asasinării lui I.G. Duca în Parlament. Teza ascunderii lui Codreanu la ruda Elenei Lupescu și la Al. Gh. Savu, Dictatura Regală*, Edit. Politică, București, 1970, p.72. Ioan Scurtu, *Istoria romanilor în timpul.... op.cit.*, vol. III, p. 162; Dragoș Zamfirescu, *Legiunea Arhanghelului Mihail. De la mit la realitate*, Edit. Enciclopedică, București, 1997, p. 194-195.

²³⁰ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 19/1934, f.18.

²³¹ Idem, fond DGP, dosar 102/1933, f.124, 126. Arestările, după asasinarea lui I.G. Duca, au fost făcute cu avizul prealabil al lui Carol; acesta a avut unele șovăieli în ceea ce-l privește pe Nae Ionescu, cf. consemnărilor lui C. Argetoianu. – Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.526.

Elena Lupescu și Camarila nu au avut deloc o domnie liniștită asupra României. Au rezistat prin manevre foarte iscusite, preventive, stând mereu în alertă și încercând să cunoască din timp toate acțiunile proiectate împotriva lor.

Elena Lupescu era conștientă de marile adversități pe care le trezise în societatea românească, adversități care-i puneau în permanentă poziția în pericol. Cum știa că regele era influențabil și, ca urmare, nu putea să se bazeze doar pe el, iar diversele organisme ale Statului acționau în funcție de ordinele primite de la oameni pe care nu îi controla în întregime – și-a creat un serviciu propriu de informații, care avea menirea de a o ține la curent cu tot ce se pregătește, dar și menirea de a influența anumite medii.

Conducătorul Serviciului de informații al Elenei Lupescu era Ion Pitulescu, numit, în 1932, la conducerea Poștei chiar de Iuliu Maniu (în locul generalului Florescu, pe care-l considera prea apropiat de Camarilă). Amanta regelui avea, însă, și alte surse de informații, plasate chiar în interiorul unor organisme ale Statului. Într-o perioadă s-a folosit de Tilică Stăncescu, director al Siguranței, înlăturat din post în urma “ultimatumului” lui Titulescu din ianuarie 1934. (În momentul alungării sale, văzând că nu este sprijinit de Camarilă, Tilică Stăncescu amenința cu “dezvăluiri”.²³²) Pitulescu transmitea des rapoarte în Alea Vulpache, mai ales cu privire la oamenii politici. La rândul său, era urmărit de Siguranță; în interiorul acesteia fiind și adepți ai partidelor politice, uneori conținutul rapoartelor lui Pitulescu era dat și unor adversari ai Camarilei, precum Gheorghe Brătianu. Grigore Filipescu, adversar declarat al Elenei Lupescu, în calitate sa de președinte al Societății de Telefoane, a organizat și el un serviciu de informații, bazat pe interceptarea convorbirilor teleferice dintre Palatul Regal și vila din Alea Vulpache, ca și convorbirile unor oameni politici.²³³

²³² ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 6/1935, f.46.

²³³ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., vol. III, p.189. Ion Pitulescu făcea parte din Marea Loja Națională de Rit Scoțian, condusă de Jean Pangal, încă din 1919. O Prezentare a Serviciului secret condus de Pitulescu și în materialul privind Masoneria, înaintat lui Ion Antonescu la 12 septembrie 1940. – ANIC, fond DGP, dosar 29/1927, f.159-198.

Astfel, declanșarea unui scandal în jurul informațiilor obținute ilegal putea avea efecte majore și de necontrolat. Mulți nu l-ar fi dorit. Totuși, la sfârșitul lui 1934 și prima parte a lui 1935, el a avut loc.

1 decembrie 1934 era datată o sinteză, făcută la Siguranță, a trei rapoarte ale lui Pitulescu (în colaborare cu Cernăianu, rudă a Elenei Lupescu). Rapoartele erau recente: 22, 23, 24 noiembrie 1934 începeau cu formula “înaltă doamnă” și se terminau cu “Trăiască Lupeasca. Trăiască România Mare”. Sinteza făcută la Siguranță cuprindea atât pasagii masive din rapoartele respective, cât și comentarii asupra lor²³⁴: “În București există un Birou de informații, sub direcțiunea d-lui Pitulescu, director general al PTT-ului, care informează la diferite epoci pe d-na Lupescu despre tot ceea ce se petrece în Țară. În zilele de 22, 23, 24 noiembrie 1934, dl. Pitulescu în unire cu dl. Cernăianu, au redactat un raport informativ din care redăm spicuri și pasagii: 1. Partea întâi a acestui raport cuprinde impresiile culese din opinia publică relativ la d-na Lupescu, în legătură cu puterea pe care d-na o exercită în conglomeratul conducerii de Stat, prin influența pe care o are asupra M.S. Regelui cât și «persoanele care luptă pentru înlăturarea d-sale din viața regelui și a Țării». Iată câteva pasagii în sensul celor de mai sus: a) «În popor s-a înrădăcimat [ideea] că M.S. Regele are intențiunea francă de a se despărți de dv., dară nu poate realiza acest lucru pe cale directă, din cauza amenințărilor ce dv. exercitați asupra Maiestății Sale, bazate pe actele trecutului care n-ar conveni Suveranului să fie cunoscute, fiindcă atunci s-ar periclita existența Tronului său.

Totuși, se spune de către opinia publică, că Maiestatea Sa va ajunge la realizarea acestui fapt pe cale indirectă, prin intențiunea ce are de a vă arunca în brațele locot[enentului] col[onel] adjutant Urdăreanu. Asupra acestui punct, opinia publică vine cu date și spune că dv. l-ați vizitat pe acest ofițer acasă și că legătura dv. cu acest ofițer ar avea ca rezultat o căsătorie, pe care Suveranul o încurajează și o dorește.»

²³⁴ Idem, dosar 3/1934, f.26-37.

b) «În afară de acest fapt, pentru distrugerea legăturii dintre dv. și Majestatea Sa lucrează asiduu dușmanii dv. Redăm mai jos activitatea lor [...]

Dl. N. Titulescu se dovedește din zi în zi că devine un element tot mai periculos Majestații Sale după cum vom arăta în altă parte a raportului nostru și d-sa continuă să constituie și pentru dv. dușmanul de moarte. Pe o cale surdă și prin mijloace subtile lucrează la distrugerea dv. atât în Țară, cât și în străinătate. În Țară încurajează în mod direct și indirect pe acei cari conduc campanii contra dv. întreține spiritul clevetitor și prin oamenii devotați d-sale, pe care căutăm să-i descoperim, lansează știrile defăimătoare la adresa dv. Prin biroul de informații din Țară, care e sub directa conducere a d-lui Savel Rădulescu, cât și prin intermediul altor birouri de informații despre care ne vom ocupa în altă parte a raportului, spionează orice acțiune a dv., iar prin Intelligence Service of Roumania, controlează toate legăturile dv. cu străinătatea. În ceea ce privește relațiile intime între dv. și Majestatea Sa, ele sunt făcute cunoscut de către însuși mareșalul Palatului, așa după cum s-a putut constata din filajul telefonic făcut. În străinătate, dl. Titulescu finanțează toate știrile ce par în legătură cu dv. Avem indicațiuni precise de la persoane cari sunt în legătură cu d-sa și dl. Puiu Dumitrescu, că apariția romanului despre care a vorbit ziarul "Daily Mail", [...] va fi suvenționată de dl. Titulescu, în care scop, d-sa a și luat contactul cu scriitorul Maurice Levis și cu dl. Barbu Ionescu și Puiu Dumitrescu. În plus de cele de mai sus arătate, vă mai aducem la cunoștință, înaltă doamnă, că atât din convorbirile telefonice pe care dl. Titulescu le are, atât din străinătate, cât și din Țară cu Majestatea Sa Regele, cât și din informațiunile culese de noi, reese că ori de câte ori d-sa ia contact cu Majestatea Sa Regele, nu pierde din vedere de a-i atrage atențiunea asupra dezastruoaselor consecințe ce ar constitui pentru Majestatea Sa continuarea legăturilor cu dv.»

c) «Dl. Iuliu Maniu continuă și d-sa, ca și dl. Titulescu, să constituie unul dintre cei mai înverșunați dușmani ai dv. Activitatea sa se limitează, însă, numai în Țară. Ca și dl. Titulescu, își are

constituit un birou de informații, din care fac parte – în mod absolut secret – mai mulți ziariști, dintre care dăm numele lui Fermo de la “Universul”, cât și câțiva devotați puși în legătură cu Comandamentul Gărzilor Maniate din București, doamna Tempea și cu secretarul său particular Petrușca, care stă în mod continuu în București în vederea acestui scop. Atât din filajul telefonic, cât și din informațiunile culese din filajul scrisorilor – din care am înaintat copii fotografice – rezultă că d-sa se interesează în modul cel mai amănunțit despre tot ceea ce faceți. Pentru exemplificare, vă relatăm o convorbire telefonică între d-sa și dl. Madgearu avută în ziua de 23 noiembrie 1934: [...] Din activitatea sa rezultă că încearcă, atât personal, cât și prin persoane înregimentate în Gărzile Maniste, să revolte spiritele contra dv., pregătind astfel drumul spre un atentat, pe care d-sa dorește ca Poporul să-l săvârșească asupra dv.»

d) «Dl. Trancu-Iași a încetat deocamdată activitatea pusă în comun cu dr-ul Gerota, dr. Gomoiu și general Rădescu; prin sistemul manifestelor incendiare, nu încetează totuși activitatea sa contra dv.

A fost adoptat un alt mijloc de defăimare. La întrunirile partidului [Partidul Poporului], la ședințele Comitetului Capitalei, în familii, la Academia de Înalte Studii, unde își are catedra, în mijlocul prietenilor și al cunoscuților, nu pierde ocazia de a face aluzii la “Domnița, Duduia sau femeia nefastă”. În d-sa clocotește în surdină dușmănia ce v-o poartă de atâta timp și contribuie la dezvoltarea spiritului de atentat contra vieții dv.

Generalul N. Rădescu pe lângă faptul ca e dușmanul neîmpăcat al Majestății Sale Regelui, continuă să constituie și pentru dv. un adversar gata oricând să-și pună viața în joc pentru a vă înlătura, ajungând chiar până la atentat. La întrunirea averescană de la Iași din 6 noiembrie 1934, v-a atacat sub titlul de „femeia galantă” care influențează pe conducătorul ce irosește o moștenire atât de frumoasă, lăsată de marele rege Ferdinand, iar în ședința Comitetului intim al Partidului Poporului din 13 noiembrie a.c, a propus mareșalului Averescu, ca să se prezinte Majestății Sale Regelui și să ceară categoric ca să se despartă de dv.

«Dl. Grigore Filipescu și Virgil Madgearu au devenit dușmanii dv., prin dl. Iuliu Maniu, și constituie noi pivoți puternici pe cari acesta se sprijină în Țară pentru distrugerea dv. În ceeace-l privește, însă, pe dl. Grigore Filipescu, d-sa se deosebește de ceilalți dușmani ai dv. prin felul de luptă deschisă ce o duce în toate ocaziunile. D-sa a instituit la Palatul Telefoanelor un serviciu de filaj cu ajutorul căruia urmărește orice activitate a dv. și a Majestății Sale, activitate ce o comunică imediat d-lui Iuliu Maniu și d-lui Titulescu. E un dușman periculos, care poate fi însă contracarat, datorită luptei deschise ce o practică.»

«Dl. Nae Ionescu, sosit abia de câteva zile în Țară din călătoria întreprinsă în Germania și Elveția, și-a reluat relațiile cu Garda de Fier și în special cu acei fruntași cari au manifestat întotdeauna sentimentele lor de antipatie pentru dv. Din filajul telefonic, cât și din informațiunile culese rezultă că d-sa caută să contracareze apropierea pe care ați reușit s-o faceți cu unele căpetenii ale gardiștilor, împingând acest lucru până la nașterea ideii de a suprima acele căpetenii care mențin încă contactul cu dv. în mod direct sau indirect. Se observă la dl. Nae Ionescu o vie tendință de a se apropia de M.S. Regele. Sub acest raport, ziaristul Alexandru Nestor, unui dintre intimii colaboratori ai ziarului “Cuvântul” și al d-lui Nae Ionescu, spune categoric că această apropiere se va efectua prin ajutorul dat chiar de M.S. Regina Maria și de prințul Nicolae. Suntem deasemenea informați că odată cu vizita în străinătate, dânsul a căutat să ia contact cu dl. Puiu Dumitrescu, punând la cale editarea unei broșuri în Țară, care să trateze felul dv. de viață, atât anterior cunoașterii prințului [Carol] cât și după aceia și dl. Nae Ionescu continua să constituie pentru dv. dușmanul care conlucrează la opera de asasinat ce se pregătește în Țara contra dv.»

g) «Dl. Jean Zaharoff, cu toate că și-a atenuat manifestările de antipatie ce vă poartă, rezultă totuși, dintr-o convorbire telefonică ce a avut cu ziaristul Maurice Lewis, că d-sa ar fi pe punctul de a preda ziarului “Peuple” materialul strâns încă de acum un an, în unire cu dl. Gheorghe Lunculescu și Fermo, relativ la viața dv. anterioară, cât și la legăturile actuale cu M.S. Regele.»

h) «Dl. Eugen Cristescu, deși plecat de la Siguranța Generală în urma energiceii dv. intervențiuni, continuă să constituie unul din elementele periculoase. Din filajul telefonic, cât și din supravegherea ce executăm asupra activității sale, rezultă că își continuă opera de spionaj exercitată cât era la Siguranța Generală. Dânsul are o mulțime de legături cu diverși ziariști și foști informatori ai Siguranței, cari îi procură o serie de informațiuni; redăm numele lor. L. Calostian de la “Curentul”, Horia Cioran de la “Dimineața”, Soldan de la “Universul”. Deși a plecat de atâta vreme din Direcțiunea Generală a Siguranței, totuși prietenii și devotații pe care a știut să și-i formeze în Direcție îi sunt instrumente informative de mare valoare. Dl. Cristescu și-a realizat un adevărat birou de spionaj relativ la viața dv. și la M.S. Regele, în favorul Partidului Național Țărănesc cu care ține cea mai mare legătură prin dl. Armand Călinescu, cum și în favoarea d-lui Titulescu, în speranța ca prin acești dușmani ai dv. și prin Partidul Național Țărănesc, va putea să revie la postul avut la Siguranța... Suntem deasemenea informați că d-sa caută ca prin dl. Titulescu să schimbe părerea M.S. Regelui că ar fi lucrat vreodată împotriva Majestății Sale. În acest scop strânge tot felul de date cu privire la dv., care sunt făcute cunoscut Majestății Sale Regelui prin dl. Titulescu. În afară de persoanele mai sus arătate, în popor mai există și alții cari întrețin acest spirit de dușmănie contra dv. Ceea ce trebuie luat în considerare este faptul că și anumite instituțiuni de Stat, cât și câteva asociațiuni luptă pentru înlăturare dv. din viața regelui și a Țării.

Astfel, Siguranța Generală a Statului se ocupă îndcosebi cu strângerea tuturor informațiunilor privitoare la felul dv. de comportare, informațiuni cari sunt aduse la cunoștința M.S. Regelui prin rapoarte săptămânale, dici e cazul să vă aducem la cunoștință, Înaltă Doamnă, că ați fost înșelată prin felul cum a fost schimbată conducerea Direcțiunii Generale a Poliției. Dl. Stăncescu, actualul director general al acestei instituții, e departe de a fi omul cerințelor și al obligațiunilor ce incumbă de către această instituțiune. În afară de aceasta, d-sa nu va putea niciodată să vă fie unul din devotații dv. la

această instituție. În plus, nici până astăzi Siguranța Generală n-a fost curățită de pigmeii național-țărăniști. Vă aducem la cunoștință că, deși dl. Vintilă Ionescu, inspector general, continuă să fie aceleși polițist abil, foarte necesar siguranței generale, totuși în sufletul acestuia n-a pierit încă sentimentul ce-l are pentru național-țărăniști.

“Cultul Patriei”, care de la venirea Partidului Național Liberal la Putere, își încetase aproape orice activitate de defăimare contra dv. prin generalii Dragu, Rădescu, Diaconescu etc., caută în surdină să renască spiritul de dușmănie contra dv. Suntem informați că imediat după sărbători vor întreprinde un turneu în Țară, având ca scop să facă propagandă politică, însă scopul adevărat este ațâțarea maselor contra dv.

Uniunea Ofițerilor de Rezervă, condusă de dr-ul Gomoiu, acel devotat excelent al principesci-mamă Elena, se agită din nou, în mod surd până în prezent. Avem informațiuni precise că la dl dr. Gomoiu acasă, au loc ședințe la care participă mai rar și dr-ul Gerota și în mod constant d-nii dr. Bobancu, dr. Paulian, avocat Costăchel Sturza, locot[enent] colonel Băgulescu, col[onel] Radulescu și alții, care discută asupra planului de înlăturare a dv. Tot în casa dr-ului Gomoiu, se întocmesc diferite rapoarte informative relativ la starea de lucruri dintre dv. și M.S. Regele, care sunt trimise principesei mamă Elena, prin intermediul Legației italiene și a [celeii] engleze.

Asociația “Dreptul Mamei”, de sub conducerea d-nei Beiu-Palade, se limitează în prezent la o activitate de control asupra tuturor acțiunilor dv. În Capitală, d-na Beiu-Palade și-a încetat, însă, aproape orice campanie. În schimb, în provincie lucrurile stau altfel. În unire cu dl. Iuliu Maniu, această asociație desfășoară în special în Ardeal și Banat o campanie de defăimare a dv. Ținem să arătăm prin prezentul raport, lăudabila comportare față de dv. a d-lui prefect al Politiei Capitalei Gabriel Marinescu, care v-a rămas până în prezent unul din acei devotați care se străduiește din răputeri să vă păzească viața ce vi-i periclitată de acești dușmani și să vă asigure înaltul rol ce-l aveți în viața Țării.»

2. În partea a doua a raportului său, dl. Pitulescu se ocupă de Guvern și de diferitele partide din Țară. Începând cu Guvernul, d-sa analizează situația în care se găsește actualul cabinet, cât și felul său de comportare față de M.S. Regele și de d-na Lupescu, spunând printre altele următoarele:

A «Guvernul Tătărescu, născut prin voința dv., după asasinarea acelui temut dușman al dv., I.G. Duca, are o comportare, mai ales în ultimul timp, stranie și care se depărtează de așteptările ce v-ați manifestat. În documentarea acestei afirmații, vă aducem la cunoștință că se observă că între partid și Guvernul Tătărescu continuă să existe un complet dezacord, născut din divergența de principii politice, cât și din cauza anumitor obligațiuni, pe care oricât s-ar strădui dl. Tătărescu să le realizeze față de dv. și M.S. Regele, nu-i va fi cu putință, problema vechii practici constituționale, pe care vechii liberali vor să o reîntroneze pentru așa zisul prestigiu al Partidului Liberal, constituie atât pentru dv., cât și pentru M.S. Regele, o armă periculoasă, care trebuiește înlăturată imediat.

În ceea ce privește comportarea personală a d-lui Tătărescu, d-sa a ajuns în faza “talerului cu două fețe”. Una spune și vă promite dv. și M.S. Regelui și alta e nevoit să facă. Nu se poate pune bază pe sinceritatea afirmațiunilor și obligațiunilor ce și le ia față de dv. și față de M.S. Regele. În ceea ce privește pe ceilalți domni miniștri, din informațiunile ce le avem putem afirma că în afară de activitatea d-lui ministru Franasovici, nici unul dintre d-lor nu exprimă sinceritate față de dv. Până când și dl. Inculeț, în care dv. v-ați pus toată încrederea, se comportă într-o situație falsă. Deși are posibilități ca să vă informeze asupra tuturor uneltirilor și clevetirilor ce se fac pe socoteala dv., n-o face, d-sa rămâne mai departe devotat M.S. Regelui, purtând însă în suflet aceeași dorința a majorității membrilor Guvernului de a vă înlătura din viața regelui și a Țării.

Cel care întreține, însă, spiritul actualei comportări a Guvernului față de dv. este tot DUȘMANUL DE MOARTE AL DV. TITULESCU. Cu toata străduirea d-lui Franasovici de a-l înlătura pe acest om din viața politică, a Țării și a Partidului Liberal, totuși el

rămâne tare pe poziția politică, dat fiind preponderența politică externă pe care și-a câștigat-o prin concursul Franței, pe care o servește mai mult decât pe Țara sa, numai ca să se poată menține pe această poziție politică. M.S. Regele este convins că acest om a devenit un PERICOL PENTRU MAESTATEA SA, și deci se străduiește să diminueze ceva din puterea acestui om; totul este zadarnic, fiindcă forța politică din Țara Românească este prizoniera d-lui Titulescu.»

b) «Partidul Poporului, din punct de vedere politic, constituie pentru dv. și pentru M.S. Regele același dușman din trecut. Acest partid încearcă să realizeze criteriile politice preconizate de mareșalul Averescu, printr-o apropiată mișcare violentă care să aducă instaurarea unui regim dictatorial. Partidul Poporului nu prezintă un pericol prin numărul său de membri, ci prin ideile revoluționare propagate în popor contra dv. și M.S. Regelui. Trebuie pășit imediat la O APROPIERE A MAREȘALULUI AVERESGU atât din partea dv., cât și din partea M.S. Regelui, avându-se în vedere faptul principal că acest partid constituie un dușman neîmpăcat al d-lui Titulescu *pe care-l veți putea înlătura din calea dv.* mult mai ușor prin acest partid. Vă facem cunoscut că Partidul Poporului dezlanțuie în Țară o campanie aparte contra d-lui Titulescu. Toate organizațiile au ordin special de a depopulariza pe acest om devenit aproape idolul poporului. Un Guvern mareșal Averescu, după ce s-ar înfăptui o apropiere față de dv., ar fi oportun timpurilor și ar constitui pentru dv., O NOUĂ GARANȚIE PENTRU VIITOR; bineînțeles că trebuie avut în vedere [la realizarea] acestei apropieri, depărtarea d-lui Trancu-Iași și a generalului Rădescu, lucru ce nu ar fi greu de înfăptuit, din cauza dușmăniei ce există între acești doi și dl. V. Papacostea, pe tema întâietății încrederii mareșalului Averescu.»

c) «Partidul Național Țărănesc continuă și astăzi să fie divizat în aceleași trei grupe distincte, datorită constituționalismului d-lui Maniu, ideilor de Stat țărănesc al d-lui Mihalache, cât și a sentimentelor preconizate pentru Coroană de grupul Vaida. Vă aducem la cunoștință, înaltă doamnă, că dintre devotații grupului

Vaida, nu mai puteți conta decât numai pe d-nii Mirto, Potarcă și Gusti. În ceea-ce-l privește pe dl Vaida, e gata oricând sa se alăture dușmanilor cari vă vor pieirea. Divergența cea mai mare din Partidul Național Țărănesc o formează problema Skoda, care în ultimul moment a creat disensiuni grave. Din acest punct de vedere, se observă că dl. Iuliu Maniu vrea să dea acesteia interpretări care să lovească în dv. și în special în Familia Regală. A reușit până în prezent să nască în popor credința, mai ales în Ardeal și Banat, că afacerea Skoda este o înscenare regală, prin sugestia dv., cu intențiunea de a compromite persoana d-lui Iuliu Maniu și apoi a Partidului Național Țărănesc, care a devenit un dușman al dv., cât și un adversar al sistemului de practică constituțională al M.S. Regelui.

Dl. Iuliu Maniu se străduiește ca să impună acest criteriu întregului Partid Național Țărănesc, deși deocamdată pare irealizabil acest fapt datorită rezervei d-lui Vaida, care-și ia responsabilitatea afacerii Skoda numai în ceea ce privește guvernarea sa, cât și atitudinii d-lui Mihalache, care nu poate accepta să târască partidul într-un conflict cu Coroana pe această temă; totuși, până la sfârșit, dl Iuliu Maniu va ieși învingător datorită faptului că autoritatea de președinte a d-lui Mihalache a devenit aproape inexistentă, dat fiind faptul că alături de dl. Maniu stau majoritatea fruntașilor partidului în cap cu dl. Virgil Madgearu și avându-se mai ales în vedere că lupta preconizată de dl. Maniu este o luptă ce se dă contra dv., fapt ce este îmbrățișat de întreg Partidul Național Țărănesc. Vă aducem la cunoștință că atacul d-lui Maniu contra dv. și M.S. Regele, în chestiunea Skoda, își va avea debutul în actuala sesiune parlamentară, cu ocazia discuțiunilor la Mesaj și a afacerii Skoda. Asupra acestei chestiuni facem investigațiuni printre oamenii de încredere ai d-lui Maniu și Mihalache, pentru a stabili punctele principale ale atacului ce va avea loc în Parlament. Trecând peste această parte care frământa în mod serios Partidul Național Țărănesc, vă mai aducem la cunoștință că se fac pregătiri mari pentru răsturnarea Guvernului Tătărescu. Biroul de informații al partidului condus de dl. Armand Călinescu are una din cele mai rodnice activități. Nu există

departament, instituțiune de Stat sau om politic în jurul căruia să nu se facă cele mai subtile informațiuni. Toate aceste informațiuni, întocmite în rapoarte săptămânale, sunt discutate de către conducerea partidului și, în același timp, ele sunt comunicate d-lor Titulescu și Maniu. Relativ la legăturile dintre Partidul Național Țărănesc și dl. Titulescu, vă facem cunoscut că ele sunt atât de înaintate, încât ne dau dreptul să afirmăm că DUȘMANUL DE MOARTE AL DV., face parte integrantă din Partidul Național Țărănesc. Acest partid constituie în adevăr un pivot politic intern al d-lui Titulescu, care face uz de el, în toate mașinațiunile sale politice din Țară. Datorită acestui fapt, Partidul Național Țărănesc devine din zi în zi un pericol pentru dv. și pentru sistemul de conducere al M.S. Regelui. În ceea ce privește grupările și partidele politice, putem afirma că deși nu-și manifestă o atitudine fățișă în legătura cu activitatea dv., totuși în surdină ele sunt în contra dv. în special Partidul Conservator de sub președinția d-lui Filipescu, s-a aliat completamente tezei susținută de dl. Iuliu Maniu și vă putem aduce la cunoștință că această grupare devine din zi în zi tot mai primejdioasă pentru dv. L.A.N.C, prin șeful ei dl. Cuza, continuă să rămână pe vechiul plan.»

d) «Blocul Cetățenesc, de sub conducerea d-lui Grigore Forțu, datărită măsurilor excepționale ce le avem astăzi și în special energicelor măsuri luate de dl colonel Gabriel Marinescu, și-a încetat activitatea. Micile excepțiuni se fac la reuniunile familiare în casele membrilor acestei grupări și care sunt inofensive. Faptul principal, însă, care se produce în ziua de azi îl constituie mișcarea surdă, însă eficăce, din rândul Gărzii de Fier, care cu toată apropierea ce ați reușit a o realiza pe lângă Corneliu Codreanu, vă putem aduce la cunoștință că Moța și preotul Dumitrescu, cum și Voicu, luptă pentru a renaște în mijlocul Gărzii de Fier acel spirit de dușmănie contra dv. La acest fapt contribuie foarte mult două cauze: 1. Dl. Codreanu, în dorința sa de a-și reface Garda de Fier, caută an pedestal politic și se pare că este pe punctul de a-l găsi în Partidul Poporului sau în cel Agrar. 2. Dl. Mihail Stelescu caută recucerirea terenului pierdut și, în acest scop, sădește în rândurile gardiștilor ideea că depărtarea sa de

Corneliu Codreanu s-a realizat numai datorită mașinațiunile dv. care ați avut tot interesul să destrămați această formațiune naționalistă din Țară. Datorită acestor lucruri, studențimea a început să se agite din nou contra dv., spiritele lor clocotesc și ele sunt cultivate de dușmanii dv. Titulescu, Maniu, Trancu-lași și alții. În plus, vă aducem la cunoștință ca I.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea contribuie și I.P.S.S. la menținerea și cultivarea acestui spirit de dușmănie contra dv.

Asupra problemei Gărzii de Fier vă vom înainta un raport amănunțit.»

Ultima parte a raportului conține relatări cu privire la comportarea presei române față de d-na Lupescu, relevându-se faptul că în sânul gazetarilor domnește un spirit naționalist și de adâncă repulsiune contra d-nei Elena Lupescu și că în general comportarea aproape a tuturor ziarelor din Țară, nu constituie adevăratul puls din cauza măsurilor excepționale ce s-au luat prin Cenzură și starea de asediu. Se relatează că ziarele “Cuvântul”, “Calendarul” și “Dacia”, strâng material senzational asupra vieții d-nei Lupescu, care va fi publicat după ridicarea cenzurei și a măsurilor excepționale.

Rapoartele Pitulescu erau o oglindă veridică a ostilităților multiple la adresa Elenei Lupescu și a Camarilei. Cei menționați ca dușmani ai amantei regale nu s-au grăbit să nege constatările rapoartelor, ci au condamnat existența unui organism paralel cu cele ale Statului, ilegal, de informații în slujba unei persoane.

Se anunțau atacuri multiple împotriva Camarilei, pe tema rapoartelor Pitulescu. Gheorghe Brătianu proiectase să citească în Camera Deputaților materialele care-i parveniseră, în februarie 1935; despre acest proiect, Ion Sân Giorgiu, membru al conducerii partidului georgist, îl informa pe rege într-o scrisoare din 20 februarie 1935. La Senat, tema urma să fie tratată de Grigore Filipescu. Ion Sân Giorgiu aflase toate amănuntele loviturii ce se proiecta contra Camarilei: „Se va cere, cu acest prilej, din nou, îndepărtarea Dudaiei și destituirea directorului general al Poștelor.” Lui Carol i se sugera ca Pitulescu să fie pus să depună o reclamație la Parchetul Ilfov,

pentru cercetarea cazului. Astfel, când Gheorghe Brătianu va citi rapoartele în Camera Deputaților, Guvernul va putea să arate că însuși Pitulescu a cerut cercetarea. (Din felul cum prezenta Ion Sân Giorgiu cazul, rezultă că regele știa de existența serviciului de informații al Elenei Lupescu.) “Primul ministru – scria informatorul regal – trebuie să-și ia întreaga răspundere privitoare la chipul cum vor decurge ședințele Camerei și Senatului, și la felul cum vor fi înăbușiți în ridicol cei care vor îndrăzni să aducă din nou chestia Dudaiei în Parlament.”²³⁵

Gheorghe Brătianu începuse seria unor atacuri dure împotriva Elenei Lupescu în decembrie 1934. Pe 18 decembrie, ținuse un discurs în Camera Deputaților, cu ecou destul de puternic. Apropiatii, în mare parte, îl urmează. Astfel, la o întrunire din ianuarie 1935, a organizației georgiste din culoarea albastră din București, avocatul Slama avusese – conform relatării lui Ion San Giorgiu – “un discurs incendiar, prin care era atacată Dudaia, în termenii cei mai vehemenți și mai vulgari. Discursul acesta a provocat o manifestație ostilă Dudaiei și au fost glasuri care au strigat «Un glonț pentru Lupeasca».”²³⁶ Însă, nu toți fruntașii PNL georgist erau de acord cu campania începută de președintele partidului. Ion Sân Giorgiu, Constantin, C. Giurescu, Constantin Toma, Victor Papacostea au reușit, la sfârșitul lui ianuarie 1935, să-l față pe Gheorghe Brătianu să promită “că nu va mai ataca Dudaia” și că nu va mai ataca Monarhia. Dar, era “de-parte de a se potoli”.²³⁷

O posibilă intervenție în Parlament, pe tema rapoartelor Pitulescu, a agitat discuțiile la nivelul conducerii unor partide, a antrenat foarte mulți oameni politici. Toate sunt consemnate de Ion Sân Giorgiu în rapoartele sale către rege. Pe 23 ianuarie 1935, anunța poziția lui Grigore Iunian (fost ministru de Justiție în guvernele Maniu și G.G. Mironescu), care ridica problema autenticității și credea că

²³⁵ Idem. fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 6/1935, f.18-19.

²³⁶ Idem. f.5.

²³⁷ Idem. f.6-7.

tensiunea creată era rodul încercării unor politicieni și oameni de afaceri “de a pătrunde în cercul Duduiei, spre a folosi numai și de aparența unei protecții”. Iunian se pronunța împotriva campaniei proiectată de Gheorghe Brătianu, pe care o considera “un gest nepolitic și de-a dreptul jignitor pentru Coroană”.²³⁸

Problema autenticității rapoartelor Pitulescu și-a pus-o și conducerea Mișcării Legionare, într-o consfătuire din 3 februarie 1935. Generalul Cantacuzino-Grănicerul obținuse o copie a rapoartelor de la un general membru al Societății “Cultul Patriei”; se arăta convins că documentele sunt autentice. În nota Siguranței, se menționa că “S-a insistat [în timpul discuțiilor] asupra pasajului care privește Garda de Fier, și la un moment dat, Corneliu Codreanu, revoltat de faptul că se vorbește despre el și organizația sa [în rapoarte], a exclamat: «Va veni vremea când tot noi vom termina și cu această canalie de femeie»”.²³⁹

În proiectatul său demers, Gheorghe Brătianu se presupunea că se putea baza pe Alexandru Averescu și pe Iuliu Maniu. Însă, primul putea fi temperat, pentru că mai avea încă speranțe de guvernare, deși nu-i trecuse indignarea pentru eșecul din mai 1934 (când Carol l-a amăgit cu venirea la Guvern); al doilea era încorsetat, cel puțin în manifestările din Parlament, de interesele legate de o posibilă guvernare ale PNȚ.

Fiind acceptat în toate cercurile, Ion Sân Giorgiu putea relata pentru Carol toate frământările lumii politice pe tema Camarilei. La 23 ianuarie 1935 comenta poziția ambiguă a lui Alexandru Averescu: “Suspină după președinția Consiliului de Miniștri, înmormântată în mai anul trecut. Dacă i s-ar da răspunderea, el ar găsi formula pentru a renunța «în chip demn» (!) la atacurile sale contra Duduiei, ar «băga spaima» în Maniu și ar paraliza acțiunea lui Gheorghe Brătianu.”²⁴⁰ Cei doi – Averescu și Brătianu – au proiectat un manifest comun,

²³⁸ Idem, f.2.

²³⁹ Idem, fond DGP, dosar 252/1935, voi.11, f.66.

²⁴⁰ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 6/1935, f.4.

pentru a fi difuzat în străinătate. Deși Cenzura a intervenit, totuși, manifestul a fost răspândit în zeci de mii de exemplare, imprimate la Tipografia “Mișcarea”. Acțiunii i se alăturase și ziarul “Universul” și mai multe asociații patriotice: Cultul Patriei, Liga Antirevizionistă ș.a.²⁴¹

Manifestul era lansat în numele Frontului Constituțional, organizație pe care Averescu și Brătianu încercau să o pună pe picioare. Documentul reprezenta un avertisment pentru societatea românească, dar și o chemare în jurul celor doi inițiatori. Se adresa tuturor românilor. “În împrejurările grele de astăzi – se scria –, oamenii cu sentimentul și conștiința răspunderii au datoria de a spune Țărei adevărul întreg. În 1930, criza economică ce atinsese mai demult România s-a generalizat. Efectele ei s-au resimțit în ordinea politică. Toți găseau că acei care aveau puterea supremă în Țara noastră, erau lipsiți de pregătirea necesară [și-l voiau] pe moștenitor, pentru a i se încredința conducerea Regenței.

Când, în iunie, principele s-a întors în Țară, speranțele ce se îndreptau spre el au sporit până la entuziasm, și proclamarea sa direct și imediat ca rege a fost primită fără multă ezitare, îndreptându-se spre el nădejile și privirile tuturor. Toată lumea, aruncând un vâl asupra trecutului, a așteptat cu încredere viitorul. De atunci, cu trecerea vremii, o mare și generală dezamăgire a cuprins întreaga Țară. Nici criza economică nu a putut fi considerată o explicație suficientă, nici expediente la care s-a recurs, de azi pe mâine, n-au putut induce lumea în rătăcire. S-a căutat să se arunce răspunderea asupra partidelor politice, încercare ce s-a izbit de bunul simț al maselor largi ale Națiunii. E doar cunoscut că prin activitatea patriotică a partidelor de pe vremuri, cele două principate de sub suzeranitatea Sultanului, au putut să se unească sub Cuza Vodă, să devie sub Carol I România independentă și Regat, iar sub Ferdinand I România Mare.

În 1931, experiența unui Guvern de specialiști în afară de partide a dat greș. S-a revenit atunci la sistemul guvernărilor de partide, dar

241 Idem, f. 6.

s-a recurs la o altă manevră și mai perfidă. Acei care au reușit să ridice un zid între Coroană și Națiune și-au căutat reazim înlăuntrul partidelor, prin fărâmițarea lor. Desigur că, nici aceasta nu va reuși, dar s-a obținut un rezultat foarte dăunat ori s-au stricat caracterele în sferele înalte politice. Nu mai este nimic sfânt. Legături vechi și frumoase au fost destrămate prin ademenirile cele mai rușinoase, în mrejele cărora au căzut ariviștii și mai ales, oportuniștii. Devotament, amicitie, loialitate, au devenit vorbe goale căci nu prin ele se poate intra în favoarea puterii oculte, cari face și desface totul, de câțiva ani încoace, în această nenorocită Țară. Mulțumită acestei influențe nefaste, am văzut militari de valoare contestată, ajungând în disprețul legii la înalte demnități în Armată, pentru ca apoi să fie așezați pe banca acuzaților. Am văzut persoane fără nici o meserie, trecând în scurtă vreme de la marginile sărăciei la culmea bogăției, pe care o arată fără nici un pic de sfială lumii indignate.

Fiecare Guvern, datorându-și situația unui sprijin ocult, este nevoie, pentru a se menține, să tolereze, ba chiar să încurajeze abuzurile cele mai revoltătoare. Interesele naționale sunt primejduite. Românii nu mai sunt stăpâni în Țara lor. În afară, prestigiul Coroanei și al Țării este zdruncinat, România nu mai are în lume locul ce i se cuvine. Înlăuntru, încrederea a pierit. Economii nu s-au făcut, jaful și risipa sunt și astăzi nepedepsite. Finanțele publice sunt în pragul dezastrului. Bugetele sunt deficitare; datoriile vechi nu s-au acoperit și fiecare an adaugă altele noi, iar când producătorii sunt sleiți iar produsele lor n-au preț, li se vestesc noi biruri. Bani care se mai află în Țară se ascund, iar peste graniță valoarea oficială a leului nu mai înșală pe nimeni. În Armată, îngrijorarea e la marginea răbdării. Uniformele ofițerilor s-au înmulțit, dar ancheta asupra afacerii Skoda a arătat că ne lipsesc armamentul și munițiile. Din toate punctele de vedere, ne găsim mult mai rău, decât chiar în anii de după război, când totul era de refăcut.

SUNTEM HOTĂRĂȚI SĂ NU DEZARMĂM PÂNĂ NU VOM REDA ACESTEI NAȚIUNI UMILITE ȘI VÂNDUTE ÎNTREAGA CONȘTIINȚĂ A DREPTURILOR, A DEMNITĂȚII ȘI

A INDEPENDENȚEI EI, PÂNĂ NU VOM SMULGE DIN RĂDĂCINI BURUIENILE CARE ÎNĂBUSA SCAUNUL DOMNESC, ÎMPIEDICÂND RAPORTURILE NECESARE ÎNTRE COROANĂ ȘI ȚARĂ, NE LUAM ACEASTĂ SARCINĂ CU HOTĂRÂREA DE A DUCE LUPTA, CU ORICE JERTFĂ, PÂNĂ LA CAPAT. TOȚI BUNII ROMÂNI SĂ VIE ALĂTURI DE NOI. ÎMPREUNĂ CU PUTERI UNITE, SĂ ISPRĂVIM CU SITUAȚIA DE ASTAZI, UMILITOARE ȘI PERICULOASĂ”,²⁴²

Așa a fost deschis anul cel mai tensionat în lupta Camarilei pentru menținerea dominației ei asupra României – 1935. Până în acel moment se conturaseră cu claritate; interesele Camarilei și metodele ei de acțiune; compoziția Camarilei și relația ei cu Carol al II-lea; forțele care susțineau Camarila și cele adverse acesteia. Asupra acestui ultim plan trebuie insistat. La capitolul susținători ai Camarilei în afară de Carol, trebuiesc menționate diverse personalități politice, care s-au alăturat Elenei Lupescu din oportunism; din același motiv o făceau și unele partide, precum PNL; se adaugă o organizație cu largi ramificații și cu acțiuni mai mult bănuite decât dovedite – Masoneria. La capitolul adversari, este o înșiruire complexă – de la personalități din afara marilor partide, ca Forțu, Gerota, Gomoiu ș.a, la Liderul PNT, Iuliu Maniu; partide politice precum Partidul Poporului, PNL georgist, Mișcarea Legionară ș.a.

*

Un rol important în activitatea Camarilei l-a avut *Masoneria*. Pe anumite planuri, interesele celor două coincideau; iar o parte din membrii Camarilei erau și masoni.

Despre Masoneria română au fost mereu discursuri exagerate, de aceea, este greu de desprins adevărul de fabulație. Două erau motivele. În primul rând, caracterul ei de organizație secretă, fapt care ducea, din necunoaștere, la imagini neconforme cu adevărul,

²⁴² Idem, fond DGP, dosar 68/1938, f.21-23.

distosionate. În al doilea rând, tendința extremei drepte de a găsi un inamic al Statului român, pe care să-l arate populației și să-l poată învinui de toate relele din societatea românească, fără a se aștepta la un răspuns.

Faptul că mulți masoni erau evrei și că, aceștia conduceau pe plan internațional Francmasoneria, dădea un impuls acuzațiilor venite dinspre extrema dreaptă care îmbrățișau antisemitismul.

Francmasoneria, cu toate că erau evidente exagerările asupra puterii ei oculte, avea, totuși, o influență destul de mare asupra societății românești. De aceea, autoritățile centrale i-au urmărit activitatea, Siguranța alcătuind mai multe prezentări generale – în linii, mari obiective –, și înregistrând activitatea membrilor ei, activitate care se intersecta adesea cu aceea a anturajului principelui Carol, când se afla în exil, sau a Camarilei regale după 1930. O astfel de prezentare generală datează din 1927, și face deosebirea între partea vizibilă a organizației și cea ocultă, doar aceasta din urmă fiind considerată ca având potențial distructiv pentru Stat. (Propaga ideile revoluționare de extremă stângă, practica spionajul politic, militar, economic; susținea republicanismul, anticreștinismul, antinaționalismul etc.) În România, Masoneria recrutase foarte mulți politicieni, militari, polițiști; nu exista oraș în care să nu fie un nucleu. În 1927, dintre membrii viitoareii Camarile erau înregistrați ca masoni Elena Lupescu și vărul său Iancu Lupescu²⁴³, într-un document al Siguranței. În alt document al aceleiași instituții, din 14 decembrie 1929, se dau numele celor mai importante organizații masonice din România, recunoscute sau nu pe plan internațional. Peste tot apar și nume cunoscute în societatea românească. Cea mai importantă era Masoneria Națională. Cuprindea membrii din toate partidele politice și din elita societății: 12 foști miniștri, 40 deputați și 22 senatori (foști sau în funcție), profesori universitari și chiar membrii ai Academiei. Marele maestru ad-vitam, în acel moment, era colonelul Ulic, iar mare maestru era prințul Valentin Bibescu. Siguranța aprecia că

²⁴³ Idem, dosar 29/1927, f.78-142.

“Masoneria Națională Română este constituită din membri cu credință în Dumnezeu și cu iubirea Neamului românesc”. Însă, Masoneria clandestină era formată, în proporție de 95 la sută, din străini, însărcinați cu spionajul în toate domeniile. Ca dovada a puterii Masoneriei în România era dat faptul că, în timpul vizitei din 1928 a Marelui Comandor Suprem din Washington, căruia i s-a decernat Marele Cordon al Stelei României (prin decizia Regenței), la dejunul de la Capșa au participat trei miniștri în funcție; I.G. Duca, C. Argetoianu, dr. N. Lupu. Reîntors în SUA, oaspetele american a făcut propagandă favorabilă României în 1.200 ziare și s-a pronunțat pentru acordarea unui împrumut major Guvernului de la București.²⁴⁴ Imediat după Restaurație, Siguranța înregistra faptul că Marea Lojă Națională avea 3.000 membri, împărțiți în 53 loji. Printre personalități: G. Argetoianu, Octavian Goga, dr. C. Angelescu, Trancu-Iași, dr. N. Lupu, Al. Vaida-Voevod, P. Halippa, Pompiliu Ioanițescu, general Traian Moșoiu, prințul Valentin Bibescu, Ion Inculeț, Ștefan Nitză, Constantin Banu, N.R. Căpitănescu, Traian Bratu, Dem. Dobrescu, Doru Popovici, Eugen Tetianu, C. Zigre, Victor Cădere, N. Ottescu, dr. Gh. Banu, N. Muzicescu, Ion Simionescu (academician) – unii erau foști miniștri sau parlamentari, diplomați etc.; alții vor avea funcții deosebite în anii viitori. La capitolul parlamentari, într-o rubrică specială, mai erau adăugați: Zamfir Arbore, N.N. Alexandri, Ion Pangal (Suveran Mare Comandor, maestru al Masoneriei Române), Grigore Cazacliu, Eug. Mironescu, Alfons Horoveanu, Gh.I. Brătianu; iar la profesori universitarii I. Peretz, I. Arapu, Dan Bădărău, D. Berca, Partenie Setoni, C. Motaș, Gh. Cuza. Dintre magistrați erau menționați: St. Culianu, Cincinat Pavelescu ș.a. Mai erau militari precum generali Ruscescu, Pangratti, Burghel, Racovitză, colonei ca Zwiedenek și

²⁴⁴ Idem, f.3-4. Prințul Valentin Bibescu, în 1934, după ce a fost reales la conducerea Federației Internaționale Aeronautice, în cadrul unui Congres ținut în SUA, declara că este convins de faptul că a primit funcția pentru că este mason. – Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 11/1934, f.261.

Păiș. Mai mulți ziariști și oameni de litere ori diplomați: Victor Eftimiu, Iulian Peter (viitor primar general al Capitalei), Mihail Sadoveanu, Marcu Beza etc. O atenție deosebită era acordată lui Ion (Jean) Pangal, căruia i se făcea o fișă deosebită: doctor în drept, fost deputat și fost director al ziarului “La Roumanie” patronat de Take Ionescu; în 1918, la Paris, fusese secretar general al Consiliului Național Român. După 1919 a organizat, pe baze moderne, Masoneria romană. În plan politic va ajunge deputat PNL în 1927, iar din 1928 delegat tehnic al României la Liga Națiunilor. Președintele Franței îi acordase Legiunea de Onoare, ceea ce însemna și o recunoaștere pe plan internațional.²⁴⁵

În timpul domniei lui Carol al II-lea, mulți dintre membrii Masoneriei au ocupat funcții foarte înalte în Stat (Mihail Sadoveanu a ajuns președinte al Senatului, C. Argetoianu ministru, Vaida Voevod prim ministru etc.) și au avut posibilități sporite de a atrage noi membrii. În 1934, inginerul Codreanu, director la CFR, promitea că într-un an va aduce în Masonerie alți 100.000 de adepți.²⁴⁶

Pe ansamblu, Masoneria l-a susținut pe Carol al II-lea și a susținut Camarila regală. Unii masoni făceau parte din Camarilă, alții erau apropiați acesteia și-i influențau activitatea. În dese rânduri organizația, în ansamblul ei sau diverse personalități de frunte ale acesteia în nume propriu, și-au declarat fidelitatea față de rege. *Moțiunea* adoptată la Conventul al 53-lea al Marii Loji Naționale a României, din 2-3 decembrie 1933 (care a avut loc la Templul Masonic din București, strada Câmpineanu 45), cerea membrilor un jurământ: “Să ne legăm cu jurământ ca vom apăra principiile și alcătuirea Masoneriei, prin crearea unui zid de nepătruns în jurul M.S.

²⁴⁵ Idem, dosar 77/1930, f.260-264. Între fruntașii Masoneriei române nu erau mereu relații cordiale; Siguranța înregistra, în 1934, faptul că M. Sadoveanu este “unul dintre dușmanii de moarte ai d-lui Pangal”, – Idem, dosar /1934, f.226.

²⁴⁶ Idem, f.205-206. C. Argetoianu, fost ministru și viitor prim ministru, va fi delegat al Masoneriei române la Congresul Masonic de Rit Scoțian din Anglia, în 1937. - Idem, fond DGP, dosar 29/1927, f.157.

Regelui Carol al II-lea, Marele nostru protector, așa încât să poată în liniște lucra la propășirea Statului și Țării. Munți de energie și de putere să înălțăm pentru apărarea Patriei în hotarele ei, așa precum este ea alcătuită din toate naționalitățile și confesiunile trăind în harul armoniei. Să lăsăm să se reverse valuri de pilde întru bine, de ordine și de frăție peste întreaga Țară.” Semna Ioan Pangal.²⁴⁷ De asemenea, orice acuză de atitudine anticarlistă era repede contestată. Generalul Traian Moșoiu, mare maestru în gradul 33, membru al Supremului Consiliu, în august 1930 a dezmințit ferm zvonul conform căruia ar fi declarat, înainte de Restaurație, că o să-l împuște pe Carol dacă va veni în România; “M.S. Regele poate conta totdeauna pe credința și devotamentul meu neclintit” – afirma într-o scrisoare către Carol, transmisă prin Ioan Pangal.²⁴⁸

Ca o reacție la extinderea influenței Masoneriei, a apărut o Societate Anti-francmasonică, cu sediul în București și filiale în toate capitalele de județ. Și ea își declara fidelitatea față de rege și dorința de a-l apăra. Brigada Mobilă a Siguranței raporta, pe 31 iulie 1932, că membrii Societății sunt mai cu seamă ofițeri activi și pensionari, conducerea având-o “un înalt personaj clerical”. Printre lideri era menționat și colonelul Victor Precup, cel care avusese un rol atât de important în cadrul Restaurației. Societatea îl credea și pe Carol al II-lea francmason și dorea să-l scape; documentul Siguranței, însă infirma calitatea de membru al a regelui.²⁴⁹ Tot o înfirmare venea și din interiorul organizației: în iunie 1936, în timpul unei audiențe, Jean Pangal îi spunea lui Carol că regele Marii Britanii era francmason, că în Anglia, Franța, Spania francmasonii sunt la Putere; “I-am servit aceste chestiuni regelui – declara Pangal –, ca să-l fac să înțeleagă că este necesar să se facă și el mason, dar cum nu a răspuns nimic din ceea ce doream eu și toți masonii, voi comunica aceste lucruri în

²⁴⁷ Idem, fond Casa Regala, Carol al II-lea, dosar 39/1933, f.1.

²⁴⁸ Ibidem.

²⁴⁹ Idem, fond DGP, dosar 29/1927, f.5. În noiembrie 1929, la Viena, avusese loc și un congres internațional anti-francmasonic; din România nu participase nimeni.
– Idem, dosar 155/1929, f.1.

străinătate și vom găsi noi mijloacele să-l facem să știe de frica noastră.”²⁵⁰

Propunându-și să influențeze cât mai mult societatea românească, Masoneria a avut două ținte principale: Carol și Elena Lupescu. Când nu reușea să capteze bunăvoința celor doi, amenința cu apropierea de partidele politice care acționau împotriva Camarilei regale. Momentul de vârf al acestor presiuni a fost în 1934, când s-a încercat formarea chiar a unui Guvern controlat total de masoni.

În Guvernul prezidat de Nicolae Iorga (18 aprilie 1931 – 5 iunie 1932), Ioan (Jean) Pangal, șeful Masoneriei Naționale Române, a ocupat, de la 27 iunie 1931, postul de subsecretar de Stat onorific la Președinția Consiliului de Miniștri, având în subordine Direcția Presei și Informațiilor; iar din 23 decembrie 1931, va ocupa același post, de data aceasta creat pe lângă Ministerul de Externe. Pangal și-a putut astfel înființa un adevărat serviciu propriu de informații, condus de N.S. Petrescu²⁵¹, urmărind activitatea tuturor oamenilor politici, cărora le făcea fișe individuale; ziarele l-au numit *CEKA masonică a d-lui Pangal*, pentru că lucra după modelul sovietic. Tot presa anunța că Siguranța făcuse o descindere la sediul Subsecretariatului de Stat din strada Romană, fapt dezmințit de DGP.²⁵²

Pe tema serviciului de informații al lui Jean Pangal, la începutul lui februarie 1932 a avut loc și o interpelare în Camera Deputaților,

²⁵⁰ Idem, dosar 29/1927, f.76-77.

²⁵¹ Idem, dosar 19/1932, f.5.

²⁵² “Calendarul” și “Curentul” din 3 martie 1932. ANIC, fond DGP, dosar 29/1927, f.41-43. Totuși, într-un memoriu către Ion Antonescu, din septembrie 1940, descinderea este confirmată: “Această vie activitate determină pe dl. Victor Cădere, șeful Siguranței, și el mason dar neîndeajuns de îndoctrinat de Loje, să facă o descindere la sediul principal al CEKEI lui Pangal [...] ridicând trei cuferे cu fișe asupra ofițerilor, oamenilor politici și rapoarte informative. Peste câteva ore, se prezentau la Siguranță doi aghiotanți regali, cerând restituirea materialului confiscat, lucru executat pe loc. Cădere este demis din funcție, dar cum apucase să fotografieze câte ceva din actele confiscate, este îndepărtat din Țară și trimis în misiune la Varșovia. De la Cădere încolo, oricărui conducător al Siguranței i se va pune în vedere înainte de instalare, să nu se atingă de activitatea lui Pangal.

a lui V. Trifu. Și ziarele au criticat violent serviciul lui Pangal. “Cuvântul”, sub semnătura lui Nichifor Crainic, considera că serviciul este o “bațjocură”, “E cum ai pune un cap de bou prezident la Academia Română”.²⁵³ Pentru a arata că Pangal este sub protecția sa, regele a făcut o vizită demnitarului la Subsecretariatul de Stat condus de acesta²⁵⁴, gest fără precedent în raporturile Casei Regale cu organismele Statului. Dar, atacurile împotriva lui Pangal nu au încetat. În primăvara lui 1932, cele mai dure au venit din partea Gărzii de Fier, care considera Masoneria, și reprezentanții ei din Guvern, a sta la baza dizolvării ei; îi indica pe principalii masoni din cabinet. Constantin Argetoianu, ministru de Finanțe; Nicolae Ottescu, subsecretar de Stat la Ministerul de Interne; Jean Pangal, subsecretar de Stat pentru presă și informații. Iar studenții legionari i-au trimis lui Argetoianu o amenințare cu moartea: “Masonule, Fă-ți degrabă ceremoniile masonice de înmormântare, că în curând te voi scăpa de viață. [...] Spune celor de pe lumea cealaltă că România trebuie să trăiască. Ne vom întâlni. Un student.”²⁵⁵ Într-un memoriu către Ion Antonescu, din 12 septembrie 1940, se menționau legăturile foarte strânse între serviciul de informații al Masoneriei Române și serviciul de informații al Elenei Lupescu.²⁵⁶

Cum era cu neputință ca Siguranța să nu întâlnească mereu în drumul ei spionajul lui Pangal, și cum acest spionaj era în strânsă legătură cu Sovietele, la conducerea Siguranței se perindă om după om, la scurte intervale. În umbră, mereu însă în post, subdirectorul general dr. Bianu, rămâne. Dr. Bianu a adus în Țară pe d-na Lupescu, în 1930. În anul 1932, deputatul naționalist prof. univ. Cătuneanu, anunță în Parlament o interpellare pe chestiunea francmasoneriei, în legătură cu Serviciul de spionaj al lui Pangal. În seara zilei care preceda interpellarea, Cătuneanu este otrăvit și moare.” – ANIC, fond DGP, dosar 29/1927, f.178-179. Tot aici și mențiunea că toți aghiotanții regali erau masoni: Păiș, Preda Fundățeanu, Iacobici, Ilasievici, Swiedenek.

²⁵³ “Cuvântul” din 8 februarie 1932; “Calendarul” din 11 februarie 1932; ANIC, fond DGP, dosar 29/1927, f.22.

²⁵⁴ Idem, dosar 18/1932, f.1. În ședința Consiliului de Conducere al Marelui Loji Naționale din 9 noiembrie 1934 s-a discutat pe larg despre serviciul propriu de informații. – Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 11/1934, f.263.

²⁵⁵ Idem, fond DGP, dosar 12/1930, f.57-58.

²⁵⁶ Idem, dosar 29/1927, f.162-199.

În mai 1934, Jean Pangal a încercat formarea unui Guvern pe deplin subordonat Masoneriei, prin presiuni asupra lui Carol și a Elenei Lupescu. Îl folosea drept paravan pe Alexandru Averescu, din partidul căruia făcea parte. Se părea că regele și Camarila acceptaseră ideea, iar Averescu credea că va fi un prim ministru cu mână forte, cultele audiențe ale lui Pangal la rege pregăteau aplicarea planului făcut de Masonerie. Notele Siguranței redau fidel. frământările pentru formarea noului Guvern. Pe 8 mai, Pangal merge într-o primă audiență, cu asentimentul lui Averescu, care-l considera omul său de încredere pe lângă Palatul Regal.²⁵⁷ Fără să-i consulte pe Argetoianu și Pangal, membrii în conducerea Partidului Poporului, Alexandru Averescu încheiase un acord cu Gheorghe Brătianu, pregătind și unul cu Maniu, de front comun împotriva Camarilei. Pangal, foarte supărat, declara unui prieten: Carol ar fi trebuit să-l numească pe Averescu prim ministru, împiedicând astfel acordul cu Gheorghe Brătianu; să schimbe Constituția; apoi, după o lună de guvernare, “îi dădea un picior undeva și rămânea el stăpân”. Credea, totuși, că tot soluția Averescu era în continuare optimă; în caz contrar, “până la toamnă nu va mai fi în Țară”.²⁵⁸

Altă audiență a lui Pangal a avut loc pe 16 mai 1934, Carol amânând un răspuns ferm, spre disperarea șefului Masoneriei; dar nici nu respingea planul acestuia.²⁵⁹ Se credea, în cercurile masonice, că investirea va avea loc după 25 mai, Pangal urmând a fi ministrul Polițiilor și Siguranței.²⁶⁰ Proiectul noii Constituții era deja elaborat.²⁶¹ La întrunirea Consiliului Masonic din 24 mai se afirma că regele era obligat să-i aducă pe masoni la Guvern, de teama unei eventuale lovituri de Stat, ca aceea recentă din Bulgaria.²⁶² O Nouă audiență, de trei ore, a mărit speranțele.²⁶³

²⁵⁷ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 11/1934, f.1.

²⁵⁸ Idem, f.5-7.

²⁵⁹ Idem, f.10, 15.

²⁶⁰ Idem, f.84.

²⁶¹ Idem, f.8.

²⁶² Idem, f.18-19.

²⁶³ Idem, f. 20.

Se și vehiculau numele ministeriabililor Alexandru Averescu, Gheorghe Brătianu (pentru a-l face să înceteze lupta împotriva Camarilei), Goga, Argetoianu, Vaida, Pangal. Trebuia să fie un Guvern de dictatură, cu schimbarea Constituției.²⁶⁴ Carol îl anunța pe Averescu să fie luna următoare în București, pentru investitură. Lui Tătărescu anunța că-i dă, în compensație, o mare sumă de bani pentru a scoate un ziar; și-l întreba pe Pangal dacă el “ar putea face ceva în chestiunea aceasta”. Așadar, îi cerea direct plata pentru aducerea la Guvern. Șeful Masoneriei se angaja să finanțeze “cu oricât va trebui” ziarul lui Tătărescu.²⁶⁵

Unii masoni se arătau, însă, mai degrabă speriați de perspectiva preluării Guvernului, pentru că ar fi trebuit să răspundă de eventualele greșeli ce se vor face. Un agent al Siguranței reda asigurarea liniștitoare a lui Pangal: “Nu aveți de ce vă teme, fiindcă nimeni nu știe, s-a ținut în secret, faptul că Guvernul Averescu va fi în realitate mason. Chiar dacă s-ar bănii prezența câtorva masoni [...], este dl. mareșal Averescu care acoperă și spulberă orice bănuială, cu prestigiul său. În ce privește viitorul, nu are de ce să fie mai rău decât prezentul, oricâte nemulțumiri am provoca. Acel care va răspunde de schimbarea Constituției și de tolerarea dictaturii noastre este regele și, în cel mai rău caz el va plăti oalele sparte și pentru noi tot nu va fi mai rău, ci contrariu, fiindcă știți cu toții că noi, masonii, ne împăcăm perfect – și chiar mult mai bine – într-un regim republican, mai ales de când avem o republică nouă [Spania] și alta în perspectivă [Bulgaria]”. Deplin convinși de succes, Pangal a transmis o telegramă circulară șefilor organizațiilor din provincie, chemându-i la București, “ca să le încredințeze înalte posturi în administrația Tării”.²⁶⁶ Raportul Siguranței a ajuns la Carol (el se află în arhiva Casei Regale); și, drept consecință, Guvernul masonic Averescu nu s-a mai format.

²⁶⁴ Idem, f.21-22, 34.

²⁶⁵ Idem, f.28-29; informat asupra iminenței unui Guvern cu predominantă masonică, Nae Ionescu credea că un astfel de Cabinet va fi ultima etapă până la venirea la Putere a Mișcării Legionare.

²⁶⁶ Idem, f. 23-24.

Pangal s-a arătat “foarte deprimat” că nu a ajuns la Putere, considerând faptul ca pe “cea mai mare nenorocire”.²⁶⁷ A făcut diligențe pe lângă E. Buchman, noul secretar particular al lui Carol (după alungarea lui Puiu Dumitrescu) pentru o audiență, pe 28 mai; dar, i s-a spus că regele nu are timp și să transmită o scrisoare. Se va conforma; Carol a primit-o, a citit-o și a băgat-o în buzunar, plecând la Scroviștea.²⁶⁸ Răspunsul era clar. Însă, neștiind că situația se schimbese, șefii organizațiilor masonice din provincie vin la București, pe 29 mai; aici constată eșecul.²⁶⁹ Pe 31 mai, Pangal scrie o nouă scrisoare lui Carol, anunțându-i pe cei apropiați că “Dacă nici azi nu va fi primit în audiență de Suveran, intenționează să scrie d-nei Elena Lupescu, pe care o socotește vinovată de toate neajunsurile ce i se întâmplă.”²⁷⁰

Pentru a nu și-l face inamic, regele îl cheamă iar în audiență pe Pangal, pe 1 iunie, pentru a-și explica hotărârea de a nu-l aduce la Guvern pe Averescu; în principal, ajunsese la concluzia că soluția forte propusă ducea la revoluție; de aceea, a amânat instaurarea unei dictaturi, fără a abandona proiectul. Mai târziu, va schimba Constituția “într-o noapte și în baza unui decret-lege”. “Eu trebuie să mă consider în dizgrație, Majestate?” – a întrebat Pangal; “Tu ești în dizgrație – a venit răspunsul –, trebuie să-ți spun, scumpe Pangal, că ești cel mai devotat om ai meu.” Pangal, mulțumit, a întrebat dacă să mai continue a face legătura între Palat și Averescu “Nu.” – i s-a răspuns.²⁷¹ Înștiințat, mareșalul s-a arătat furios și a anunțat că va alcătui un manifest anticamarilă.²⁷²

O scrisoare a lui Averescu, trimisă regelui după eșecul tentativei formării unui nou Guvern, scoate la lumină faptul că în timpul discuțiilor se pusese și problema statutului Elenei Lupescu și al

²⁶⁷ Idem, f.26.

²⁶⁸ Idem, f.30-31, 35.

²⁶⁹ Idem, f.41.

²⁷⁰ Idem, f.42.

²⁷¹ Idem, f.43-45.

²⁷² Idem, f.46.

Camarilei sub dictatura proiectată. Mareșalul o numea “o chestiune de ordin privat”: “În această din urmă chestiune, am răspuns că în privința ei adopt formula Maiestății Voastre de la Bellizona, și anume, că ce avem noi e ne amesteca în viața privată a Maiestății Voastre. Considerăm evident, ca lucru dobândit, că nici persoanele din viața privată a Maiestății Voastre nu se vor amesteca, nici direct, nici indirect, în chestiunile de Stat.” Cum Averescu primise toate condițiile regelui privind compoziția Guvernului, deși i se păruseră “umiltoare”, singura explicație a eșecului formării acestuia este condiția pusă de mareșal ca Elena Lupescu și Camarila să nu se amestece în treburile de Stat.²⁷³ Foarte afectat, Averescu îl anunța pe rege că în viitor nu trebuie să mai conteze pe el.

În schimb, deși era și el foarte dezamăgit de eșec, Jean Pangal nu a renunțat la aspirația către Putere; a schimbat metoda – în loc să facă demersuri pe lângă Carol, a început să le facă pe lângă Elena Lupescu. Pe 24 iunie 1934 îi trimitea o scrisoare, solicitându-i “cinstea” de a lua un dejun la el acasă; în relatarea făcută, agentul Siguranței își permitea un limbaj direct; scria în raport: „Ziua [dejunului] urma să o fixeze amanta Suveranului.” Elena Lupescu, dornică mereu de a fi în centrul atenției – într-o societate care, în majoritate o ocolea și o disprețuia –, a doua zi i-a și telefonat lui Pangal: accepta dejunul și fixa ziua de 26 iunie pentru el.²⁷⁴ Există și o notă privind felul cum s-a desfășurat dejunul, dovadă a faptului că unul din agenții Siguranței făcea parte chiar din personalul casei Pangal. De față au fost Elena Lupescu, soții Pangal și prințul George Valentin Bibescu, vechi mason. “S-au vorbit numai banalități, politică deloc” – se scria în notă. “Pe scări, când conducea la automobil pe d-na Lupescu, dl. Pangal a întrebat-o cand ar putea să o mai vadă, aceasta răspunzând că oricând vrea. Dl. Pangal a rugat pe d-na Lupescu să-i aranjeze o audiență la Suveran, dar d-na Lupescu i-a răspuns că nu are

²⁷⁴ Idem, fond Alexandru Avereseu, dosar 39, f.1-4.

²⁷⁵ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 11/1934, f.92.

nevoie de ea pentru aceasta; “Ști modalitatea, când ai nevoie uzează de ea și vei fi totdeauna și oricând primit”.²⁷⁵

Cu toate asigurările primite, mai multe tentative ale șefului Masoneriei, la sfârșitul lui iunie, de a o întâlni pe Elena Lupescu, au eșuat, aceasta nemairăspunzând semnalelor transmise. De aceea, a tras concluzia că Guvernul Averescu nu s-a format din cauza Camarilei, care a preferat să mențină sprijinul ei pentru Tătărescu.²⁷⁶

Între timp, pe 28 iunie 1934, avusese loc o întâlnire între Dinu Brătianu și Iuliu Maniu, pentru a forma un “front comun” împotriva tentativei de schimbare a Constituției; doreau să-i atragă și pe Averescu și Grigore Filipescu. Se hotărâră să ceară lui Carol despărțirea de Elena Lupescu și trimiterea ei în străinătate; căsătoria lui Carol cu o principesă străină; îndepărtarea colonelului Gabriel Marinescu din funcția de prefect al poliției Capitalei; îndepărtarea generalului Ilasievici din funcția de mareșal al Palatului.²⁷⁷ Așadar, distrugerea Camarilei; după plecarea celor invocați, ceilalți putând fi ușor anihilați.

Elena Lupescu a considerat că Masoneria trebuie ținută ca un sprijin al Camarilei. De aceea, pe 3 iulie 1934 îl invită, telefonic, pe Pangal la o discuție “asupra chestiunilor de politică internă la ordinea zilei”.²⁷⁸ Urmarea imediată va fi o audiență la rege. Convorbirea cu Elena Lupescu a avut loc între orele 14,30 și 17,30, iar audiența lui Pangal la Palatul Regal începea, în aceeași zi, la ora 19. Crezând că regele nu știe, șeful Masoneriei îl anunța despre înțelegerea Maniu - Brătianu; Carol nu o considera periculoasă.²⁷⁹ Într-una dintre notele Siguranței din zilele respective apare mențiunea: “Dl Pangal spune

²⁷⁵ Idem, f.95.

²⁷⁶ Idem, f.98, 102.

²⁷⁷ Idem, f.100-101.

²⁷⁸ Idem, f.112-113.

²⁷⁹ Idem, f.115-116. Într-o altă notă a Siguranței, din aceeași zi dar a altui agent, se scrie că „Pangal a alarmat-o tare [pe Elena Lupescu], încât i-a dat telefon lui Carol al II-lea, pentru a-l primi”. – Idem, f.117.

că s-a convins, în adevăr, că cheia Puterii stă la d-na Lupescu și nu la rege și că el va face ce-i spune ea.”²⁸⁰ Satisfăcut de rezultatul apropierii de Elena Lupescu, îi va cere o nouă întrevvedere, “pentru că a intervenit ceva nou”. “În realitate – comenta agentul Siguranței –, nu a intervenit nimic nou, dar dl. Pangal spune că trebuie bătut fierul cât e roșu, adică până nu trece impresia ce a făcut discuția sa cu amanta Suveranului și că, dacă-i vor reuși aceste insistențe, nu este exclus ca actualul Guvern să cadă chiar luna aceasta.” Ca să o sperie, o anunța că pericolul mare generat de înțelegerea Maniu-Brătianu nu era la adresa regelui, ci a ei, pentru că i se cere îndepărtarea imediată.²⁸¹

Marea încercare a Masoneriei de a lua în stăpânire Guvernul României a eșuat, Camarila având mai multă încredere într-un Guvern care nu depindea decât de Rege. Însă, susținerea Camarilei de către Masonerie a rămas.

*

La capitolul *adversari ai Camarilei* se înscriu foarte multe personalități ale epocii, nu numai oameni politici. Printre ei se aflau personalități deosebite într-un domeniu sau altul: medici, profesori, oameni de cultură, etc. Mulți erau foarte simpatizați de opinia publică și, de aceea, împotriva lor se putea monta cu greu o acțiune represivă: iar atunci când aceasta avea loc, uneori se ajungea la proteste publice cu ecou și în presa străină. Astfel de represalii au generat chiar greve studentești.

²⁸⁰ Idem, f.118.

²⁸¹ Idem, f.114.

Un ecou destul de important în rândurile opiniei publice românești l-au avut *acțiunile anticamarilă ale lui Grigore Forțu*, profesor de limba română la Liceul “Gheorghe Lazăr” din București și președinte al blocului Cetățenesc pentru Salvarea Patriei, creat în mai 1930 și având ca mijloace de presă ziarele “Drumul Drept” și “Cetățeanul”. Blocul reprezenta diverse categorii de intelectuali, mai ales funcționari și profesori – foarte afectați de criza economică; aceștia plasau cele mai multe din greutățile cărora trebuiau să le facă față pe seama proastei conduceri a Țării și a afacerilor oneroase ale Camarilei regale. Asanarea morală a societății trebuia – în concepția Blocului – începută cu eliminarea Camarilei condusă de Elena Lupescu. Concomitent, s-a pronunțat constant în favoarea principesei Elena.²⁸²

Blocul Cetățenesc avea – în *Statute* și în *Program* – prevederi radicale, foarte populare: se cerea confiscarea averilor ilicite; o răspundere ministerială reală; înființarea unui tribunal extraordinar; pedeapsa cu moartea pentru cei ce fură de la Stat.²⁸³

În toamna lui 1932, Blocul s-a făcut remarcant mai ales prin susținerea publică a principesei Elena și combaterea Elenei Lupescu. În contextul agitației produsă în Țară și străinătate în jurul disputei Carol – principesa Elena – Elena Lupescu – Guvern, Grigore Forțu alcătuiește un manifest, pe care-l tipărește fără avizul Centurii, și-l răspândește în București. Ecoul a fost foarte puternic, pentru că îmbrățișa însăși ostilitatea opiniei publice față de Camarilă. Corespondenții străini de presă din România au făcut ca ecoul manifestului să fie foarte larg în Europa, și chiar în SUA. Legațiile

²⁸² În *Enciclopedia de Istorie a României*, autori Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Edit. Meronia, București, 2002, p.240, apare sub titlul Blocul cetățenesc pentru Mântuirea Patriei.

²⁸³ Statutele și Programul Blocului Cetățenesc în ANIC, fond DGP, dosar 112/1933, f.1-13; Idem, f.27 – primul manifest al Blocului.

românești atenționau alarmate asupra acestuia, la sfârșitul lui octombrie 1932.²⁸⁴ În principal, manifestul cerea românilor să o ajute pe principesa Elena pentru a-și redobândi copilul și drepturile. Din Europa, cele mai interesate s-au arătat ziarele grecești (evident), cele austriece și ungurești: ecouri au fost și în Franța și Marea Britanie. “Estia”, Atena, din 25 octombrie 1932, anunța acțiunea profesorului Forțu, dar și faptul că, pentru aceasta, a fost arestat, Poliția confiscând multe exemplare ale manifestului; dramatic, “Estia” chema Națiunea română să sară în ajutorul principesei Elena.²⁸⁵ Pe larg, problema era tratată în “Magyarország” din Budapesta²⁸⁶, sub titlul *Poliția română confiscă manifestul apărut în favoarea reginei Elena*; În ziua sosirii la București a principesei, “străzile Capitalei au fost inundate de manifeste” ale unui “profesor foarte activ în ultimul timp în viața politică a Țării, Forțu”. Acesta cerea Poporului să sară în ajutorul “reginei persecutate pe nedrept și să nu mai sufere ca ea să fie îndepărtată de lângă fiul ei”. Poliția nu numai că a confiscat manifestul, dar l-a și arestat pe autor. “În cercurile politice, dar mai ales în sânul Camarilei – scria ziarul unguresc –, acest manifest a provocat o mare îngrijorare, prin faptul că era imposibil să fie pregătit și aruncat în stradă, dacă Forțu și partidul său nu ar fi avut cunoștință în prealabil de întoarcerea reginei.” Nu se știe cine e la spatele lui Forțu “dar toți îl bănuiesc pe Titulescu. Căci Titulescu e acela care a asmuțit, mai luna trecută, presa britanică împotriva regelui Carol – și abia a sosit în Țară, când, la câteva zile după el a venit și regina divorțată, iar acum un partid politic se încumetă să redacteze un manifest în favoarea reginei.” Se trăgea concluzia că Titulescu “are planuri republicane”, fiind un “diplomat balcanic plin de viclenie”.²⁸⁷

Deși Blocul Cetățenesc avea o pondere electorală mică - la alegerile parlamentare din 1932 și 1933 a obținut sub 1 la sută din

²⁸⁴ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 161/1932, f.1.

²⁸⁵ Idem, fond MPN, II, Presa Externă, dosar 279, f.51.

²⁸⁶ Nr. din 26 octombrie 1932.

²⁸⁷ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 163/1932, f.1-3.

voturi –, președintele său era foarte vocal, știa să facă valuri prin discursurile sale și, de aceea toate formațiunile politice l-au avut în vedere în momentele când abordau tema luptei împotriva Camarilei; iar dinspre aceasta reacția împotriva lui Forțu a fost constantă, Siguranța fiind pusă să-l urmărească permanent.

La începutul lui 1933, Siguranța credea că PNL s-a inspirat din campania dusă de Grigore Forțu, amplificându-și acțiunea împotriva regelui și a Elenei Lupescu. Cel mai recent, răspândiseră zvonul că amanta regală ar fi dat naștere unui băiat și “pe această chestie, pregăteau un scandal á la Forțu. Așa, Forțu era cel mai bun prieten al lui Duca [...] Toată mascarada contra Palatului se aranjează de frunțașii liberali. Trebuie urmăriți și paralizați în această criminală agitație. Agitația profesorilor, sub pretext de a protesta contra arestării lui Forțu, e pregătită tot la Clubul liberal. [...] Pentru această agitație, liberalii nu cruță nici un sacrificiu material. E un complot.” În nota din 20 ianuarie 1933, Siguranța îl eticheta pe profesorul Forțu drept “un zăpăcit ambițios, o unealtă în mâna liberalilor”. I.G. Duca și Tancred Constantinescu interveniseră la “Universul”, ca să se dea o mare extindere publicității în problema Forțu, cu reproducerea întregului mandat de arestare, cu motivele, articolele și discursul lui Forțu; “Toate acestea, pentru a-l ponegri pe Suveran și a agita pe proști și naivi.”²⁸⁸ În aceeași lună, ianuarie 1933, profesorul a fost arestat pentru ofense la adresa regelui și elogii la adresa principesei Elena. Faptul a avut ecou în presă și a provocat o manifestație de stradă a Blocului Cetățenesc.²⁸⁹ “Era – scrie istoricul Ioan Scurtu – pentru prima dată când Camarila își permitea să priveze de libertate un adversar politic; după câteva săptămâni, Grigore Forțu a fost eliberat, dar faptul rămâne ca atare.”²⁹⁰

²⁸⁸ Idem, dosar 5/1933, f.1-2.

²⁸⁹ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*. Edit. Paideia, București, 1999, p.259. Motivele arestării lui Grigore Forțu în „Adevărul” din 17 ianuarie 1933.

²⁹⁰ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul..., op.cit.*, vol .III, p.146.

În toamna lui 1933, blocul Cetățenesc și-a publicat un program politic, în vederea alegerilor parlamentare de la sfârșitul anului respectiv, și și-a depus candidaturi în 29 județe. Ca noutate, față de cererile de până atunci, apare ideea statului corporatist.²⁹¹ Forțu intenționase crearea unui organism politic mai cuprinzător, un Bloc Național, împreună cu Partidul Poporului al lui Alexandru Averescu și Partidul Național Agrar al lui Octavian Goga.²⁹² Rivalitatea dintre cei doi proaspăt despărțiți în primăvara lui 1932, și manevrele Camarilei – care se vedea ca principală țintă a propusei formațiuni –, prin intermediul lui Goga, vechi mason, au făcut ca tentativa să eșueze. Are loc și un atentat împotriva lui Forțu, pe 8 octombrie 1933, pe care acesta îl pune pe seama Camarilei; cercetările făcute de Poliție, cum era de așteptat, nu au dat rezultate. (Aflăm amănunte dintr-o adresă a lui Forțu, datată 18 septembrie 1936, către Ministerul Justiției: casa sa fusese înconjurată de 40 polițiști, care încercaseră să-l asasineze. Sesizat, Parchetul a început cercetarea, dar după trei zile și-a dat hotărârea de neurmărire. Forțu acuza ca principal autor, un membru de frunte al Camarilei, colonelul Gabriel Marinescu, prefectul Poliției Capitalei; pe care, procurorul a refuzat să-l interogheze. Profesorul intentase proces lui Gabriel Marinescu pe 24 martie 1934; în timp de doi ani, se va amâna de șapte ori, nefiind început efectiv nici în 1936.²⁹³) Era exclusă posibilitatea ratării unui atentat la care participa și Poliția; concluzia este că s-a vrut doar sperierea lui Grigore Forțu, pentru a înceta campania împotriva Camarilei, întrucât omorârea acestuia ar fi provocat reacții prea mari în opinia publică.

În toamna lui 1933, se va duce o intensă campanie de presă împotriva lui Forțu, în ziarele de stânga, cu redacții predominant evreiești. Mai multe articolele semna M. Rottman în “Cuvântul Liber”. Cel atacat răspunde cu articolul intitulat *Atacuri ciudate*”

²⁹¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.320-321.

²⁹² ANIC, fond DGP, dosar 63/1933, f.62.

²⁹³ Idem, dosar 240/1936, f.1-2.

răspândit prin foi volante. Așadar, d-na Lupescu, care a încercat asasinatul de la 8 octombrie și n-a izbutit, cere acum concursul coreligionarilor ei.” Aceștia “se declaraseră solidari cu crima proiectată, dar neizbutită. Strigătul împotriva asasinei din Camarilă și pentru demnitatea Coroanei României, să fi solidarizat pe toți evreii în jurul evreiceii asasine? Autorul adăuga: “N.B. Acest articol n-a putut să apară în «Drumul Drept», fiind oprit de Cenzură! Înțeleg, dar, a cui e Cenzura... înțeleg și pentru ce ziarele asasinilor din umbră: «Presa sanitară», «Adevărul», «Dimineața», «Lupta», «Cuvântul Liber», nu sunt niciodată cenzurate. Și de ce acestea zilnic ne insultă și noi nu avem voie să le răspundem niciodată, descoperind pe matroana lor.”^{293 bis}

În 1935, Blocul Cetățenesc va acționa pe aceeași linie cu Partidul Poporului și Partidul Liberal georgist împotriva Camarilei. Cele două partide anunțau un Front Constituțional pentru “descătușarea Țării”; în principal, se opuneau schimbării prin decret a Constituției și se pronunțau împotriva Camarilei. Într-o întrunire a liberalilor georgiști la Cluj se ceruse “desființarea categoriei care s-a interpus între Țară și Coroană”, adică a Camarilei. În septembrie sunt atrași Grigore Forțu (Blocul Cetățenesc) și Mihail Stelescu (Cruciada Românismului),²⁹⁴ În aceeași zonă gravita și Asociația “Cultul Patriei”, condusă de profesorul universitar Marin Ștefănescu (filosof), din care făceau parte mulți ofițeri superiori în rezervă, unii veterani de război. Pentru spiritul în care acționa aceasta sunt edificatoare rapoartele Siguranței de la întrunirile Comitetului Executiv Central al ei. În raportul privind întrunirea din 3 ianuarie 1935, se menționează că Marin Ștefănescu și generalul Dragu au făcut “aprecieri defavorabile regelui” și enturajului său; au comentat pasagii din memoriile lui Maniu, care fuseseră cenzurate, dar circulau clandestin; “Au făcut apologia atitudinii d-lui Iuliu Maniu, exprimându-se în termeni detestabili față de rege și doamna

^{293 bis} Idem, f.10-11.

²⁹⁴ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.287-288.

cunoscută, pe care ei o numesc decât jidanca.” “Cultul Patriei” se solidariza cu poziția lui Gheorghe Brătianu. Agentul Siguranței făcea o relatare stenografică: “Mare impresie a produs – scria – relatarea generalului Dragu, cu privire la cumpărarea cadourilor pe care doamna cunoscută le-ar fi făcut cu prilejul sărbătorilor de la un magazin din Calea Victoriei, al căror valoare s-a urcat la 170.000 lei”. De la magazin, Elena Lupescu a dat telefon la Palatul Regal: “Ilasievici, tu ești? Vino, te rog, cu Urdăreanu până aici, unde mă aflu eu.” În 15 minute au venit. Elena Lupescu trimite cumpărăturile la Palat, unde ordona să fie achitate.

Marin Ștefănescu comenta. „Auziți, domnilor, unde se duc și cine dispune de banii Țării!”²⁹⁵

Desele intervenții publice ale lui Grigore Forțu împotriva Camarilei erau interpretate ca acțiuni antidinastice și, ca urcare, i s-au intentat mai multe procese de lese majestate. În ianuarie 1935, un astfel de proces se judeca la Brașov, prilej pentru membrii Blocului Cetățenesc de a lansa un manifest șapirografiat (pentru a ocoli Cenzura).²⁹⁶ Iar „Universul” edita o broșură, semnată I. Glogoveanu, cu titlul *Considerațiuni asupra art. 77 al 1 din Codul Penal*, care, în practică, era o pledoarie pentru Forțu; Cenzura o va interzice. „Procesul va fi amânat pentru octombrie 1935 și mutat la Tribunalul Ilfov. Acuzatul cerea ca martori ai apărării pe mareșalul Alexandru Averescu, Octavian Goga, Gheorghe Brătianu, colonel Gabriel Marinescu, care „să arate că n-a avut intenția de a-l jigni pe rege”. O nouă amânare va fi pentru ianuarie 1936.”²⁹⁸

Forțu era foarte dârz. Procesele nu l-au făcut să înceteze acțiunea împotriva Camarilei. Siguranța aprecia, în februarie 1936, că era foarte activ, încercând chiar să formeze o mișcare cu caracter militar și civil; colabora cu alt oponent cunoscut al Camarilei, doctorul Dimitrie Gerota; voia să înființeze o nouă revistă, „Calea Nouă”.

²⁹⁵ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 1/1935, f.2-4.

²⁹⁶ Idem, fond DGP, dosar 178/1935, f.1.

²⁹⁷ Idem, f.3.

²⁹⁸ Idem, f.6.

Alcătuise un manifest intitulat *Crezul nostru*, ce urma a fi tipărit de ziarul „Universul” al lui Stelian Popescu, alt adversar cunoscut al Camarilei; în manifest se anunța dorința de înscăunare a voevodului Mihai ca rege și numirea „unui Guvern de mână tare, condus de generalul Ion Antonescu, și acesta cu vederi ostile Elenei Lupescu. Totodată, agenții Siguranței care-l urmăreau pas cu pas, anunțau că Forțu lansa știri „tendențioase” la adresa lui Carol și a Elenei Lupescu; cea din urmă era acuzată „în așa fel, ca să provoace o reacție a maselor” împotriva ei. Agentul nota chiar că „se vrea asasinarea Elenei Lupescu”.²⁹⁹ Public, Forțu învinovăța Guvernul Tătărescu că luptă împotriva celor ce nu plac Elenei Lupescu și Camarilei. Astfel de acuzații veneau și din partea unor apropiați ai președintelui Blocului Cetățenesc. Printre ei, un nume foarte cunoscut, profesorul Simion Mehedinți; se declara defavorabil lui Carol, „care e cauza dezbinărilor dintre partide”; îndreptarea Suveranului se putea face doar „prin înlăturarea d-nei Lupescu din anturajul lui”.³⁰⁰

Având ca țel lupta împotriva Camarilei, începând din februarie 1935, Grigore Forțu acționase pentru crearea altei organizații, Frăția Românească, sperând să adune mai multe forțe de dreapta.³⁰¹ În 1936, în acest scop va aborda și Mișcarea Legionară, dar fără rezultat. Anunțase deja ținta principală a noii organizații: distrugerea Camarilei, pentru că „Țara se găsește în mâna unei femei care administrează și dă directive în toată politica noastră de Stat; această femeie a înființat starea de asediu și Cenzura, nu pentru a ascunde secrete de Stat sau pentru a împiedica partidele de la manifestații oportuniste, ci pentru a stăvili curentul de dreptate pe care îl pune în mișcare o organizație ca Garda de Fier, Blocul Cetățenesc și Cultul Patriei.” De aceea, cele trei trebuiau să lucreze în comun contra Camarilei. Alarmat, agentul Siguranței anunța: „Vrea să treacă la fapte.”³⁰²

²⁹⁹ Idem, dosar 136/1936, f.1-2. Cu ajutorul publicației „Calea Nouă”, Siguranța credea că Forțu vroia să se apropie de Mișcarea Legionară. – Idem, dosar 4/1936, f.16.

³⁰⁰ Idem, dosar 136/1936, f.5.

³⁰¹ Idem, dosar 178/1935, f.2.

³⁰² Idem, dosar 4/1936, f.47-50.

Cu toate presiunile autorităților, campania dusă de Grigore Forțu nu a încetat. În 1937, acțiunea cea mai larg cunoscută de opinia publică bucureșteană a fost conferința ținută de profesor la Liceul Lazăr, pe 8 aprilie, în fața a 300 de elevi din clasele mari. Deși tema era de istorie literară clasică – despre Timotei Cipariu și George Coșbuc –, în final conferențiarul a adus în discuție formula lansată de Alexandru Vlahuță: „Minciuna stă cu regele la masă” –, în care era vorba despre regele Carol I –, laudând curajul literaților de altădată. Forțu adăuga: „Nu se găsește nici un poet care să ridice și azi o frunte senină și îndrăzneală și care să scrie, în 1937, începând cu versul «Lupeasca stă cu regele la masa», stârnind o mișcare de nobilă indignare și de restabilire a demințării în jurul Tronului? Nimeni? Nici un poet în pustiul lașității care ne înconjoară și ne omoară? Ce tristețe! Ce dureros! Și nici o școală...? Dar, iată una din acesta școli, Liceul «Gheorghe Lazăr», a spus-o: Aici și acum. Așa ne-am pus pe linia sărbătorii de azi.”³⁰³ Elevii au răspândit discursul în tot orașul. Și, ca de obicei, după asemenea intervenții publice ale lui Forțu, a urmat un proces, în timpul căruia cel acuzat declara în fața comisarului regal, lt. col. Enescu (29 septembrie 1937), la Sanatoriul Gerota unde profesorul era internat: „Am ținut să arăt regelui că, dintre mincinoșii care-l înconjoară, cel mai primejdios este Elena Lupescu, pe care nu numai eu, ci o întreagă parte a opiniei publice din Țară o crede cauza celor mai mari ticăloșii. Femeia aceasta, fiind de alt neam decât noi, reprezintă, acolo lângă regele Țării, interesele neamului ei, călcând în picioare interesele neamului nostru. Numele acestei femei primejdioase e pe toate buzele și ura împotriva ei în toate inimile românești.” Comisarul Enescu a încercat să-l liniștească pe Forțu, care era grav bolnav: „Vă comunic în chip cu totul cert, spre marea dv. bucurie și satisfacție, că d-na Lupescu a fost definitiv înlăturată de la Palat. De altfel, dl. col. Urdăreanu, ați

³⁰³ Idem, dosar 38/1937, f.8-9. Un agent al Siguranței credea că motivația noului atac al lui Forțu împotriva Camarilei era zvonul lansat chiar de Elena Lupescu: Forțu nu o mai atacă, pentru ca l-a cumpărat. – Idem, dosar 240/1936, f.9.

auzit și ați citit și dv., că a fost asemenea înlăturat. Și ea și el și toți ticăloșii aceștia.³⁰⁴ Evident alungarea celor doi stâlpi ai Camarilei nu era adevărată. S-ar putea să fi fost un zvon – din multe care circulau în București pe seama Camarilei – exprimând o dorință a opiniei publice, nu o realitate; interesant este entuziasmul cu care anunța ca sigur acest zvon un comisar regal, dovadă a ostilității cu care era privită Camarila chiar în rândul celor care erau chemați să o apere.

*

Intens s-a manifestat împotriva Camarilei și *Partidul Poporului* având, însă, anumite oscilații.

După Restauratie – care dorise să se realizeze sub patronajul său –, poziția față de Carol al II-lea și de Camarilă, a lui Alexandru Averescu a fost predominant critică. De aceea, era ținut de Siguranță sub o permanentă observație; note informative ajungeau și la rege, care, cel mai probabil, le ceruse.³⁰⁵ De asemenea, a fost montată atragerea celui de-al doilea om în partidul Poporului, prezidat de Averescu, Octavian Goga; din 1931, opiniile acestuia se diferențiau tot mai des de cele ale mareșalului, mai ales pe tema poziției față de Camarilă. Goga a început să nu mai participe la ședințele Comitetului Director al partidului, din toamna lui 1931, fapt interpretat de agenții Siguranței ca expresie a dezacordului cu Averescu. Aparențele au fost salvate un timp printr-o dezmințire publicată în „Cuvântul”.³⁰⁶ Însă, în interiorul partidului, disputa pe tema raporturilor cu regele și Camarila, se adâncea. Într-o notă a Siguranței din 8 octombrie 1931, se constata că deși Averescu era respectat de toți, „un număr destul de apreciabil ar dori să-l vadă mai puțin intransigent în anumite probleme politice și să judece situațiunile ținând seamă și de dorința lor de a facilita venirea la Putere a partidului.”³⁰⁷

În primăvara lui 1932, impulsionată dinspre Palatul Regal, a venit ruptura între Averescu și Goga. La 3 martie, acesta din urmă

³⁰⁴ Idem, f.8-9.

³⁰⁵ Un dosar întreg cu asemenea note – Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 25/1931.

³⁰⁶ „Cuvântul” din 23 septembrie 1931.

³⁰⁷ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 43/1931, f.1-2.

transmitea o circulară către președinții organizațiilor județene și membrii Comitetului Executiv al Partidului Poporului, anunțând că prezintă „o chestiune ce trebuie judecată onest și imparțial”: „De un an aproape, președintele Partidului Poporului, dl. mareșal Averescu, prin atitudinile sale politice, tulbură consecvent și metodic tradiționalul respect care a înconjurat Coroana la noi, ca o fundamentală cheazășie morală a așezării noastre constituționale. Lucrurile se știu! De luni de zile ziarul «Îndreptarea» s-a transformat într-un monitor subversiv, în care articole stridente, semnate cu anonime, printr-un ton ireverențios și sugestii vinovate, răscolesc opinia publică, știrbind prestigiul conducerii noastre de Stat. Un echivoc penibil s-a furișat în Țară și străinătate pe urma acestor ciudate exhibițiuni în vremuri când cea mai elementară conștiință patriotică își dă seama de necesitatea unei păci sufletești într-o Țară zdruncinată de nenumărate mizerii. Lumea a privit cu mirare neobișnuitele manifestații.” Unii cred că sunt o armă de intimidare a regelui, pentru „smulgerea Puterii,„. Urmau, de obicei, „retractări istețe”, care „deschideau neconținut o porțiță de înțelegere după un atac la adresa Coroanei” . Atitudini etichetate de unii drept politicianism. „Alții se întrebau: dl. mareșal Averescu prepară opinia publică pentru schimbarea formei noastre de Stat? Această impresie o lăsa tendința propagandistică de a jigni simbolul viu al regalității noastre la orice ocazie.” O axiomă firească a conștiinței publice românești este: „Regele Carol al II-lea este încoronarea unui principiu. Orice umbră adusă lui este o încălcare a ideii! [...] Eclipsări trecătoare, reticențe cu tâlc sau condiții pe jumătate mărturisite n-au ce căuta împrejurul unui patrimoniu sacru, pe care l-am moștenit în simțirea noastră și pe care-l păstrăm printr-o supremă rațiune politică. Pentru Partidul Poporului aceste încercări înseamnă o adevărată zguduire de credință.” Partidul Poporului, ca și în trecut, „va asculta oricând chemarea regelui, conștient de datoria ce-i revine. Partidul Poporului e dator să stea în serviciul Tronului, chiar în cazul când ar trebui să treacă peste un justificat egoism în căutarea unei formule de realizare a binelui Țării, apelând în aceeași vreme la forțe noi, cari se vor strânge în jurul steagului său pentru o

împrospătare normală a vechilor energii și printr-o primenire necesară oricărui organism viu”. Goga menționa că pe 1 martie 1932, Averescu lansase o circulară către șefii organizațiilor Partidului Poporului, „în tonul cel mai absolutist”: „Se așează din nou în calea evoluției firești a Partidului Poporului, călcând o tradiție scumpă nouă”. Circulara lui Averescu ar duce la izolarea Partidului Poporului în lumea politică românească: „Mareșalul Averescu declară cu mândrie că atâta vreme cât este d-sa în fruntea acestui partid, el nu va putea fi chemat la Guvern.” Atunci, se întreba Goga, „Ce rost mai are Partidul Poporului? Ce urmărim noi și unde mergem?” Cerea „reîntronarea logice în rondurile noastre”, și convoca Comitetul Executiv al partidului, „care să decidă, ca for autorizat, de atitudinea pe care a luat-o președintele lui”, anunța întrunirea respectivă pe 12 martie 1932, la restaurantul Enescu din București.³⁰⁸ Regelui i s-a transmis textul circularei. Deși susținut pe față de Carol, Octavian Goga va fi înfrânt de Alexandru Averescu, majoritatea membrilor de partid rămânând lângă acesta. Ca urmare, la 10 aprilie 1932, Goga și-a format un partid propriu – Național Agrar.³⁰⁹

Alexandru Averescu și-a continuat drumul cu un partid slăbit, totuși deranjant pentru Camarilă. Ca erou al războiului mondial, vocea mareșalului avea rezonanță în societatea românească, mult mai mare decât aceea a profesorului Forțu; în plus, nimeni nu-și putea permite să-l aresteze ca pe acesta. În 1933 a propus lui Gheorghe Brătianu un acord politic între Partidul Poporului și Partidul Liberal georgist, având în vedere chiar contopirea celor două.³¹⁰ La bază trebuia să stea adversitatea față de Camarilă. Numirea Guvernului I.G. Duca a considerat-o opera Camarilei; „Astăzi ea e puternică și creată nu în jurul regelui, ci în jurul unei femei nefaste care conduce Țara”. PNL „Și-a atins ținta, prin acea femeie a pus genunchiul pe gâtul aceluia pe care a căutat să-l reizgonească în 8 iunie 1930.[...] A

³⁰⁸ Idem, dosar 14/1932, f.1-4.

³⁰⁹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.251-252.

³¹⁰ ANIC, fond Alexandru Averescu, dosar 107, f.1-2.

pus mâna pe Putere prin viclenia unei femei, îngenunchind Țara și pe regele ei.” Credea că Partidul Poporului trebuia să se pregătească nu doar de lupta politică, ci și de una militară, pentru care urma să se organizeze.³¹¹ În oficiosul partidului, „Îndreptarea”³¹², apărea articolul *Ceasornicul hodorogit*, semnat Romulus și Remus. Ceasul cu pricina vestea „punctual umplerea buzunarelor privilegiaților unui regim intolerabil”; în timp ce funcționarii nu sunt plătiți; ceasul putea fi reparat, dar Duca, „fiindcă și-a procurat instrumentele de la firma Wolf [aluzie la Familia Lupescu], cu acest soi de unelte, ceea ce a stricat, nu va putea drege niciodată, cum zice neamțul: Nie, und nie wieder.” (Niciodată și niciodată din nou. Aluzie la dr. Wieder, membru de bază al Camarilei.)

Pe 30 noiembrie 1933, doi frunțași ai Partidului Poporului – Anibal Theodorescu și generalul Dragu – îl informaseră pe Averescu că Elena Lupescu și dr. Wieder „au depus stăruinți pe lângă Suveran, ca să deschidă acțiune publică, după legea ofițerilor pensionari, pentru atacuri împotriva Coroanei, contra tuturor ofițerilor superiori din Organizația „Cultul Patriei” și din alte asociații, care se manifestă contra lui Carol și a Camarilei. Mareșalul, conform relatării unui agent al Siguranței, se arăta mulțumit: „Un proces ca acesta are darul să scoată la iveală tot putregaiul nostru monarhic.”³¹³ La câteva zile, Siguranța afla că unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui Averescu, Gr. Trancu-Iași – profesor universitar de Drept, unul din fondatorii Partidului Muncii, fost ministru, șeful Organizației de București a Partidului Poporului – strângea, împreună cu doctorul Gerota, materiale despre Camarilă și afacerile ei ilegale; împreună, voiau să organizeze un serviciu de informații, cu oameni infiltrați în diverse organisme ale Statului – Siguranță, Poștă, Ministerul Apărării, Președinția Consiliului de Miniștri, Ministerul de Interne. Trancu-Iași avea gata manifeste – către studenți și alegători, pentru campania electorală – „extrem de violente la adresa Suveranului și anturajului

³¹¹ Idem, fond DGP, dosar 63/1933, f.109.

³¹² „Îndreptarea” din 3 decembrie 1933.

³¹³ ANIC, fond DGP, dosar 63/1933, f.45.

său, în care se vorbește despre dezertarea regelui de pe front și rolul d-nei Lupescu și Wieder la Palat, în politica Țării.” Se termina cu „Trăiască republica!”³¹⁴ „Cu toate încercările disperate ale autorităților de a opri difuzarea manifestelor, acestea au circulat larg. Erau așa cum le descriesese agentul Siguranței: violente.

Studentilor creștini li se spunea: „A sosit ceasul din urmă! Răzburarea Neamului românesc trebuie să se înfăptuiască. Am răbdat destul atotputernicia unui Wieder și a nefastei amante Wolfiste. Regele care și-a izgonit blânda și iubita tovarășe de viață, în schimbul unei ticăloase de evreice, astăzi e îngenuncheat de vipera jidovească și căzut în puterea vampirilor duciști, conduși de ea. Guvernul vă ucide fără milă, pentru a face gustul Camarilei jidovești, pe voi, cei care ați avut și aveți curajul să strigați din piepturile voastre de români neaoși, că v-ați săturat de atâtea nelegiuiri și nedreptate, a sunat ceasul răzburării! Nu întrebați cine suntem, ci alăturați-vă de noi cu încredere. Avem cu toții o datorie sfântă. Moarte spurcatei de jidance, ce ne-a adus nenorocirea pe cap, de la 1930 încoace. Și dacă nu putem să o înlăturăm numai pe ea, moarte chiar aceluia care s-a cocoțat în fruntea Neamului printr-o aventură hidoasă. Moarte tuturor celor care s-au raliat hienelor jidovești. Trăiască naționalismul integral. Trăiască republica Dacia Română!” Purta semnătura „Uniunea Sacră a Studenților din România”.³¹⁵

Limbajul manifestului era identic aceluia al materialelor împotriva Camarilei ale Mișcării Legionare. Accentul pus pe origina etnică a Elenei Lupescu era illogic; opinia publică era interesată de efectele acțiunilor Camarilei, nu de origina etnică a conducătoarei acesteia.

În manifestul electoral, formulele folosite erau ceva mai reținute, deși foarte ferme. Carol era acuzat că a părăsit frontul pentru a se căsători cu Zizi Lambrino; apoi și-a părăsit tatăl bolnav, pentru a fugi la Paris cu Elena Lupescu Wolf. Iar după ce a revenit în Țară a făcut două lucruri: „Dezmăț în ordinea publică și haos în ordinea morală.

³¹⁴ Idem, f.33-34.

³¹⁵ Idem, f.49-50.

În ordinea publică asistăm la guverne de expedient și experiență, care au un singur rost: să realizeze cât mai multe afacerii toate tâlhărești, ca să poată agonisi cât mai mult șleahta imundă de la Palat.

În ordinea morală este un faliment fraudulos. Și este firesc să fie așa [...]când pilda imoralității vine de sus de tot, de la Vlădica. Cine nu știe că regele nostru aleargă noaptea în București după femeile de stradă pe care le aduce în Palat [...] La Palatul Regal s-au cuibărit toți excrocii și toate lichelele, toți oamenii fără căpătai de ieri și toată pleava societății românești de azi sunt acolo, cu rosturi de conducători și atribute de sfătuitori. Și banii munciți de voi, astăzi au luat drumul străinătății, făurind acolo peste granițe, depozite pentru anturajul de la Palat și regele însuși. Anturajul acesta nefast și odios îl știți cu toții: de la Lupeasca la Puiu Dumitrescu, de la Wieder la generalul Dumitrescu, de la Malaxa la Titulescu – și nu mai enumărăm pe ceilalți trepăduși – o țară întreagă încăpută pe mâna acestor briganzi, o țară întreagă suferind pentru ei. Că n-avem un rege care să ne conducă este un lucru pe care nimeni nu-l contestă, după cum iarăși nimeni nu contestă că funcțiunile Monarhului sunt împlinite astăzi de Camarilă; de Camarila care nu se ocupă de gospodăritul Țării, ci de încheierea contractelor în care se iau comisioane de sute de milioane, de concesionarea întregii Țări în mâinile tuturor veneticilor, cari s-au oferit să numere șperțuri îmbelșugate. În felul acesta, suntem singura țară din lume care nu avem armament, singura armată nemulțumită de toată vrajba care a introdus-o în randurile ei, printr-un șir interminabil de nedreptăți, regele și oamenii lui. Și se cuvine aici să aducem un cuvânt de omagiu pentru Armata care știe, cu toate multele ei nemulțumiri, să fie disciplinată. Dar revolta care agită sufletele și mințile militarilor noștri în curând nu va mai putea fi zăgăzuită de proverbiala ei disciplină și gestul salvator va irupe într-o zi de acolo, din rândurile bravei noastre oștiri. Astăzi lupta, sub aparența unei dispute electorale, a început. Plecând să depuneți votul vostru în urnă, nu-l dați Guvernului de azi, nici celui care a plecat, pentru că nu interesele voastre au fost puse ele să le apere, ci ale obiectei clice de la Palat. Votând Guvernul, nu faceți altceva decât să

perpetuați în capul Statului existența unui Suveran dușman al intereselor acestei Țări, și o Camarilă care beneficiază în mod criminal de mult-puținul pe care-l dă sărăcia și mizeria în care ne zbatem. Votați de aceea, cetățeni conștienți, pe acei cari v-au adus, în timp de război, glorie, și în timp de pace prestigiu, fiindcă numai ei vor putea să asvârle peste bord tot putregaiul unei monarhii care se sprijină pe umerii unui Suveran nechibzuit și incapabil, și a unei Camarile banditești. Să trăiască republica română!”³¹⁶

În 1930, Gheorghe Brătianu încalcăse ordinul conducerii PNL și susținuse Restaurația; în mod normal, spera ca în timp să vină și răsplata. Cu indignare a constatat, la sfârșitul lui 1933, că Guvernul a fost încredințat liberalilor care-l combătuseră pe Carol în 1930, și nu lui, care-l susținuse. Vina a considerat că este a Camarilei, ceea ce era, în mare parte, adevărat. De aceea, în campania electorală din decembrie 1933, Partidul Liberal georgist s-a arătat adversar ferm al Camarilei, limbajul manifestelor sale, ca și al discursurilor fruntașilor săi, fiind la fel de violent ca acela al Partidului Poporului și al Mișcării Legionare.

Asupra luptei electorale a georgiștilor, cu atacuri ferme împotriva Camarilei, Siguranța întocmea un material edificator, datat 5 decembrie 1933: Se anunța că Gheorghe Brătianu împreună cu Constantin Banu și G.G. Giurescu, lucrau la un manifest îndreptat împotriva Camarilei și chiar a regelui. Începuse deja, prin ziărul „Mișcarea”, oficios al partidului, o campanie extrem de violentă în contra Guvernului, cu ținte speciale I.G. Ducă și Victor Iamandi. O circulară a lui Gheorghe Brătianu către organizațiile partidului preciza poziția față de Guvern; se termina cu îndemnul ca, dacă membrii partidului vor fi violentați de către autorități, „să facă uz de armă”. La ședința Delegației Permanente, ținută la Iași, președintele partidului a spus: „În curând ne așteaptă evenimente excepționale, fiind o luptă disperată între conștiința publică și rege. În aceste împrejurări, când atmosfera devine din ce în ce mai tulbure și

³¹⁶ Idem, f.96-99.

evenimentele se desemnează din ce în ce mai grave și mai senzaționale în deznodământul lor, nu Guvernul acesta de zdrențe și slăbănogi va fi capabil să mențină ordinea în Stat. El, cel mult, poate să înlesnească o lovitură de Stat fiindcă în firea oamenilor care alcătuiesc echipa de epigoni ce ne guvernează, stăruie preocuparea loviturii de Stat și veleitățile republicane. De aceea, ei vor încerca să o dea această lovitură de Stat, sau să o înlesnească altora, cu cari să pună mana pe conducerea Țării”. În timpul campaniei electorale, toți georgiștii atacau Camarila. În manifestul către alegători se arăta că „forțele oculte au lucrat pentru aducerea lui Duca la Putere”. Siguranța cunoștea și discuțiile avute de o parte a conducătorilor partidului, întruniți la prințul Mihai Sturdza: Gheorghe Brătianu, generalul Văitoianu, arhitectul Cantacuzino, Constantin Banu, Simion Mehedinți, C.C. Giurescu, Constantin Toma, Valeriu Bulgaru. S-a hotărât ca, dacă Guvernul va continua să confişte ziarul „Mișcarea” și să nu îngăduie propaganda, să se treacă la amenințarea cu moartea împotriva câtorva membrii ai Guvernului, pe care „să-i anunțe chiar public”. „Dacă totuși, Guvernul persistă în aceste măsuri, s-a decis să se tragă cu revolverul împotriva acelor cari duc astăzi acțiunea pentru desființarea partidului georgist.” Primii amenințați au fost tot I.G. Duca și Iamandi. Totodată, Gheorghe Brătianu anunța că va avea o întrevedere cu Alexandru Averescu, cu scopul de a stabili o înțelegere antiguvernamentală; înțelegerea privea și „izgonirea acelor cari duc astăzi în jurul regelui o acțiune care a compromis și prerogativele regale și mecanismul constituțional.”³¹⁷

Așadar, amenințarea cu moartea – pentru că s-a transformat în instrument al Camarilei – nu venea la adresa lui I.G. Duca numai dinspre Mișcarea Legionară, ci și de la Partidul Poporului și Partidul Liberal georgist. Transpunerea în practică a amenințării o vor face legionarii, pentru că Duca a desființat Garda de Fier și a arestat, fără motiv, câteva mii de legionari. Și A.C. Cuza acuza Guvernul că reprezintă voința iudeo-masoneriei.

³¹⁷ Idem, f.54-55.

Sub presiunea Camarilei, Guvernul a amplificat acțiunea repressivă împotriva Opoziției, așteptând reacții violente ale acesteia, care să justifice măsuri radicale. În practică, Elena Lupescu își rezolva problemele cu cei care o contestau, folosindu-se de Guvernul Duca; acesta devenea el ținta principală, iar în cazul reușitei vreunui complot împotriva lui, Camarila scăpa, de un lider politic prea mare pentru a fi și deplin ascultător, fără a putea fi învinuită, iar regele îi putea plăti liderului liberal, tacit, afrontul din 1930, când anunțase că mai degrabă își taie mâna decât să i-o întindă. Punându-se în slujba Camarilei, I.C. Duca știa ce-l poate aștepta; pentru apropiații săi, nu a făcut un secret. Constantin Argetoianu consemna în memoriile sale: „Mi-am permis să observ că comite o mare greșală. Ce sau cine s-ar prăpădi dacă câțiva gardiști – fie 10 sau 20 – ar intra în Cameră?” Duca i-a răspuns: „Știu, Argetoianu, că-mi risc viața, dar nu pot să fac altfel. Mi s-a pus această condiție *sine qua non* – și e singura care mi s-a pus. Am primit-o.”³¹⁸ Carol al II-lea ceruse Guvernului să dizolve Garda de Fier, pentru că aceasta atacase Camarila.³¹⁹ În context, legionarii apar ca victime ale Camarilei și regelui. Vor răspunde cu o acțiune la fel de condamnată, asasinarea primului ministru. Va urma îndreptarea condamnării, din partea opiniei publice, doar împotriva Gărzii de Fier; și istoriografia, în majoritatea ei, a mers pe această linie.

În timpul întrunirilor organizate de Partidul Poporului, în cadrul campaniei electorale din decembrie 1933, atacurile au fost orientate, în principal, contra lui Carol al II-lea și a Camarilei. Punctul cel mai fierbinte s-a atins la întrunirea Organizației de București a partidului, condusă de Gr. Trancu-Iași, de față fiind și doctorul Gerota. „Nu ne mai desparte decât un timp foarte scurt – spunea Trancu-Iași – de ziua când vom avea să ne instalăm la conducerea Statului, înlocuind Guvernul reprezentând Camarila, alungând pe rege cu toți Wieder-ii

³¹⁸ C. Argetoianu, *Pentru cei de mâine*, vol.X, p.262 și Ioan Scurtu, *Istoria rumânilor în timpul...*, op .cit., voi.III, p.159.

³¹⁹ Idem, p.160.

și Wolfs-onii.” Iar dr. Gerota încredina jefuirea banilor Statului: „Toate sumele acestea au fost luate de rege și Camarilă”; profitorilor trebuia să li se „pună trupurile pe rug, să vadă întreaga lume cum se sancționează în România tâlharii din capul Stăului”.³²⁰

În cadrul întrunirii Comitetului de conducere al Partidului Poporului, din 11 decembrie 1933, au fost iar ieșiri violente împotriva Camarilei și a lui Duca. Se lectura scrisoarea lui Gheorghe Brătianu către șefii de partide. Desființarea Gărzii de Fier era criticată. Din nou, vehement se arăta Gr. Trancu-Iași: „În ceea ce-l privește pe Duca și întreaga lui șleahță, ce ne puteam aștepta de la salariații lui Wieder [...] Avem în fruntea Țării un manechin, manevrat de Wolfiști și Wiederiști, care urmăresc desființarea acestui Neam. [...] Nu mai putem răbda, domnule mareșal [Averescu]. Spuneți doar un singur cuvânt și Poporul vă va înțelege. După cum în marele război ați descătușat Țara de dușmani, dându-i victoria finală, descătușați-o și acum de toți Wolfiștii și Wiederiștii cari ne sugrumă.” Era, evident, o imagine eronată asupra influenței pe care Averescu o avea în acel moment. În plus, mareșalul nu avea nici intenții atât de războinice pe cât se aștepta de la el. S-a arătat mai ponderat decât Trancu-Iași – conform unuia din rapoartele Siguranței: condamna desființarea Gărzii de Fier, considerând-o „o mostra de ilegalitate”; vor fi reacții; „Vom fi considerați de străini drept un popor terorist fiindcă orice organizație clandestină duce la teroare. [...] O măsură samavolnică a Guvernului, dictată de forțe oculte, [...] Avem datoria sfântă de a-l trezi pe rege din vraja acestei forțe. Să-i deschidem ochii. Să-l scăpăm de puterile nefaste, redându-l Țării.” Întrunirea accepta propunerea lui Gheorghe Brătianu de colaborare împotriva Camarilei în cadrul campaniei electorale.³²¹ În sala unde avea loc întrunirea conducerii Partidului Poporului, erau doi agenți ai Siguranței. Pimul a redat, în raportul său, din discursurile ținute,

³²⁰ ANIC, fond DGP, dosar 63/1933, f.89-90.

³²¹ Idem, f.8-11.

doar părțile mai puțin dure deja menționate; celălalt, însă, nu a făcut nici o selecție. Aflăm, astfel, că Averescu ar mai fi spus: Țara așteaptă „ziua capabilă s-o scoată de sub jugul unui rege și al unei Camarile care o spoliesc”; izbânda contra lui Carol și a Camarilei „ne va înscrie pe toți în cartea de aur a Țării cu cuvintele «Aceștia au fost cei cari au răsturnat netrebnicul rege Carol al II-lea, fiindcă și-au iubit Patria» La rândul său, Trancu-Iași mai spusese – în plus față de relatarea din primul raport – că nu va dezarma până când toate Lupeștile, toți Wiederii, toți Tituleștii și toți Dumitreștii nu vor fi obligați să restituie Țării tot ce au agonisit prin tâlhăriile lor fără precedent.”

La rândul său, doctorul Dimitrie Gerota menționa și el hoțiile regelui și ale anturajului său; aceștia voiau “să vândă toată Țara străinilor de neam și de lege”; regele era considerat “cap de bandă”, nu cap de Stat, “fiindcă nimeni n-o fi având pretenția că Lupeasca - sub presiunea căreia regele lucrează și ia toate hotărârile – să aibă grijă de destinele acestei Țări sau de nevoile Poporului”. Foarte critici la adresa Guvernului și Camarilei se arătau și Al. Oteteleşanu și Constantin Bucșan, cu concluzia: “Mai trebuie să răsturnăm Camarila, fiindcă odată cu ea se prăbușește și regele, pentru că el nu există decât în funcție de inspirațiile anturajului de la Palat.”³²² Erau expresiile cele mai tari venite din interiorul unui partid parlamentar la adresa Camarilei și a regelui. De menționat și faptul că, spre deosebire de perioada anterioară, tot mai mulți identificau pe deplin Camarila cu regele și Guvernul, rolul conducător avându-l Camarila.

Antrenat în campania electorală din 1933, și Iuliu Maniu a abordat pe larg problema acțiunii Camarilei asupra societății românești. Era la fel de ferm precum reprezentanții Partidului Poporului sau ai Partidului Liberal georgist; dar, limbajul era altul, fără îndemnuri la violență. Într-unul dintre discursuri critica pe aceia care primiseră Puterea de la Națiune și se lăsau conduși de o forță

³²² Idem, f.16-18.

ocultă. “Nu e posibil – spunea – ca să fie două guverne într-o Țară. Nu e admisibilă o politică a Țării, și alta a oculte, care să facă ce vrea atât în materie internă, cât și externă [...] În problema internă, Guvernul Coroanei nu poate să facă nimic, pentru că Guvernul oculte dictează după cum vrea el. În problema externă, se lucrează conform voinței acestei *forțe* oculte.” Arunca săgeți, pe tema Camarilei, chiar și asupra conducerii din acel moment a PNT: Partidul a avut un program adecvat vremurilor, dar care a căzut, “fiindcă se ținut cont mai mult de cele spuse de prefectul Poliției și de comandantul Jandarmeriei”. Guvernul Maniu căzuse pentru că prefectul Poliției ajunsese mai tare decât primul ministru; “Guvernul oculte și Camarila era împotriva mea” – de aceea a fost constrâns să-și dea demisia. Cu toate acestea, considera că “o revoluție ar fi cea mai mare nenorocire pentru Țară. Cine se gândește la revoluție e un criminal. Avem arma mai frumoasă: este conștiința cetățenească și națională, care se exprimă prin vot și manifestațiuni naționale. Vreți să dispară această Camarilă, votați pe ziua de 20 decembrie partidul nostru și vă garantăm că vom scăpa de ea. Chiar dacă votați alt partizan [preferat], înainte de a pune ștampila de vot, întrebați-l dacă e contra sau pentru Camarilă, și dacă vă răspunde că e contra Camarilei, altfel nu. [...] Țara are nevoie de reforme în concertul extern, și persoanele și partidul oculte nu pot să facă aceste reforme. [...] Nimeni nu va putea înfăptui nimic, atâta timp cât acești oameni vor sta unde sunt.” Indica trei imperative: înlăturarea a “ceea ce s-a pus între M.S. Regele și fiii acestei Țări”; respectarea Constituției; integritatea hotarelor.^{322 bis}

Dacă Maniu va fi consecvent pe această linie anticamarilă, în schimb Averescu s-a arătat ca mai toți politicienii vremii, oportunist. Astfel a fost posibil episodul din mai 1934, când s-a antrenat în jocul Masoneriei lui Jean Pangal, acceptând ideea de a fi numit prim-ministru chiar de către cel pe care-l criticase atât de dur în decembrie 1933; și știind că mulți dintre oamenii care i se impuneau ca miniștri

^{322 bis} Idem, f.1-4.

erau în Camarilă sau apropiați acesteia. A fost, cu toate aceste cedări, înșelat de rege, care nu și-a onorat promisiunea. Indignat, mareșalul va scrie un text despre evenimentele din mai 1934; avea formulări defavorabile lui Carol, “al cărui cuvânt regal nu este niciodată respectat, nici chiar de el”. Și anunța că sub Carol al II-lea nu va mai prezida niciodată un Guvern; înțelege să salveze Țara și Tronul, dar pentru aceasta va trebui mai întâi să abdice actualul rege. Textul avea intenția să-l publice în oficiosul partidului, “Îndreptarea”, sub formă de manifest; “Iar dacă Cenzura îi va opri apariția – declarase – atunci d-sa, în uniformă sa militară, și însoțit de d-nii George Brătianu, Argetoianu, Iunian, Corneliu Codreanu, vor împărți acest manifest pe Calea Victoriei”; credea ca va urma – după acest gest eroic – ori abdicarea regelui, ori arestarea protestatarilor.³²³

Era evident faptul că mareșalul își supraestima importanța în viața politică românească; ajuns la o vârstă înaintată (75 de ani), avea o viziune teatral-eroică despre luptele politice. Cu siguranță nici nu-i întrebase pe cei anunțați ca participanți la proiectata sa acțiune eroică, dacă sunt de acord; Iunian, și mai ales Argetoianu, nu ar fi acceptat o acțiune publică împotriva regelui. După o judecată calmă, ideea manifestației publice a fost părăsită.

În locul protestului teatral-eroic, a fost montată, pe 19 iunie 1934, o adunare a studenților de dreapta, la sala Dalles din București pentru a-l sărbători pe Averescu; indirect, reprezenta și un protest la adresa regelui, pentru că nu-l adusese pe mareșal la Guvern. Printre vorbitori studentul Mihail Stelescu, viitor dizident din Mișcarea Legionară. Se trimitea lui Carol a telegramă, cerându-se un Guvern condus de Averescu. Cenzura a intervenit ca telegrama studenților să nu apară în ziare; în semn de protest, o delegație studențească se va duce la Palatul Regal; împăciuitor, mareșalul Palatului, generalul

³²³ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 11/1934, f.39-40. Un gest asemănător anunțaseră, în iunie 1930, și liberalii lui Vintilă Brătianu, împotriva Restaurației.

Ilasievici, a ordonat ca telegrama să apară.³²⁴ Dar, la sala Dalles fuseseră numai câteva sute de participanți, ceea ce nu putea speria autoritățile. O manifestație cu adevărat impunătoare pentru Averescu, va avea loc la Brașov, pe 11 iulie 1934, cu peste 12.000 participanți, unul dintre organizatori, Stoian, a vorbit despre puterea Oculte, asistența scandând “Jos Lupeasca, jos jidanii!” De față erau și delegați ai Gărzii de Fier și ai Partidului Liberal georgist.³²⁵ O posibilă colaborare a celor trei formațiuni, în lupta împotriva Camarilei, reprezenta, într-adevăr, un pericol pentru autorități. Un succes în acțiunea de înlăturare a Camarilei putea veni numai în urma formării unei largi coaliții pe această temă. Își atătau disponibilitatea două partide mici – Partidul Poporului și Partidul Liberal georgist; adevăratul conducător al PNT, deși în acel moment nu-i era președinte – Iuliu Maniu; diverse organizații cu caracter patriotic – precum “Cultul Patriei”, condusă de Marin Ștefănescu. Se puteau alătura diverse personalități neînregimentate în partide, sau cunoscute prin activitatea lor, nu datorită faptului că erau membri într-un partid sau altul – precum Grigore Forțu sau Dimitrie Gerota. Rămânea întrebarea asupra posibilei asocieri la un organism care să-și propună lupta deschisă împotriva Camarilei, a Mișcării Legionare. În public, Mișcarea se plasa pe acest plan; dar opinia publică nu știa că, la începutul lui 1934, chiar liderul legionarilor, Corneliu Zelea Codreanu, fusese salvat de la arestare, fiind ascuns – cu evidenta știre a regelui – în casa unuia dintre membrii Camarilei, rudă cu Elena Lupescu.

O parte majoră a presei susținea un demers hotărât împotriva Camarilei; se distingea ziarul “Universul”, prin vocea directorului său Stelian Popescu, prieten cu Nicolae Titulescu. Tuturor li se adaugă opinia publică, tot mai ostilă Elenei Lupescu și oamenilor săi.

Între toți posibili participanți la coaliția anticamarilă s-au dus tratative o îndelungată perioadă, fără a se crea ceva viabil. Cauze au fost multe: orgoliul unor lideri, care doreau să fie considerați ei vioara

³²⁴ Idem, f.78-79, 81.

³²⁵ Idem, f.125

întâi; disensiuni în ceea ce privește metodele de acțiune; lipsa unui plan general și adoptarea unor poziții comune doar în anumite momente, în legătură cu anumite evenimente. Cauza cea mai importantă a fost exterioară protagoniștilor posibilei coaliții: acțiunile Camarilei pentru anihilarea preventivă a adversarilor ei. Regele, care controla serviciile secrete, a făcut ca acestea să-și infiltreze agenți de urmărire și influențare pe lângă fiecare opozant important al Camarilei, pe lângă partide sau organizații. Acestor agenți ai Statului, profesioniști, li s-au adăugat o serie de informatori benevoli, care urmăreau să-și construiască o carieră cu ajutorul regelui, în schimbul serviciilor ce le aduceau lui și Camarilei. Se poate considera că ei formau un adevărat serviciu secret personal al regelui. Cel mai “productiv” dintre informatorii regali a fost Ion Sân-Giorgiu – doctor în drept, ziarist, fost partizan al lui Nicolae Iorga; despre așezămintele culturale ale acestuia scrisese o broșură în 1928.³²⁶ Trecuse în PNL și apoi în Partidul Liberal georgist. Prin tot acest sistem, Carol știa tot ce se punea la cale; cunoștea toate proiectele opozițiilor Camarilei și putea, astfel, să ia din timp măsuri pentru blocarea lor sau pentru diminuarea efectelor.

Între Partidul Poporului și Partidul Liberal georgist o îndelungată și infructuoasă discuție se va duce, și în 1935, în jurul ideii punerii pe picioare a unui Front Constituțional, cu țelul principal stoparea ascensiunii Camarilei.³²⁷ 1935 va fi anul lămuritor pentru neputința adversarilor Camarilei de a-și atinge țelul.

*

La începutul lui 1935, așadar, Gheorghe Brătianu și Alexandru Averescu, printr-un manifest semnat de amândoi, cereau tuturor românilor să li se alăture în lupta împotriva Camarilei.³²⁸ Este anul în care s-a manifestat constant împotriva Elenei Lupescu, a celor din

³²⁶ Ion Sân Giorgiu, *O cetate culturală. Vălenii de Munte. 1908-1928*, Tip. Datina Românească, 1928.

³²⁷ ANIC, fond DGP, dosar 125/1936, f.4-6.

³²⁸ Idem, dosar 68/1938, f.21-23.

jurul său, și Iuliu Maniu, profitând și de ecoul major al rapoartelor Pitulescu.

Maniu care, pe drept, se considera principalul luptător împotriva anturajului malefic al regelui, a elaborat un document menit să lămurească pe deplin poziția sa, corectând interpretările pe care le considera eronate sau tendențioase. Ca cele mai multe documente elaborate de liderul național-țărănist, și acesta nu era destinat atât contemporanilor – fiind de presupus că Cenzura îi va împiedica răspândirea –, cât Istoriei, Maniu având întotdeauna grijă de felul cum acțiunile sale urmau să fie interpretate în viitor; meticolos, își construia propriul monument.

Documentul era datat 13 decembrie 1934, exemplare ale lui, care scăpaseră de Cenzură, ajungând la cunoștința publică la începutul lui 1935. Mai întâi își prezenta propria viziune asupra Restaurației, incluzând și acțiunile sale procarliste din perioada 1926-1930; cu încercarea de a stopa venirea în Țară a anturajului lui Carol în frunte cu Elena Lupescu. Apoi era prezentată și demisia sa din fruntea Guvernului, în 1933, ca urmare a imposibilității înlăturării unor membrii ai Camarilei. (Ceruse plecarea din posturile lor a generalului Constantin Dumitrescu și a colonelului Gabriel Marinescu.) “D-na Lupescu și anturajul M.S. Regelui – scria Maniu în 1934 – au văzut că iau în serios hotărârea mea de a guverna însumi și a curăți Curtea Regală și serviciile publice de elementele cari au făcut atâta rău M.S. Regelui [...] și au pus în joc toată influența, pentru ca acești oameni să fie menținuți în serviciile lor, știind prea bine că nu voi guverna dacă nu voi avea mână liberă în alegerea oamenilor cu care am să port răspunderea. Ei au reușit. M.S. Regele mi-a declarat și mie și d-lui Mihalache, că nu admite schimbarea acestor oameni, evident în directă contrazicere cu înțelegerea categorică pe care am avut-o cu ocazia primirii președinției Guvernului. Desigur că imediat mi-am dat demisia, deodată cu dl. Mihalache.” Documentul avea o concluzie îndreptată atât împotriva lui Carol, cât și împotriva Camarilei: “Astfel s-au petrecut lucrurile în legătură cu Restaurația din 1930. Ele arată

mobilul patriotic în care și-a îndeplinit Partidul Național Țărănesc [datoria] față de Tron și Țară, și corectitudinea și consecvența de nimic alterată a demersurilor mele în chestia dinastica. Prin Restaurație, ordinea constituțională și dinastică a intrat în albie normală. Ea ar fi trebuit să dea roade binecuvântate și liniște în viața de Stat. Situația ce s-a creat, însă, prin o serie întreagă de atitudini și măsuri luate din partea Coroanei, pe urma greșelilor sfetnicilor săi, este departe de a fi normală. Ea inspiră serioase îngrijorări fiecărui cetățean devotat Țării și regelui. Lucrurile trebuiesc îndrumate fără întârziere înspre o normală funcționare a factorilor constituționali, respectându-li-se pe deplin drepturile și spre o liniștire a sufletelor adânc tulburate.”³²⁹ Deși interpretarea unora din evenimente era partizană, amendabilă, majoritatea prezentării corespundea faptelor istorice. Maniu se arăta a fi fost nu un opozant de conjunctură al Camarilei, urmărindu-și oportunist interesul, așa cum cei mai mulți oameni politici o făceau, ci unul constant și ferm, gata să renunțe la Putere, decât să faciliteze puterea Camarilei. Se impune și o comparație cu documentele emise de celelalte forțe ostile Elenei Lupescu și apropiaților ei: și la Maniu, limbajul este ferm, dar nu se ajunge la amenințări cu moartea, ori la îndemnuri la răscoală; nu se invocă origina etnică a amantei regelui, pe care alții o considerau a fi un motiv de ostilitate față de ea; și, nu se evocă niciodată posibilitatea schimbării formei de guvernământ.

Într-una din adunările electorale din noiembrie 1933, insista pe ideea că atacurile asupra unor persoane, motivate de etnia lor, sunt de neadmis: „Trebuie să fim drepți, toleranți față de acei care sunt cetățeni credincioși ai Țării noastre, dar care s-a întâmplat să nu fie de sânge românesc. [...] Să nu fim nedrepți și să nu persecutăm pe alții, ci cu dragoste să-i îmbrățișăm, să le dăm posibilitatea să-și dezvolte și să-și afirme cultura și obiceiurile lor străbune. [...] În

³²⁹ Idem, f. 12-20; document publicat în vol. *Iuliu Maniu în fața Istoriei*, coordonator Gabriel Țepelea, Edit. Gândirea Românească, București, 1993, p.123-140.

această măreață Patrie care este România, să se afirme cultura și spiritul românesc, dar să nu fie oprimat nimeni, ci cu vorbă bună să fie atrași fiecare la opera comună de civilizație și cultură multilaterală.”^{329 bis}

Răspândirea manifestului semnat de Alexandru Averescu și Gheorghe Brătianu, la începutul lui 1935, a produs mari frământări în cadrul partidului georgist; mulți șefi de organizații județene au refuzat să-l răspândească – conform relatării către rege a lui Ion Sân Giorgiu; “Brătianu se găsește în fața unei insurecții tacite, dar hotărâte, a celor mai distinși fruntași ai săi”. Dintre aceștia, era evidențiat G.G. Giurescu, care, aflând statutul informatorului regal, l-a autorizat să-i transmită lui Carol că el s-a opus și se va opune campaniei lui Gheorghe Brătianu; “Dacă Brătianu va persevera în acțiunea sa, Giurescu este gata să părăsească partidul. Între rege și Gheorghe Brătianu – spune Giurescu – eu aleg pe rege.” Considera că 90 la sută dintre membrii partidului au aceeași poziție. Chiar și Corneliu Zelea Codreanu se opunea campaniei, sub motiv că “orice atac împotriva lui Carol este un atac împotriva Țării și al Neamului nostru”. Și, nu voia să adere la blocul propus de cei doi inițiatori. “Păcat, însă – scrie Ion Sân Giorgiu pe 18 februarie 1935 – că și la Gardă încearcă să manevreze Nae Ionescu, dându-se drept un om vechi, de încredere al M.V. Ar fi bine ca gardiștii să cunoască realitatea și proporția exactă a situației fiecărui om politic în parte față de M.V.”³³⁰

Alexandru Averescu și Gheorghe Brătianu au încercat atragerea PNT-ului, frământat tocmai atunci de dizidenta Al. Vaida Voevod.

^{329bis} Discurs publicat de Ioan Scurtu, în vol. *Iuliu Maniu*, Edit. Enciclopedică, București, 1995, p.216-218.

³³⁰ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 6/1935, f. 16-17.

Singurul gata să accepte o coalizare largă împotriva tendințelor dictatoriale ale lui Carol al II-lea și împotriva Camarilei era Iuliu Maniu. Dar acesta avea pe lângă reținerile proprii de a se alătura unor forțe care amenințau deschis cu omorârea adversarilor, și era amenințat cu îndepărtarea din partid, pentru că ar fi putut diminua șansele de guvernare ale acestuia. În plus, pericolul scindării PNT, datorită lui Al. Vaida Voevod, dusesse la scoaterea din atenția național-tărăniștilor a “problemei constituționale”: “Constituționaliștii – scria Ion Sân Giorgiu la 19 martie 1935 – s-au văzut puși în imposibilitate de a mai agita chestiunea Duduiei.” Mihalache l-a amenințat chiar pe Maniu că, dacă vorbește, în adunarea Deputaților, despre “chestia constituțională”, îl va dezavua public, astfel, așteptatul scandal în Parlament nu a mai avut loc. Doar “Grigore Iunian, care de multă vreme anunță că va ieși în public în chestiunea raportului Pitulescu, a vorbit despre acest raport, fără, însă, să precizeze.” Gheorghe Brătianu n-a mai ridicat problema raportului, pentru că Maniu nu i-a putut procura o copie cu corecturile de mână ale lui Pitulescu, care să demonstreze autenticitatea documentului. În al doilea rând, lui Brătianu îi era teamă de desolidarizarea publică a lui C. C. Giurescu. Ca urmare, “S-a agitat numai Atta Constantinescu, care a urlat câteva insulte la adresa Duduiei”. În Partidul Liberal, “mulți fruntași au dat o înțelegere lui Brătianu că, înainte de a se ocupa de anturajul M.V., să se ocupe de propria lui Camarilă.”³³¹

Deși Iuliu Maniu promisese să nu atingă problema Camarilei în Camera Deputaților, intervenția inabilă a lui Gheorghe Tătărescu a produs o vie dispută pe această temă, în ședința din 13 martie 1935, la proiectul de lege privind Cenzura. Maniu amintea interzicerea, de către Cenzură, a memoriului său din 13 decembrie 1934, cu privire la Restaurație. Și-l acuza pe Carol că-și depășește atribuțiile constituționale, iar pe primul ministru că urmărește lărgirea

³³¹ Idem, f.20-25.

drepturilor Coroanei și restrângerea drepturilor Națiunii. Stenograma Adunării cuprinde disputa Maniu – Tătărescu: „*Gh. Tătărescu*: Ce știți dv. și nu știe opinia publică, și nu știe Țara? [...] În ceasul de față și mai ales în acest ceas de chin, nu slujiți cauza românească a Țării. (*Aplauze prelungite, repetate, pe băncile Majorității.*) *I. Maniu*: Gândul meu este următorul: În patru guverne ale PNȚ și în special în două guverne ale mele, am experimentat că în Țara noastră sunt anumite forțe oculte care împiedică guvernarea normală a României. (*Aplauze prelungite pe băncile PNT și PNL Gheorghe Brătianu*) [...]] *Gh. Tătărescu*: Forțe oculte au de a face în afacerea Skoda? Da sau nu? (*Aplauze prelungite pe băncile Majorității: Voci de pe băncile Majorității: Boilă! Boilă și nepoții!*) *I. Maniu*: Vă răspund foarte clar: În înscenarea afacerii Skoda, Oculă, Camarila, are mare rol. (*Aplauze*) Dar contracte cu Skoda eu am încheiat unul, pe când dv. șapte. [...] Prin acest proiect de lege nu voiți să apărați Țara în mijlocul unui pericol de Stat, pentru că nu este nevoie, ci dv. voiți să acoperiți aceste forțe oculte. [...] În Țara asta se poate critica orice, poți să înjuri chiar și pe Dumnezeu, dar anumite persoane sau anumite nume nu pot fi amintite, nici criticate. [...] Cenzura consecvent șterge cuvintele Camarilă, Wieder? Cine este Wieder în Țara aceasta? Cine este în Țara aceasta dl. Lupescu și familia lui? Cine este? Ce prerogative au în Țara aceasta, de nu pot fi numiți în ziare? [...] Aceste forțe oculte există, dar voiți să le acoperiți, ceea ce rău faceți. (*Aplauze pe băncile PNT și PNL Georgist.*) Pentru că, oricât dv. vă veți sili să le acoperiți prin Cenzură, adâncă revoltă care este în sânul acestui Neam din cauza existenței acestei Oculă, cu toată cenzura dv., nu o veți putea suprima. Sunt adânc convins că exprimarea opiniei mele în ceea ce privește aceste forțe în vederea tratamentului de care se bucură în Țara noastră, nu este contra intereselor Țării, ci este în interesul ei. Țintesc prin expunerile mele ca, printr-o acțiune bărbătească, clară și curată, să facem ca, în definitiv, să se termine cu aceste forțe oculte și dv., acest Guvern sau altul, oricare va veni, fiind

încredințat de M.S., să poată conduce cu deplină răspundere și deplină libertate, treburile acestei Țări. (*Aplauze pe băncile PNT și PNL Georgist.*) „Aflat de mult în barca regelui și a Camarilei, Octavian Goga a găsit prilejul pentru a o arăta și public: „*Octavian Goga: [...]* Mai bine de un ceas să vorbiți în acest ton ireverențios despre regele României, cum nu ați vorbit în Parlamentul unguresc două minute despre împărat?” Aprobă cenzurarea, în decembrie 1934, a manifestului lui Iuliu Maniu. „Acesta nu este mîncare pentru sufletul Poporului nostru. (*Aplauze prelungite, strigăte de bravo pe băncile Majorității*) [...] la fiecare ocazie nu aveți altceva de făcut decât să insinuați că marele salvator al democrației sunteți dv., și că ați fi putut salva Țara, dar n-ați salvat-o pentru că nu v-a lăsat Camarila? *I. Maniu: Așa este. Oct. Goga: Dar, din pricina Camarilei n-ați putut să pregătiți o altă viață economică pentru noi? I. Maniu: Sigur că da.*” („Monitorul Oficial”, I, 56 din 7 septembrie 1935.)

În martie 1935, în PNT se părea că lupta împotriva Camarilei e abandonată, deși – conform celor consemnate și în rapoartele Pitulescu din toamna lui 1934 – majoritatea membrilor erau pe linia lui Maniu în această problemă. Acesta știa să-și aștepte, tenace, momentul; de aceea a anunțat că este “soldat disciplinat”, plasându-se de partea lui Mihalache și provocând, la ședința Consiliului Director, o înfrângere zdrobitoare lui Al. Vaida Voevod, doritor să preia conducerea partidului. Cum Vaida era susținut de rege – chiar dacă nu atât cât ar fi vrut el –, înfrângerea pe care a suferit-o se plasa pe linia manistă de limitare a puterilor lui Carol și ale Camarilei. Maniu părea mulțumit; “Este, deci, sigur – comenta informatorul regal – că, cel puțin un timp oarecare – și dacă nu va mai fi provocat –, el nu va mai readuce în discuție chestiunea constituțională. Maniu are o răbdare fîroasă. Fără să renunțe la lupta începută, el o va duce în chip surd în cadrele partidului, iar în public va lucra prin Gheorghe Brătianu, care ascultă de sugestiile lui Iuliu Maniu a schimbat

tactica. [...] Deci, proiectata manifestație de la București nu va mai avea loc; iar așa zisul Front Constituțional este inexistent. A mai rămas numai alianța lui Gheorghe Brătianu cu Averescu, o alianță șubredă și foarte rău văzută de majoritatea georgiștilor.” Un apropiat al regelui și al Camarilei – care spărsese Partidul Poporului în 1932, ca urmare a unei sugestii venită, evident, de la Palatul Regal –, Octavian Goga, era împins acum să-i atragă pe georgiștii nemulțumiți de campania anticamarilă a partidului lor. Pe aceiași nemulțumiți, Gheorghe Tătărescu încerca să-i atragă în PNL.³³² Și Siguranța înregistra desolidarizarea de Gheorghe Brătianu, pe tema Camarilei, a multora dintre membrii partidului său.³³³

Pentru a diminua acțiunea pe tema Camarilei, Ion Sân Giurgiu propunea regelui, în februarie 1935³³⁴, aducerea cât mai repede în discuția Parlamentului a raportului Skoda; faptul ar fi provocat spargerea Frontului Constituțional, “fiindcă Giurescu va ataca pe Maniu, chiar și fără voia lui Brătianu. Va fi scandal. Primul ministru trebuie să înăbușe, într-un imens scandal parlamentar, glasurile lui Maniu și Gheorghe Brătianu.” Carol întrevazuse și el aceasta metodă de

³³² Idem, f.27-29. Ion Sân Giurgiu, într-o scrisoare anterioară, din 26 martie 1935, către Carol, pusese posibila înfrângere a lui Al. Vaida Voevod, în tentativa sa de a prelua PNȚ, pe seama lui Nae Ionescu. Vaida fusese manevrat de “spiritul anarhic” ai lui Nae Ionescu, care i-a promis sprijinul Gărzii de Fier și fonduri de origină berlineză. Nae Ionescu era considerat “actualul dușman al Coroanei”. “Știu – scria Ion Sân Giurgiu – rolul jucat de el în 1928 și 1930. Dar mai cunosc și ambiția lui fără margini, de a fi conducătorul invizibil al Țării Românești. Faptul că nu mai are acces la M.V., a făcut dintr-însul un adversar al Coroanei. Sunt numeroase persoanele – și demne de toată încrederea – care l-au văzut și auzit pe Nae vorbind în termenii cei mai necuviințioși despre M.V. Nu mai puțin în seara când i s-a interzis conferința la Fundația Carol I, el a spus față de mai multe persoane urmatoarele: «Cu domnul de vis-à-vis am să mă răfuiesc eu. Va veni ziua când vom sta față în față.» Un limbaj asemănător a ținut el și altor persoane [...] Am, deci, dreptul să socotesc amestecul lui Nae Ionescu în mișcarea lui Vaida ca foarte suspect, mai alea că față de Garda de Fier el se dădea, până mai zilele trecute – când a fost demascat – ca homo regius.” – Idem, f.26-27.

³³³ Idem, fond DGP, dosar 10 5/1935. f.9.

³³⁴ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 6/1935, f.17.

a lovi în adversarii Camarilei și, din timp, a strâns materialele anchetei parlamentare, prin grija fostului secretar, Puiu Dumitrescu.³³⁵ Totodată, a grăbit finalizarea raportului. Prezentarea acestuia s-a făcut pe 15 martie 1935, de către Aurelian Bentoii; dezbaterile au fost încrâncenate și îndelungate – 16, 18, 21, 23, 25, 27 martie.³³⁶ La sfârșit, 29 deputați au depus o *Moțiune*, cerând trimiterea în judecată a ministrului Mihai Popovici, generalului Enric Cihoski, Romulus Boilă și colonelul Georgescu; trebuiau, însă, conform Regulamentului Adunării Deputaților, 40 semnături. Astfel, *Moțiunea* nu a putut fi pusă la vot.³³⁷

Până la sfârșitul lui 1935, evoluția raporturilor dintre rege și Camarilă, pe de o parte, și forțele politice adverse acestora, erau oglindite cel mai bine de multele scrisori-rapoarte ale lui Ion Sân Giorgiu către Carol; deși informatorul ajunsese a fi cunoscut ca “omul regelui”, avea acces în majoritatea partidelor politice, la vârf, astfel încât putea transmite la Palat imagini reale. Este de presupus că, unii oameni politici, cunoscându-i postura, îl foloseau pentru a-l influența pe Carol în favoarea lor.

La 9 aprilie 1935, Ion Sân Giorgiu comenta pe marginea insuccesului lui Al. Vaida Voevod de a prelua, sau măcar rupe, PNT-ul. Un partizan al lui Vaida credea că insuccesul se datora lui Carol, care nu dăduse un semn public de încurajare. “Dacă Suveranul ar fi dat cea mai mică indicație, PNT s-ar fi rupt în două.” Indicația ar fi trebuit să constea în promisiunea de a fi adus la Guvern. Astfel, s-a întărit poziția lui Maniu în partid și în campania sa “constituțională”, deși formal anunțase că a renunțat la ea, la cererea lui Mihalache. Maniu acceptase propunerea lui Mihalache de a se reîntoarce în Delegația Permanentă a PNT, dar pusese condiția adoptării “unei politici mai

³³⁵ Un întreg dosar din Arhiva Casei Regale, Carol al II-lea, cuprinde numai materiale referitoare la afacerea Skoda dosar 72/1951, cu 395 file; materiale separate se găsesc și în alte dosare.

³³⁶ “Monitorul Oficial”, III, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64 din 1935.

³³⁷ Idem, 64 din 19 septembrie 1935, p. 2257.

hotărâte față de Capul Statului”; mai mult, promitea “să modifice atitudinea lui în chestiunea constituțională, în sensul că atacurile să nu mai fie îndreptate împotriva Dudaiei, ci, direct împotriva Suveranului”. Mihalache n-a acceptat și, între cei doi a intervenit o nouă răceală. Concluzia unor fruntași PNT era că, dacă Maniu nu va reuși să aducă partidul pe linia sa, își va relua acțiunea personală și se va alătura pe față lui Gheorghe Brătianu, în Frontul Constituțional. Puțini, însă, mai aveau încredere în acest organism, contestat puternic chiar din interiorul partidelor care-l formaseră. Cel mai important susținător al său, Gheorghe Brătianu, sub presiunea șefilor de organizații, începuse să dea înapoi. “Profesorul C.C. Giurescu s-a prezentat la Brătianu și, într-o convorbire de trei ore, i-a demonstrat zădărnicia acțiunii sale, cerându-i să nu mai atace «chestia constituțională» și să caute a relua relațiile cu Suveranul.” Același proces se întâmpla și în Partidul Poporului, mulți dintre partizanii lui Alexandru Averescu doreau să-l împace cu Carol, în perspectiva unei veniri la putere. Dacă regele le-ar fi dat un semn de bunăvoință, Frontul Constituțional ar fi dispărut. Dinspre Partid Național Creștin în curs de formare veneau doar semnale favorabile regelui și, indirect, Camarilei. Octavian Goga afișa un “devotament foarte cald” pentru Coroană, dar și “dezinteresat”, deși nici o atitudine a unui partid politic, în raport cu cel care-i putea da, sau nu, guvernarea, nu putea fi “dezinteresată”. Cu atât mai importantă aprecierea privind atitudinea PNC, cu cât celălalt lider al partidului, A.C. Cuza, era un cunoscut antisemit, din acest motiv neputând să o agreeze pe Elena Lupescu. Informatorul regal făcuse investigații și în rândul fruntașilor partidului de guvernământ, PNL. Miniștri aveau “o adâncă recunoștință și multă dragoste și prețuire” pentru Carol. “M.V. – se raporta – se poate bizui pe întregul sprijin al Partidului Liberal, ca odinioară regele Ferdinand. M.V. are, însă, un avantaj în plus, acela de a avea Partidul Liberal, eliberat însă de teroarea Brătienilor. Dacă mi-ași putea permite o butadă ași zice că, azi, șeful Partidului Liberal e M.V. Dinu Brătianu este un personaj decrativ și umoristic, care se

află din când în când în treabă, fără însă a putea păgubi.” Concluzia momentului. “Guvernul își continuă netulburat opera, iar M.V. va putea avea nu numai un Paște liniștit, dar și o vacanță calmă.”³³⁸

Alegerile parțiale – pentru un loc de deputat în județul Ilfov din aprilie 1935 în urma morții lui C. Bacalbașa – spre surprinderea multora, i-au adus succes Partidului Liberal georgist; “Beția succesului – raporta Ion Sân Giorgiu – li-a potolit răzvrătirea”, nemaibordant tema Camarilei. Majoritatea fruntașilor partidului – Văitoianu, Constantin Banu, C.C. Giurescu, C. Ionescu-Olt, Dumitru Cioc, C. Maltezeanu, Victor Papacostea, Constantinescu-Bordeni, inginerul Deleanu – vor ca opoziția față de Guvern să nu fie și o opoziție față de rege. Doar Atta Constantinescu rămânea ferm pe linia anticamarilă, dezavuat, însă, pentru ieșirile prea violente, de însuși Gheorghe Brătianu. În mod evident cu gândul că vorbele sale vor fi raportate regelui, Brătianu declarase. “Niciodată nu m-am gândit să părăsesc pe Carol al II-lea. Prin dinasticism eu înțeleg devotament și lealitate față de regele Carol. Lealitatea mea e întreagă. Lupta pe care o duc e, după conștiința mea, în interesul regelui. Va veni poate un ceas greu, când voi fi singura lui rezervă. [...] Poate că-mi este hărăzit pentru a doua oară – ca în iunie 1930 – să fiu eu acela care apără Tronul împotriva uzurpatorilor. Mă păstrez pentru ceasul cel greu.” Și, a promis că nu se va mai produce, în Partidul Liberal, nici un atac împotriva regelui. Ion Sân Giorgiu sugera, în urma declarației lui Gheorghe Brătianu, o atitudine nouă față de el: “Gheorghe Brătianu, în jocul politic actual, reprezintă un important pion, care nu trebuie lăsat la dispoziția adversarilor Coroanei. Gheorghe Brătianu, de fapt, este o creațiune a M.V. [...] M.V. este azi stăpânul Partidului Liberal. Nu văd atunci de ce Gheorghe Brătianu ar fi abandonat și lăsat în jocul politic al lui Iuliu Maniu, Averescu și Grigore Filipescu, pentru a întări acel «bloc constituțional», care până acum, a fost o poveste, dar care mâine poate deveni o realitate.” Cu

³³⁸ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 6/1935, f.30-32.

atât mai necesară părea a fi atragerea lui Gheorghe Brătianu, cu cât de Frontul Constituțional se puteau apropia și vaidiștii, împinși de opinia publică; etichetați drept “slugi ale Camarilei”, vaidiștii doreau să dezmință acuzația, așa explicându-se declarația lui Aurel Vlad, făcută la Alba Iulia la jumătatea lui aprilie 1935, că “Și Vaida e de acord să nu primească Puterea, înainte ca Duduia să părăsească Țara.” “E de văzut – concluziona raportul – dacă isteria lui Grigore Filipescu, ura lui Maniu și ranchiuna lui Averescu, vor avea mai mult noroc în cursul verii, decât au avut în timpul iernii, în care strategia politică a M.V. a ieșit învingătoare.”³³⁹

O mare întrunire publică a Frontului Constituțional fusese proiectată pentru februarie 1935; apoi amânată pentru mai. Până la urmă, s-a ajuns doar la organizarea unui banchet, pe 26 mai 1930, la București, cu 1.000 participanți (500 din Partidul Poporului și 500 din Partidul Liberal georgist). În raportul său din 18 mai 1935 Ion Sân Giorgiu considera că Frontul Constituțional se redusese la “inofensiva și pitorească asociere Averescu–Gheorghe Brătianu, asociere care s-ar năruși și ea, dacă mareșalul ar trece din Opoziție la Guvern.

[...] **Grație** abilității M.V., care a cunoscut în cele mai mici detalii, intențiile așa zisului Front Constituțional, s-a putut ajunge la lichidarea lui, înainte ca ei să fi devenit o realitate amenințătoare”. În cazul unor alegeri generale, cele două partide nici măcar nu s-au angajat să aibă liste comune. Brătianu îi propusese și lui Mihalache să intre (cu PNT) în Frontul Constituțional, dar acesta refuzase; motivele invocate: 1. nimeni nu trebuie să se amestece în viața privată a Suveranului, datoria tuturor fiind “să sprijine domnia unui rege, care este al nostru prin creștere și formație”; 2. PNT respinge orice agitație care ar slăbi puterea și prestigiul regelui; 3. acțiunea lui Gheorghe Brătianu nu va duce la nici un rezultat, “mai ales că tovărășia cu mareșalul Averescu este negația însăși a vieții constituționale, pentru

³³⁹ Idem, f.33-35.

care luptă Gheorghe Brătianu”. Și dr. N. Lupu se pronunța pentru încetarea acțiunii împotriva regelui, promovată în PNT de Iuliu Maniu; dar, se arăta foarte indignat de activitatea unuia dintre membri de frunte ai Camarilei, al doilea ca putere, după Elena Lupescu în acel moment, în urma înlăturării lui Puiu Dumitrescu – prefectul Poliției Capitalei, Gabriel Marinescu, care manevrase pentru ruperea PNT.³⁴⁰

Lui Ion Sân Giorgiu i s-a părut atât de interesant și important pentru rege, felul cum a decurs banchetul din 26 mai 1935 al Frontului Constituțional, încât și-a scris raportul imediat după încheierea lui, la ora 2 noaptea. “Banchetul de aseară – scria – nu a fost numai cea mai caragialească manifestare politică la care am asistat vreodată, dar și lichidarea așa zisului Front Constituțional.” Ce anunțase că Averescu va face declarații senzaționale, de aceea veniseră și peste 20 ziaști. Fuseseră 1.300 participanți, în sala “Gib”, între care și “multe fosile averescane”. Gheorghe Brătianu îl “lucrase”, însă pe Averescu, ca să nu spună nimic neplăcut. Ca urmare, “discursul lui Averescu a produs stupeoare. În locul atacurilor neponderate, mareșalul a vorbit despre atentatul de la Saraievo, despre o mulțime de alte chestiuni, dar nici un cuvânt din ceea ce se prevestise. Acei dintre fruntașii georgiști cari așteptau, cu mâinile pregătite să aplaude, un așa zis «șah la rege», au fost siliți să asculte livizi o cuvântare anosta și veche, abia șoptită de un bătrân care părea scos dintr-un muzeu de antichități.” S-a adăugat vacarmul sălii, astfel încât “un banchet solemn s-a transformat într-o aiureală. Încă de la începutul mesei lumea se îmbătase crunt, încât încercările lui Averescu și Brătianu de a liniști pe veseli comeseni au fost zadarnice. Într-o gălăgie de bâlci și într-o căldură sufocantă, s-a desfășurat această consacrare a Frontului Constituțional, care de fapt a fost mai mult o lichidare.” Brătianu a încercat să îndrepte impresia, vorbind și despre Coroană; dar, fără efect. La sfârșitul discursului, spre

³⁴⁰ Idem, f.36-39

dezamăgirea averescanilor, a anunțat și că și de aici înainte cele două partide rămân independente și de sine stătătoare; ideea fuziunii căzuse. “astfel s-a încheiat aceasta manifestare de frăție averescano-georgistă: cu trădarea lui Averescu față de punctul de vedere georgist și cu refuzul georgiștilor de a se contopi cu averescanii;³⁴¹ Concluzia era greșită: Frontul Constituțional nu a dispărut în mai 1935. Va activa în continuare, dar, fără nici o eficiență.

La 29 septembrie 1935, Frontal constituțional organiza o întrunire publică la București, în sala Marna. Expresiile radicale ale vorbitorilor la adresa Elenei Lupescu, Camarilei și chiar a regelui, au fost numeroase. În timpul manifestației, și-au prezentat adeziunea la ideile Frontului mai multe organizații, între care și Cruciada Românismului. Fusesse înființată în noiembrie 1934, prin desprinderea din Mișcarea Legionară a grupului condus de Mihail Stelescu; purta o înverșunată luptă împotriva lui Corneliu Zelea Codreanu. De aceea, “căpitanul” s-a arătat furios la vestea primirii în Frontul Constituțional a Cruciadei Românismului, și a emis o circulară, nr.6, către toate organizațiile legionare, la 30 septembrie 1935: „Am avut cu toții, până astăzi, bune sentimente, chiar de amicitie, față de acțiunile d-lor Gheorghe Brătianu și Mareșal Averescu. Sentimente pe care ni le-am manifestat și la alegerile din 1933 și în alte ocazii, fără să fi cerut nimic în schimb, în afară de o elementară doză de bună cuviință.” Dar, printre membrii Frontului Constituțional circulau calomniile scrise la adresa legionarilor, “în care noi, cu trecutul nostru de luptă, cu mândria noastră, suntem terfeliți neconținut și transformați pur și simplu în slugile Lupeștii sau ale Ocultei, cu care se înțelege că orice om, venind numai în simplu contact, s-ar dezonoara.” Iar pe 29 septembrie, la întrunirea de la sala “Marna” a Frontului, “a fost admis să se citească o declarație de adeziune a unei murdării morale”. Ca urmare, hotărâ Corneliu Zelea Codreanu, orice punți cu Frontul Constituțional erau tăiate, legionarilor li se ordona să rupă orice

³⁴¹ Idem, f.40-41

legături cu membrii Frontului.³⁴² Circulara era trimisă și lui Grigore Forțu³⁴³, al cărui Bloc Cetățenesc pentru Mântuirea Țării aderase și el, în aceeași zi, la Frontul Constituțional.

Ion Sân Giorgiu strângea în continuare, și în toamna lui 1935, reacții la adresa Frontului Constituțional din partea lumii politice. Grigore Iunian se exprimase plastic: Activitatea lui Gheorghe Brătianu era considerată “dementă”, iar aceea a lui Alexandru Averescu “o im-famie”. Întrunirea de la “Marna” a fost ultima mare ieșire publică a Frontului Constituțional, cu toate că opinia publică păstra aceeași ostilitate față de Camarilă și, în mod normal, o organizație care dorea să exploateze aceste sentimente populare avea susținerea continuării existenței. Treptat, spre sfârșitul anului, acțiunea lui Gheorghe Brătianu se va stinge sub presiunea frunțașilor partidului său. Cu un ton mult mai blând decât până atunci, ultimul manifest al Frontului menționa necesitatea luptei împotriva acelor care “compromit regalitatea”.³⁴⁴ Ion Sân Giorgiu anunța că se merge “spre lichidarea georgismului”, în partid fiind mulți nemulțumiți. Dar, rămâneau Maniu și Averescu, care desfășurau o acțiune “extrem de gravă”, întrucât presupunea “o deviere a unei părți din Opoziție de la lupta politică legală la una cu caracter suversiv”. “Astăzi, pentru mine – scria semnatarul raportului – nu mai e nici o taină că Maniu și Averescu se gândesc la o soluție radicală în așa zisa chestiune constituțională, astfel, Iuliu Maniu, într-o convorbire avută cu Alice Sturdza, cumnata lui Gheorghe Brătianu, i-a spus acesteia că în ce-l

³⁴² Idem, fond DGP, dosar 232/1935, vol.1, f.2. Despre rivalitatea dintre Corneliu Zelea Codreanu și Mihail Stelescu vezi și Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.325-327.

³⁴³ ANIC, fond DGP, dosar 232/1935, f.22. încă de la începutul lui 1935, Siguranța anunța apropierea organizației Cruciada Românismului de Alexandru Averescu și Gheorghe Brătianu. – Idem, dosar 197/1935, f.319.

³⁴⁴ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 6/1935, f.42-47. Ion Sân Giorgiu credea că dinspre PNL nu era nici un pericol pentru rege, iar în PNȚ se anunțau noi frământări.

privește pe dansul, drumul său e definitiv trasat și că el nu mai concepe să lucreze vreodată cu regele Carol al II-lea. Fiind întrebat dacă această hotărâre este egală cu o acțiune de detronare, Maniu ar fi declarat foarte străveziu: «Aceasta va veni de la sine. E consecința logică a lucrurilor». Și, încerca să-l solidarizeze pe Gheorghe Brătianu cu acest punct de vedere. O tentativă similară, paralelă, avea și Alexandru Averescu. La acest front anticarlist în formare, se adăuga înțelegerea pe aceeași direcție, dintre Stelian Popescu, directorul “Universului” și Nae Ionescu, ultimul intenționând să scoată un ziar nou, “Tribuna”, cu un scop unic; pentru a duce o campanie “contra Dudaiei”. Cei doi aveau strânse legături cu Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu, Alexandru Averescu.³⁴⁵

Mari frământări au avut loc, în toamna lui 1935, în rândurile conducerii național-țărăniște, pe tema luptei împotriva Guvernului Tătărescu și a aducerii la Putere a PNȚ; context în care Iuliu Maniu încerca să reia ofensiva împotriva Elenei Lupescu și a Camarilei, mulți membri de partid, mai ales dintre cei de rând, arătându-se dornici de a-l urma. Nu aceeași tendință era la vârful partidului, din teama de a nu mai fi chemați la guvernare. Cele două poziții s-au confruntat pe față în cadrul ședinței Delegației Permanente a PNȚ din 24 septembrie 1935. Armand Călinescu scria că “Toți sunt nemulțumiți de discursul ținut la Uioara de Iuliu Maniu, prin care a atacat din nou Camarila și pe Elena Lupescu.” Tensiunea s-a aplanat cu greu.³⁴⁶

Pregătirea unei mari manifestații național-țărăniște, ce urma să aibă loc pe 14 noiembrie, în ziua deschiderii sesiunii Parlamentului, a avut ecou și în străinătate. Mai ales posibila transformare a manifestației într-o acțiune împotriva Camarilei a atras atenția presei occidentale. “The New York Times” considera manifestația PNȚ ca pe un marș asupra Bucureștiului (precum marșul asupra Romei al lui Mussolini), cu participarea estimată a 200.000 de oameni, având ca

³⁴⁵ Idem, f.48-50.

³⁴⁶ Cf. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p.200.

țință și Camarila. Ziaristul o considera pe Elena Lupescu drept “metresa lui Carol și regina neîncoronată a României”, care “a fost mereu un centru de furtună în viața Țării. Acum doi ani un Guvern a demisionat din cauza ei”; în 1934, 13 ofițeri superiori au fost trimiși la închisoare, fiindcă “au complotat ca să o omoare”. Ziarul credea că ținta imediată a marșului național-țărănesc era dizolvarea Guvernului Tătărescu; pe urmă “vor izgoni pe d-na Lupescu.”³⁴⁷

Opinia publică românească era pregătită ca acțiunea antiguvernamentală să ia și forma unei acțiuni împotriva Camarilei. De ziua regelui, 15 octombrie, au fost răspândite mii de manifeste, prin care i se reproșă lui Carol al II-lea că “nu el, ci Familia Lupescu guvernează Țară”. Iuliu Maniu lansa un manifest cu afirmația: “Eu sunt un monarhist convins. Fiecare român, însă, ar trebui să primească o pildă bună din partea Curții [Regale]. Coroana singură trebuie să se respecte.”³⁴⁸

În Occident, plecarea la Viena, în septembrie 1935, a Elenei Lupescu a fost interpretată ca o consecință a ostilității tot mai mari a opiniei publice față de amanta regelui. Ziarele austriece anunțau chiar că Elena Lupescu își caută o locuință la Viena, după anunțarea demonstrației PNT; “Atacurile PNT împotriva d-nei Lupescu și a «Camarilei» sale ar pricinui Guvernului [român] serioase îngrijorări, iar Carol ar fi preocupat de ideea de a-și trimite prietena, cel puțin vremelnice, în străinătate.”³⁴⁹ Știrea plecării din Țară a Elenei Lupescu era interpretată în SUA ca fiind urmarea acțiunii “dușmanilor ei români”; și se anunța credința conducerii PNT că cererile național-țărăniștilor au gonit-o.³⁵⁰

Când mulți credeau că au scăpat definitiv de Elena Lupescu, aceasta a surprins din nou, întorcându-se pe neașteptate în Țară, cu

³⁴⁷ “The New York Times” din 15 septembrie 1935.

³⁴⁸ ANIC, fond DGP, dosar 4/1935, f.66.

³⁴⁹ Idem, f.36.

³⁵⁰ “Chicago Daily Tribune” din 14 octombrie 1935.

ocazia zilei de naștere a regelui, 15 octombrie. Faptul, anunța "The New York Times", a produs confuzie printre național-țărăniștii, care "proiectaseră o demonstrație anti-Lupească". Apărea și refrenul obișnuiți "Lupta PNT contra Elenei Lupescu a luat o puternică întorsătură antisemită". Ziarul afirma că "Magda Lupescu este acuzată că ar deține mai multă putere decât primul ministru", și că și-a trecut rudele în Bugetul Statului; că, datorită ei, un număr mare de evrei capătă slujbe ușoare. Și, articolul se încheia cu o declarație a lui Iuliu Maniu: "Elena Lupescu este responsabilă pentru aproape fiecare rău ce se abate asupra României."³⁵¹ Subiectul era abordat în țările occidentale europene, în cele baltice³⁵² și chiar în Egipt, unde ziarele o considerau pe Elena Lupescu ca o "putere ocultă asupra lui Carol, care este inițiatoarea în toate faptele și dispozițiile lui". De aceea, la adresa ei au fost multe amenințări cu moartea.³⁵³

Cu toate frământările din interiorul PNT, manifestația proiectată pentru 14 noiembrie 1935 reprezenta un pericol real pentru rege și Guvern și, în subsidiar, pentru Camarilă. De aceea, Carol a făcut tot posibilul pentru a o anula, folosindu-se de dorința național-țărăniștilor de a ajunge la Guvern. Într-o audiență acordată lui Ion Mihalache, i-a promis că va avea în vedere PNT-ul la schimbarea Cabinetului și, în mod special, pe el. Armand Călinescu menționa și existența unei intervenții a Elenei Lupescu pe lângă național-țărăniști: "Aflu că d-na Lupescu i-ar fi spus [lui Ion Sân Giorgiu] să comunice național-

³⁵¹ "The New York Times" din 17 octombrie 1935. Majoritatea ziarelor evreiești occidentale subliniau doar pericolul în care se afla Camarila; chiar în îndepărtata Argentina, un ziar din această categorie, "Die Idische Zeitung", scria că manifestația PNT este "contra d-nei Lupescu"; "Doleanța PNT este îndepărtarea d-nei Lupescu din Palatul Regal și a influenței ei." – "Die Idische Zeitung", Buenos Aires, 10 noiembrie 1935. Iar "Philadelphia Herald" din 14 noiembrie 1935, credea că PNT va cere "măsuri energice pentru a pune capăt influenței pe care o exercită asupra Guvernului, Magda Lupescu, evreica cu părul roșu, prietena regelui Carol.

³⁵² ANIC, fond DGP, dosar 73/1932, f.31.

³⁵³ Idem, dosar 4/1935, f.72.

țăărăniștilor că, dacă exclud pe Maniu, vor avea Puterea cu mâini libere”. Lui Călinescu, regele i-a declarat: “La urma urmei, eu pot merge și cu Constituția aceasta, dar Duduia, nu!”³⁵⁴ Era o recunoaștere a faptului că lupta împotriva celor care doreau păstrarea Constituției, din interesul Camarilei.

La 2 noiembrie 1935, Guvernul va interzice cele două manifestații anunțate pentru 14 noiembrie a PNT-ului și a Partidului Național Creștin nou înființat. Cel din urmă s-a supus imediat, președintele său, Octavian Goga având o poziție procarlistă cunoscută. Carol transmite național-țăărăniștilor: “Renunțarea la adunare constituie un atu în plus pentru voi.” Și Delegația Permanentă a PNL s-a lăsat înșelată: niciodată Carol nu va mai chema la Guvern PNT-ul. Se adoptă un comunicat anunțând suspendarea manifestației, pe motivul schimbării situației politice. Mihalache s-a dovedit un politician slab. Maniu rămăsese singurul opozant constant, din conducerea PNT, al tendințelor dictatoriale ale lui Carol și ale Camarilei.³⁵⁵

Datorită retragerii PNT-ului, a rămas, la jumătatea lui noiembrie 1935, ca singura acțiune de protest împotriva Camarilei să fie aceea a profesorului Gerota. Acesta scrisese un articol sub titlul *Monarhie cu Camarilă sau republică?* Avea concluzia: “Cel mai just răspuns pe care Poporul român trebuie să-l dea ar fi proclamarea republicii. [...] Republica într-un Stat democrat este starea superioară a dezvoltării politice, este negațiunea monarhismului și a absolutismului.”³⁵⁶ Articolul urma să apară în “Universul” din 16 noiembrie 1935, dar a fost interzis de Cenzură. Ca urmare, profesorul

³⁵⁴ Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.608.

³⁵⁵ Idem, p.610. Centru manifestația PNT din 14 noiembrie 1935, vezi și Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, *op.cit.*, vol. III, p.193-194; *Istoria românilor*, Edit. Enciclopedică, București, 2003, vol.VIII, coordonator Ioan Scurtu, p.346.

³⁵⁶ Vezi și Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.610-611. Profesorul Gerota era un vechi și constant adept al republicii. În iunie 1918 ceruse, la tribuna Senatului, abdicarea lui Ferdinand, fapt pentru care a fost bătut de un ofițer. – Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, *op.cit.*, vol.II, Ferdinand, p.53.

l-a tipărit în publicația clandestină „Crezul nostru”, distribuită prin poștă. Pe 12 noiembrie, Justiția Militară a hotărât o descindere la locuința doctorului Gerota; acesta a fost arestat și “depus” la Consiliul de Război – conform unui Comunicat al Guvernului din 14 noiembrie.³⁵⁷ Ca urmare, studenții mediciști, – în rândul cărora profesorul avea un prestigiu deosebit și pentru profesionalismul său, dar și pentru fermitatea manifestărilor sale împotriva Camarilei –, au declarat grevă de solidaritate și Facultatea s-a închis deși studenții evrei nu au urmat exemplul celor români. Evenimentul a avut și ecou internațional. Mergând pe linia presei evreiești, care considera orice acțiune împotriva Elenei Lupescu drept antisemitism, principalul ziar evreiesc din Palestina – “Haaretz” din Tel Aviv³⁵⁸ – îi acuza pe “studenții antisemiți” că au declarat grevă în urma arestării profesorului Gerota, “în casa căruia s-au găsit scrieri suversive în contra regelui și a d-nei Lupescu”.

Dacă ultima mare întrunire publică a Frontului Constituțional din 1935, în Capitală a avut loc în septembrie, în provincie, ultima a fost înregistrată în noiembrie, la Iași. Faptul demonstrează că Ion Săn Giorgiu se grăbise anunțând lui Carol, la începutul toamnei, decesul frontului. Un raport al Inspectoratului Regional de Poliție Iași menționa o mare și animată întrunire a acestuia pe 17 noiembrie, cu participarea lui Gheorghe Brătianu, Alexandru Averescu, generalul Arthur Văitoianu, P.P. Negulescu, Constantin Banu, Gr. Trancu-Iași, Nicolae Zigre, Enric Oteteleşanu etc.; așadar, foarte mulți dintre

³⁵⁷ ANIC fond DGP, dosar 254/1935, f.45.

³⁵⁸ “Haaretz” din 25 noiembrie 1935; “Davar”, Tel Aviv, 25 noiembrie 1935. La 28 noiembrie 1935, la sediul Partidului Totul pentru Țară, a avut loc o întrunire a studenților legionari de la Teologie: s-a discutat cazul profesorului Gerota, cu care s-au solidarizat. De asemenea, își anunță susținerea, pe aceeași temă a protestelor studenților mediciști, conduși de Șerban Milcoveanu, provocați de “agenții Lupeascăi”. Studenții, concluzionau: “Gerota nu luptă contra Coroanei, ci contra buruienilor cari o înăbușă”. – ANIC, fond DGP, dosar 232/1955, vol.I, f.66.

frunțașii Partidului Liberal georgist și ai Partidului Poporului. În Piața Unirii din Iași, cei veniți din București au fost primiți festiv de 3.000 localnici; alți 3.000 îi întâmpinau la sala Sidoli, unde a avut loc întrunirea. Cum era de așteptat, Brătianu s-a exprimat cel mai explicit – supărat și de faptul ca autoritățile nu răspunseseră la nici una din cererile din timpul întâlnirii de la “Marna” din 29 septembrie. Condamna oprirea manifestației proiectată de PNT pentru 14 noiembrie. Anunța hotărârea Frontului Constituțional de a se opune în continuare măsurilor “luate peste voința Țării” și interpreta cazul Gerota, ca pe o dovadă a revoltei ce mocnește în Țară împotriva Camarilei. Totuși, la sfârșit, sublinia faptul că lupta contra acesteia, și a regimului de dictatură ce se pregătea, nu însemna și lupta împotriva regelui; frontul înțelegea să fie “dinastic și monarhic”.³⁵⁹

Din toate acțiunile împotriva sa, din 1935, Camarila, a ieșit victorioasă. Un ziar francez constata corect că “Steaua d-nei Elena Lupescu, a cărei influență asupra politicii românești a fost așa de profundă, ar fi din nou pe cale ascendentă.” Fixa patru cauze: magnetismul ei personal; justetea judecății ei, care” a uimit pe toți șefii politici”; faptul că Iuliu Maniu, principalul ei adversar, “își interzice orice acțiune drastică pentru a o îndepărta pe femeia fatală a destinului”; “dezbinarea care domnește în tabăra dușmanilor ei”. Și arunca o supoziție: “Tronul de regină, vacant de atâția ani, ar putea foarte bine să nu mai fie astfel în curând.”³⁶⁰

O formațiune politică având un rol important în lupta împotriva Camarilei a fost Mișcarea Legionară, cu partidele pe care le-a înființat: Garda de Fier și Partidul Totul Pentru Țară. S-a înscris pe linia curentului dominant în opinia publică, punând pe seama anturajului regelui toate relele din societatea românească. Mai mult decât alții, își îndrepta atacurile împotriva Elenei Lupescu. Și, tot depășindu-i pe alții, accentua asupra originii evreiești a celor mai mulți membrii

³⁵⁹ Idem, dosar 234/1935, f.3-4, 23-30, 34-39, 41-43.

³⁶⁰ Idem, dosar 4/1935, f.l. — “Cyrano”, Paris, 6 decembrie 1935.

ai Camarilei. Plasându-se în postura de justițieri, dar și de victime ale celor pe care-i combăteau, legionarii au ajuns să aibă o largă simpatie populară, în primul rând între tineri, mai ales studenți.

Un eșec major al lui Carol al II-lea, în tentativa sa de atragere a tineretului în lupta pentru instaurarea unei dictaturi regale, l-a constituit Congresul studentesc de la Târgu Mureș din aprilie 1936; mai mult, acesta s-a transformat într-o manifestare violentă împotriva Camarilei în frunte cu Elena Lupescu.

Primul congres studentesc avusese loc în România în 1909, la Iași, organizat de studenții naționaliști din jurul lui Nicolae Iorga (de altfel, organizatorii au plecat direct la Congres de la Vălenii de Munte, unde avusese loc sesiunea din acel an a cursurilor de vară inaugurate de istoric în 1908); avusese ca principală problemă de discutat unitatea națională, problemele materiale ale studențimii fiind trecute pe plan secund.³⁶¹ Importantă a fost și întâlnirea din 1914, de la Constanța, unde s-a hotărât ca următorul Congres să aibă loc la Cluj, ceea ce a fost posibil în 1920, după Marea Unire. Alte congrese au avut loc în 1922, 1926, 1931, 1932, 1933 (la Jilava), 1934 (la Herculane), 1935 (la Craiova). Autoritățile Statului au sprijinit material majoritatea acestor congrese. Până în 1936, cel mai important fusese cel de la Brașov (1932), cu 5.000 participanți.³⁶² Mișcarea Legionară a considerat că majoritatea congreselor de după Marea Unire au fost “momente de decadentă morală” din partea tineretului, pentru că s-a încercat ca mesajele date să nu supere autoritățile. Ca urmare, legionarii au atras treptat tot mai mulți studenți spre ideile lor, și au reușit să preia conducerea organizațiilor studentești din toate centrele universitare; conducerea centrală o avea Uniunea Națională a Studenților Creștini Români, aceea care a organizat Congresul din 1936.

³⁶¹ Petre Țurlea, *Nicolae Iorga la Vălenii de Munte*, op.cit., p.118-119.

³⁶² ANIC, fond IGJ, dosar 1/1932, f.3-5, 21.

În dorința sa de a-i atrage pe studenți, Carol se bazase pe monarhismul unei bune părți a tineretului universitar și pe poziția foarte critică, a ansamblului acestuia, față de partidele politice, poziție pe care regele se străduia tenace să o imprime întregii societăți. Cu atât mai importantă era atragerea studenților, cu cât foarte mulți dintre ei erau înregimentați în Mișcarea Legionară; astfel, eventualul succes al tentativei regale ar fi avut ca efect și diminuarea forței unui alt pretendent la dictatură – Corneliu Zelea Codreanu. Eșecul încercării de atragere s-a datorat Camarilei, susținută de rege, studenții manifestându-se pentru Carol, dar împotriva Elenei Lupescu.

Deși se cunoștea compoziția organizațiilor studențești și posibilitatea unor manifestații violente, regele a făcut ca Guvernul să aprobe desfășurarea Congresului proiectat la Târgu Mureș. Gheorghe Furdui, președintele Uniunii Naționale a Studenților Creștini Români, (UNSCR), a fost primit în audiență la Palatul Regal, Carol dăruindu-i 100.000 lei. Totodată, Ministerul de Interne, prin ministrul Ion Inculeț și secretarul de Stat Eugen Titeanu, au dat banii necesari transportului pe CFR³⁶³ a celor aproximativ 2.000 participanți la Congres. Gheorghe Furdui declara că Guvernul i-ar fi oferit 1.000.000 lei, pe care i-a refuzat categoric, întrucât “conștiința națională nu este de vânzare”.³⁶⁴ Același, va prezenta pe larg, în timpul Congresului, audiența sa la rege. În cadrul acesteia, spunea, “am fost întrebat cum înțelegem noi, conducătorii de azi ai studenților, să promovăm interesele academice ale studențimii. Eu am răspuns: «Majestate, noi conducătorii actuali, ne plasăm pe o linie a Istoriei și a credinței. Ne străduim să ne ținem cât mai mult planul academic al luptei naționale.»” Drept urmare a acestui răspuns, Carol i-a dat 100.000 lei pentru cumpărarea de cărți pentru biblioteci, și i-a dat chiar mai multe cărți din propria-i bibliotecă. Furdui a mulțumit respectuos. Președintele UHSCR prezenta și felul cum obținuse de la Guvern aprobarea

³⁶³ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op. cit., vol. III, p 202

³⁶⁴ ANIC, fond DGP, dosar 46/1936, f.15.

desfășurării Congresului: i se ceruse să promită ca nu se va face apologia asasinatelor politice.³⁶⁵ Față de Carol, Furdui se angajase că se va păstra “o notă monarhică” a Congresului, “căutând să sublinieze donația Suveranului și recunoștința la care sunt obligați studenții pentru gestul regal”.³⁶⁶

Autoritățile au așteptat, încrezătoare, rezultatele bunăvoinței pe care o arătaseră. Dar, au fost dezamăgite. Atât pe parcursul călătoriei spre Târgu Mureș, cât și, mai ales, în timpul Congresului, studenții s-au manifestat pe vechile lor linii, în special împotriva Camarilei și a Elenei Lupescu.

Prevăzând încercarea lui Carol de a-și subordona studențimea, luând-o de sub influența Mișcării Legionare, Corneliu Zelea Codreanu a hotărât pregătirea serioasă a Congresului, pentru a-l menține sub controlul său. La Iași – în căminul studențesc de la Râpa Galbenă, ridicat prin munca legionarilor –, pe 16 februarie 1936, a organizat o întrunire, numită “pre-congres”, cu delegați din București, Iași, Cluj, Cernăuți, Chișinău. De la București au fost trimiși doi fruntași ai Mișcării, inginerul Gheorghe Clime și Andrei Ionescu – amândoi comandanți legionari și membrii ai Statului Major al Partidului Total Pentru Țară. Președintele UNSCR, Gheorghe Furdui, și el legionar, a solicitat la Mitropolie oficierea unui Te-Deum. Slujba a avut loc, însă mitropolitul Ncodim s-a eschivat de la întâlnirea solicitată de studenți.³⁶⁷ S-au hotărât temele ce urmau a fi discutate la Congres. De asemenea, având în vedere ruperea din Mișcarea

³⁶⁵ Idem, f.15-16.

³⁶⁶ Idem, f.21.

³⁶⁷ Mitropolitul urma linia conducerii BOR din acel moment, de rezervă față de Mișcarea Legionară, rezervă cerută de Guvernul PNL; tot în 1936, patriarhul Miron Cristea interzisese munca legionarilor la ridicarea sau repararea bisericilor; legionarii credeau că ordinul a venit și în urma influenței Masoneriei care “conduce la noi. Societatea se zbate într-o cloacă masonică, anunțându-se distrugerea Statului prin Masonerie”, se scria într-un document al Mișcării Legionare. – Idem, fond DGP, dosar 45/1936, f.39-4-0.

Legionară a unei grupări condusă de Mihail Stelescu, formată majoritar din studenți – fapt interpretat ca o manevră a Guvernului liberal și ca o lovitură îndreptată împotriva lui Corneliu Zelea Codreanu –, delegații întruniți la Iași au depus un legământ: “Dacă se va mai încerca un complot contra căpitanului, să spunem și să jurăm ca suntem hotărâți de a suprima până la unul toată garnitura aceasta putredă care conduce Țara și care se pretează la asemenea procedee.” Printre temele ce urmau a fi discutate la Congres erau: situația materială a studenților; problema evreiască; situația generală a României. (Asupra pre-congresului s-a făcut, de către agenți ai Siguranței, un raport foarte amănunțit.³⁶⁸) În schimb, Carol voise ca la Congres să se discute temele lui favorite: nocivitatea partidelor politice, a parlamentarismului, a sistemului democratic.

La sfârșitul lui martie 1936, Gheorghe Furduliu îl va vizita la Carmen Sylva, pe Corneliu Zelea Codreanu, pentru a primi ultimele instrucțiuni privind Congresul.³⁶⁹ UNSCR hotărâse să invite la Târgu Mureș și 50 “fruntași naționaliști”, între care Al. Vaida Voevod, Mihail Manoilescu, C.C. Giurescu, Nae Ionescu, Radu Gyr, Traian Brăileanu. De asemenea, erau invitați delegați ai Uniunii Studenților Germani, ai Uniunii Studenților Polonezi și Uniunii Studenților Romani din Iugoslavia.³⁷⁰

În lunile premergătoare Congresului – februarie și martie 1936 – au avut loc în toată Țara manifestații foarte diverse, revendicative, ale studenților: proteste în cadrul unor adunări publice; trimiterea de memorii către diverse autorități; greve; ciocniri cu evreii.³⁷¹

³⁶⁸ Idem, f.35-55.

³⁶⁹ Idem, f.165.

³⁷⁰ Idem, f.182.

³⁷¹ Foarte multe rapoarte despre astfel de acțiuni – Idem, dosar cu 186 file. La 2 februarie 1936, adunarea studenților în Drept din Cluj a hotărât declanșarea unei greve. În aceeași zi, la fel hotărâsc și studenții în Drept din București; pe 7 februarie, întrunire a studenților legionari de la Litere, București; pe 10 februarie studenții legionari de la Drept, din Iași, hotărâsc amânarea examenelor ș.a.m.d. – Idem, f.6, 12-14, 15.

Se crease o situație foarte încordată în toate centrele universitare.

Trei delegați ai UNSCR, toți legionari - Ion Caratănase, Iordache Spănu, Gheorghe Tănăsescu - vor obține de la autoritățile din Târgu Mureș (prefectul și primarul Emil Dandea), înlesnirile necesare congresiștilor, în primul rând locuri de cazare pentru cei 2.000 participanți. Raportul pe această temă al agentului Siguranței menționa și faptul că populația minoritară din Târgu Mureș era “foarte puțin binevoitoare față de Congres”.³⁷²

Studentii și-au manifestat ostilitatea la adresa Guvernului și simpatiile legionare chiar din timpul călătoriei cu trenurile speciale spre Târgu Mureș. Larg mediatizat a fost incidentul din gara Sinaia – exagerat în unele rapoarte ale Poliției sau în relatările unor ziare cu vederi de stânga. Astfel, s-a scris că din trenul special oprit în gara Sinaia, au coborât mai mulți studenți legionari, care au profanat placa pusă în memoria lui I.G. Duca, cel asasinat în decembrie 1933.³⁷³ Însă, profanarea era negată de cele două comunicate ale Ministerului de Interne; în primul se menționa: “Un grup de studenți, mergând cu trenul de la București la Târgu Mureș [...] s-au dedat în gara Sinaia la acte care contravin Legii Marzescu-Mironescu”; fără alte precizări; în al doilea comunicat erau înfirmate “zvonurile neîntemeiate privind profanarea, la Sinaia, a plăcii și crucii lui I.G. Duca; studenții au oprit trenul, prin semnalul de alarmă, și, în fața restaurantului gării, au manifestat în favoarea celor trei asasini ai lui I.G. Duca și împotriva Guvernului liberal. În același timp, alt grup de studenți, din trenul ce-i transporta pe studenții de la Cernăuți spre Târgu Mureș, s-a dedat, în gara Petru Rareș, și în altele, la “unele acte de dezordine”.³⁷⁴ Autoritățile erau împărțite. Unele au luat aceste incidente drept motiv pentru blocarea drumului studenților spre Târgu Mureș și, deci, pentru împiedicarea Congresului. Într-un manifest, tipărit și răspândit în foi

³⁷² Idem, f.184.

³⁷³ Formulă preluată majoritar de istoriografia românească.

³⁷⁴ “Dimineața”, 5 aprilie 1936.

volante după încheierea Congresului, care avea semnătura lui Gheorghe Furdui și data de 9 aprilie, era reluată declarația lui Eugen Titeanu, subsecretarul de Stat la Interne: În noaptea de 2 aprilie 1936, trenul special cu studenți plecat din București, a fost oprit în gara Valea Bradului de către o unitate de 400 jandarmi, condusă de colonelul Chihaia. Motivul – cercetarea incidentului de la Sinaia. Anunțat, Titeanu a refuzat să ordone să se tragă în studenții care s-au opus arestării colegilor lor, afirmând că “Șapte arestări se pot face și ulterior, fără 200 de cadavre. Am refuzat să dau acești morți.” Nu spunea cine-i ceruse represiunea. Dar, Gheorghe Furdui concluziona. “Guvernul voia să plătească încrederea străinătății cu 200 de trupuri ciuruite de gloanțe.”³⁷⁵ Informația din manifest era reală: o notă din 17 aprilie 1936 a Ministerului de Interne o confirmă – “S-a răspândit manifestul UNSCR, ce reproduce declarația lui Eugen Titeanu”.³⁷⁶

Congresul a început în condițiile unor “întinse măsuri de siguranță” – după cum aprecia corespondentul ziarului “Dimineața”³⁷⁷. Cei 2.000 studenți au participat mai întâi la o slujbă religioasă, apoi la o defilare prin centrul orașului – cei mai mulți purtând cămăși verzi sau costume populare. Congresul a avut loc în sala mare a Palatului Culturii. Gheorghe Furdui, conform propriei declarații, a încercat să facă “un congres cu pronunțat caracter monarhist”; dar, a fost împiedicat de legionarii radicali conduși de Traian Cotigă.³⁷⁸ Totuși, la început s-a reușit impunerea intonării *Imnului Regal*; apoi, Carol a fost aplaudat și i s-a trimis o telegramă omagială. În numele autorităților locale vorbește primarul Emil Dandea; iar dintre invitații “naționaliști”: C.C. Giurescu, profesor la Universitatea București; Dan Rădulescu, profesor la Universitatea

³⁷⁵ Un exemplar al manifestului în ANIC, fond DGP, dosar 46/1936, f. 22.

³⁷⁶ Idem, f.24. Trenului, oprit la 80 km de Târgu Mureș, i s-a permis să pornească iar după o convorbire telefonică între Gh. Furdui și Eugen Titeanu. – Idem, f.19. Eugen Titeanu va fi demis din Guvern pe 17 aprilie 1936.

³⁷⁷ “Dimineața”, 5 aprilie 1936.

³⁷⁸ ANIC, fond DGP, dosar 46/1936, f.18.

Cluj; căpitanul Șiancu, considerat apărător al moșilor împotriva proprietarilor evrei exploatatori; Radu Budișteanu, avocat legionar; I. Florescu, ziarist la "România Creștină". Toți au făcut apologia naționalismului; însă, unii nu l-au confundat cu legionarismul. În ton, se trimit telegrame omagiale lui A.C. Cuza, Octavian Goga, Al. Vaida Voevod.³⁷⁹ Alți invitați "naționaliști", precum Radu Gyr, Grigore Forțu, Dimitrie Gerota, neputând veni, au trimis telegrame de solidaritate. Cea mai tensionată a fost a treia zi, ultima, când s-a abordat pe larg și furtunos problema Camarilei.

Discuția din plenul Congresului pe tema Camarilei fusese precedată de o discuție vie în culise, între Gheorghe Furdui și Viorel Trifa, fostul președinte al Centrului Studentesc Chișinău. Acesta din urma anunțase conducerea Congresului că vrea să vorbească despre "Ocultă", "despre d-na Lupescu și despre cei ce o înconjoară". Furdui i-a replicat: "Despre această chestiune, Congresul studentesc nu are a se ocupa, nefiind de competența lui". Trifa accepta să nu pronunțe numele Elenei Lupescu și să vorbească numai despre Ocultă "și acei ce încearcă să întunece strălucirea Coroanei". Iar Alexandru Constantinescu a venit cu un "raport asupra trădării și insultelor ce se aduc frunțașilor naționaliști, cerând ca pentru d-na Lupescu să se creeze o echipă «a morții», dar în urmă s-au oprit numai la diferite persoane, în special la deputatul Pleșca, colonelul Gabriel Marinescu, chestorul Parizianu, Armand Călinescu, Stelescu și alții. Furdui a cerut ca el să conducă echipa pentru pedepsirea lui Stelescu. Se stabilea că împotriva celor indicați "se va reacționa imediat ce aceștia vor lovi în studenții creștini sau în vreun frunțaș naționalist." Acțiunea urma să fie graduală: mai întâi "o agresiune cu bătaie", care, "la nevoie, se poate transforma într-un atentat".³⁸⁰ (În timpul Congresului, Furdui afirma că nu este vorba de "echipe ale morții",

³⁷⁹ "Dimineața", 5 aprilie 1936.

³⁸⁰ ANIC, fond DGP, dosar 46/1936, f.20.

denumire dată de agenții Siguranței, ci “echipe de apărare a onoarei”.³⁸¹

Încercarea lui Gheorghe Furdui de a tempera acuzele la adresa Guvernului și a Camarilei nu au reușit. În a treia zi au fost omagiați eroii “căzuți sub steagul naționalist”; erau șase, între ei și Sterie Ciumeti – “uciși din ordinul Guvernului liberal”. Se cerea arestarea asasinilor, în primul rând a prefectului Poliției Capitalei și a ministrului de Interne.³⁸² Congresiștii au proclamat: “Cei șase vor rămâne o lumină și un simbol în viața noastră.” Și, s-a intonat, în memoria lor, *Imnul legionarilor morți*. A urmat proslăvirea Niadorilor (asasinii lui I.G. Duca – Constantinescu, Caranica, Belimace), în cinstea cărora s-a cântat un imn legionar și a fost depus un jurământ: „Jurăm că, cu prețul sângelui nostru vom face ca Nicadorii să nu mai aibă mult de suferit.” Celor închiși li s-a trimis o telegrama omagială.³⁸³

Se încălca, astfel, promisiunea dată Guvernului de a nu se face apologia crimelor politice. Furdui, care a condus ședința, afirma ca nu-și încălcase cuvântul; nu se făcuse apologia asasinatelor, “ci au fost omagiați trei eroi”. A fost amintită și “poliția d-nei Lupescu”, care răspândea neadevăruri pe seama UNSCR; i se răspundea printr-un manifest semnat de Gheorghe Furdui, Traian Cotigă, Alexandru Constantinescu, Ion Antoniu, Iordache Spiru, Tănase Radulescu și Gheorghe Istrate.³⁸⁴

³⁸¹ Idem, f.15. “Echipele de onoare” înființate la Targu Mureș au fost desființate de Corneliu Zelea Codreanu, la puțin timp după Congres. - Cf. Ilarion Țiu, *Mișcarea legionară după Corneliu Codreanu*, Edit. Vremea, București, 2007, vol.I. *Dictatura - Regală (februarie 1938 – septembrie 1940). Mecanisme schimbării de generație*, p.17. Congresul de la Targu Mureș și la Dragoș Zamfirescu, *Legiunea Arhanghelului Mihail de la mit la realitate*, Edit. Enciclopedică, București, 1997, p.224-226.

³⁸² Și la Congresul studentesc de la Craiova, aprilie 1935, se ceruse pedepsirea lui Victor Iamandi pentru moartea lui V. Ciumeti. ANIC, fond DGP, dosar 232/1935, vol.I, f.278.

³⁸³ Idem, dosar 46/1936, f.9-14.

³⁸⁴ Idem, f. 15.

Actele de violență anunțate la Congresul de la Târgu Mureș, deși erau îndreptate prioritar împotriva Guvernului și a Camarilei, eu trezită riposta PNT-ului; acesta înțelegea să-și combată adversarii, dar nu cu astfel de arme. Președintele partidului, Ion Mihalache, îi trimitea o scrisoare lui Carol al II-lea. Considera că radicalizarea studenților a fost încurajată și prin audiența liderilor lor la rege, și prin atitudinea Ministerului de Interne. După ce sintetiza toate acțiunile ilegale ce avuseseră loc la Congres, Mihalache prezenta concluzii alarmante pentru sistemul democratic: studențimea a fost transformată în suport al Gărzii de Fier; “Faptele petrecute se cheamă anarhie”, servind interesele revizioniste antiromenești; “Cele petrecute fac dovada că Guvernul a pierdut complet frâiele”; s-a ajuns la “sincope de autoritate”; “Ordinea legală a devenit, în fapt, inexistentă”; „legea dispare”. Și, la sfârșit întreba: “Unde mergem, Majestate?”³⁸⁵

Congresiștii au avut o atitudine respectuoasă față de Carol, dar una foarte critică față de Guvern și față de Camerilă. Atacând, însă, Guvernul și Camerila, loveau în rege. Ca urmare, aparatul represiv a fost pus în funcție. Imediat după terminarea Congresului, au fost făcute arestări la Târgu Mureș și Brașov, urmate de procese. La Brașov au fost arestați studenții Rădulescu Tănase, Dragomir Victor, Milcoveanu Șerban, Dobre I.T., Radu Vlad, Zdrulea Alexandru, Zima Gheorghe, Ion Antoniu, (președintele Centrului Studențesc București) și Butoi Vasile.³⁸⁶ Aici, procesul s-a desfășurat foarte repede, pe 12 mai fiind încheiat; condamnările erau doar de câteva zile de închisoare. Eliberați pe 24 mai, cei închiși la Brașov vor ajunge la București pe 25 mai, în Gara de Nord organizându-li-se o primire triumfală cu peste 1.000 participanți. În aceeași zi, vor fi primiți la Corneliu Zelea Codreanu.³⁸⁷

³⁸⁵ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 37/1957, f.1-4.

³⁸⁶ Idem, fond DGP, dosar 46/1930, f.62.

³⁸⁷ Idem, f.104, 117-118.

Cele mai importante arestări au fost făcute la Târgu Mureș; erau conducătorii Congresului: Gheorghe Furdui, Alexandru Cantacuzino, Paul Craja, Ștefan Georgescu, Ionaș Toader, Nicolae Crudu, Paul Mărculescu, Iosif Bozintan, Viorel Trifa, Emil Bulbuc. Procesul urma să se judece pe 9 iunie.³⁸⁸ Mișcarea Legionară a început o campanie zgomotoasă pentru eliberarea celor arestați, folosind prilejul pentru a ataca violent Camarila. Printre avocații legionari trimiși la Târgu Mureș erau Radu Budișteanu, Vasile Marin și Ion Moța. S-a cerut ca un număr cât mai mare de studenți să solicite și ei să fie arestați, în semn de solidaritate. Iar apărarea anunța că va face să reiasă că “procesul se datorește numai faptului recunoașterii de către Alexandru Cantacuzino că a jurat să pedepsească Oculta, înțelegând prin acest cuvânt pe d-na Lupescu.”³⁸⁹ Într-o foaie volantă tipărită se anunța că studențimea “a declarat lupta deschisă împotriva Oculte în frunte cu Elena Lupescu, a canaliilor și trădătorilor de Neam, fiecare pe numele lui amintit și scris în cartea neagră a trădării, vinovați de crimă de lese-romanism. Această hotărâre a îngrozit pe toți cei scoși la lumina judecării Neamului. Gestul de onoare al studențimii române a înspăimântat pe toți cei ce trăiesc în dezonoare.”³⁹⁰

În vederea procesului, a fost alcătuită o listă cu martorii ceruți de cei judecați. Între martori erau: Iuliu Maniu, Elena Lupescu, doctorul Dimitrie Gerota, doctorul Victor Gomoiu, Grigore Forțu, Victor Precup, maiorul Nicoară, căpitanul Fleșariu, Zaharia Boilă, Ilie Lazăr, Ionel Pop, Leucuția, generalul Dragu, colonelul Zăvoianu, Nae Ionescu, profesorul Găvănescu, Marin Ștefănescu, Simion Mehedinți, generalul Cantacuzino Grănicerul, Gheorghe Brătianu,

388 Curtea de Apel Târgu Mureș le confirmă mandatele la 27 aprilie 1936. – Idem, f. 61. Despre procesul de la Târgu Mureș și la Dragoș Zamfirescu, *op.cit.*, p.227.

389 ANIC, fond DGP, dosar 46/1930, f.76.

390 Idem, f.113. O prezentare a Congresului și a procesului și la Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.632-638; Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, *op.cit.*, vol.III, p.202-203.

C.C. Giurescu, prefectul de Mureș, primarul din Târgu Mureș – Dandea, căpitanul Emil Șiancu, Corneliu Zelea Codreanu, Traian Brăileanu, Gheorghe Guza, Nichifor Crainic.³⁹¹ Erau unii dintre cei mai cunoscuți critici ai Camarilei, care ar fi putut folosi Tribunalul ca loc de prezentare publică a poziției lor, cu ecou puternic în presa românească și, mai ales, în cea străină. Cel mai alarmant era faptul că avocații ar fi putut pune întrebări stânjenitoare pentru autorități, în primul rând Elenei Lupescu. Ca urmare, Tribunalul a respins lista martorilor apărării. S-a cerut justificarea chemării fiecărui martor în parte, conform unui articol din Codul maghiar de procedură penală, folosit de Tribunalul din Târgu Mureș înainte de 1918. Acuzații și avocații arestaților s-au cunoscut. Bineînțeles, cea mai așteptată, de către autorități, a fost motivația chemării ca martor a Elenei Lupescu; era semnată de acuzatul Alexandru Cantacuzino: “*Domnule președinte. Referindu-mă la rezoluția dvs. din 23 mai și drept urmare la cererea mea din 22 mai, am onoare a vă aduce la cunoștință că propun ca singurul meu martor pe d-na Elena Lupescu din București, Palatul Regal sau Alcea Vulpache, spre a fi audiată în ziua de 9 iunie și că prin interogatoriul Domniei Sale înțeleg a dovedi cele ce urmează:*

1. Existența doamnei Lupescu, pe care după deducțiile și concluziile d-lui judecător de instrucție eu aș fi intenționat s-o omor. Dacă d-na Lupescu nu există, ci este numai o gogotiță cum afirmă unii, delictul sau crima împotriva unei închipuiri nu au nici un temei după legile penale.

2. În caz că s-ar demonstra existența d-nei Elena Lupescu, eu înțeleg a dovedi, prin interogatoriul Domniei Sale, provocarea, anume că Domnia Sa a amenințat cu moartea pe subsemnatul și pe alții și a urzit suprimarea noastră, cum voi arăta în instanță. Această dovadă este cu desăvârșire utilă cauzei, deoarece în această situație

³⁹¹ ANIC, fond DGP, dosar 46/1936, f.135.

eu m-ași afla în legitimă apărare și, în ipoteza cea mai rea, aș beneficia de circumstanțe atenuante, chiar dacă s-ar dovedi pe de-a-ntregul acuzarea așa cum este formulată.

3. Înțeleg a dovedi prin interogatoriul doamnei Elena Lupescu atentatele neîncetate de șase ani încoace, ale acestei persoane contra ființei fizice și patrimoniul de credință, de simțire și de moralitate al Corpului Studențesc, al generației mele și al Nației românești. Această dovadă este de prim folos cauzei, deoarece astfel se explică și se justifică echipele de apărare ale onoarei pentru constituirea cărora apărem ca acuzați în fața Tribunalului eu și camarazii mei.

Vă rog, domnule președinte, să binevoiți a avea în considerare că am propus un singur martor, care este legat de cauză prin învinuirea care mi se aduce în ordonanța definitivă. Că acuzarea deasemenea a propus ca martori pe d-nii Gavrilă Marinescu, Mihail Stelescu, Gheorghe Beza, Gheorghe Tăzlăuanu etc, cari sunt indicați în ordonanța definitivă alături de d-na Lupescu ca presupuse victime ale camarazilor mei. Că nu pot fi admise două măsuri, două dreptăți și două categorii de cetățeni în fața înaltei imparțialități a Justiției. Că un justițiabil ori un inculpat au dreptul de apărare chiar când sunt certați cu d-na Lupescu. Și, pentru toate aceste motive, vă rugăm să bine voiți a dispune citarea d-nei Elena Lupescu pentru ziua de 9 iunie în procesul intentat mie și camarazilor mei.”³⁹²

Cum Tribunalul a refuzat întreaga listă de martori ai apărării, vicepreședintele UNSCR, Ion Carătănase, transmitea tuturor martorilor propuși solicitarea de a se prezenta, totuși, la proces. “Este un caz de gravitate fără seamăn – scria –, deoarece colegii noștri sunt lăsați fără nici o apărare, stând la discreția martorilor acuzării, colonel Gabriel Marinescu, Stelescu, Beza, Tăzlăoanu etc.”³⁹³

La București, UNSCR a convocat pe toți președinții centrelor studențești, pentru a adopta o poziție unică privind procesul de la

³⁹² Idem, f.126, 136.

³⁹³ Idem, f.133.

Târgu Mureș.³⁹⁴ A fost votată o proclamație către toți studenții din România: “Comitetul Uniunii Naționale a Studenților Creștini Români nearestat, aduce la cunoștința celor care mai au conștiință românească, că studențimea romană pornește lupta definitivă pentru salvarea onoarei Corpului Studențesc și a Nației grav atinsă de către presa din Sărindar și o parte dintre politicienii Tării. Deocamdată, lăsăm să vorbească numai acei din închisoare. [...] În fața Tribunalului Târgu Mureș și a marelui pretoriu al conștiinței naționale urmează, să se judece un proces istoric. Este procesul prin care un neam, prin fiii lui cei mai buni – studenții – își afirmă și vrea să i se recunoască dreptul la o viață în onoare. [...] studențimea română declară solemn și răspicat, pentru prima oară în Istorie, că este gata să moară pentru apărarea onoarei ei și a Neamului. [...] Ne-am săturat să lăsăm, neputincioși și lași, onorea și sufletul nostru spânzurat cu ștreangul preacurviei. Dincolo de sentință [...], noi vrem să supunem judecății generației noastre și a Istoriei, tentativele și opera de destrămare a sufletului și societății românești, săvârșite de Elena Lupescu, Victor Iamandi, Gabriel Marinescu, V. Madgearu, Ar. Călinescu, I. Mihalache, cu toții unelte ale jidovimii și Masoneriei.”³⁹⁵

La sfârșitul lui mai și începutul lui iunie 1936, în toate centrele universitare au avut loc întruniri de protest împotriva procesului de la Târgu Mureș. În cadrul celei de la București, președintele Centrului, Ion Antoniu, a accentuat: “Procesul acesta de la Târgu Mureș este procesul care se judecă între studențimea română creștină naționalistă și d-na Lupescu. În sensul acesta, trebuie să se știe de toată lumea că există o luptă puternică între aceste două tabere, adică între studențimea creștină naționalistă și aceia care reprezintă «oculta». Care din aceste tabere va învinge, va avea menirea de a da României coloratura specifică; adică, dacă vom învinge noi, naționaliștii, România va avea o coloratură pur românească; dacă

³⁹⁴ Ide, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 13/1936, f.3.

³⁹⁵ Idem, fond DGP, dosar 46/1936, f.135-134.

însă, doamne ferește, vom fi slabi și, ca atare, naționalismul va fi învins, atunci coloratura României va fi dureroasă pentru orice român care va supraviețui.” Se anunța și o întrunire a Consiliului UNSCR, pe 8 iunie chiar la Targu Mureș, în preziua procesului.³⁹⁶ (Conform raportului unui agent al Siguranței, la întrunirea Centrului Studențesc București din 71 președinți de asociații din Capitala, au participat numai 12, ceea ce reprezenta o înfrângere pentru organizatorii rezistenței împotriva Camarilei.)

De teama escaladării campaniei împotriva Camarilei, acțiunea judiciară a fost rapid lichidată. În context, printre liberalii tătărescieni, care-și știau menținerea la Guvern dependentă de bunăvoința Elenei Lupescu, a apărut ideea desființării Partidului Totul Pentru Țară (înființat la 20 martie 1935, ca expresie politica a Mișcării Legionare), care se considera că stă în spatele acțiunii studențești. Într-o analiză făcută la Siguranță asupra situației generată de Congresul studențesc, ideea liberalilor era combătută. Se credea că, dacă Guvernul ar desființa Partidul Totul Pentru Țară și l-ar aresta pe Corneliu Zelea Codreanu, s-ar declanșa o revoltă a celor 250.000 de legionari din Țară, organizați în 8.000 cuiburi; și, în primul rând, s-ar declanșa o revoltă a studenților, care în proporție de 90 la sută “sunt contaminați de mistica codrenistă”. În plus, s-ar readuce în discuție dedesupturile asasinării lui I.G. Duca, cu vizarea regelui și a Elenei Lupescu. Ca soluție, Siguranța, recomanda “o altă îndrumare a tineretului”, scoaterea lui de sub influența lui Corneliu Zelea Codreanu, pentru că “Persoana Suveranului trebuie ferită, sub toate formele, de a fi amestecată în orice fel de chestiuni și mai ales ca acelea de mai sus.” PNL să găsească alte metode de contracarare a Mișcării Legionare. “Să se ia toate măsurile pentru ca persoana Suveranului, până la un punct și a d-nei Lupescu, să nu fie trase în discuția politică, și încă pe teme atât de grave.”³⁹⁷

³⁹⁶ Idem, f.146-147.

³⁹⁷ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 12/1936, f.7.13.

Avertizarea Siguranței avea o bază reală. Legionarii pregăteau o reacție violentă în cazul continuării proceselor intentate studenților, a continuării procesului de la Galați împotriva lui Corneliu Zelea Codreanu sau în cazul dizolvării Partidului Totul Pentru Țară. În acest scop, la începutul lui mai 1936, la locuința lui Nae Ionescu, avea loc o întrunire a unor lideri legionari: Ion Moța, Radu Budișteanu, Mihail Polihroniade, Vasile Marin, Virgil Ionescu, Traian Cotigă, inginer Clime, Ion Caratanase. S-a hotărât apărarea fermă a lui Codreanu, în cadrul procesului ce i se intentase, inclusiv prin manifestații de stradă. La fel trebuiau apărați și studenții arestați. Agentul infiltrat al Siguranței raporta întreaga discuție care avusese loc. Se sublinia afirmația lui Ion Moța: prigonirea Gărzii de Fier nu va înceta “atâta timp cât Elena Lupescu va continua să-și exercite influența la Palat”. Traian Cotigă anunța că “Zilele d-nei Lupescu sunt numărate, deoarece, oricare ar fi riscurile sau sacrificiile, va trebui să fie distrusă, căci altfel, va distruge ea Țara, un Tron și un rege.”³⁹⁸ Că legionarii erau hotărâți să pună în aplicare amenințările de la Târgu Mureș, o va dovedi asasinarea unuia dintre cei aflați pe lista echipelor morții, Mihail Stelescu, la 16 iulie 1936.³⁹⁹

Fără un succes notabil, Carol a încercat să scoată tineretul de sub influența Mișcării Legionare, înființând în aprilie 1936 Oficiul de Educație a Tineretului Român; acesta își propunea să coordoneze toate instituțiile și organizațiile care aveau drept scop educația tineretului, inclusiv cele particulare. Iar în 1937 se va înființa Straja Țării, principalul scop fiind imprimarea monarhismului în conștiința tuturor tinerilor; Carol însuși a fost botezat “Mare Străjer”.⁴⁰⁰

Majoritatea opiniei publice a receptat procesele de la Brașov și Târgu Mureș ca o răzbunare pentru atacurile împotriva Elenei Lupescu; ideea era susținută de cercurile de dreapta de toate nuanțele, dar și de maniști. Pe fondul ostilității majore față de Camarilă, s-a pro-

³⁹⁸ Idem, fond DGP, dosar 4/1936, f.4?.

³⁹⁹ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, op.cit., vol.III, p.204-205.

⁴⁰⁰ Idem, p.205-206.

dus o creștere a simpatiei față de studențimea legionară. Unii își exprimau chiar speranța într-o finalizare a misiunii echipei morții formata pentru Elena Lupescu. Un caz este acela al generalului Cihosky, apropiat al lui Iuliu Maniu. La 24 octombrie 1936, avea loc o întâlnire între general și Gheorghe Furdui. Conform unui raport al Siguranței (un agent participase la întâlnire), a fost abordată și problema Camarilei; Cihosky considera că amestecul Elenei Lupescu în conducerea Statului era nefast; “A ținut să sublinieze – se raporta –, suferințele sale datorate acestei doamne, care a vrut să compromită oameni de talia lui Maniu.” Și continua: “Nu înțeleg, cum puteți ucide pe un Stelescu, fie chiar un trădător, și nu împușcați pe d-na Lupescu, care nu face rău numai unei persoane, ci întregii Țări.” Furdui a răspuns: “Sunt pentru ea o sută de pistoale și foarte buni trăgători, dar n-a venit momentul oportun ca această doamnă să fie împușcată; ceasul nu este departe”.⁴⁰¹

În toamna lui 1936 este răspândit în București un manifest intitulat *Duduia*. Foarte documentat, este considerat de inspirație legionară. O analiză a lui neagă aceasta idee, dar și difuzarea lui de către legionari.⁴⁰² În text se menționează faptul că, după asasinarea lui I.G. Duca, Corneliu Zelea Codreanu – care era urmărit pentru a fi arestat, ca autor moral –, s-a adăpostit la o vară primară a Elenei Lupescu, Cernăianu, cu evidenta știință a “Duduiei”. Un text legionar nu ar fi inclus ideea salvării lui Codreanu tocmai de către aceea împotriva căreia afirma că lupta. Cercetarea de arhivă indică și autorul: textul căruia i s-a pus titlul *Duduia* face parte dintr-un material larg – deja menționat –, cu titlul *Raport asupra spionajului sovietic în România în legătură cu Serviciul de spionaj masonic Jean Pangal și Serviciul de spionaj al d-nei Lupescu*. Are mențiunea: “Alcătuیت pentru dl. general Ion Antonescu, conducătorul Statului

⁴⁰¹ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 56/1936, f.2.

⁴⁰² În general, istoriografia românească îi considera pe legionari, pe nedrept, ca autori ai manifestului numit *Duduia*.

român“, și e datat 12 septembrie 1940.⁴⁰³ Textul a fost alcătuit treptat, în anii anteriori venirii la putere a generalului Antonescu – astfel explicându-se circulația fragmentului care o privește pe Elena Lupescu în 1936. (Alcătuirea anterioară era prezentată chiar de către autori.⁴⁰⁴) Se menționa că s-a lucrat la material timp de 12 ani, așa-dar din 1929, întemeietorul grupului care s-a antrenat în acest demers fiind doctorul N.C. Paulescu. Era o adevărată organizație secretă antifrancmasonică, cu reprezentanți acoperiți chiar în cadrul lojilor masonice; majoritatea membrilor erau militari, predominant din aviație: coloneii Gh. Băgulescu și Gh. Jienescu, lt. col. Ion Petrescu-John (fost la Secția a II-a a Statului Major al Armatei) ș.a. Purtătorul de cuvânt în 1940, și cel care a transmis materialul lui Antonescu, era ofițer aviator, Ion Tântăreanu.

În manifestul intitulat *Duduia*, Elena Lupescu era considerată personaj profund negativ pentru România; ea era “prietena intimă a Suveranului încă de când era prinț moștenitor, astăzi consilieră tehnică în chestiunile financiare și politice, pe care dânsa le regizează cu diavolească speculă pe spinarea Țării, regele executând ad literam sugestiile pe care aceasta Esteră modernă i le transmite din partea Internaționalei a III-a și a marei alianțe israelite universale a căror unealtă oarbă este.” Erau indicate compoziția și acțiunile Camarilei, rudele Elenei Lupescu, existența Serviciului de spionaj propriu etc. În cadrul Camarilei se considera că un rol important avea publicistul Codin Cernăianu, ruda prin alianță cu amanta regelui. În casa lui “se pun la cale toate loviturile și combinațiile. De acolo pornesc

⁴⁰³ ANIC, fond DGP, dosar 29/1927, f.162-192.

⁴⁰⁴ Idem, f.159-161. Așadar, în 1936 se multiplica un fragment dintr-un material vast aflat în lucru. Comparand textul numit *Duduia* – și Idem, dosar 90/1940, f.43-44 –, cu materialul trimis lui Ion Antonescu în 1940, se pot constata foarte puține deosebiri (doar câteva cuvinte). Cum în întreg materialul transmis lui Antonescu în 1940, nu se găsesc referiri la perioada de după 1936, se poate concluziona că el fusese încheiat în acel an.

rapoartele «la înalta doamnă», prin mijlocirea dactilografei Angela Drască, secretara și amica lui Pitulescu. În aceeași casă s-a pus la cale asasinarea lui Nae Ionescu și tot de acolo pornesc diferitele ordine și sugestii către fruntașii Gărzii de Fier, prin mijlocirea Angelei Drască, legionară a lui Corneliu Codreanu.” Dintre cei care lucrau pentru Elena Lupescu, mai importanți erau Gabriel Marinescu, chestorul Vasile Parizianu; N.L. Petrescu; Jean Pangal; M. Negru; Traian Ionescu. Un bancher, Jean Stoian-Băncuță (care, având o bancă la Paris, îi dăduse bani Elenei Lupescu atunci când era în “exil”), era folosit ca agent de disoluție în Partidul Poporului; Stoian a încercat să-l convingă pe Alexandru Averescu să renunțe la lupta împotriva Camarilei, dar nu a reușit. Într-un foarte larg cerc al susținătorilor și informatorilor Elenei Lupescu mai erau trecute soțiile diferiților demnitari sau ofițeri superiori ale lui Octavian Goga, D.R. Ioanițescu (care “se duce la d-na Lupescu și cu daruri”), ale generalilor Amza și Șeptelici. Erau și actori ca Leny Coler și Nora Piacentini. Elena Mavrodi, soacra generalului Manu, informa pe Elena Lupescu despre regina Măria. În listă apăreau lt.col. Mavrodi, Aristide Blank, inginer Gigurtu, Eduard Mirto, Richard Franasovici, colonel Pomponiu, maior Doru Pascu, de la Marele Stat Major generalii Grigorescu și Ilasievici (în schimb, autorii manifestului știau că Elena Lupescu nu mai avea vechea încredere în generalul E. Baliff, pe care-l socotește devotat reginei Maria”). Apar și doi magistrați militari, generalul Turbatu și colonelul Oroveanu. Se adăugau cei care o ajutau pe Elena Lupescu în probleme financiare și economice: Max Aușnitz, “care a luat de la Credit Anstalt, din Viena, în numele său, dar în contul d-nei Lupescu, prin intermediul lui O. Kauffmann, întregul pachet de acțiuni al fabricii de zahăr «Zapporajani» din Bucovina. De aceea a venit sporirea prețului la zahăr, spre a satisface pofta de îmbogățire a d-nei Lupescu.” Tot prin Kauffmann, Elena Lupescu a încercat să pună mâna pe 750.000.00 lei de la Banca Națională, în contul fabricii Buhuși, intenționând să ridice o nouă fabrică de textile, condusă de apropiatul său Lazăr Margulius. Era amestecată și întreprinderile

“Ford”, ce urmau a fi înființate, în cinematograful “Aro” din București, în “Galeriile Lafayette” atc. Tot în plan economic beneficia de susținerea inginerului Nicolae Malaxa, fiind amestecată în afacerile Armatei. Apare și informația că Elena Lupescu “trăiește în concubina cu Ernest Urdăreanu, prefectul Palatului”.⁴⁰⁵

Camarila a manevrat foarte abil lumea politică românească în 1936. A incitat un limbaj foarte violent al legionarilor împotriva ei, ceea ce i-a obligat pe mulți politicieni să-i condamne, iar această condamnare apărea, în ochii opiniei publice drept o soluție a lor de partea Elenei Lupescu. Mai ales oameni ai Opoziției au căzut în aceeași capcană, din dorința de a se delimita de extrema dreaptă, dar și din dorința de a nu-l supăra pe rege și de a-i arăta că sunt guvernabili. S-a ilustrat pe această linie președintele PNT, Ion Mihalache, cu protestul împotriva Congresului studentesc de la Târgu Mureș, deja menționat. Acțiunea liderului țărănist era așteptată, dorită, de autorități; dovadă este acceptarea publicării scrisorii către Carol, de către Cenzură.⁴⁰⁶ Alți lideri național- țărăniști s-au arătat chiar mai grăbiți să se plaseze public împotriva legionarilor, când aceștia își anunțau ca principală țintă Camarila; între ei Virgil Madgearu și Armand Călinescu. Ca urmare, pe 17 martie 1936, generalul Cantacuzino Grănicerul, președinte al Partidului Total Pentru Țară, le trimitea celor doi o scrisoare furioasă: „Cu toate ieșirile voastre, vă luăm apărarea printre ai mei, dar acum de când cu infamiile, minciunile, exagerările, intrigile și invențiile voastre, cu ocazia farsei sinistre a discuției cenzurei și stărei de asediu în Cameră, puteți fi siguri ca voi fi cel dintâi să aprob, dacă vreodată la așa conduită veți lua corecțiunea meritată. În așa hal de înfeudare la jidani și Camarilă ați ajuns? Plătiți de dușmanii Neamului ca să vă puneți bine cu stăpânii voștri [...]. Nu vă este rușine să înotați și voi în

⁴⁰⁵ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 12/1936, f.14-17; Idem, fond DGP, dosar 90/1940, f.43-44.

⁴⁰⁶ “Dreptatea”, 19 aprilie 1936.

aquariul politic ca niște pești și cu toți să vă prefaceți că discutați cenzura și starea de asediu, când ajuși la Putere, din lipsa voastră totală de caracter, ați menținut și cenzura și starea de asediu pentru singurul și același motiv de azi, adică pentru d-na Lupescu, căreia vă închinați cu toții, pentru că de la ea și de la Camarilă, care sugrumă pe iubitul nostru rege, se capătă, azi dreptul de a fura, de a minți, de a persecuta și de a vinde străinilor ceea ce apără de secole un Neam oropsit, ceea ce căutăm să apărăm și noi și ceea ce se cheamă, în fine, patrimoniul sfânt național. Ce vreți? V-a spus-o în plină ședință și inchișitorul nostru Inculeț. Nu mai are ce să ne facă, decât să ne omoare pe toți. Dacă vreți aceasta, eu zic că este bine, pentru Neam, pentru Cruce și pentru rege, să vă omorăm noi pe voi, cu toți Aușniții și Blancii, la care vă închinați. [...] Voi, nu noi, duceți Țara la dezbinare, revoluție și război civil. Voi, nu noi, [...] sfidați sub protecția Camarilei întregul Neam românesc creștin, care nu face decât să-și ceară sfintele sale drepturi de unde l-ați gonit voi! [...] Feriți-vă mizerabililor, de redeșteptarea inevitabilă a mâniei legitime!!!⁴⁰⁷

Din interiorul Guvernului, cel care i-a combătut cel mai mult pe legionari a fost ministrul de Externe, Nicolae Titulescu; de aceea, se afla pe lista neagră a lor. Dar, în același timp, Titulescu era considerat și un mare adversar al Camarilei, el fiind autorul loviturii contra acesteia din ianuarie 1934. Ministrul de Externe a cumulat și alte adversități, în momentul când, fără a consulta Guvernul de la București, a îndreptat spre Spania republicană armele comandate de România în Franța. Și, mai ales când a luat inițiativa unei apropieri de URSS, depășind limitele pe care le-ar fi acceptat Guvernul. Ca urmare, s-a încercat, fiind cunoscută iritabilitatea ministrului, provocarea demisiei acestuia. La sfârșitul lui iunie 1936, Guvernul, prin ministrul de Interne, Inculeț, a lăsat să transpire către presă ideea că Titulescu ar fi cerut înăsprirea cenzurii, mai ales împotriva ziarului

⁴⁰⁷ ANIC, fond DGP, dosar 11/1936, f.43-44.

„Universul”, condus de Stelian Popescu, care avea deseori atacuri împotriva evreilor. Așa cum se aștepta, Titulescu s-a arătat foarte supărat.

O arată convorbirile sale telefonice, din 1 și 2 iulie 1936, cu Stelian Popescu și Savel Rădulescu, subsecretar de Stat la Ministerul de Externe – convorbiri interceptate de Siguranță⁴⁰⁸; dar, nu și-a dat demisia, deși amenința cu ea. Camarila nu a putut scăpa de adversarul ei din Guvern. Ca urmare, s-a lansat ideea necesității omogenizării

⁴⁰⁸ Idem, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 31/1936, f.1-10. Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”, îi telegrafia lui Titulescu, la Geneva: „Te rog, în interesul României, să încetezi presiunile pe care le faci pentru apărarea calomniatorilor, cari provoacă și promovează comunismul în Țara noastră. Caută și te informează de ceea ce se petrece în Țară, în loc să dai crezare minciunoșilor cari te duc în eroare. Te-am sfătuit și altă dată și nu m-ai ascultat. Este timpul să trăiești-n realitate. Politica externă este una, iar cea internă, pe care nu o cunoști, este alta. Presa onestă care vrea să salveze Țara dintr-o catastrofă ce i se pregătește, trebuie lăsată liberă să spuie adevărul, altfel vei fi și tu confundat cu detractorii ei.” Imediat ce a primit telegrama, Titulescu, supărat, i-a telefonat lui Stelian Popescu, la ora 23,06, pe 1 iulie 1936: „*București*; Aici Stelian Popescu, *Geneva*; (Foarte revoltat, cu un ton ridicat.) Dragă Stelian, am primit telegrama ta, am vorbit cu Fermo [ziarist la „Universul”]. E cea mai cruntă minciună că am intervenit pentru cenzura presei. Am să telefonez ministrului de Interne. *București*: Zice că e din cauza ta, așa a spus Inculeț și Sergiu Dimitriu. *Geneva*; Eu am telegrafiat Guvernului, e datoria mea, situația penibilă externă în care mă găsesc. *București*; Din cauza mea? *Geneva*; Eu. Unii se fac hitleriști, unii comuniști; am apărat Țara. *București*; Eu nu pot să fac naționalism pur, că zic că sunt hitlerist. Așa zice „Adevărul”. Și Guvernul spune că tu ai cerut asta. [...] Mi-a spus că dacă nu fac cenzură, îți dai demisia. *Geneva*; Demisia mea e în legătură cu fapte. În loc să vadă cât de bine apăr prestigiul Țării... Eu știu să-mi apăr Țara mea [...] Eu sunt jignit de felul cum am fost tratat [...] pentru că toată lumea mă înjură.” În aceeași noapte, într-o convorbire cu Savel Rădulescu, subsecretar de Stat la Externe, lui Titulescu i se confirmă ca mistificarea o făcuse Inculeț. Pe 2 iulie, altă convorbire, la ora 15,33, cu Stelian Popescu. Acesta insistă pe rolul evreilor în cenzurarea „Universului”, și amenința cu „o baie de sânge”. Iar Titulescu prevestea: „Țara mea mă va aminti [...] N-o să mai fie numele meu pe care să arunce toate.”

politice a Guvernului; Tătărescu a demisionat și, pe 29 august s-a format un nou Guvern în care, față de cel anterior nu era aproape nici o modificare; dintre numele mari lipsea numai al lui Nicolae Titulescu, înlocuit cu Victor Antonescu. S-au menținut, în schimb, susținătorii declarați ai Camarilei, în frunte cu Gheorghe Tătărescu; iar, pe 23 februarie 1937, în Guvern va intra chiar un membru de bază al Camarilei, generalul Gabriel Marinescu, ca subsecretar de Stat la Ministerul de Interne. Astfel, Camarila a obținut cea mai mare victorie a ei din 1936 – înlăturarea marelui inamic Nicolae Titulescu.

În sfârșit, s-a reușit atenuarea criticilor, sau chiar anularea lor, din partea liberalilor „bătrâni”, din jurul lui Dinu Brătianu, aduși a constata neadmisibilitatea limbajului violent și amenințărilor legionarilor, care făceau rău relațiilor economice ale liberalilor cu Occidentul. În ochii opiniei publice, Camarila își găsise un nou aliat în lupta contra Mișcării Legionare, deși „bătrânii” liberali nu aveau intenția de a trece în barca Elenei Lupescu, acolo rămânând ferm din PNL, doar tătărescienii. Pe această temă, PNL a fost dezbinat și după Congresul partidului din 9 iulie 1936.⁴⁰⁹

Cu ochii spre perspectivele guvernării, pe care i le fluturau regele și Camarila, și PNȚ a rămas dezbinat, chiar dacă a reușit, pe 31 mai 1936 să adune, într-o mare manifestare antiguvernamentală susținută și de comuniști, câteva zeci de mii de participanți.⁴¹⁰ Iuliu Maniu nu a participat și-și va păstra fermitatea în lupta împotriva Camarilei.

Astfel, 1936 aducea o diminuare a adversităților la adresa Camarilei, tabăra care i se opunea slăbind vizibil.

⁴⁰⁹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.636-637.

⁴¹⁰ Idem, p.640 – indică 100.000 participanți; Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, *op.cit.* , vol.III, p.198, dă 50.000.

În condițiile limbajului violent tot mai strident al legionarilor, al amenințărilor cu moartea aruncate în stânga și în dreapta, deși multe dintre acuzele formulate de aceștia erau îndreptățite, mare parte din opinia publică s-a arătat alarmată; Mișcarea Legionară anunța în 1936 (și chiar a pus în practică în cazul Stelescu) metode de luptă politica de neadmis într-o societate civilizată. În schimb, alt mare adversar al Camarilei, Iuliu Maniu, și-a menținut fermitatea, fără, însă, a recurge la violență verbală și fără a îndemna la violența fizică împotriva acesteia; de aceea, în 1936 și-a consolidat popularitatea. Acțiunea sa împotriva Camarilei, amplificând ostilitatea populară față de aceasta, a fost mai eficace decât aceea a legionarilor.

De repetat este faptul că în raport cu Camarila regală, în interiorul PNȚ au fost poziții diferite. Conducerea, în frunte cu Ion Mihalache, avea critici doar aluzive, pentru a nu-și îndepărta posibilitatea de a ajunge la Guvern, țintă a oricărui partid politic, în condițiile în care atingerea acesteia depindea de Carol iar voința acestuia era dirijată de Elena Lupescu. În schimb, Iuliu Maniu a practicat o critică fermă și constantă împotriva Camarilei. Compararea celor două atitudini putea indica o rupere a lui Maniu de PNȚ, ceea ce i-a adus critici chiar din interiorul partidului: într-o cuvântare la Iași în iunie 1936, unul din liderii național-țărăniști, N. Costăchescu, declara că cel care încalcă linia trasată de Mihalache este „trădător” și anunța că nu va tolera „lipsa de respect pentru Coroană”.⁴¹¹ Iuliu Maniu, în schimb, a tolerat poziția oportunistă a conducerii PNȚ și chiar o explica: „Multe nedreptăți i s-au făcut d-lui Mihalache când s-a spus că între mine și Domnia Sa ar fi vreo deosebire de vederi. Dl. Mihalache și dl. Madgearu, și partidul nostru sunt contra d-nei Lupescu, așa cum sunt și cu [...] E, însă, o deosebire care e și firească, între noi. Dl. Mihalache este președintele partidului și astfel nu poate să spună întotdeauna pe față adevărul, în chestiunile delicate în legătură cu Coroana. De aceea, a fost de părere că pentru a-l scuti

⁴¹¹ „Dreptatea”, 2 iunie 1936.

pe M.S., să nu vorbim în adunări de d-na Lupescu, nu pentru că ar apăra-o, dar nu voia să supere pe rege.”⁴¹²

Pentru a nu impieta asupra liniei neutre adoptată de conducerea PNT în raport cu Camarila, Iuliu Maniu nu a participat la marea demonstrație național-tărănistă din 31 mai 1936. Și-și va continua campania sa, în cadrul unor întruniri populare din vara și toamna lui 1936, între acestea, cea de la Vințul de Jos pe 26 iunie și cea de la Zalău pe 22 august.

La 26 iunie 1936, Iuliu Maniu a vorbit în fața unei mari adunări a național-tărăniștilor transilvăneni, la Vințul de Jos, convocată chiar de el. Pretextul era împlinirea a 30 de ani de la începutul activității sale politice, când fusese ales deputat (în Parlamentul Ungariei, la Vințul de Jos). În partea finală a discursului, a abordat pe larg problema regimului politic din România și a influenței Camarilei. Autoritățile se așteptau la așa ceva, de aceea au trimis la adunare un agent al Siguranței cu aptitudini de stenograf; a înregistrat inclusiv reacțiile mulțimii.

Vorbind despre cenzura care „oprește publicarea știrilor și exprimarea opiniilor”, Maniu a menționat numele regelui; o voce din mulțime a strigat „să trăiască”. Replica lui Maniu a fost spontană: „Să trăiască, zic și eu, dar să nu mai stea lângă el sfătuitorii cei răi. (*Aplauze prelungite*) Acești sfătuitori răi ai Maiestății sale i-au șoptit în ureche să spună că politica externă e drept regal, iar nu al Poporului. (*O voce: Noi am făcut Țara, nu el.*) Adevărat, noi ar trebui să stăm la granița Țării dacă, făcându-se o politică rea, ajungem la război, iar nu sfătuitorii. Sfătuitorii aceștia, cunoscuți și oculte, l-au sfătuit pe rege să dea declarații în gazete că nu mai vrea să lucreze cu oameni politici, ci va aduna în jurul său alți oameni pentru a drege lucrurile. Ori, pe oamenii cari au să conducă Țara trebuie să-i aleagă

⁴¹² Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu*, Edit. Enciclopedică, București, 1995, p.219. Sub titlul *Discurs împotriva Camarilei Regale*, (28 iunie 1936), Ioan Scurtu redă, p.219-221, doar un foarte mic fragment din discursul de la Vințul de Jos al lui Maniu.

Națiunea, să-i numească un Guvern răspunzător Națiunii. Așa cere Constituția.” Maniu pune „Democrația națională în contra dictaturii” și în contra comunismului. „Dacă e o dictatură, în jurul regelui se adună 6-7 oameni [...] (*Voci: Jos Camarila Jos Duduia!*) [...] Va să zică suntem de acord că noi nu suntem nici pentru comunism nici pentru dictatură. Nouă ne trebuie drepturi naționale și drepturi democratice, la care nu renunțăm nici cu prețul vieții.” În ultima parte a discursului a vorbit pe larg despre Camarilă și Elena Lupescu, reacția publicului fiind foarte vie. „Fraților, tot ce vorbim noi aici sunt vorbe de petrecere, pentru că treburile Țării nu le isprăvim noi, ci cei cari sunt în jurul Majestății Sale Regele. (*Adunarea: Afară cu Lupeasca!*) [...] Am făcut posibil să vină îndărăt Majestatea Sa Regele, pe care l-au alungat din Țară liberalii. Am făcut acest lucru cu condiția ca d-na Lupescu (*Strigăte: Jos cu ea! Fluerături, huiduieli îndelung repetate.*) să nu vină în Țară. D-na Lupescu (*Strigăte: Afară cu ea!*) a făgăduit că nu va reveni cu Majestatea Sa Regele. Majestatea Sa s-a învoit la acest lucru.” Dar, atât Elena Lupescu, cât și Carol nu s-au ținut de cuvânt. Mai mult, i-au pedepsit pe aceia care le aminteau promisiunea, precum colonelul Precup. „De aici, urmează că d-na Lupescu trebuie să părăsească Țara (*Afară cu ea!*), și că întreaga Națiune trebuie să pretindă ca d-na Lupescu să nu mai continue a compromite pe regele Țării și Națiunea română. (*Așa el!*)” întregul Partid Național Țărănesc e contra Elenei Lupescu, inclusiv Ion Mihalache, dar acesta nu vrea să-l supere pe rege. „Dar eu, fraților, sunt ardelean. (*Aplauze.*) Eu m-am obligat să vorbesc pe față, cum am vorbit cu Tisza, și nu mă uit dacă se supără cineva sau nu când spun adevărul, dacă el este în interesul Țării și al aceluia cui îl spun. Am spus d-lui Mihalache: Ești președinte, fă ceea ce vrei. Dar eu voi spune și înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor adevărul întreg și curat. Anume că d-na Lupescu nu trebuie să fie în Țară. (*Fluerături și strigăte. Afară ca ea!*) Adevărul e că s-a obligat că nu va veni și și-a călcat cuvântul. Adevărul e că întuneacă figura sfântă a

Maiestății Sale Regelui. Adevărul e că nu o putem admite. Căci Neamul nostru e un neam nobil. Nu putem admite raporturi de natura pe care d-na Lupescu continuă a le forța. (*Strigăte: Jos Lupeasca! Trăiască morală creștină!*) Adevărul e că această doamnă a adunat în jurul ei câțiva evrei și chiar oameni creștini, cari împreună formează Camarila blestemată. [...] A trebuit să plec de la conducerea Guvernului, căci n-am putut guverna din cauza acestei femei, din cauza Camarilei și a servitorilor ei. Eu, fraților, aș putea să fiu și azi prim ministru, dar m-am convins că atâta vreme cât această femeie va fi în Țară, nu se poate face bine Poporului. [...] Vă propun ca, cu curaj și bărbăție, să rugați pe rege să alunge de la sine pe d-na Lupescu și să-și aducă regina legitimă, pentru ca prințul moștenitor să aibă mamă. (*Aplauze furtunoase și îndelungate. Strigăte: Să trăiască Maiestatea Sa Regina Elena!*) Cenzura nu lasă să se vorbească despre d-na Lupescu și Camarilă (*murmure și proteste*), pentru că cenzura este tocmai pentru a o apăra pe d-na Lupescu și cenzura nu lasă să se publice voința nestrămutată a Poporului român ca d-na Lupescu să fie înlăturată și să fie scoasă din Țară, iar Camarila atât de odioasă să fie imediat desființată. (*Aplauze furtunoase; Jos Camarila!*) Mi se pare comic ca oamenii să discute despre dreapta și stânga, pe când ar trebui să vorbim, cu toții, cum să scoatem din Țară pe d-na Lupescu, care a încurcat complet lucrurile și care până este în situația ei de astăzi, în fruntea Camarilei, împiedică orice politică sănătoasă, fie de dreapta, fie de stânga.” Iuliu Maniu le cerea participanților să propage fără frică ceea ce le spusese, iar dacă vor fi anchetati de autorități, să dea vina pe el. Îndemnul a provocat strigătul: „*Trăiască bărbatul neînfricat al Ardealului!*” Era evident că autoritățile ar fi putut cerceta, pentru atacuri împotriva Camarilei, pe membrii de rând ai PNT, dar nu pe Maniu. O eventuală arestare a lui n-ar fi făcut decât să-i sporească prestigiul, și să ridice contra autorităților întreaga opinie publică, consecințele fiind imprevizibile. Liderul național-țărănist știa acest lucru. Și-a terminat lungul discurs

cu un îndemn: „Noi nu vrem ca Neamul românesc să se prăpădească și pentru aceasta trebuie să respecte în veci legea lui Dumnezeu, legea creștină. Toate popoarele care s-au scufundat în desfrâu s-au prăpădit. Noi nu trebuie să mergem pe urmele lor. De aceea, locul dumneavoastră, al tuturor cari cinstesc legile lui Dumnezeu este Partidul Național Țărănesc. (*Aplauze îndelungate. Adunarea ovaționează însuflețit mai multe minute.*)”⁴¹³

Cenzura a făcut ca ecoul discursului de la Vințul de Jos să fie restrâns, neîngăduind publicarea lui în ziare. Doar participanții au putut să-l răspândească oral. Dar, la adunare asistaseră și ziariști străini, primii interesați fiind cei unguri. Astfel, apărea în „Pesti Naplo” din 5 iulie 1936 – ziar care era oprit să intre în România – articolul cu titlul *Un atac extraordinar de vehement al lui Maniu contra regelui*. Se aprecia că discursul „a cauzat o uriașă consternare în cercurile politice, pentru că prin acesta s-a pornit mișcarea contra Camarilei regelui”, care-l înlăturase de două ori pe Maniu din fruntea Guvernului. Ziaristul ungar remarcă și dispozițiile foarte ferme ale Cenzurii, care au împiedicat ziariștii străini să preia discursul. Dar, textul original s-a reușit să fie trimis în străinătate, cel mai probabil chiar de către Maniu. „Pesti Naplo” redă și atmosfera foarte fierbinte de la Vințul de Jos; participanții purtau tăblițe cu inscripții ca: „Trăiască regelei!”, „Jos Camarila!”, „Moarte sfătuitorilor regelui!”, „Jos cu dictatura Camarilei!” Faptul indică o cunoaștere, din timp, a temei principale a discursului. Ziarul din Budapesta insistă pe adeziunea participanților la acest atac la adresa Camarilei: „În decursul vorbirii lui Maniu, poporul a demonstrat contra Camarilei.” Deși doar comentează discursul, ideile sunt redată corect; la fel și

⁴¹³ ANIC, fond DGP, dosar 124/1936, f.113-117; Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 38/1937, f. 1-11.

⁴¹⁴ Idem, fond DGP, dosar 124/1936, f.121-123; Idem, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar 30/1936, f.2-4.

atmosfera creată de cei 25.000 de participanți la adresa Elenei Lupescu.⁴¹⁴

Regelui i s-a transmis stenograma discursului lui Maniu făcută de Siguranță. Despre cele ce se întâmplaseră la Vințul de Jos a aflat, însă, și pe alte căi. Unul din informatorii regali, Alexandru Kirițescu, îi transmitea, pe 1 iulie 1936, raportul său. Asistase la adunare și cunoștea în toate amănuntele cele întâmplate. Dar, raportul este interesant mai ales pentru prezentarea ecoului discursului lui Maniu în rândurile PNT. Mihalache i-a adunat pe ardelenii veniți de la Vințul de Jos și a dezbătut cu ei situația creată de adunarea manistă. Unii național-țărăniști credeau că fusese o adevărată „rebeliune deschisă față de Coroană”, Mihalache ajunsese în posesia unei copii a stenogramei discursului lui Maniu, făcută din ordinul lui Incuț, ministrul de Interne, și se arăta alarmat, cu atât mai mult, cu cât se aflase de existența unui Comitet de acțiune care avea sarcina de a organiza 200 de adunări asemănătoare celei de la Vințul de Jos. Iar în București, copii ale discursului fuseseră răspândite de oamenii lui Maniu. Alexandru Kirițescu concluziona: „Tonul extraordinar de violent, atacurile nemairostate încă într-o adunare publică românească, îndemnurile temerare la rebeliune, care au luat forma precisă de lese-majeste, au produs o generală stupefacție.”⁴¹⁵

Încruntările – unele serioase, altele de forma, pentru auzul regelui – ale unora dintre liderii PNT față de atacurile violente ale lui Iuliu Maniu la adresa Camarilei, nu l-au împiedicat pe acesta să-și continue campania. Maniu simțea sentimentul larg, popular, împotriva Camarilei și acționa în concordanță cu el. A urmat discursul de la Zalău, pe 22 august 1936, în fața Comitetului județean lărgit al PNT Sălaj și a unei mulțimi apreciabile. Și acesta a fost stenografiat de un agent al Siguranței, putând constata, astfel, și reacția celor prezenți.⁴¹⁶ Motivul invocat acum pentru adunare și discurs era împlinirea a zece ani de când Iuliu Maniu fusese ales deputat de Sălaj. Erau deosebiri majore față de discursul de la Vințul de Jos; în primul

⁴¹⁵ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 27/1936, f.1-2.

⁴¹⁶ Idem, fond DGP, dosar 124/1936, f.143-159.

rând spațiul mai mic acordat Camarilei. Se treceau în revistă problemele României și se lansa chemarea la unitate națională, peste interesele de partid. Apoi se dezbăteau tendințele dictatoriale și influența Camarilei. Erau criticați oamenii politici ce militau pentru dictatură. PNT se declara pentru democrație și, de aceea, unii îl credeau adept al bolșevismului, Maniu se arăta ferm: „Noi vrem democrație, dar nu vrem comunism. [...] Democrația nu înseamnă comunism. [...] Democrația înțeleaptă chiar exclude comunismul, căci face să meargă bine treburile Statului, pe când dictatura promovează nemulțumiri cari duc la comunism.” Național-țărăniștii erau, de asemenea, naționaliști, „fără a aduce vreo atingere altor neamuri, [...] Noi, conducătorii PNT, avem datoria de a propovădui peste tot o democrație desăvârșită, naționalismul integral, legile creștinești și demnitatea națională.” În politica externă cerea păstrarea alianțelor tradiționale. PNL era atacat pentru că tolera în jurul regelui „oameni nechemați,” care-l împiedicau să cunoască dorințele și suferințele românilor. „De aceea, cea dintâi datorie a noastră este să înlăturăm Partidul Liberal de la Putere și să rugăm pe Majestatea Sa, ca, împreună cu acest Guvern, să gonească pe toți nechemații cari împiedică ca glasul Poporului să fie auzit și ascultat de Majestatea Sa. Ce se întâmplă azi? Majestatea Sa este înconjurat de oamenii Partidului Liberal, cari n-au încrederea Poporului, și de alte câteva ființe, cari sunt direct condamnate de Popor. Acești câțiva zeci de oameni șoptesc în fiecare zi la urechile regelui că Poporului nu-i trebuie drepturi, că peste tot domnește mulțumire deplină, și îl asigură pe rege că toate dorințele lui vor fi respectate.” Nu se arată adeptul unei acțiuni violente împotriva acestei stări de lucruri: „Să luăm ciomagul în mână? Nu, nu, nu-i permis să se aranjeze cu bâta treburile Țării, ci cu mintea. [...] Trebuie să strigăm zi de zi, la orice adunare, în întruniri și în societate, că nu suferim aceste lucruri și atunci, oricât ar fi Camarila de tare și oricât de bine ar fi închise ferestrele, vom ajunge la rezultat, cu toată cenzura și stările excepționale, iar glasul nostru va străbate până la rege. Facem noi lucru rău vorbind de aceste lucruri? Vrem noi să ștergem din drepturile regelui? Nu! Noi nu vătămăm nici pe Majestatea Sa și nici

puterea sa înscrisă în Constituție, dar nu vrem să se ia drepturile care le asigură Constituția pentru Popor, căci ea prevede că Majestatea Sa n-are mai multe drepturi decât cele înșirate în Legea fundamentală. Noi pe acelea le respectăm, îl ajutăm să le îplinească. Bine, dar și regele să poruncească să se respecte drepturile Poporului. [...] Astăzi, drepturile Poporului nu sunt respectate și dictatura, de fapt, este introdusă. Drumul meu și al Partidului Național Țărănesc duce la respectarea drepturilor Coroanei și ale Națiunii, la democrație desăvârșită și la naționalism, la demnitate și morală, prin respectarea legilor Țării și ale lui Dumnezeu și înlăturarea acelor cari stau între rege și națiune. Aceste idei pe cari le profesez la mulți nu le plac, și mulți au încercat să mă abată dela ele cu vorbe bune, cu amenințări, cu ocară. La toate m-am așteptat, dar am rămas neclintit. Eu de această gândire a mea nu mă lăpăd și nu voi înceta în nici o împrejurare a spune hotărât acest gând al meu, orice s-ar întâmpla cu mine.” Expresia fermă a fost urmată de „Aplauze furtunoase” – conform stenogramei. Anunța că PNT nu este dușmanul celorlalte partide politice, ci doar adversarul lor. Aci, însă, făcea o delimitare clară față de Mișcarea Legionară, de care se deosebea „prin program, prin tendințe interne și externe și prin metode. Nu putem admite ca probleme politice dintre frați să se rezolve prin mijloacele violenței.” Îi condamna pe legionari că amenință cu asasinatul, inclusiv lideri ai PNT. Discursul se încheia cu un apel, mai apăsător decât cel de la Vințul de Jos, la unitatea național-țărăniștilor în jurul conducerii partidului.

Iuliu Maniu și-a menținut linia proprie, de critică permanentă și aspră a Camarilei, deosebită de aceea a conducerii PNT, și în toamna lui 1936, inclusiv în cadrul întrunirilor organismelor superioare ale partidului. Un exemplu este cuvântarea ținută la întrunirea / Comitetului Executiv al PNT, din 26 septembrie 1936.⁴¹⁷ – din care, spre deosebire de alte discursuri ale lui Maniu, Siguranța a înregistrat numai anumite părți evident, cele legate de Camarilă. „Și acum – spunea Maniu – venind la morala creștină, știu că veți spune că de acum nu mai este interesant d. Maniu, fiindcă din morala creștină ajunge la d-na Lupescu.

⁴¹⁷ Idem, dosar 126/1936, f.198-202.

Știu că mulți îmi zic maniac, iar alții mă urmăresc un interes personal. Domnilor, nu sunt nici maniac, cu atât mai puțin nu urmăresc un interes personal. Dovadă că, dacă aș fi urmărit un atare interes, d. Tătărescu nu exista, iar eu aș fi fost și azi la Guvern. Parcă nu puteam și eu, ca d. Tătărescu, să mă plec înaintea doamnei favorite, sau, la rigoare, să mai caut vreo trei, ca prin ele și cu ele să intru în voia Suveranului, și satisfăcând orgoliul acestora, să guvernez cu bunul plac și cu abuzul, așa cum face d. Tătărescu? Preceptele morale creștine, însă, m-au oprit pe mine de la acte degradante și de la acte păgubitoare intereselor Țării.

Foarte greu un bărbat să nu fie sub influența unei femei. Iată, de pildă, eu sunt oarecum sub influența surorii mele călugărița. Ea, foarte adeseori, îmi atrage atenția să fiu cumpătat, să spun adevărul să nu mă răzbun și să nu fac rău. De ce îmi spune asta? Fiindcă făcând altfel m-aș compromite și compromiterea s-ar răsfrânge și asupra ei. Cum face sora mea cu mine, face orice femeie cu bărbatul ei, sau orice mamă cu copilul ei. Dar, asta ce înseamnă? Este legitimitatea legăturii, este structura sufletească, este sângele care nu lasă pe femeie, fie mamă, soție sau soră, să cadă în abis pe cel de care se leagă însăși reputația ei. Apoi, domnilor, d-na Lupescu nu este legitimă. Dumneaei îi este egal dacă Suveranul se compromite printr-un act, căci acesta nu se răsfrânge asupra ei, nefiind nici soție, nici mamă, nici soră. Și iată cum nelegitimitatea legăturii provoacă tot răul de astăzi. Dar, veți zice dumneavoastră, asta este o utopie! Domnilor, am credința că afirmația mea este o realitate pe care nu poate să dezică nimeni, și iată pentru ce. Un Suveran, ca și un șef de Guvern, ca și un oarecare dregător, lucrează în biroul lui, primește audiențe, dă telefoane etc. Când merge să se odihnească ia, în odaia de culcare, lucrările mai delicate, asupra cărora trebuie să reflecteze mai mult.

Acolo adnotează, înseamnă, gândește și hotărăște, adeseori, departe de nu orice sugestie. Când, însă, în dormitor nu este legitimă, ci o femeie care nu reflectează decât la interesele sale, atunci cercetează și ea hârtiile celui cu care doarme, vede secretele de Stat, ia cunoștință de tot ce orânduiește Guvernul, și dacă ceva nu este pe

placul ei, sau contra interesului ei, influența nefastă se produce și, neavând nici o răspundere, tocmai fiindcă nu este legitimă, împinge pe Suveran la erori cari mai devreme sau mai târziu se răsfrâng asupra lui. Multe ceasuri în șir mi-ar trebui ca să vă enumăr toate exemplele. Apoi, domnilor, eu sunt maniac când vă spun că situația de azi este intolerabilă? Am să vă dau un singur exemplu ca să vă lămuresc.

Duminica trecută a fost la Blaj o mare sărbătoare. Se împlineau 75 de ani de la înființarea aceluia așezământ de cultură, care nu numai pentru noi ardelenii, dar chiar pentru întreaga Țară este o adevărată podoabă. Este vorba despre serbările ASTREI, la care personal n-am asistat. În măreția serbării, s-a petrecut un fapt care a brăzdat, cu durere și dezgust, sufletele celor cari au asistat. La masă, în fața a 40 fețe bisericești, a doi mitropoliți, mai mulți arhieri și preoți încărunțiți în serviciul Neamului, principele moștenitor a luat loc, cum se cuvenea, alături de Suveran. După terminarea cinei, în uimirea celor prezenți, principele moștenitor a scos o tabacheră, dintr-însa o țigară pe care a aprins-o în fața Suveranului, a șefului Bisericii și a celor 40 - 50 de bătrâni slujitori ai Altarului.

Nu uitați ce a însemnat asta pentru reputația și educația principelui. Au venit la mine directorii de școli din Blaj și mi s-au plâns zicându-mi: „Cum mai pot interzice elevilor mei să fumeze, d-le Maniu, dacă principele copil, abia de 14 ani, fumează în fața tatălui, a mitropoliților, arhierilor și bătrânilor dascăli? Eu n-am avut ce răspunde, pentru că înțeleg să păstrez Suveranului tot respectul cuvenit. Copilul face ce vede acasă, spune ce aude acasă și manifestă apucături după educația pe care o primește. Apoi, dacă el ar fi avut lângă el pe maica lui, vă asigur că n-ar fi venit cu țigara în gură la un banchet public, dacă regele Petru al Iugoslaviei sau altul ar face așa ceva, nu știu ce s-ar întâmpla. Eu, domnilor, rămân la convingerea mea că această persoană neavenită, care sălășluiește sub același acoperământ cu Suveranul, este menită să provoace în România compromiterea ideii monarhice și aceia de dinastie, și să cufunde Țara

în acte neconforme cu interesele ei.” În încheiere, Maniu trimitea săgeți împotriva celor ce-i contestau acțiunea, din interiorul partidului: „Eu am o idee cunoscută dvs. tuturor. Rămân la ea. Nu mă pot abate cu nimic de la dansa. Voi propaga-o mai departe. Totuși, dacă partidul nu vrea să adopte ideia mea, eu rămân soldat credincios și nu voi mai vorbi în public decât cu asentimentul d-lui Mihalache. Atunci voi putea spune și eu, cum v-a spus și dl. Costăchescu, că acțiunea mea este cu asentimentul și îndemnul șefului partidului.” Agentul Siguranței explica ultima frază a lui Maniu: În dimineața întrunirii conducerii partidului, acasă la Mihail Popovici, Mihalache l-a rugat pe Maniu să ia șefia PNT, „pentru a nu se ajunge la surpriza șefiei d-lui Costăchescu, pe care d-sa nu-l dorește. Peste două ceasuri, dl. Costăchescu, luând cuvântul, a afirmat că toata acțiunea sa [împotriva lui Maniu] a fost făcută cu asentimentul și îndemnul d-lui Mihalache.”⁴¹⁸

Fără oscilațiile oportuniste ale altor oameni politici, Maniu rămânea consecvent luptei sale împotriva Camarilei, identificând faptul că aceasta reprezenta răul cel mai mare pentru România momentului respectiv.

Istoricul Florin Constantiniu apreciază just: „Liderul național-tărănist a fost unul din foarte puținii oameni politici care a respins tentațiile Puterii și a preferat să se retragă de la Guvern, decât să accepte «Lupeascocrația»”⁴¹⁹

X

1937 a fost ultimul an în drumul lui Carol al II-lea – început chiar în momentul Restaurației – spre instaurarea unui regim de dictatură regală. Reușise, până atunci, să scadă prestigiul Parlamentului, în ochii opiniei publice, să înegrească imaginea partidelor politice și să le fragmenteze. Singura stavilă majoră în calea dictaturii rămăsese

⁴¹⁸ Idem, dosar 124/1936, f.199-202.

⁴¹⁹ Florin Constantiniu, *O Istorie sinceră a Poporului român*, Edit Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 340.

Constituția. Succesul lui Carol în drumul spre dictatură însemna și succesul Camarilei, care se va împărtăși din plin în urma înlăturării regimului democratic. Apogeul puterii regelui a însemnat și apogeul puterii Elenei Lupescu și al oamenilor din jurul ei. Camarila a devenit stăpâna deplină a României.

1937 începea cu un moment de afirmare impetuoasă a Mișcării Legionare. Corneliu Zelea Codreanu s-a folosit de înmormântarea a doi legionari - Ion Moța și Vasile Marin - căzuți în Spania, unde luptaseră de partea forțelor franchiste, și declarați eroi ai Mișcării Legionare. Funerariile, din 13 februarie 1937, au blocat efectiv Capitala; au participat mii de legionari organizați militărește, fapt ce a impresionat deosebit populația. S-a produs și un incident diplomatic, provocat de prezența la ceremonie a reprezentanților diplomați ai Germaniei și Italiei, ceea ce indica plasarea țărilor respective de partea legionarilor, un amestec evident în treburile interne ale României.⁴²⁰ Conștient de gravitatea momentului, Nicolae Iorga va face un gest nemaîntâlnit în viața politică românească; deși era simplu cetățean în acel moment, a mers la Consiliul de Miniștri, unde i-a găsit pe toți membrii Cabinetului: „Cer să li vorbesc la toți [...] Li arăt spre ce prăpastie duce Țara îngăduința lor fricoasă: Codreanu a defilat ca un suveran după carul funebru, lumea căzând în genunchi și închinându-i-se. Măsuri trebuie luate imediat, până nu încep asasinările.”⁴²¹

Legionarii și-au reluat toate temele de propagandă, inclusiv atacurile împotriva Camarilei. Cu toate acestea, în fața demonstrației

⁴²⁰ Ioan Chiper, *România și Germania nazistă*, Edit. Elion, București, 2000, p.221-222.

⁴²¹ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. VII, p.398; Petre Țurlea, *Nicolae Iorga în viața politică a României*, Edit. Enciclopedică, București, 1991, p.349. N. Iorga va primi o scrisoare de susținere de la președintele PNȚ, Ion Mihalache. - BAR, Coresp. N. Iorga, vol. 425, f. 133-134. Pe 17 februarie 1937, va susține un discurs în Senat, cerând măsuri aspre. - ANIC, fond DGP, dosar 18/1936, f.6-7 și N. Iorga, *Pentru liniștea sufletului românesc și păstrarea ordinei și disciplinei cetățenești*, București, 1937. Vezi și Titu Georgescu, *Nicolae Iorga împotriva hitlerismului*, Edit. Științifică, București, 1966, p.86-87 și Mihai Fătu, Ion Spălățelu, *Garda de Fier. Organizație teroristă de tip fascist*, Edit. Politică, București, 1971, p.172.

lor de forță, Carol a făcut un ultim efort pentru a-i atrage. I-a oferit lui Corneliu Zelea Codreanu – cu care s-a întâlnit în secret –, posibilitatea de a forma un Guvern exclusiv legionar; în schimb, regele urma să devină căpitan al Mișcării Legionare, Codreanu nu a acceptat – se crede la sfatul lui Nae Ionescu. Se consideră, într-un volum recent, că dacă ar fi acceptat propunerea regelui, Corneliu Zelea Codreanu s-ar fi transformat într-un membru al Camarilei.⁴²²

După refuzul intrării sub conducerea regelui, legionarii au mers mai departe; au reactivat ideea „echipelor morții”; printre cei vizați erau membrii marcanți ai Camarilei, precum Gabriel Marinescu, asasinul său urmând să fie studentul medicinist Paul Craja. Vizați erau și susținători ai unor puteri sporite ale regelui și adversari ai Mișcării Legionare, precum Nicolae Iorga (acesta era acuzat și pentru că a condamnat participarea unor diplomați străini la înmormântarea lui Moța și Marin și pentru că ținuse cursuri în ziua înmormântării). Și adepți ai regelui din diverse partide politice, precum Armand Călinescu, care se afla deja în sfera Camarilei.⁴²³

Camarila, în momentul respectiv, se simțea amenințată din trei direcții. Mai întâi dinspre legionari. Apoi, legate de aceștia, alte două pericole, o posibilă raliere a prințului Nicolae la legionarism, el putând amplifica animozitatea opiniei publice la adresa Elenei Lupescu plasându-se în postura de victimă a acesteia; formarea unei coaliții între legionari, maniști și gerorgiști, unul dintre punctele care-i lega fiind adversitatea față de Camarilă.

O primă măsură de autoapărare a fost remanierea guvernamentală majoră din 23 februarie 1937. Primul Ministru, Gheorghe Tătărescu, va prelua și Ministerul de Interne. De la Ministerul de Justiție va fi înlăturat Mircea Djuvara, adept mult prea sincer al ideii respectării Constituției; era trecut pe un post fără substanță, acela de ministru de Stat, din care va demisiona pe 3

⁴²² Ilarion Țiu, *Mișcarea Legionară după Corneliu Codreanu. Dictatura Regală (februarie 1938 – septembrie 1940), Mecanismele schimbului de generații*, Edit. Vremea, București, 2007, p.16

⁴²³ ANIC, fond DGP, dosar 264/1937, f.249, 252. (Primul atentat legionar împotriva lui Nicolae Iorga s-a produs în aprilie 1936) Ilarion Țiu, *op.cit.*, p.16-17.

aprilie. Vasile P. Sassu a ajuns să gireze două ministere, al Agriculturii și Domeniilor și al Justiției. Cel mai important fapt era intrarea în Guvern, ca subsecretar de Stat la Ministerul de Interne, a generalului Gabriel Marinescu, unul dintre principalii membri ai Camarilei. La 4 septembrie va ajunge ministru al Apărării Naționale generalul Constantin Ilasievici, fidel deplin lui Carol încă din momentul Restaurației, și la fel de fidel Elenei Lupescu. În acel an, din Guvernul Tătărescu mai făceau parte o serie de subordonați ai Camarilei și masoni cunoscuți: Victor Iamandi, Richard Franasovici, dr. Constantin Angelescu, Tiberiu Moșoiu.

După nereușita preluării de către Carol a conducerii Mișcării Legionare, va urma reușita îndepărtării din Țară a prințului Nicolae, o potențială primejdie pentru Camarilă.

Prințul Nicolae fusese membru al Regenței și avusese un rol deosebit în cadrul Restaurației, de aceea, a mizat pe recunoștința lui Carol. După 8 iunie 1930 a ocupat, mai mult formal, funcția de inspector general al Armatei de Uscat, Aeronauticii și Marinei. În această calitate, a încercat să se implice în modernizarea Armatei române, susținând interesele unor firme occidentale, fără a-și corela acțiunile de promovare a acestora cu Guvernul sau Camarila, fapt ce putea deveni stânjenitor. Încercând să-și ia funcția în serios, la 2 septembrie 1931 îi transmitea regelui un memoriu pentru dezvoltarea unei industrii de avioane în România. Propunea: cumpărarea de licențe; înființare unor sucursale Ford, Skoda, Hahn; un program pentru industria aeronautică de 10-15 ani; conducerea acestuia de către o singură persoană. Și, mai larg, instituirea unui regim de protecție vamală pentru industria românească.⁴²⁴ Grăbit, prințul a prezidat întrunirea unei Comisii militare care a hotărât o primă acțiune: cumpărarea licenței avionului de vânătoare cu motor Jupiter-Bristol, care urma a fi fabricat în România. Carol și-a trimis un observator la lucrările Comisiei, colonelul adjutant I. Stoicescu.⁴²⁵ Propunerea nu va fi finalizată, ceea ce a trezit nemulțumirea prințului.

⁴²⁴ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 38/1931, f.3.

⁴²⁵ Idem, dosar 35/1931, f.1-2.

La rândul său, acesta a opus rezistență unora dintre afacerile promovate de Camariță. Cea mai cunoscută fiind aceea cu batistele pentru militari. Este povestită chiar de Nicolae: „Să revin la Puiu Dumitrescu și la afacerea batistelor ce aveau efigia lui Carol pe ele. O escrocherie de pomină, în care erau implicați Dumitrescu-senior și Lupeasca, desigur cu acordul lui Carol. Mi s-a cerut în repetate rânduri să intervin și să împiedic să fie vândute batiste bieților soldați; nu erau pe gratis, țăranul trebuia să le plătească din micul lui avut. Ca să dau curs cererii, m-am dus la Sinaia, la vechiul Foișor, pe care focul nu-l înghițise încă la acea vreme; m-am așezat într-un jilț, cu fața la Carol. I-am spus că se vorbește mult în popor despre aceste batiste ca despre o afacere murdară, l-am sfătuit să fie extrem de atent, căci nemulțumirea crește. Parcă l-ași fi atins cu un fier roșu; a început să țipe la mine. «Oare de ce să nu aibă dreptul să cumpere batiste cu portretul meu?» Am crezut că va avea un atac de cord. «Ei bine, Carol, chiar eu am să cumpăr una!» S-a calmat cât ai zice pește și, imprudent m-a întrebat! «La ce-ți trebuie?» «Cum la ce, să-mi șterg muci pe fața ta. A rămas ținut în scaun, iar eu i-am spus «rămas bun» și am plecat. Cred că a primit cea mai bună lecție din viața lui.»⁴²⁶

Prințul Nicolae nu și-a găsit un rost în viața de Stat a României după Restaurație; era evident că nici nu și-l dorea prea tare, preferând o viață boemă, plină de distracții. Iar la 28 octombrie 1931, cu încălcarea Statutului Familiei Regale, se va căsători cu Ioana Dolete (fostă Ioana Dumitrescu, divorțată de avocatul Saveanu în 1928), la Primăria din Tohani, județul Buzău; Tribunalul Ilfov va desface căsătoria pe 7 decembrie 1931⁴²⁷, sub motivul încălcării Sta-

⁴²⁶ Prințul Nicolae de Hohenzollern, *În umbra Coroanei, României*. Edit. Moldova, Iași, 1991, ed. de Gheorghe Buzatu, p.77.

⁴²⁷ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul... op.cit.*, vol.III, p.41-42, 121. Dosarul căsătoriei prințului Nicolae - nr.16/1931 - a fost confiscat, la ordinul regelui, de către ministrul de Interne Constantin Argetoianu, de la Primăria Tohani. Dosarul cuprindea: Declarația verbală privind proiectul de căsătorie, din 11 octombrie 1931; publicația de căsătorie, care a fost afișată pe ușa Primăriei timp de 8 zile, conform Legii; precesul verbal de publicitate; pronunțarea căsătoriei de către primarul Nae N. Papina, 28 octombrie 1931. Toate actele aveau ștampile, semnăturile cerute de Lege, timbrele fiscale.

tutului Familiei Regale. Carol – devenit moralizator în cazul fratelui său – va ajunge la o înțelegere cu acesta; urma să trăiască în străinătate, primind o subvenție substanțială din partea Statului român. Totodată, era pus sub o atentă urmărire, începută imediat după căsătoria de la Tohani; primul raport al unui agent al Siguranței data din 14 noiembrie 1931.⁴²⁸

Se repeta situația lui Carol din timpul exilului: i s-a cerut lui Nicolae ca, dacă revine în Țară să o facă fără fosta sa soție. Pe această temă era alertată și Legația română din Paris. Dinu Cesianu aborda problema în două scrisori – din 23 martie și 7 aprilie 1932 – către Carol al II-lea.⁴²⁹ Regele s-a arătat destul de indulgent cu fratele său, admitând, pentru anumite perioade, prezența lui în Țară, sau invitându-l la diferite evenimente din Familia Regală. Însă, foarte alertat s-a arătat atunci când Nicolae a început să se apropie de Mișcarea legionară.⁴³⁰ În plus, Elena Lupescu nu o agreea deloc pe Ioana Dolete, de care prințul nu voia să se despartă.

Așadar, singurul motiv de desfacere a căsătoriei a rămas lipsa consimțământului regelui, conform Statutului Familiei Regale. Toate documentele au rămas în Arhiva. Tot aici certificatul de divorț al Ioanei Săveanu (Dumitrescu, Dolete) de Radu Săveanu, 7 aprilie 1928. – Idem, f.16. Pentru confiscarea documentelor, mărturia lui C. Argetoianu, în Prințul Nicolae de Hohenzollern, *op.cit.*, p.77, 103, 128.

⁴²⁸ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 46/1931, f.5.

⁴²⁹ Idem, dosar 86/1932, f.3-8. În scrisoarea din 7 aprilie 1932, Dinu Cesianu îl întreba pe Carol: "Sire, Dacă s-ar propune alteței Sale să se înapoieze în Țară fără doamna X, care, ea, ar călători oriunde va voi – sub numele ei –, afară de România, câteva luni?" Ca și Elena Lupescu, Ioana Dolete nu se lăsa manevrată, urmându-l pe Nicolae peste tot. În octombrie 1932, Siguranța anunța o astfel de încălcare a dorinței lui Carol: Ioana stătuse în România timp de o săptămână. Era urmărită permanent. – Idem, dosar 42/1932, f.8.

⁴³⁰ Paul al României, *Carol al II-lea rege al României*, Edit. Holding Reporter, București, 1991, p.175. În august 1934, prințul Nicolae dona un teren de două hectare la Rarău, județul Neamț, pentru o casa de odihnă pentru legionari; faptul a trezit un mare ecou favorabil prințului printre legionari. – MIC, fond DGP, dosar 102/1933, f.45.

Suspiciunile lui Carol față de intențiile lui Nicolae s-au accentuat la începutul lui 1937. Agenții Siguranței l-au informat că „G[arda] d[e] F[ier] va începe cu asasinatele, prima pe listă fiind D[uduia],,, „legăturile cu G[arda] d[e] F[ier] se adevăresc din ce în ce mai mult”; „legătura mai mult decât suspectă cu G[arda] d[e] F[ier] și Maniu.”⁴³¹ Legionarii credeau că, dacă regele se va baza în continuare pe Camarilă, soluția înlocuirii lui cu Nicolae devenea plauzibilă. Știind acest lucru, Camarila a impulsionat rezolvarea problemei. Așadar, căsătoria morganatică era doar un pretext. În memoriile sale, prințul Nicolae insistă pe ura Elenei Lupescu la adresa sa, ajunsă până la scene de isterie. În martie 1937, cerându-i imperativ lui Carol să-l îndeparteze pe Nicolae, „Lupeasca s-a înfuriat rău [...] s-a tăvălit pe covor cu spume la gură și urlând la Carol. «Alungă-l de aici, alungă-l, dă-l afară din Țară, să nu mai aud de el»”⁴³²

Carol a găsit pretextul alungării. I-a cerut primului ministru, Gheorghe Tătărescu, să-i solicite imperativ lui Nicolae promisiunea scrisă că renunță la căsătoria cu Ioana Dolete, în caz contrar urmând a-i fi aplicate articolele 11, 12, 13 din Legea pentru actele civile ale membrilor Familiei Domnitoare; acestea menționau că, o căsătorie morganatică, fără consimțământul regelui, atrăgea după sine excluderea din Familia Regală și pierderea tuturor drepturilor și prerogativelor legate de această apartenență. Carol amânase aplicarea acestei prevederi, atâta timp cât nu se produsese o apropiere prea vizibilă dintre prinț și Mișcarea Legionară, și el însuși spera să și-i subordoneze pe legionari; abia în februarie 1937, lucrurile au fost deplin clarificate; refuzul lui Codreanu era ferm și, în plus, fusese reconfirmată Elena Lupescu drept țintă principală. La cererea Guvernului de clarificare a poziției sale, prințul a dat un răspuns echivoc. Ca urmare, concluzia lui Tătărescu era amenințătoare: „Atâta timp cât Alteța Voastră Regală va persevera

⁴³¹ Regele Carol al României, *Însemnări zilnice. 1937-1951*, ed. de Viorica Moisuc, Nicolae Rauș, Edit. Scripta, București, 1995 vol. I, p.17, 33.

⁴³² Prințul Nicolae de Hohenzollem, *op.cit.*, p.86.

în echivocul unei căsătorii nerecunoscute, nu poate îndeplini nici una din misiunile și rolurile pe care normal i-ar putea fi conferite de M.S. Regele. [...] Guvernul crede că membrii Casei Domnitoare nu pot contracta căsătorii, împotriva cărora se ridică atât principiile de bază ale ordinii dinastice, cât și marile tradițiuni care constituie gloria și tăria Familiei A.V.R.” De-a dreptul rizibilă era afirmația că Nicolae contractase „o căsătorie respinsă de conștiința întregii Țări”, când era evidentă ostilitatea opiniei publice față de legătura regelui cu Elena Lupescu, problema matrimonială a fratelui său neinteresând decât un cerc foarte restrâns. De formă, s-a mai încercat un „suprem apel la simțul de răspundere și patriotismul prințului” – făcut de către o Comisie specială (Gheorghe Tătărescu, Ion Inculeț, dr. Constantin Angelescu, Vasile Sassu, dr. Costinescu), pe 8 aprilie 1937. Fără rezultat. Ca urmare, Guvernul a rugat pe Carol să aplice articolul 13 din Lege.⁴³³

Regele a vrut să elimine orice posibile acuzații la adresa sa, împingând în față Guvernul. Iar pe 9 aprilie 1937 a convocat un Consiliu de Coroană, pentru ca acesta să-i „impună” îndepărtarea lui Nicolae. Din cei prezenți – Nicolae Iorga, Alexandru Averescu, Vaida Voievod, Octavian Goga, Ion Mihalache, mareșalul Prezan, Constantin Argetoianu, Grigore Iunian, Dinu Brătianu, Grigore Filipescu, Gheorghe Brătianu –, numai Iorga a avut o notă discordantă, pronunțându-se împotriva aplicării articolului 13. Furios, Carol va scrie în jurnalul Său: „Stupefacție generală, el [Nicolae Iorga] se ridică împotriva măsurilor propuse, pe temeiul, foarte lipsit de tact, că Dinastia este mică și că, dacă ceva s-ar întâmpla cu Mihăiță, Tronul ar reveni verilor de la Sigmarigen, și el, în acest caz,

⁴³³ Relatare pe larg într-un material al Siguranței. – ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 65/1931, f.1-7. Nicolae anunțase, în scris, că nu ascultă somația Guvernului: “Nu înțeleg a mă abate nici de le legile onoarei, cari îmi impun ținerea cuvântului dat și nici dela îndemnul sufletului meu, deci anunț categoric Majestatea Voastră că în intențiunea mea este de a reface căsătoria anulată.” – Regele Carol al României, *op.cit.*, vol.I, p.40-41.

ar preferi de o republică în România.” Cerea să se mai facă un apel pe lângă prinț.⁴³⁴

Având acoperire prin cererea Guvernului și a Consiliului de Coroană, regele a hotărât aplicarea articolului 13 din Lege, de excludere a lui Nicolae. Și, nota în jurnal. „Nu mă simt fericit, întreagă această afacere a lui Nicolae mă tulbură rău de tot. Păcat de el și, mai ales, păcat că a căzut pe o femeie ambițioasă, interesată și fără cap. Gândesc ce noroc am avut eu cu Dudaia; cu toate suferințele ei, nu m-ar fi împins niciodată, cum a fost m-ar fi împins de Jeana.”⁴³⁵

Pe 15 aprilie 1937, Nicolae i-a trimis lui Carol o scrisoare de acceptare a hotărârii acestuia; va părăsi Țara în opt zile; nu va avea manifestații publice; nu va sprijini nici o formațiune politică. În schimb, primea 500.000 lei pe lună.⁴³⁶ I s-a dat numele civil Nicolae Brana. Era o victorie a Camarilei împotriva unui potențial inamic, fapt subliniat de însăși reacția violenta a Mișcării Legionare. (Constantin Argetoianu are o altă teorie: Camarila a fost înfrântă prin alungarea lui Nicolae. Nota în memoriile sale că a ajutat Guvernul, întrucât „excluderea prințului Nicolae din Familia Regală a rămas singurul mijloc de a curma un scandal care ne face Țara de răs și demoralizează, încă și mai mult, o societate care numai de acest supliment de demoralizare nu are nevoie și, mai ales fiindcă sunt sigur că, odată acest act săvârșit, orice pericol de a o vedea pe d-na Lupescu regină a României va fi înlăturat.”⁴³⁷

La această rezolvare a problemei, opinia publică nu a reacționat – deși Guvernul afirmase că însăși „conștiința întregii Țări” se ridica împotriva căsătoriei dorită de prințul Nicolae. Singurii care au reacționat, dar nu în sensul aprobător dorit de Guvern, au fost

⁴³⁴ Idem, p.41-42. Scrisoarea de mulțumire trimisă de prințul Nicolae lui Nicolae Iorga – ANIC, fond DGP, dosar 21/1937, f.2; era apreciată și de generalul Cantacuzino Grănicerul – Idem, f.37.

⁴³⁵ Carol al României, *op.cit.*, p.43.

⁴³⁶ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 12/1937, f.1-4.

⁴³⁷ Prințul Nicolae de Hohenzollern, *op.cit.*, p.129.

legionarii, care au acuzat îndepărtarea prințului ca fiind opera Camarilei.

Pe 11 aprilie 1937, generalul Cantacuzino Grănicerul, ca președinte al Partidului Totul pentru Țară, lansa o proclamație-comunicat (nr. 67). Incrimina consiliul de Coroană; „Ceea ce importă, însă, este lichelismul primului ministru, care ne vorbește despre prestigiul Dinastiei, când admite prezența și amestecul în treburile Statului a d-nei Lupescu.” Indica dedesubtul problemei: „Adevărul este că de șase ani prințul nu a vrut să se plece în fața d-nei Lupescu și n-a înțeles ca soția sa legitimă româncă și creștină să devie sluga intrusei venetice.” Sublinia ingratitudea lui Carol față de acela care-l adusese pe Tron. Și încheia amenințător. „Țara frământă de indignare și neliniște. Nu e vorba de Țara d-lui Tătărescu, compusă din poliție, agenți liberali și spioni; mai este și o altă Țară, în afară de aceasta.”⁴³⁸ (La sediul Mișcării Legionare s-au răspândit copii ale scrisorii prințului Nicolae către Nicolae Iorga, din 9 aprilie, prin care-i mulțumea pentru poziția sa în cadrul Consiliului de Coroană.⁴³⁹)

Corneliu Zelea Codreanu a abordat mai mulți oameni politici și personalități cunoscute pentru poziția lor anticamarilă, pentru a crea un curent favorabil prințului Nicolae. DGP anunța, la 27 aprilie 1937, că aderaseră la punctul de vedere legionar Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu, Marin Ștefănescu (președintele organizației Cultul Patriei), Dimitrie Gerota, Grigore Forțu și alții mai puțin importanți. Alexandru Averescu nu răspunsese.⁴⁴⁰ Se credea că Iuliu Maniu va organiza la Cluj o conferință, „în care va vorbi despre chestia constituțională, Camarilă și îndepărtarea prințului Nicolae”.⁴⁴¹

⁴³⁸ ANIC, fond DGr, dosar 264/1937, f.271. Circulara va fi răspândită în toată Țara. – Idem, f.288; și fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 12/1937, f.7.

⁴³⁹ Idem, fond Casa Regală, Carol al II-lea dosar 12/1937, f.5-6.

⁴⁴⁰ Idem, fond DGP, dosar 264/1937, f.426

⁴⁴¹ Idem, dosar 264/1937, f.23-24.

Mișcarea Legionară a încercat să exploateze politic îndepărtarea prințului Nicolae și prin organizarea, de către studenții legionari, a unor întruniri și manifestații publice, în dorința de a se ajunge la un proces mare – care se presupunea că va fi intentat de către autorități organizatorilor –, în cadrul căruia să poată dezvolta teza sa. Prințul Nicolae a fost alungat la cererea Elenei Lupescu. (Primul student arestat, pe această temă a protestelor în favoarea lui Nicolae, era medicinistul Șerban Milcoveanu.)⁴⁴² La 17 aprilie – în numele UNSCR dizolvată, pentru care semnau ca președinte Șerban Milcoveanu și ca vicepreședinte Nicolae Roșculescu, și al Centrului Studențesc București de asemenea dizolvat, având semnătura lui Viorel Trifa – era răspândită o foaie volantă în care se preciza „atitudinea studențimii române față de cazul Alteței Sale Regale prințul Nicolae al României”. Anunța: Dacă prințul Nicolae va fi rupt de pământul Țării, pribegind precum M.S. Elena, „dragostea noastră va crește nemărginit pentru cei loviți și plecați”.⁴⁴³ O notă a Siguranței, din 6 mai consemna credința legionarilor că acțiunea împotriva prințului Nicolae era urmarea voinței Suveranului, la îndemnul Elenei Lupescu; „Din atmosfera creată în jurul afirmațiunilor pe care le face Corneliu Zelea Codreanu, în acest sens, reiese că șeful Legiunii pregătește în rândul legionarilor o atmosferă favorabilă unui act necugetat față de cercurile din jurul Palatului. [...] Este vizată în primul rând d-na Lupescu.” Codreanu declarase în public: „Noi ne unim cu dl. Maniu, împotriva unui dușman comun. Bătălia o vom câștiga noi, pentru că am convingerea că vom reuși să scăpăm Țara de acest dușman care nu este al nostru sau al d-lui Maniu, ci al Țării și chiar al Tronului.”⁴⁴⁴ La 8 mai se anunța alcătuirea, de către Corneliu Zelea Codreanu, a unui manifest cu

⁴⁴² Idem, dosar 264/1937, f.410. În timpul unora dintre adunările studențești, a fost prezentat și pasajul din conferința lui Forțu, ținută la Liceul Lazăr, în care se spune că “regele stă cu Lupeasca la masă”. – Idem, f.366-367.

⁴⁴³ Idem, dosar 21/1937, f.32.

⁴⁴⁴ Idem, dosar 264/1937, f.402-403.

punctul de vedere al Partidului Totul Pentru Țară față de „problema constituțională în general, față de hotărârile Consiliului de Coroană în special, cât și atitudinea față de d-na Lupescu”.⁴⁴⁵

Pe tema îndepărtării prințului Nicolae, în adunările legionare din mai 1937, se susținea existența unor vii dispute între Carol, Gheorghe Tătăreanu, Elena Lupescu, Nicolae, regina Maria – conflictul degenerând în violențe; regina ar fi fost chiar împușcată accidental în timpul unei altercații între cei doi frați.⁴⁴⁶ În context, Dimitrie Gerota, care era medic, a publicat un manifest intitulat *Boala reginei Maria*: regina se îmbolnăvise din cauza certurilor dintre Carol și Nicolae; în timpul uneia din acestea, prințul l-a amenințat pe rege cu pistolul; voia să-l ucidă. Intervenind între cei doi, regina Maria a fost lovită în abdomen de către prinț; a urmat o hemoragie internă și o paralizie locală. Gerota a fost arestat.⁴⁴⁷ Dar, informația din manifestul lui Gerota era confirmată printr-o notă a Siguranței din 17 martie 1937; și aici se consemna îmbolnăvirea reginei, care ar fi încercat chiar să se sinucidă, din cauza conflictului din Familia Regală; regina era foarte supărată și pentru faptul că regele intenționa să-i dea Elenei Lupescu cu titlu de noblete.⁴⁴⁸

Îndepărtarea prințului Nicolae a stârnit și interesul ziariștilor străini. În SUA, unde locuiau foarte mulți români, cu vederi politice de toate nuanțele, tema a fost popularizată de ziarul „Deșteptarea” din Michigan. În numărul din 17 aprilie era o prezentare în general

⁴⁴⁵ Idem, f.388.

⁴⁴⁶ Idem, f.373. O notă a Siguranței, din 11 aprilie 1937, relua zvonul, fără a preciza dacă a cercetat autenticitatea lui: prințul Nicolae i-a cerut lui Carol recunoașterea căsătoriei lui; Carol a refuzat; Nicolae a scos un revolver, context în care ar fi fost rănită regina. – Idem, dosar 21/1937, f.16.

⁴⁴⁷ Idem, dosar 264/1937, t.366-368. Gerota va fi ținut numai câteva zile la închisoare. Eliberat, era supus unei urmăriri foarte stricte, inclusiv în timpul consultațiilor medicale pe care le dădea la sanatoriul său. Agenții înregistrau printre vizitatori pe Stelian Popescu și Grigore Forțu. – Idem, dosar 243/1937, f.26-27, 29-31.

⁴⁴⁸ Idem, dosar 21/1937, f.17.

neutră, deși cu o anumită simpatie față de „sărmanul Nick”. Un mare articol, sub titlul *Regele Carol. Un dictator*, apărea în numărul din 24 aprilie. Ca și Mișcarea Legionară, ziarul vedea influența Camarilei; „Luptele dintre țitoarea regelui Carol și țitoarea fratelui său, prințul Nicolae, au devenit lupte politice serioase și o adevărată pacoste pentru Țară. Fasciștii din Garda de Fier au vrut să folosească incidentul scandalos dintre «cumnatele» din Familia Regală, pentru scopul lor. [...] Magda i-a dictat, pur și simplu, lui Carol, ca să «dicteze». I-a spus să ilegalizeze toate bandele fasciste, să suprima orice acțiune a lor și să scoată și pe Nick, cu rivala ei, din Țară.”⁴⁴⁹

Alegerile din 1937 au avut rezultate manevrate, dar nu ca de obicei pentru ca un partid să le câștige; ci, pentru ca toate să le piardă. Se dădea, astfel, posibilitate regelui de a-și alege acel partid considerat mai indicat pentru scopul final – instaurarea Dictaturii. A fost ales Partidul Național Creștin, care nu avea o susținere populară deosebită și, de aceea, nu se putea opune în fața acțiunii regelui. Dar, în același timp, era un partid cu potențial anarhic major, care, prin acțiunile sale haotice, putea să determine o reacție populară împotriva sistemului însuși al guvernării prin partide politice. Opinia publică urma să fie adusă la dorința de a scăpa de sistemul vechi, demonstrându-i-se imposibilitatea ca acesta să genereze o guvernare pozitivă – singura soluție fiind o schimbare radicală, un alt regim politic, precum acelea care se părea a da roade în Germania și Italia. În însemnările sale, Carol își anunța intenția încă din 31 martie 1937: „Terminarea guvernării liberale trebuie să fie terminarea actualului regim politicianist. Trebuie să înceapă o nouă eră pentru Țară, despoliticianizată și gospodărească. Simt că asta o cere Țara.”⁴⁵⁰

⁴⁴⁹ Idem, dosar 34/1937, f.8-11. “Deșteptarea” era de orientare socialistă și, uneori, chiar comunistă; în numărul din 1 mai 1937, va publica un poem (în proză) închinat Anei Pauker, semnat N. Albu.

⁴⁵⁰ Regele Carol al României, *op. cit.*, vol. I, p. 34

Că alegerile parlamentare din toamna lui 1937 puteau reprezenta sfârșitul regimului democrat din România era convingerea tuturor forțelor politice. De aceea, au desfășurat întreg anul 1937 o activitate efervescentă: unele pentru a opri drumul spre o dictatura regală, care ar fi însemnat și o dictatură a Camarilei – pe aceasta linie acționând PNT, PNL georgist; Partidul Poporului, liberalii din jurul lui Dinu Brătianu; altele, pentru a fi ele la conducerea viitorului regim de dictatură – aspirație a Mișcării Legionare și a Partidului Național Creștin. Erau și forțe politice ce susțineau ideea unei dictaturi regale, așadar a Camarilei – liberalii din jurul lui Gheorghe Tătărescu, unele forțe mai mici și personalități din toate celelalte forțe politice, cu excepția Mișcării Legionare. Fără a fi adeptul dictaturii, Nicolae Iorga credea necesară susținerea regelui, ca simbol al apărării granițelor. Perspectiva instaurării unei puteri depline a Camarilei a provocat apropierea unor formațiuni aflate în divergență asupra regimului politic și a alianțelor externe: PNT, adept al democrației și al alianțelor tradiționale cu Franța și Anglia, s-a apropiat de Mișcarea Legionară și PNL georgist, prima adeptă a dictaturii, al doilea al democrației, dar amândouă partizane ale apropierei de Germania. Tendința de colaborare a celor trei forțe politice o constata și ministrul Germaniei la București, Wilhelm Fabricius, încă din martie 1937: Anunța la Berlin „orientarea izbitoare a Gărzii de Fier către Maniu”, elementul comun fiind opoziția față de rege. Carol s-ar putea afla în fața unei grave primejdii, „căci aici și-ar întinde mâna doi factori care, cu toate deosebirile dintre ideile lor politice, au un țel comun: lupta împotriva d-nei Lupescu și a regelui însuși, dacă nu se poate lepăda de nefasta ei influență”.⁴⁵¹

Siguranța consemna și ea, în mai multe rapoarte din aceeași lună martie 1937, apropierea dintre Mișcarea Legionară și Iuliu Maniu, având ca element comun ostilitatea față de Camarilă. La 20 martie, se menționa faptul că legionarii din Cluj s-au raliat maniștilor, intenționând să înceapă, în comun, o campanie contra Guvernului și Elenei

⁴⁵¹ Florea Nedelcu, *Viața politică din România în preajma instaurării Dictaturii Regale*. Edit. Dacia, Cluj, 1973, p.108.

Lupescu – identificând acțiunea Guvernului cu aceea a Camarilei. Legionarii se arătau indignați în urma ofensivei autorităților la adresa lui Comeliu Zelea Codreanu; „În consecință, aceștia susțin că, de aici înainte campania lor se va îndrepta împotriva Guvernului; iar dacă vor ajunge la convingerea că tot ce a făcut Guvernul este din ordinul supremului factor constituțional, vor reînoi acțiunile împotriva Camarilei și a doamnei Lupescu, care după părerea lor, n-ar fi străină de «manoperele» Guvernului.” Maniștii din Cluj „intenționează să profite de pe urma acestei supărări a legionarilor, astfel, caută prilej să-i atragă pentru cauza lor, care în acest punct al «Camarilei» coincide cu cea legionară. [...] Ceea ce se confirmă este faptul că Iuliu Maniu și-a exprimat într-un cerc nedumerirea că organizația lui Codreanu nici până astăzi nu a suprimat «persoana» de la care vine tot răul. Legionarii au răspuns că acea persoană este păzită atât de bine încât până azi nu i s-a oferit echipei de execuție prilejul, nici cel puțin s-o vadă.”⁴⁵²

O privire generală îndreptățește, însă, ideea că agentul Siguranței exagera; Maniu nu a cerut niciodată suprimarea Elenei Lupescu, ci doar îndepărtarea ei. Unul dintre apropiații liderului național-țărănist, Ioan Hudiță, care și-a alcătuit un jurnal foarte meticulos scris, de mai multe ori, în perioada de sfârșit a domniei lui Carol, înregistra opoziția lui Maniu la actele violente împotriva Camarilei, Matei Boilă declara că „dacă Maniu s-ar decide să le dea dezlegare, legionarii sunt gata în orice moment să-i lichideze pe Carol și pe Lupeasca; însă unchiulețul este contra acțiunilor violente”.⁴⁵³

În vederea alegerilor, conducerea PNT a fost din nou încredințată lui Iuliu Maniu, pe 23 noiembrie 1937. Imediat, pe 25 noiembrie, se va încheia o înțelegere între PNT, P.T.P.Ț, PNL George Brătianu, cunoscută sub denumirea de „pact de neagresiune”.⁴⁵⁴ În justificarea

⁴⁵² ANIG, fond DGP, dosar 264/1937, f.254.

⁴⁵³ Ioan Hudiță, *Jurnal politic. 16 septembrie 1938-30 aprilie 1939*. ed. de Dan Berindei, Edit. Fundației PRO, București, 2003, p. 252. Neadmiterea metodelor violente de către Maniu și Idem, *mai-decembrie 1939*, Edit. Fundației PRO, București, 2004, p.108.

⁴⁵⁴ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul..., op.cit.*, vol.III, p. 212-213; “Dreptatea” din 27 noiembrie 1937.

lui, președintele PNT prezenta cele trei ținte ale național-țărăniștilor în alegeri: înlăturarea regimului dictatorial al Guvernului Tătărescu; înlăturarea stării de asediu și a cenzurii; asigurarea libertății și corectitudinii alegerilor. Pactul nu îngrădea afirmarea ideologiei fiecărei formațiuni și propaganda proprie.⁴⁵⁵

Iuliu Maniu a făcut din problema înlăturării Camarilei, principala temă a campaniei electorale. Pe 12 decembrie 1937, după împrăștierea de către Poliție a unei adunări a național-țărăniștilor, în fața celor refugiați la sediul partidului, președintele PNT a declarat: „Să nu uitați un moment că stările acestea triste urmează din faptul că la noi domnește un Guvern personal. De șapte ani suferim de guverne personale.” În spatele Guvernului se ascunde Camarila, împotriva căreia trebuie colaborat cu oricine: „Mi se pare comic ca oamenii să discute despre dreapta și stânga, când ar trebui să vorbim cu toții cum s-o scoatem pe doamna Lupescu din Țară, care a încurcat complet lucrurile și care cât este în situația de astăzi, în fruntea Camarilei, împiedică orice politică sănătoasă, fie de dreapta, fie de stânga.”⁴⁵⁶

În afara celor trei formațiuni semnatare ale Pactului de neagresiune, împotriva Camarilei se pronunțase, dea lungul anilor, foarte ferm și Partidul Poporului. În toamna lui 1937, însă, Alexandru Averescu nu a mai schițat nici un gest pe aceasta linie. Stenograma audienței sale la rege, din 12 noiembrie 1937, prezintă un om pe deplin dezorientat; Carol I-a întrebat repetat ce părere are despre situația politică, dar mareșalul a refuzat să răspundă; nu a spus nici un cuvânt despre posibilitatea venirii la Guvern a Partidului Poporului și nici despre Camarilă; lăsa impresia unei renunțări totale.⁴⁵⁷

Rezultatul alegerilor a coincis dorințelor regelui și Camarilei. Pentru prima dată un partid aflat la Guvern a pierdut și nici un partid

⁴⁵⁵ Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu*, Edit. Enciclopedică, București, 1995, p. 223-225.

⁴⁵⁶ Apud Ioan Scurtu, *Istoria romanilor în timpul...*, op .cit., vol.III, p.214.

⁴⁵⁷ ANIC, fond Alexandru Averescu, dosar 43, f.1-3.

nu a obținut cei 40 % necesari pentru a forma noul Cabinet: PNL – 35,92% PNT – 20,40% PTP – 15,58 %; PNC – 9,15 %; PNL George Brătianu – 3,89%.⁴⁵⁸ Și, regele a putut încredința Guvernul cui a vrut; astfel a ajuns Octavian Goga prim ministru. Se străbătuse o nouă etapă spre instaurarea Dictaturii Regale, care, în practică însemna Dictatura Camarilei.

x

Instaurarea Dictaturii Regale, în februarie 1938, a însemnat și victoria deplină a Camarilei asupra societății românești. Acum numai voința regelui conta, conform acesteia era condusă Țara, iar regele era dirijat de Elena Lupescu. Felul cum aceasta obținea tot ce-și dorea de la rege, era prezentat, în 1990, de Mihai de Hohenzollern: Avea putere „nu numai la Palat, ci și, prin interpuși, în viața politică. În plus, avea o pricepere a ei anume, de-a da drumul la robinetul lacrimilor ori de câte ori o cereau împrejurările. Cum nu-i intra cineva în voie, cum ceva nu-i era pe plac, cum se ivea posibilitatea unui refuz atunci când se pregătea să-și formuleze cine știe ce capriciu sau cerere – începea să plângă. Provoca scene uneori de un penibil insuportabil. De cele mai multe ori obținea tot ce vroia. Din nenorocire cererile ei nu reprezentau întotdeauna numai propriul ei fel de a fi, numai nevoile ei personale, oricât de extravagante. De multe ori cererile ei reprezentau interese străine de Țară. Această ființă știa să tragă foloase de oriunde.”⁴⁵⁹ Din însemările lui Carol rezultă că acesta dădea o importanță mai mare migrenelor sau indispozițiilor Elenei Lupescu – pe care le consemna meticulos pentru posteritate –, decât problemelor de Stat. Aflat între pasiune și datorie, adesea regele nu și-o îndeplinea pe ultima. Însă, ar fi simplist să fie puse toate acțiunile

⁴⁵⁸ Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, *Enciclopedia de istorie a României*, ed. a III-a, Edit. Meronia, București 2002, p.67.

⁴⁵⁹ Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, Edit. Humanitas, 1991, p.125-127.

negative ale Suveranului pe seama influenței malefice a amantei sale. Cel mai adesea atingerea Țelurilor Elenei Lupescu, ale Camarilei în general, sâțisfăcea și interesele lui Carol. De aceea, pentru ca acesta să acționeze într-un anume fel cel mai adesea nu era nevoie să se dea drumul la „robinetul lacrimilor”. Se stabilise o înțelegere deplină pentru strângerea cât mai multor averi, pentru dominarea politică a societății, pentru lichidarea adversarilor.

În guvernele Dictaturii Regale, cu unele excepții, miniștri erau membri ai Camarilei sau dintre cei agreați de aceasta, precum Gheorghe Tătărescu, dr. Constantin Angelescu, George G. Mironescu, Armand Călinescu, Constantin Argetoianu, Victor Iamandi, Generalul Gavrilă Marinescu, generalul Nicolae Marinescu (frate cu primul), Grigore Gafencu, Ion Bujoiu, Nicolae Ottescu, Istrate Micescu, Ion Gigurtu, contra amiral Niculae Păiș, Ernest Urdăreanu, Alexandru Vaida Voevod, Mihail Manoilescu. Unul din membrii de frunte ai Camarilei, al doilea după Elena Lupescu, Ernest Urdăreanu era să ajungă chiar prim ministru. Pe 25 septembrie 1939, Carol își însemna în jurnal: „Mulți dintre cei consultați au fost de părere de a fi desemnat ca [prim ministru] Urdureanu”, dar ar fi dat Guvernului un aspect prea personal, al regelui; acesta nu dorea, în momentul respectiv, o asemenea imagine, ci aceea de „arbitru în marile chestiuni ce se pun. Iar, pe de altă parte, el [Urdreanu] îmi este indispensabil ca sforar în umbră și, dacă va fi compromis în această nouă funcție, nu mă voi mai putea uza de dansul.” Și, l-a ales pe Argetoianu.⁴⁶⁰

Ca urmare a acestei acaparări totale a Puterii, au atins apogeul: acțiunile de îmbogățire oneroasă a membrilor Camarilei; cenzura;

⁴⁶⁰ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, ed. de Marcel Dumitru Ciucă, Narcis Dorin Ion, Edit Șansa, București, 1996, vol. 2, p.8-9. Alți membri ai Camarilei sau susținători ai ei și-au amplificat afacerile ca Statul, aici exemplul cel mai important fiind Nicolae Malaxa. Unii au ocupat posturi de vârf în administrație sau în diplomatie (Jean Pangal a ajuns ministru plenipotențiar la Lisabona, 1959-1944)

reprimarea adversarilor în plan politic și fizic; cultul personalității lui Carol. Disparația unora dintre marii adversari ai Camarilei s-a făcut din ordinul evident al regelui, cum a fost cazul lui Corneliu Zelea Codreanu; sau din ordinul presupus al aceluiași, cum a fost cazul lui Nae Ionescu. Represiunea, ajunsă la forme nemaiîntâlnite până atunci, a asigurat menținerea Camarilei în fruntea Statului. Momentul maxim în acțiunea represivă a fost atins în septembrie 1939, după asasinarea primului ministru Armand Călinescu: fără judecată, în noaptea de 21/22 septembrie, au fost asasinați 13 lideri legionari în închisoarea de la Râmnicul Sărat (între care Gheorghe Clime, Gheorghe Furdui, Alexandru Tell, Bănică Dobre, Minai I Polihroniade); șapte în Spitalul Militar din Brașov; 44 în închisoarea de la Miercurea Ciuc; 32 în lagărul de la Vaslui; câte doi-trei, aleși la întâmplare, în fiecare județ; total 252. Însuși Carol era nevoit să recunoască: „E o măsură oribilă, de fapt în afară de lege.”⁴⁶¹

Atrași de apogeul puterii Camarilei, unii din foștii membri ai anturajului parizian al prințului Carol, din perioada exilului, care nu-l însoțiseră la București, au încercat să se apropie de rege și de Elena Lupescu. Cel mai interesant este cazul lui Hugo Baker, doritor de a redeveni sfătuitor al celor doi, cu care s-a întâlnit de foarte multe ori în 1938-1939; nu urmărea, însă, doar un interes personal. În februarie 1938 a stat la București trei zile, lăsând să se înțeleagă că este trimis de cercuri influente franceze, mai ales evreiești (el însuși fiind evreu), pentru a transmite regelui că încep să nu se mai încreadă în el.⁴⁶² Cei care-l trimiseseră erau alarmați de măsurile antisemite luate de Guvernul Goga. În aceeași lună, va reveni de la Paris, „pentru a aduce vești regelui și d-nei Lupescu”, despre actele viitoare ale lui Hitler.⁴⁶³ În mai 1938 informa despre intențiile Franței și Angliei, și despre ostilitatea acestora față de regimul de dictatură din România; același mesaj în iunie.⁴⁶⁴ Lăsa impresia că își dădea o importanță mult mai

⁴⁶¹ Idem, p.6, 34-9-350.

⁴⁶² Ioan Hudiță, *Jurnal politic. 1 ianuarie – 15 septembrie 1958. Începuturile Dictaturii Regale*, ed. de Dan Berindei, Edit. Fundației PRO, București, 2002, p.84-85.

⁴⁶³ Idem, p.114.

⁴⁶⁴ Idem, p.247-248, 294-295.

mare decât o avea în realitate; de altfel, cele mai multe din informațiile „sigure” aduse de Baker s-au dovedit a fi eronate. Având în vedere tradiția îmbunării opiniei publice occidentale cu privire la regimul din România prin cumpărarea simpatiilor în presă, tot ce se poate că Baker să fi dorit să devină purtătorul sumelor pentru cumpărarea simpatiilor. Cel care i-a consemnat meticolos sosirile în România, Ioan Hudiță, nu menționează și o reușită pe acest plan. Aceeași navetă Paris – București o va face și în 1939. În ianuarie îl avertiza pe Carol că va izbucni războiul mondial și SUA vor fi de partea Angliei și Franței; de aceea, îi cerea să lichideze dictatura și să-l aducă la Guvern pe Maniu.⁴⁶⁵ Se va reîntoarce la București în mai, iunie, septembrie 1939.⁴⁶⁶ De fiecare dată, se întâlnea cu Carol, Elena Lupescu, membri ai Camarilei, acționând ca un veritabil agent de influență.

Ca întotdeauna, și în timpul Dictaturii Regale au fost frământări în interiorul Camarilei, lupte pentru întâietate, rivalități în acțiunea pentru acapărarea unor funcții politice sau pentru obținerea de beneficii materiale. Uneori, conflictele verbale degenerau în adevărate bătăi. La 29 iunie 1939, Ioan Hudiță scria în jurnalul său: „Între Gabriel Marinescu și Urdăreanu certurile au ajuns până la bătaie. Primul l-a palmuit pe Urdăreanu în biroul acestuia de la Palat, și au fost despărțiți de colonelul Rusescu. Regele ar fi furios pe Gabriel Marinescu și e hotărât să-l înlocuiască de la Prefectura de Poliție.”⁴⁶⁷ Rivalitatea dintre cei doi mari economiști membri ai Camarilei – Max Aușnitt și Nicolae Malaxa – se va rezolva în favoarea ultimului, acesta având rolul principal în declanșarea procesului ce-l va duce pe primul la închisoare. Aușnitt era evident vinovat de încălcarea legilor și de profituri oneroase pe seama Statului; dar, nu pentru asta i s-a montat procesul, ci ca să aibă Carol un exemplu de justiție pe care să-l arate opiniei publice, fapt pe care-l menționează în jurnalul său. La 14 noiembrie 1939 scria. „Dimineața, miniștri, mai

⁴⁶⁵ Idem, *16 septembrie 1938-50 aprilie 1939*, Edit. Fundației PRO, București, 2003, p.190, 209.

⁴⁶⁶ Idem, 1939. Edit Fundației PRO, București, 2004, p.112, 176-177.

⁴⁶⁷ Idem, p.99.

important lamandi [ministru de Justiție], căruia i-am vorbit foarte serios de chestia Aușnitt, căci este, pentru mine, un proces istoric în faza de renaștere a României, e începutul unei curățiri și terminarea unei ere de imunitate a acelor care cred că cu banul lor pot cumpăra orice și pe oricine. Mi-a dat asigurări că răspunde cu capul lui că toate se vor petrece în regulă.” În conflictul Aușnitt - Malaxa, Carol se situa ferm de partea ultimului; pe 21 februarie 1940 seria: „După masă vine Ernest [Urdăreanu] la mine foarte îngrijorat de încurcătura în care a intrat Malaxa, prin contractele ce le-a încheiat cu Aușnitt. E nemaipomenit cum acest om inteligent a putut să se lase jucat și legat de mâini și de picioare de acest bandit [...] Am discutat cazul, și am hotărât să se facă toate intervențiile necesare ca să fie salvat.”⁴⁶⁸ Armand Călinescu consemna la 6 februarie 1939 în jurnalul său, un alt moment foarte tensionat în interiorul Camarilei: „Ernest Urdăreanu îmi povestește conflictul cu Duduia. Se amesteca în toate, în remaniere, în politică, și amenință [cu] scandal în fața regelui, câteodată în fața voievodului Mihail. Nu mai poate suporta, va pleca.” Nu și-a aplicat amenințarea în practică. Elena Lupescu era pe deplin conștientă de puterea sa, și-și afirma această conștiință față de ceilalți membri ai Camarilei, dar și față de membri Familiei Regale; lui Mihai, principe moștenitor, îi spusese: „Dacă vrei vreodată ceva de la tatăl tău, cere-i-o prin mine, pentru ca pot să-l fac să facă orice vreau eu.”⁴⁶⁹ Uneori, încălziți de asemenea rivalități și certuri în Camarilă, unii dintre membrii ei erau autorii unor tentative de apropiere de adversarii acesteia. Ioan Hudiță indica mai multe astfel de tentative ale lui Gavrilă Marinescu, cel care începuse a cultiva cercurile maniste; în fața acestora avea, deseori, păreri critice la adresa Camarilei și chiar a regelui.⁴⁷⁰ Cum, în anii Dictaturii Regale a deținut postul de ministru în mai multe guverne, inclusiv la un minister special înființat pentru

⁴⁶⁸ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, op.cit., vol.2, p.45, 110.

⁴⁶⁹ Apud Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a Poporului român* Edit. Univers Enciclopedic, București, 1997, p.339.

⁴⁷⁰ Ioan Hudiță, *Jurnal politic. 1938. Ianuarie – 15 septembrie*, op.cit., p.40-41, 51, 97, 133-134, 221, 246-247, 294; Idem, *16 septembrie 1958 - 50 aprilie 1939*, op.cit., p.79-80, 189, 266; Idem, 1939, op.cit., p.110-111, 160, 176, 211, 228, 276

el – ministerul Ordinei Publice, în Guvernul Argetoianu –, s-ar putea ca să fi fost trimis să aibă contacte cu maniștii, ca să-i supravegheze, sau să-i pună pe piste false.

O constantă, în raport cu perioada anterioară Dictaturii Regale, a fost ostilitatea opiniei publice față de Camarilă, în ansamblu și față de Elena Lupescu în particular. Pe seama lor circulau zvonuri privind atentate sau alungarea din Țară, reprezentând aspirații ale populației, nu realități; ca realități erau preluate, uneori, de presa occidentală.⁴⁷¹ Spre deosebire de perioada anterioară, au existat mult mai puține cazuri în care ostilitatea opiniei publice s-a putut manifesta deschis, motivul principal fiind desființarea partidelor politice. Până în 1938, în mai toate acțiunile publice ale Partidului Poporului, Partidului Național Liberal – Gheorghe Brătianu, ale maniștilor, era atinsă și problema Camarilei; nu exista consemnarea în presă a acestui fapt, dar ideile expuse în cadrul acestor acțiuni se răspândeau, în ciuda Cenzurii, folcloric. Au fost, însă, și în timpul Dictaturii Regale, înregistrate izbucniri ale sentimentelor adverse Camarilei, pe care majoritatea românilor le aveau. Dorința lui Carol ca partidul său, Frontul Renașterii Naționale, să-i cuprindă pe cât mai mulți români, să fie de masă (ajungându-se ca înscrierile să se facă și în colectiv), a produs o structură eterogenă: ca membri ai FRN erau, de-a valma, pe lângă foarte puținii adepți convinși ai dictaturii, foști aderenți ai partidelor politice, inclusiv dintre cele care luptaseră pe față împotriva Camarilei; majoritatea își păstrau vechile credințe și, când puteau, acționau pe linia lor. Unul din aceste momente a fost în octombrie

⁴⁷¹ În Țară se răspândise zvonul – la începutul lui 1938 – că regele ar fi acceptat alungarea din România a Elenei Lupescu. – ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 36/1937, f.6. Ziarele din SUA au crezut zvonul, și au interpretat presupusa alungare ca acțiune antisemită. Ministrul roman la Washington, Davila, anunța “violente atacuri zilnice ale presei americane”, pe această temă, și cerea instrucțiuni de la București. – Idem, dosar 96/1938, f.1-3. Ioan Hudiță, *op. cit.*, 1939. Înregistra repetate zvonuri privind posibila abdicare a lui Carol și fuga sa în străinătate, împreună cu Elena Lupescu (“pentru că viața lui și a Dudui sunt în permanență amenințate”) (p.227). Idem, *16 septembrie 1938 – 30 aprilie 1939*. p.160, 291, 293 – menționează zvonul că Elena Lupescu și Carol încep să-și transporte bogățiile în Occident, în perspectiva unei abdicări.

1939: C.C. Giurescu ordonase, în calitate sa de ministru al FRN ca, cu ocazia zilei de naștere a regelui, să aibă loc manifestații de omagiere a acestuia în toate reședințele de județ; cu participarea unor reprezentanți ai autorităților centrale și trimiterea de telegrame omagiale lui Carol.⁴⁷² Cu toată dorința organizatorilor de a se ajunge la un larg entuziasm popular, peste tot întrunirile au avut loc într-o dezordine deplină. La Cluj, a fost chiar mai mult. Liderul manist Ioan Hudiță înregistra cu satisfacție, în jurnalul său: „Argetoianu a fost tot timpul întrerupt de elementele maniste care au reușit să pătrundă în sală; când a început să-l atace pe Maniu, și să-l facă responsabil de lipsa unui front al Națiunii în jurul lui Carol, a fost întrerupt cu strigăte de «Jos ucigașul de Carol», «Afară cu el», «Jos Lupeasca», «Trăiască Maniu».” Ceilalți oficiali nu au mai putut vorbi, fiind acoperiți de mulțimea care cânta *Deșteaptă-te române* și *Pe-al nostru steag e scris unire*. „După o oră și ceva de proteste și huiduieli, Vaida, Argetoianu și tot grupul lor s-au retras sub protecția unui cordon puternic de poliști și jandarmi. Când au ieșit pe stradă, mulțimea masată pe trotore i-a huiduit îndelung, aruncând cu pietre și ouă stricate asupra mașinilor lor.” Presa, în schimb, a relatat despre „grandioasa întrunire de la Cluj.”⁴⁷³

Față de partidele dizolvate în martie 1938, autoritățile carliste au avut un comportament dublu. Pe de o parte, o represiune majoră foarte dură, mergând până la asasinat colective, în cazul Mișcării Legionare. Pe de alta, o tolerare a acțiunilor conducerii PNT și a PNT, de existența cărora se știa. Și într-un caz, și în altul, formațiunile respective în practică nu au acceptat dizolvarea lor: își vor menține structurile organizatorice și legăturile cu adeptii lor. Mai mult, președinții PNT și PNL, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, îi vor trimite regulat memorii regelui, exprimându-și poziția față de diverse măsuri guvernamentale sau față de orientarea politicii externe; și, semnav memoriile, sfidător, în numele partidelor lor dizolvate. Vechile partide erau dizolvate prin lege, dar activau în practică, de multe ori chiar prin partidul regelui, FRN.

⁴⁷² ANIC, fond FRN, dosar 246, f.4.

⁴⁷³ Ioan Hudiță, *op.cit.*, 1939, p.137-138.

În plan politic, cea mai importantă măsură împotriva adversarilor Camarilei a fost desființarea partidelor și înființarea, în locul lor, a Frontului Renașterii Naționale, în decembrie 1938 – partid unic, totalitar, condus de oamenii regelui și ai Elenei Lupescu. Inițiatorii erau de trei feluri; membri ai Camarilei; apropiați ai acesteia; personalități de prestigiu din toate domeniile, atrase pentru a da, în ochii opiniei publice, o notă de onorabilitate partidului.⁴⁷⁴

Artizanalul înființării noii formațiuni a fost ministrul de Interne, Armand Călinescu. Un Decret-lege – nr.4321/15 decembrie 1938 – prevedea posibilitatea înființării FRN, ca „unică organizațiune politică în Stat”; avea drept scop „mobilizarea conștiinței naționale în vederea întreprinderii unei acțiuni solidare și unanime românești de apărare și propășire a Patriei și de consolidare a Statului”.⁴⁷⁵ Abia fusese emis Decretul-lege și, în aceeași zi, 50 personalități din diverse domenii vor înainta Ministerului Justiției cererea de autorizare a funcționării noului partid. Erau miniștri și foști miniștri, toți agreați de Camarilă și susținători ai acesteia, personalități culturale, militari. Între ei; Petre Andrei, Constantin Angelescu, Dumitru Alimănișteanu, Lucian Blaga, Ion Bujoiu, Armand Călinescu, Mitiță Constantinescu, Ion Flueraș, Grigore Gafencu, Eftimie Gherman, Mihail Ghelmegeanu, Dimitrie Gusti, Iuliu Hațieganu, Victor Iamandi, Ion Petrovici, Mihi Ralea, C. Rădulescu-Motru, Nicolae Samsonovici, Gheorghe Rusescu, Ion Sichitiu, V.V. Tilea. Organizații urmau să se înființeze în toată Țara, până la nivelul comunelor, minoritățile naționale având unele aparte. În fruntea FRN se afla un Directorat și un Consiliu Superior Național; membrii lor erau numiți prin decret regal. Prevederile *Regalamentului* de funcționare indicau precis cui îi folosea partidul; se institua o relație de dubla subordonare – către Guvern și către rege; dar, cum conform Constituției, Guvernul depindea total

⁴⁷⁴ Referirile la FRN urmează volumul *Partidul unui rege. Frontul Renașterii Naționale*, autor Petre Țurlea, Edit. Enciclopedică, București, 2006.

⁴⁷⁵ “Monitorul Oficial”, I, nr.293/16 decembrie 1938.

de rege, acesta urma a fi beneficiarul activității Frontului.⁴⁷⁶ În practică, sub paravanul patriotismului, FRN ajuta menținerea în fruntea României a Camarilei, satisfacerea intereselor ei, care, adesea, nu aveau nici o legătură cu patriotismul.

În iunie 1940, s-a dat partidului unic o formă și mai accentuat totalitară, ocazie cu care și-a schimbat numele în Partidul Națiunii. Conducerea o avea un Stat Major și un Secretariat subordonat șefului Statului Major. Carol a decis ca să numească în funcția de șef al Statului Major al Partidului, pe Ernest Urdăreanu, numărul doi în cadrul Camarilei.⁴⁷⁷ În jurnalul regelui găsim consemnat și felul cum s-a ajuns la această numire: pe 21 iunie 1940, Urdăreanu a vizitat-o pe Elena Lupescu și i-a spus că „vrea să se ocupe și să devie șeful de Stat Major al partidului”. Elena Lupescu a fost de acord și Carol a aprobat.⁴⁷⁸ Conducerea supremă o avea regele, care „fusesse rugat” să o ia. Într-o intervenție la Radio, pe 22 iunie 1940, acesta spunea: „Am primit această sarcină, convins fiind că îndeplinesc o înaltă datorie față de Țară și Națiune. Am primit cu conștiința că unind toate conștiințele vii și iubitoare de Țară sub privegherea directă a însuși păzitorului destinelor Patriei, voi putea realiza mai efectiv, mai hotărât, acea unire în gânduri și simțiri de care România are așa nevoie mai ales azi, când nu se poate ști ce ne pregătește viitorul.” Nu se ieșea din tiparele Dictaturii Regale: „Pășind astăzi la desăvârșirea noului drum trasat de Constituția din 1938, fac calda urare Partidului Națiunii, deci Țării organizate, unite și totalitare, ca rezultatele ce le vom dobândi să dea liniștea și siguranța viitorului României.”⁴⁷⁹ Tot la Radio, în aceeași zi, vorbea și reprezentantul Camarilei, ajuns șef al Statului Major al Partidului Națiunii, Ernest Urdăreanu; lăsa impresia a fi foarte încântat de noua lui funcție și cu intenția de a și-o lua în

⁴⁷⁶ Idem, nr.5/5 ianuarie 1939.

⁴⁷⁷ ANIC, fond FRN, dosar 282, f.15.

⁴⁷⁸ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, op.cit., vol.2, p.193.

⁴⁷⁹ „România”, 24 iunie 1940.

serios; „În locul individualismului destrăpător și anarhizant – spunea –, Partidul Națiunii pretinde subordonarea tuturor față de o realitate mai puternică și permanentă, deci o solidaritate desăvârșită în jurul Tronului și Statului.” „România”, oficiosul FRN, prezenta discursul și un articol titrat *Voința de roman și energia de conducător a d-lui ministru Ernest Urdăreanu*.⁴⁸⁰ Încercător în durata noii sale funcții, reprezentantul Camarilei a început să trimită ordine în toată Țara.

Toată presa a prezentat pe larg evenimentul înființării PN fără nici o critică. Cum era de așteptat, „România” se afla în frunte; începând cu numărul din 23 iunie 1940, pe frontispiciul său apărea precizarea „Ziar al Partidului Națiunii”. Directorul său, Cezar Petrescu, inaugura o nouă campanie de laude la adresa regelui, prin articolul *Patria mai presus de toate*. Aducea o motivație pentru apariția noului partid: FRN a organizat Națiunea, a disciplinat-o, iar PN va forma o „Națiune activă”. Lansa și o amenințare la adresa eventualilor opozanți: „Cine va fi prezent în această Națiune activă va avea drept să aștepte totul de la viitorul care se confundă cu viitorul Patriei. Cine nu se va învrednici la o eroică lepădare de sine, va fi lepădat de la sânul Patriei.”⁴⁸¹

Înființarea PN a generat o avalanșă de scrisori de adeziune, unele sincere, o revigorare a cultului personalității lui Carol. Chiar unii dintre foștii lui adversari, sau adversari ai Camarilei, s-au manifestat favorabil noului partid, motivul fiind contextul internațional foarte grav căruia se spera că românii îi vor face față dacă se vor uni în jurul simbolului ce-l reprezenta Monarhia. O semnificație aparte avea scrisoarea trimisă de Dinu Brătianu, președintele PNL, adversar cunoscut al Dictaturii Regale, către „foștii lui prieteni politici”, sfătuindu-i să asculte apelul lui Carol și să se înscrie în Partidul Națiunii.⁴⁸² Mai puțin surprinzătoare pentru opinia publică a fost

⁴⁸⁰ Idem, 25 iunie 1940. În schimb, un apropiat al regelui, E. Buhman, și el membru al Camarilei, nota: “Vorbea ca un patron care vrea să-și speria angajații.” – Apud Paul D. Quinlan, *Regele playboy. Carol al II-lea de România*, Edit. Humanitas, București, 2001, p.312.

⁴⁸¹ “România”, 23 iunie 1940.

⁴⁸² Idem, 28 iunie 1940.

adeziunea Mișcării Legionare, a cărei „reconciliere” cu regele făcuse deja pași majori.⁴⁸³

Tot ca de obicei, cultul personalității s-a revărsat și asupra celor mai puțin importanți în ierarhia zilei. Dintre aceștia, primul era Ernest Urdăreanu. Foarte mulți s-au gândit să-l felicite pe șeful Statului Major al PN, care se părea că a ajuns al doilea om în Stat. O avalanșă de scrisori și telegrame s-au strâns; numele lui Urdăreanu era asociat cu patriotismul, unitatea națională, jertfa pentru binele Țării, unitatea sufletească a Neamului etc. Încununarea misivelor era făcută de Martha Bibescu, pe 23 iunie, cu un major entuziasm livresc: „Je vous Felicite, ju vous Felicite, je Felicite notre Roumanie. La Revolution de 1848 s'est terminee hier soir.”⁴⁸⁴

⁴⁸³ Idem, 25 iunie 1940. Pentru adeziunile la PN, și noul val de cult al personalității lui Carol, Petre Țurlea, *Partidul unui rege... op.cit.*, p.240-244.

⁴⁸⁴ Idem, p.245. Momentul cel mai înfierbântat al cultului personalității lui Carol a fost prilejuit de împlinirea a zece ani de la Restaurație, în iunie 1940. A fost editată o carte masivă – *Zece ani de domnie ai. M.S. Regelui Carol al II-lea* –, în trei volume, totalizând 1.269 pagini. Au fost organizate mai multe festivități. Regelui i s-au făcut foarte multe daruri, cel mai interesant, însă, pentru nivelul cultului personalității este volumul 1930-1940. *Maiestății Sale Regelui Carol al II-lea. Scriitorii Majestății Voastre închină Regelui Scriitor inima, credința și pana lor. 8 iunie 1940*; un singur exemplar, cu 97 file, cu texte olografe scrise de majoritatea scriitorilor cunoscuți ai momentului. Între autori: Tudor Arghezi – „Ca să înțeleg mai bine cum de putură trece / Atât de iute anii aceștia, siguri zece, / Am întrebat condeii și mi-a răspuns hârtia, / Că timpul se măsoară la Rege cu vecia.” (p.4); Ion Barbu: „Triumf târziu de lujer de aloe / Și steag floral climatelor fierbinți, / Al plantei înțeles în rod și foi e: / Iar sensul semințiilor, în Prinți.” (p.7); Otilia Cazimir – „Smerit, al hronicului rob, / Va scrie, peste veacuri, povestea: / Cum peste plaiurile acestea / Te-ai pogorât dintr-un hârzob. / Cum sub privirea ta albastră / A'ntinerit norodul tot / [...] Ne-om irosi în colb de brocure / Și toți, pe rând, ne vor uita... / Ci'n luminos adânc de veacuri / Tu vei trăi, Măria-Ta!” (p.18); Șerban Cioculescu – „Dintre toate realizările întâiului deceniu de domnie, nici una nu e mai aproape de inima noastră, decât fapta culturală a Maiestății Voastre. Sub egida ei de lumină ne organizăm străduințele. Ea ne este credință și scut, întru strălucirea spirituală a Patriei.” (p.19); Ion Minulescu – „Ești Domnul celor vecinici înfrățiți prin jurământ / Celor înfrățiți pe apă, / Celor înfrățiți pe vânt, / Celor înfrățiți prin versuri, / Prin icoane, / Și prin cânt - Celor înviați ca Lazăr,

Ernest Urdăreanu, care era bun pentru intrigile de culise și pentru treburile murdare ale regelui, a stat foarte puțin în funcția de șef al Statului Major al PN. Pe 3 iulie 1940, Carol al II-lea semna înalta Decizie nr.5 a Conducerii Supreme a PN, prin care Ion Gigurtu, din 4 iulie și prim ministru, îl înlocuia. Și Gigurtu era unul dintre oamenii de nădejde ai Camarilei. Urdăreanu, în scurtul timp cât fusese șef la partid, reușise să semneze un singur document cu adevărat important pentru acesta, la 1 iulie, imediat după ocuparea Basarabiei și a nordului Bucovinei de către URSS – *Chemarea către români*: „Români, Unitatea Neamului nostru a fost lovită de o cruntă încercare [...] În cumplitul amestec al acestor vremuri tulburi, regele s-a dăruit cu toată puterea, cu toată jertfa și cu toată înțelegerea lui. Zile și nopți

de domnescul Tău cuvânt. / Da!... / Ești domnul celor vecinic înfrățiți prin jurământ!...” (p.50); Adrian Maniu – „Cred în Rege ca-n tot ce-i Drept – Bun – și Mare...” (p.55); Liviu Rebreanu – „Mari demnitari au fost, în toate timpurile, numai acei care au stimulat și au ocrotit crearea valorilor culturale mai presus de toate. Prin aceasta, mai mult decât prin Războaie, au cucerit nemurirea.” (p.65); Mihail Sadoveanu – „Rugăciune pentru Rege, Doamne-Dumnezeule / [...] Bucură, Doamne, de puterea Ta pe regele nostru / Cu biruințele Tale înveselește-l. / Donița buzelor Tale nu i-o respinge. / [...] / Strălucire peste el revarsă...” (p.83); Vasile Voiculescu – „[...] / De-a Domnul sub a Ta oblăduire, / Netulburată-n țara noastră, Sire, / Să cânte pururi muzele în cor.” (p.84); Ion Marin Sadoveanu scria poezia *Pajura vie* (p.89); Al. O. Teodoreanu (Păstorel) – renunța la umorul caracteristic, în *1940 leat, iunie 8*, încheind cu „De-a Domnul rod în țară și pace la hotar, / Iar Majestații Voastre ani mulți, sub cer senin. / Al Majestații Voastre ostaș și cărturar, / Pentru onor plec spada și pana mea: Amin.” (p.91) Unele texte erau de-a dreptul hilare. Ion Agârbiceanu lauda pe Carol pentru că a fost „prevăzător și hotărât, a înzestrat oștirea Țării și a organizat întreaga Națiune, pentru paza și apărarea hotarelor” (p.5) – hotare care vor cădea la două săptămâni, tocmai pentru că armata nu fusese organizată. Radu Gyr, poetul legionar, îl lăuda în trei versuri; ultimul proclama: „Pe brâncovene voevodale, / Măria Ta zidești un veac de fier, / Și din bucoavne doldora de cer / Pui limpezi curcubee Țării Tale” (p.40) În volum mai scriau, printre alții: Felix Aderca, I. Al. Bassarabescu, Al. Casaban, Cicerone Theodorescu, Nicolae Crevedia, Romulus Cioflec, Agatha Grigorescu-Bacobia, G. Bacovia, Glaudia Milian Minulescu, Ion Pillat, Radu R. Rosetti, Ion Simionescu, Ion Sân-Giorgiu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Gh. Cardaș, Camil Baltazar, Elena Farago, Ionel Teodoreanu. Și chiar viitori poeți de frunte ai epocii comuniste, ca Demostene Botez, A. Toma. – ANIG, fond Casa Regală, Diverse, dosar 32/1940.

de-a rândul a muncit, a cercetat și-a chibzuit, străduindu-se să despice întinericul abătut asupra noastră și să lumineze cărarea pe care trebuie să mergem mâine. Deasupra imensei suferințe românești, regele a ridicat stindardul îndârjitei noastre voințe de a înfrunta vijeliile și de a trăi în deplinătatea libertății naționale. Atâta vreme cât acest standard va fâlfâi în bătaia vremurilor, nimic nu e pierdut. Avem o singură datorie să stăm uniți în jurul lui și să privim cu bărbătească încredere viitorul, [...] PN vă chiamă fără zăbavă în rândurile lui. [...] În PN va respira de aici înainte întreg Poporul român; în PN se va oțeli hotărârea lui de luptă, de a se apăra și de a da Istoriei sângele de care are nevoie spre a plămădi viitorul românesc. PN va frământa noul duh românesc, unul și singur, veșnic și triumfător, peste vremuri bune sau rele, peste dureri și bucurii. PN va crește cu fâlfâiri uriașe flacăra destinului românesc. Aici va arde și se va mistui sufletul nostru de cremene dacoromână, închinat aceluiași ideal de dragul căruia au murit părinții noștri și atâția dintre noi: unitatea națională românească. Sus inimile! Schimbați durerea în dăruire! Nu șovăiți și nu fiți slabi de fire! Aveți încredere în rege și în voi înșivă. [...] Trăiască Regele! Trăiască România!”⁴⁸⁵

Chemarea indica țelul principal al înființării PN – salvarea Tronului lui carol al II-lea și, prin el, dominația Camarilei. Salvarea Țării era condiționată de solidaritatea deplină în jurul regelui; se dorea acoperirea gravelor greșeli ale acestuia și lășitatea lui în momentul Ultimatumului sovietic. Regele era identificat cu Țara și, ca urmare, cine nu accepta puterile depline încredințate lui Carol, trăda România.

Și noul șef al Statului major, Ion Gigurtu, recrutat tot din rândul conducerii Camarilei, lansa aceeași chemare: „Dându-mi seama de răspunderea situației pe care o dețin în aceste grele și dureroase

⁴⁸⁵ “România”, 2 iulie 1940. Pe 3 iulie 1940, Ernest Urdăreanu, proaspăt demis din funcția de șef al Statului Major al PN, transmitea către toate organizațiile partidului Circulara nr.6 – “Plecând de la postul de comandă, din cauza altor însărcinări ce-mi sunt încredințate și care-mi cer tot timpul, cu adâncă părere de rău de a nu fi putut consacra toată munca mea partidului, reintru în rânduri. Ca ostaș al partidului, urând spor la muncă noului șef de Stat Major și izbândă partidului, strig din tot sufletul: Trăiască M.S. Regele: Trăiască România naționalistă! Sănătate!” Semna” “Ernest Urdăreanu. Ostaș al Partidului Națiunii.” – “România”, 5 iulie 1940.

împrejurări prin care trece Țara, voi căuta să-mi îndeplinesc de la postul de comandă ce mi s-a încredințat, toate obligațiile ce-mi revin, astfel ca PN să-și atingă țelurile către care năzuiește, spre binele Țării, Neamului și Tronului. Cer conducătorilor giranți ai partidului, cum și comandanților de toate gradele ai Gărzilor Naționale, să înțeleagă chemarea ceasului de față și acum mai mult ca oricând, să facem zid cu toții în jurul M.S. Regelui.”⁴⁸⁶

Frazeologia patriotardă putea să atragă, încă, opinia publică, deși era folosită de oameni care dovediseră până atunci că puneau interesul personal deasupra celui general; În particular, unii chiar declarau că joacă teatru. La ultima întrunire a Consiliului de Coroană, în care s-a aprobat Ultimatumul sovietic, Urdăreanu a fost printre cei șase care s-au opus. (Mai erau Nicolae Iorga, Victor Iamandi, Silviu Dragomir, Traian Pop, Ștefan Ciobanu.) „Numele lor – nota Carol – merită să fie înscrise cu litere de aur în cartea demnității românești.”⁴⁸⁷ Urdăreanu era, însă, dublicitar; principelui moștemitor, Mihai, îi declarase: „Eu am să afirm cu tărie ca trebuie să facem și să dregem, că trebuie să ne batem, dar să știți că în realitate nu se mai poate face nimic.” S-a opus doar de formă, pentru imagine.⁴⁸⁸ Tot imaginea în Istorie și-o apară și regele. În însemnările sale scria că a fost obligat să aprobe Ultimatumul datorita hotărârii Consiliului de Coroană: „Ce puteam eu oare face [...], nu pot să-mi iau răspunderea, nefiind susținut decât de o foarte mică minoritate.[...] Oh! De ce oare românii noștri n-au cea mai mică doză de orgoliu național în aceste clipe într-adevăr grele? E o zi a rușinii naționale.” Spre deosebire de majoritatea consilierilor, el dorise rezistența, cedase doar lașității din jur. Și-și asocia și pe Elena Lupescu la această poziție demnă: „Restul nopții, cu Duduia, am plâns amarnic.”⁴⁸⁹ Era o minciună. Conform Constituției Dictaturii Regale, Carol avea puteri depline; Consiliul de Coroană, așa cum îi era și denumirea – „Consiliu” – doar îl sfătuia, îl consilia; hotărârea finală o lua el și, ca urmare, avea și răspunderea.

⁴⁸⁶ ANIC, fond FRN, dosar 8, f.14.

⁴⁸⁷ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, op.cit., vol. 2, p.203.

⁴⁸⁸ Mircea Ciobanu, op.cit., p.123.

⁴⁸⁹ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, op.cit., vol.2, p.205.

Principala vină a cedării Basarabiei și a nordului Bucovinei revenea regelui; apoi celor mai importanți membri ai Camarilei: C. Angelescu, Al. Vaida Voevod, C. Argetoianu, Ernest Balif, Ion Gigurtu, Mitiță Constantinescu, generalul Ilcuș. Ceilalți care au spus „da” gravitau de mult în jurul Camarilei. Așadar, la momentul de cumpănă din iunie 1940 s-a dovedit că regimul condus de Camarilă este dezastruos.

Dacă la Ultimatumul sovietic o rezistență ar fi putut avea sorți de succes – având în vedere interesul Germaniei ca în acel moment să nu aibă loc un război în care să fie antrenată România, cu posibila dereglare a fluxului de petrol către Armata germană –, în fața Diktatului de la Viena, de la sfârșitul lui august 1940, nu se putea rezista; România ar fi avut de luptat cu armatele ungare, germane, bulgare și sovietice. Era o concluzie logică. Dar, propaganda deșănțată de până atunci, în jurul ideii „regelui salvator”, dădea încă roade; unii mai credeau că patriotismul și vitejia regelui vor opri dezastrul, și-i trimiteau acestuia apeluri patetice. Naiva încredere a românilor de rând în regele lor se traducea cel mai bine într-o poezie circulând, la sfârșitul lui august 1940, în Banat: „Să nu ne dai Măria-Ta! De-ar fi / De vii să ne îngropăm în pământ. / Ne apărăm pământul nostru sfânt! [...] Să nu ne dai Maria-Ta! / Nici Dumnezeu cel sfânt nu ne-ar ierta. / Ne-or blestema copiii de copii, / Să n-avem loc între cei morți ori vii, [...] Să ne prefacem colț de Detunată, / De-om da din tine Ardeal măcar o piatră.”⁴⁹⁰

Dezastrul teritorial a însemnat și sfârșitul domniei Camarilei asupra României. O domnie cu consecințe profund negative în multe domenii: moral, politic, teritorial. În mod normal vinovații – Carol al II-lea, Elena Lupescu, toți membrii Camarilei – trebuiau să plătească. Puțini o vor face.

⁴⁹⁰ ANIC, fond FRN, dosar 268, vol.III, f.23.

III

DISPARIȚIA CAMARILEI REGALE

Domnia lui Carol al II-lea în România s-a identificat cu domnia Camarilei regale asupra României. De aceea, oricât au vrut unii politicieni să sublinieze că acțiunea lor împotriva Elenei Lupescu și a anturajului său, nu este și una împotriva lui Carol, nu au reușit să convingă; realitatea era mult prea evidentă. Au exploatat Țara împreună și au căzut împreună, lăsând în urmă un adevărat dezastru în majoritatea domeniilor de activitate. Până la sfârșitul Dictaturii Regale, Camarila va avea un rol major în evoluția României, uneori determinant, revenindu-i împreună cu Carol, și răspunderea; însă, cei mai importanți merbri ai ei au rămas să răspundă doar în fața Istoriei, însoțindu-l pe rege în exil și fiindu-i alături până la moarte.

X

În urma catastrofei granițelor din vara lui 1940, opinia publică s-a îndreptat ferm împotriva lui Carol al II-lea, a cărui dictatură o acceptase tocmai pentru promisiunea păstrării integrității teritoriale, promisiune repetată obsesiv de către rege, sub formula „nici o brazdă de pământ”. După Diktatul de la Viena, regele a sperat, totuși, câteva zile, că-și va păstra Tronul. Pentru aceasta era dispus și la o represiune sângeroasă majoră împotriva Poporului pe care nu obosea să declare că-l iubește. Avea nevoie disperată de o „mână forte”, care să se interpună între el și populația revoltată; un om care să facă treaba murdară și apoi să fie îndepărtat, cu aruncarea asupra lui a întregii vinovății. Dispuși la un asemenea rol erau printre generații apropiate Camarilei, dar capabili să se impună, nu. De aceea, a fost constrâns să-l cheme la Guvern pe generalul Ion Antonescu, deși era un vechi și tenace adversar al Camarilei.

Ion Antonescu avea prestigiul unui militar foarte priceput, lui datorindu-i-se, în bună parte, tactica de succes folosită de Armata română în 1917-1918; avea prestigiul unui om cu principii ferme, aspru, cinstit și patriot; criticase mereu oamenii Camarilei iar pe Elena Lupescu o disprețuia, nesfiindu-se să arate aceasta în public. În 1934 fusese constrâns să demisioneze din funcția de conducere în Marele Stat Major și ca urmare a înfruntării cu Camarila.

Ion Antonescu era adeptul modernizării instrucției și înzestrării Armatei. Pentru aceasta a fost chemat de Carol al II-lea, în decembrie 1933, și i s-a cerut să preia Marele Stat Major. Și-a luat misiunea în serios, izbindu-se de ostilitatea oamenilor Camarilei, care se vedeau deranjați în acțiunea lor de exploatare în beneficiu propriu a comenzilor de armament. Într-un proiect de memoriu către rege, din iunie 1940, generalul scria: „Armat cu asigurările și sprijinul regal, am pornit la o muncă titanică. A doua zi, toate forțele oculte, toți beneficiarii incorecți ai unor situații preponderente, toți invidioșii, toți acei care făceau dovada incuriei, nepriceperii și neputinței lor în redresarea Statului și a Armatei s-au coalizat pentru a dărâma prin intrigă și ură pe acela care știau că venise să-i scoată cu biciul din viața publică românească, pentru că o dezonorau, și o duceau cu vorbe sonore, încet dar sigur, la pieire.”¹ La 20 iunie 1934, Antonescu l-a atenționat, în scris, pe Gheorghe Tătărescu, prim ministru, asupra stării deplorabile a Armatei, aflată într-un adevărat haos, din cauza celor puși să o conducă, în imposibilitate de a apăra hotarele în caz de război. În septembrie 1934, în urma unei vizite prelungite în Franța, unde văzuse noile înzestrări ale Armatei acesteia, va înainta un raport regelui, excesiv entuziast despre ceea ce văzuse, încercând să determine o mișcare similară și în Armata română.² (Se va dovedi, doar peste șase ani, că pașii făcuți de francezi în domeniul înarmării erau mult inferiori celor făcuți de germani.)

¹ *Pe marginea prăpastiei. 22-23 ianuarie 1941*, Edit. Scripta, București 1992, vol.I, p. 52-53.

² ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 22/1934, f.1-28.

Zbaterile generalului Antonescu, care se bucura de simpatia opiniei publice, au deranjat oamenii Camarilei care controlau Armata; Generalii Uică, Angelescu, Samsonovici, Argeșanu. Și, a fost nevoit să demisioneze, trimițând primului ministru două scrisori de motivare, pe 7 și 8 decembrie 1934. Faptul a declanșat o furtunoasă ședință a Adunării Deputaților și o reacție puternică a opiniei publice. Cu asprimea-i caracteristică, generalul scrisese primului ministru: „Putregaiul este așa de mare, încât a rămâne în mijlocul lui înseamnă a-mi lega și eu numele de un dezastru care este inevitabil, dacă continuăm sistemul și metodele de lucru actuale. Acei care au adus Oștirea în halul actual nu pot s-o îndrepte și împiedică și pe alții s-o facă.”³

Într-o scrisoare a informatorului regal Ioan Sân-Giorgiu către Carol al II-lea, din 14 decembrie 1934, apar și alte motive ale demisiei lui Ion Antonescu, care ia astfel și aspectul unei demiteri: „Plecarea generalului Antonescu de la Statul Major a pornit de miercuri dimineața alarma.” Circulă zvonul că a fost înlăturat datorită „faptului că, la o recepție care ar fi avut loc la mareșalul Ilasievici, fostul șef al Statului Major ad interim ar fi făcut o impolitețe Duduiei. Zvonul acesta a pus stăpânire pe întreg Bucureștii, de la cafenea și până la culoarele Parlamentului și domină azi situația politică. Agenții lui Maniu l-au difuzat cu o drăcească abilitate.” Un articol pe tema demisiei-demitere, scris de Stelian Popescu, urma să apară în „Universul”, dar a fost oprit de Cenzură. Ecoul a fost foarte mare și în mediile politice, deputatul georgist Popescu Necșești va avea o intervenție în Adunarea Deputaților, fiind sprijinit de o parte a Opoziției și chiar de către Dinu Brătianu, președintele partidului de guvernământ.⁴

Disputa în Adunarea Deputaților a avut loc în ședința din 14 decembrie 1934. Al. Popescu Necșești a abordat problema în contextul discuției asupra libertății presei; Cenzura împiedicase

³ *Pe marginea prăpastiei... op.cit.*, vol. I, p.54-55.

⁴ ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea dosar 19/1934, f.14-15.

aducerea problemei demisiei în spațiul public. Antonescu fusese rapid înlocuit cu un apropiat al Camarilei, Samsonovici. Orice știre în presă a fost tăiată. Popescu Necșești a citit în plenul Adunării Deputaților articolul cenzurat al lui Stelian Popescu. Și concluziona: „Nu pleacă un șef de Stat Major fără motive. Țara trebuie să le cunoască.” Tot despre cenzurarea „Universului” vorbea și dr. Nicolae Lupu, de la național-țărăniști. Cel mai aspru a fost Gheorghe Brătianu: „A venit momentul să ne întrebăm: Sub ce regim ne aflăm? (*Vii aplauze pe băncile Opoziției.*) Constantin Argetoianu: Al minciunii! Gheorghe Brătianu: Mai există Constituție? Mai există Parlament? (*Vii aplauze pe băncile Opoziției.*) De nu, spuneți-o limpede, să se știe. (*Vii aplauze pe băncile Opoziției. Întreruperi pe băncile Majorității.*) Ce dedesupturi are desărcinarea unui general dintr-o misiune atât de importantă, pentru care ziarele să fie înăbușite și partidele împiedicate să ia cuvântul? Țara vrea să fie lămurită. Dar, ea vrea să știe odată, precis și limpede, pentru ce se mențin măsurile excepționale. Cenzura și starea de asediu le-ați introdus și în incinta Camerei? Pe cine acoperă Cenzura? Cui servește ea? La această întrebare trebuie să răspundeți până ce Țara nu va veni să vă constrângă și la răspuns și la răspunderi.” Era o adevărată amenințare către banca guvernamentală. Din partea Guvernului replica ministrul de Interne, Victor Iamandi: Țara na va răspunde îndemnului Opoziției, pentru că „e preocupată de opera noastră de construcție și nu ține seamă de aventurile îndrăznețe.” Dinu Brătianu, deși era președinte al PNL, s-a considerat obligat să intervină și el, cerând primului ministru să-l pună pe fiecare la locul potrivit și să organizeze Armata. Gheorghe Tătărescu a refuzat să abordeze tema, solicitând doar să nu se mai amestece politica în treburile Armatei.⁵

Fiind tocmai în desfășurare discuția la *Mesaj*, Iuliu Maniu a încercat să lărgască dezbaterea, pornind de la situația Armatei și ajungând la felul cum s-a făcut Restaurația și înstăpânirea Camarilei.

⁵ „Monitorul Oficial”, partea a III-a, nr.16/24 decembrie 1934.

Conducerea PNT s-a opus, pentru a nu-și periclita posibilitatea aducerii la Guvern. De aceea, Maniu și-a trimis textul ziarului „Universul“, Stelian Popescu, directorul acestuia fiind hotărât să-l publice; Cenzura l-a oprit, deși era deja în șpalt. „Maniu indignat – scria Ion Sân-Giorgiu regelui –, a hotărât să pună chestia Restaurației, cu toate atacurile perfide împotriva unei persoane scumpe M.V. [Elena Lupescu], la discuția Skoda [...]. Nu știu dacă Mihalache va ști să zădărnicească această nouă ieșire a lui Maniu. Se pare tot mai mult că Mihalache nu e decât un simplu loctiitor al lui Maniu la șefia partidului.”⁶

Este evident că plecarea lui Ion Antonescu de la Marele Stat Major a fost urmarea propriei demisii, din motivele pe care singur le-a arătat primului ministru. Existența incidentului cu Elena Lupescu nu putea fi decât un factor minor pentru el, deși unul important pentru rege. Camarila, stânjenită de activitatea generalului, a impulsionat grăbita acceptare a demisiei, pentru ca oamenii ei din conducerea Armatei să-și poată face în continuare afacerile. Ulterior, s-a încercat discreditarea generalului printr-un proces în care era acuzat de bigamie; soția sa, Maria, mai fusese căsătorită în Franța, dar divorțase. Apărat de profesorul universitar și avocatul Mihai Antonescu – viitorul său colaborator – a câștigat procesul. În schimb, Camarila, prin Urdăreanu, a avut succes în blocarea alegerii lui Antonescu la Academia Română.⁷

Carol al II-lea a încercat din nou să-l atragă și a insistat – chiar i-a ordonat – să primească postul de ministru al Apărării Naționale în Guvernul Goga (29 decembrie 1937 – 10 februarie 1938) și în Guvernul Miron Cristea (11 februarie - 29 martie 1938). Rezistența față de amestecul Camarilei l-a făcut pe Antonescu să nu mai apară în celelalte guverne din timpul domniei lui Carol. S-a situat aproape de Opoziție și, de aceea, a fost permanent urmărit. Siguranța anunța,

⁶ ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 19/1934, f. 16-17.

⁷ *Pe marginea prăpastiei... op.cit.*, vol. I, p.56.

pe 19 august 1939, că generalul pregătea un memoriu către rege, privind politica externă a României; concluzia era aceeași cu aceea a lui Maniu și Titulescu - era necesară afilierea pe față la politica statelor democratice.*

După cedarea fără luptă a Basarabiei și nordului Bucovinei, Ion Antonescu a trimis lui Carol al II-lea o scrisoare foarte aspră, acuzând întregul regim patronat de rege: „Majestate, Țara se prăbușește. În Basarabia și Bucovina se petrec scene sfâșietoare. Mari și mici unități, abandonate de șefi și surprinse fără ordine, se lasă dezarmate la prima amenințare. Funcționarii, familiile lor și ale ofițerilor, au fost lăsate pradă celei mai groaznice urgii. Materiale imense și depozite militare acumulate acolo din incurie și menținute până în ultimul moment din ordin, au rămas în mâna inamicului. Iată, Majestate, schițat din fugă, numai un capitol al tragediei și al calvarului unui neam, care este numai la început. Poporul și Armata au fost dezarmați fără luptă. Demoralizarea lor este fără limită. Lipsa lor de încredere în conducători este totală. Ura lor în contra vinovaților, a tuturor vinovaților de ieri și de azi, crește.

Consiliul de Coroană v-a hotărât să cedați. Deciziunea a dezlănțuit haosul. Consecința lui, anarhia și anarhizarea, sunt numai la începutul lor. Țara care simte, Țara care vede, Țara care presimte, țara toată este consternată și în panică. Este consternată și în panică fiindcă a auzit de repetate ori pe prim-miniștri și miniștrii ei declarând că: «Suntem înarmați până în dinți», că «nu vom ceda nici o brazdă», că să avem încredere oarbă și fără control în șefi și în priceperea și înțelepciunea regelui. Nici o replică nu a fost tolerată. Orice strigăt public de alarmă a fost înăbușit, adesea sângeros.

Țara a mai avut încredere, fiindcă generalul pe care Majestatea Ta l-a acoperit cu cea mai mare încredere a declarat la un banchet că sunteți «cel mai puternic rege din Europa», și în neuitata și recenta

* ANIC, fond DGP, dosar 43/1939, f.9-10. Era înregistrată și o discuție aprinsă pe tema politicii externe între Ion Antonescu și Ion Gigurtu, ultimul fiind adeptul apropierei de Germania.

declarație de la Chișinău, – fiind, desigur, indus în eroare – a asigurat-o că a încins-o cu un stăvilar de foc, de fier și de beton, peste care nimeni nu va putea trece. Realitatea, însă, s-a răzbunat. S-a răzbunat fiindcă era alta, cu totul alta.

Dar, Maiestate, toate acestea sunt fapte consumate; nu putem stăruia acum asupra lor; nu ne îngăduie nici timpul și nici evenimentele. Dar chiar dacă ne va îngădui, nu am face-o. Am contribui, conștient, la precipitarea catastrofei și pe plan intern. Acum trebuie să ne întrebăm: Ce facem? Și avem datoria să strângem rândurile. Abandonăm totul și ne răfuim între noi? Ori încercăm chiar și imposibilul?

Aceasta trebuie să facem; opera va fi grea, dar nu imposibilă: Trebuie să o încercăm. Încercarea însă nu o pot face tot acei care sunt vinovați de a fi pregătit și dezlănțuit catastrofa. Ei ar spori-o. Trebuie schimbat imediat și sistemul și oamenii. Dacă Maiestatea Ta nu va apleca nici în acest ceas suprem urechile la durerile Neamului, prăbușirea totală, prăbușirea iremediabilă, – cu cortegiul ei sinistru de crime și distrugerii –, va urma.

Am prevenit de ani de zile, în scris și verbal, și guvernele și pe șefii militari răspunzători, și pe Maiestatea Ta, că va veni catastrofa de azi. Metodele întrebuițate în selecționare și în conducere trebuiau să ne ducă fatal la această scadență. Am fost, însă, socotit ca răzvrătit și lovit ca atare. În fața catastrofei, am uitat totul. Sunt gata să dau concursul, dar la atitudine cinstită trebuie să mi se răspundă cu atitudine cinstită. Nu mă voi răzbuna și nu voi răzbuna pe nimeni. Voi încerca numai să salvez ce mai este cu puțință de salvat, din COROANĂ, din ordine și din granițe. Ascultă-mă cel puțin în acest ceas, Maiestate. Nu am fost un dușman al Maiestății Tale. Am fost un slujitor fanatic al acestui Neam. Am fost înlăturat prin intrigă și calomnie de acei care au dus Țara unde este, și de forțele oculte. Nu mai asculta de aceștia, Mejestate. Ei Te-au adus unde ești, și ne-au adus unde ne găsim, este ultimul meu strigăt de alarmă, Maiestate.”⁹

⁹ ANIC, fond PCM, dosar 325/1940, f.98-99.

După un an de zile de la trimiterea scrisorii către Carol al II-lea, pe 29 iunie 1941 –, când se comemora pierderea Basarabiei și a nordului Bucovinei, în timp ce armata romană se afla în plină ofensivă pentru recâștigarea lor –, Președinția Consiliului de Miniștri o dă publicității, prezentând și reacția fostului rege: „În momentele grele de anul trecut, când ni se prăbușeau granițele și pierderea Basarabiei și nordul Bucovinei, generalul Antonescu, îndurerat în sufletul său de cele ce se întâmplau, a încercat să determine o unire a tuturor conducătorilor Neamului, pentru ca împreună să ceară fostului rege să înțeleagă că o națiune întregă nu poate ispăși greșelile unei conduceri ce se dovedise slabă și care întindea peste fruntea Țării vălul unei triste umiliri.

Străduințele generalului Antonescu n-au putut duce însă la acea unitate de conștiință și curaj românesc. În efortul de a lupta să convingă conducerea Țării că trebuie să facă un act de jertfă, dacă nu mai are altceva de făcut, și să libereze Neamul de povara unui trecut de greșeli, generalul Antonescu a cerut audiență M. Sale. Profesorul Mihai Antonescu a dus, noaptea, la 11, mareșalului Palatului, stăruitoarea cerere de audiență a generalului, insistând pe lângă mareșal în numele sau personal, să înțeleagă momentul istoric, pentru ca generalul să fie chemat la Palat. Generalul a fost într-adevăr chemat, însă primit nu de regele Țării, ci de acela care s-a așternut covor la picioarele Tronului, iar în afara s-a ridicat ca un dig de nesimțire în fața valului de credința națională, împiedicând atingerea adevărului și a demnității de Tronul Țării. Nu-i pomenim numele așa zisului sfetnic, care aparține unui trecut plin de umbre și de pete, dar este bine ca Istoria să știe că generalul Antonescu a fost primit de această nefericită expresie a regimului pe care îl reprezenta și că n-a putut ajunge în acea zi la rege, ci i s-a luat un adevărat interogatoriu asupra rostului audienței pe care o cerea. Să nu te mai așezi între Națiune și rege – i-a spus Conducătorul Antonescu acestei nefaste apariții în istoria Palatului fostei Domnii. Și a plecat. După 24 de ore, regele l-a chemat, totuși. Generalul Antonescu i-a spus toată durerea Neamului, toată sfâșierea lui, i-a arătat toată dezonoarea armatei române, pe care o simțea el cel dintâi în sufletul său.

Și pentru ca acest act dintre Tron și un fost sfetnic al Tronului să nu rămână în Istorie sub umbra unei îndoieli, generalul Antonescu i-a

întins, la plecare, regelui, însuși textul scrisorii pe care o pregătise, crezând că nu va ajunge să-i vorbească direct.”¹⁰

Așadar, Ion Antonescu acuza Camarila pentru situația în care ajunsese România, dar acuza și însuși sistemul de conducere instaurat de Carol al II-lea. Avusese și o confruntare deschisă cu mâna dreaptă a regelui, și al doilea om al Camarilei, Ernest Urdăreanu. În plus, tonul scrisorii nu era cel lingușitor cu care Carol se învățase atât de bine încât îl credea normal; era o scrisoare amenințătoare. Ca urmare, regele, care se considera încă stăpân pe situație, în loc să accepte oferta de îndreptare făcută de Antonescu, i-a fixat domiciliu forțat la Mănăstirea Bistrița din nordul Olteniei, izolată și bine păzită, reprezentând pentru general o adevărată trimitere la închisoare. Situația internațională și protecția pe față din partea Germaniei au făcut ca acesta să nu aibă soarta lui Corneliu Zelea Codreanu.¹¹

¹⁰ Idem, f. 97-98. Antonescu nu a fost singurul care l-a atenționat pe Carol. Într-o scrisoare anonimă i se spunea: „Gardiștii se organizează în secret. Cer ca regele să se dea jos de pe Tron și să fie tras la răspundere și judecat pentru că Țara nu s-a înarmat așa cum a spus; banii s-au cheltuit în banchete și sărbătoriri, iar altă parte s-au furat [...] Țara e jefuită mai rău ca sub fanarioți [...] în Țară nu este dreptate, căci toate lichelele și toate secăturile, proști și ignoranți sunt puși în frunte.” – ANIC, fond Casa Regală. Diverse, dosar 7/1941, f.l. 10 iulie 1940 era datată o scrisoare foarte aspră către Ernest Urdăreanu: „Este inadmisibil că d-ta ai condus această Țară ultimii ani, în calitate de cel mai apropiat sfetnic al M.S. Regelui. Rezultatele: Pierderea a două provincii în trei zile, însoțită de o rușinoasă evacuare în dezordine din cauza incapacităților favoriți numiți șefi acolo. [...] Cum toți rezidenții și miniștrii sunt numiți de dvs iar nu aleși, purtați întreaga răspundere a acestei pierderi considerabile! [...] Ați purtat politica meschină de afaceri gen Malaxa [...] faimoasa «înzestrare» a Armatei, care a înghițit miliarde, ne-a lăsat fără avioane, fără tunuri A.A. În schimb, aconturi de miliarde au intrat în buzunarele bandei Malaxa et co., la care d-ta ești larg cointerestat. [...] Nu ar fi timpul să se pună capăt Camarilei prezidată cu atâta fast de d-ta? [...] Să plătim noi malversațiunile și politica dvs. criminală? [...] Dacă nu se iau măsuri severe, am avea un adevărat dezastru, din care Țara ar fi distrusă definitiv, sfâșiată de lupte civile și împărțită între ruși și germani.” – ANIC, fond Casa Regală. Diverse, dosar 1/1940, f.3-4

¹¹ Gheorghe Buzatu, *România sub imperiul haosului*, Edit. RAO, București, 2007, p.275 Pretre Țurlea, *Ion Antonescu între extrema dreaptă și extrema stângă*. Edit. Semne, București, 2009, p. 8-9.

După Diktatul de la Viena, Carol al II-lea a fost constrâns să apeleze la cel pe care-l considera un inamic al său și al Camarilei. Aducându-l pe Ion Antonescu în fruntea Guvernului, Carol a sperat că acesta îi va apăra Tronul, ordonând o reprimare sângeroasă a celor care cereau abdicarea. Cele două figuri majore ale Camarilei au avut păreri diferite, Ernest Urdăreanu a fost de acord cu aducerea generalului; Elena Lupescu, însă, s-a arătat nemulțumită. Pe 4 și 5 septembrie 1940, regele a cerut repetat restabilirea, prin forță, a ordinii. Noul prim ministru i-a răspuns că nu se poate conta pe comandanți, refuzând toate numele de generali ce i s-au propus pentru a conduce represiunea.¹² Refuzând să tragă în mulțime pentru a-i apăra Tronul și a conserva dominația Camarilei, Ion Antonescu i-a trimis regelui o scrisoare, cerându-i abdicarea: „Sire, M-am angajat să apăr cu trecutul, cu cinstea și cu viața mea, Țara și Tronul. Încercările mele de a găsi oameni cu adevărat patrioți și pricepuți, cu care să fac o echipă nouă de redresare a Statului și de reînfrățire a Majestații Tale cu Țara, au eșuat. Toți cer abdicarea Maiestății Tale. În fața acestei situații și a *agitațiilor pe care nu pot să le înec în valuri de sânge* [subl.n.], pentru a arunca Țara într-un război civil și a determina ocupația străină, mă simt dator să supun și în scris Maiestății Tale, glasul Țării. Cine afirmă altfel face o crimă. Atrag însă serios atenția Maiestății Tale, în privința răspunderilor grave care vor apăsa pe vecie asupra Maiestății Tale dacă nu dă ascultare imediat și fără ezitare cererii mele, care este a Armatei și a Țării.”¹³

¹² Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, ed. de Marcel Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, Edit. Șansa, – București, 1996, vol. II, p.254-255.

¹³ *Pe marginea prăpastiei...*, op.cit., vol. I, p.65. Tot cu cererea de a abdica, îi scriau lui Carol și un grup de prahoveni, indignați de cedarea Transilvaniei de Nord.-Est: „Aceasta cedare e lașă și noi poporul nu o vom accepta, căci s-a făcut fără întrebarea noastră, a poporului, căci noi suntem Țara, iar Măria Voastră o reprezintă. Nu ați venit aici ca să o dați. [...] Nu admitem ca în zece ani de domnie să dați 23 de județe. Făceam război și de cedat nu cedam, suntem revoltați până la disperare. Dorim mai bine să luptăm până la moarte și ultima picătură de sânge, decât cedarea. Nu admitem arbitrajul trădătorilor. [...] Părinții noștri au luptat în războiul mondial și a curs sânge românesc. Ca nouă să nu ne pese? [...] În caz că ați ceda, cerem abdicarea. Nu vrem un rege laș! Nu vrem să faceți de răs pe răposății Carol I și Ferdinand.

În acceptarea soluției abdicării, un anumit rol l-au avut și unii membri ai Camarilei. Mihai de Hohenzollern, care a asistat la evenimentele din acele zile, consideră că Ernest Urdăreanu a fost duplicitar: „Spun unii că între Antonescu și Urdăreanu a existat o anume înțelegere înainte de abdicarea tatălui meu. Urdăreanu nu era omul cu care să ai relații, dar reușise să facă în așa fel încât relațiile cu el să devină obligatorii. Așa că nici Antonescu n-a fost scutit de o întâlnire cu el. Cineva trebuia să diminueze capacitatea de ripostă a regelui, să-i slăbească puterea de rezistență – și altul mai apropiat de ei nu era, doar Urdăreanu. Așa s-a întâmplat că, înainte de abdicare, omul se agita, avea idei belicoase, îl îndemna pe tatăl meu să nu cedeze, spunea despre Antonescu vorbe grele – pentru ca, în momentul cand a venit plicul din partea acestuia, plicul cu propunerea de abdicare, la întrebarea: «Acum ce facem?», el să răspundă: «Nimic, nu mai e nimic de făcut, s-a terminat, semnați». Trecerea lui Urdăreanu de la un punct de vedere la altul, diametral opus, nu se poate explica decât prin presiunile pe care Antonescu le-a exercitat asupra lui. Urdăreanu avea prea multe păcate, pentru ca viitorul mareșal să nu le exploateze pentru realizarea momentului de la 6 septembrie.”¹⁴

În jurnalul său, Carol trece în revistă atitudinea apropiaților săi în fața abdicării; dorise să vadă părerea acelor pe care-i considera credincioși și pe care „eventual, aş putea să mă sprijin”. Urdăreanu era „din ce în ce mai pesimist” privind cererea părăsirii Tronului. Generalul Ernest Ballif, „cel mai vechi și cinstit servitor al Casei [Regale]”, a avut o atitudine „curioasă, n-a zis nici da, nici nu, dar

[...] Ne vom face ori republicani alături de Ardeal și ardeleni, ori comuniști. [...] Dacă veți ceda, vom cere: Jos regele Carol al II-lea, Trăiască lăstarul domnesc Voevodul Mihai de Alba Iulia. Trăiască Ardealul care va fi întotdeauna românesc”. – ANIC, fond Casa Regală. Diverse, dosar 28/ 1940, f.1-2. O scrisoare foarte aspră i se trimitea și lui Ernest Urdăreanu, acuzat de „politică imbecilă” și de hoții. – Idem, dosar 30/1940, f.1-2.

¹⁴ Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, Edit. Humanitas, București, 1991, p.120.

astăzi, el care a fost atât de energic, este, hotărât, contra violențelor și fără violență nu se poate zice nu”. Mihail Manoilescu este „în principiu” împotriva plecării, deși cere mai întâi să fie văzută poziția Germaniei; l-a lămurit ministrul Berlinului la București, Fabricius, care l-a întrebat unde se va duce Carol, la Sigmarigen sau în altă parte? Așadar, Germania nu credea posibilă decât varianta plecării. Doi generali – Mihail și Teodorescu – credeau că se poate rezista. Tot pentru rezistență era și principele moștenitor, Mihai; cu o impulsivitate infantilă, și-a pregătit un pistol cu care să-i înfrunte pe manifestanți, dacă vor intra în Palat. „El e singurul care s-a opus din răspuțeri – scria Carol –, el n-a voit să accepte această soluțiune; a trebuit tot talentul de persuasiune al Dudaiei ca să-l facă să priceapă că acest sacrificiu al său este o datorie către România.” În caz de acceptare a abdicării, Mihai ceruse să plece și el în exil. Carol al II-lea își nota – evident pentru Istorie, în care spera mereu că va fi trecut la personaje pozitive –, dilema în care s-a aflat: „începe pentru mine o lungă luptă sufletească și de conștiință: care este datoria mea? Cât timp Dudaia stătea de vorbă cu Mihalță, eu am stat singur, cu cel mai groaznic zbucium interior, cu o problemă de care nu depinzi tu, dar tot Poporul căruia i-ai jurat credință. Astăzi, condus de o ceată de rătăciți, se ridică împotriva ta, astăzi presiunea unei puteri atotputernice conduce mâna acestor rătăciți. Care este interesul suprem al Patriei; dacă rămân, vrea să zică rezistență, vărsare de sânge, neliniște și, peste acestea poate, o intervenție străină dușmănoasă. Am dreptul de a pune Țara în aceasta periculoasă situație, chiar dacă finalmente este scăparea ei? Iată întrebarea.” Și, a ales să cedeze.^{14bis}

Textul actului de abdicare a fost alcătuit de Urdăreanu, care l-a transformat într-o simplă proclamație, nefolosind cuvântul „abdic”. Formal, se lăsa astfel posibilitatea ca, mai târziu, Carol să susțină că nu a renunțat la Tron și, de aceea, poate să și-l revendice. Textul nu

^{14bis} Carol al II-lea, *op.cit.*, p. 256-253.

menționa vreo vină a regelui pentru situația în care se afla România după zece ani de domnie a sa, nici vreo vină a Camarilei. Se menționa, însă, patriotismul Suveranului, care s-a jertfit pentru Țară. „ROMÂNI, Vremuri de adâncă tulburare și îngrijorare trec peste scumpa mea Țară. De acum zece ani când am luat locul de adâncă răspundere de a fi cărmaciul Patriei mele, fără răgaz, fără odihnă și cu cea mai desăvârșită dragoste m-am străduit de a face tot ce conștiința mea îmi poruncește pentru binele României. Azi, zile de vitregie nespuse îndurerează Țara, care se găsește în fața unor mari primejdii. Aceste primejdii vreau, din marea mea dragoste pentru acest pământ în care am fost născut și crescut, să le înlătur trecând astăzi fiului meu, pe care știu cât de mult îl iubiți, grelele sarcini ale domniei. Făcând această jertfă pentru salvarea Patriei, înalt cea mai caldă rugăciune ca ea să fie cât mai folositoare, lăsând Poporului meu pe scumpul meu fiu, rog pe toți românii să-l înconjoare cu cea mai caldă și mai desăvârșită credință și dragoste, ca să poată găsi în ele reazemul de care are atâta nevoie în greaua-i răspundere ce de azi înainte apasă pe umerii săi fragezi. Țara mea să fie păzită de Dumnezeu părinților noștri, care să-i hărăzească un cât mai falnic viitor. Trăiască România! Carol R.”¹⁵

Unii și-au dat seama imediat de șiretlicul lui Carol. Nicolae Iorga, deși era mulțumit că nu se făcuse o abdicare clară, îl atenționa pe Carol că o revenire pe Tron a sa ar fi „ridicolă”. Si Ion Antonescu a considerat că actul este o simplă proclamație, un manifest dat „cu ocazia abdicării” – formulă folosită și în volumul *Pe marginea prăpastiei*, publicat în 1942. Însă, nu avea timp să ceară o modificare; era mulțumit că regele pleca.

În repetate rânduri, Carol a insistat, în însemnările sale, pe ideea că nu a abdicat, deci își păstrează „drepturile” asupra Tronului, în virtutea acestor „drepturi” încercând să obțină susținerea Statelor Unite sau a Uniunii Sovietice. S-a arătat foarte supărat când Mihai, abdicând în 1947, a semnat un text explicit în acest sens. Pe 30 decembrie 1947, Carol nota: „M-a apucat o furie auzind această știre

¹⁵ *Pe marginea prăpastiei... op.cit.*, vol.I. p.66.

mulți voiau să-l răzbune pe Corneliu Zelea Codreanu, asasinat în 1938; alții juraseră să nu o lase să scape pe Elena Lupescu. Iar în ultimul moment s-a adăugat și îndemnul lui Antonescu.”¹⁹

În seara și noaptea lui 6 septembrie, prin intermediul unor reprezentanțe diplomatice la București, s-a încercat găsirea unor soluții rapide de stabilire a lui Carol în Occident. În discuții telefonice repetate au fost antrenate legațiile Germaniei, Franței, Elveției – toate interceptate de Siguranță. Diplomații respectivi au luat legătura cu guvernele lor și, până la urmă, s-a obținut tranzitul spre Spania. Problema cea mai dificilă era aceea a ieșirii din Țară, bănuindu-se intenția unui atentat din partea legionarilor. S-a asigurat trenului o gardă militară; în el au suit câțiva polițiști și o echipă de agenți ai Siguranței; mai erau Ministrul de Interne și un reprezentant al conducerii CFR. Însuși Antonescu promisese că-l va conduce pe fostul rege până la graniță, dar s-a răzgândit, transmitând un bilet cu scuze. Șeful echipei de agenți care a însoțit trenul regal va face un raport amănunțit pe 8 septembrie, când s-a întors în București. „În noaptea de vineri 6 septembrie 1940, la orele 23,30, – scria –, am primit ordinul de a alcătui o echipă de patru agenți, cu care urma să mă prezint la orele 2 dimineata în gara regală Băneasa, pentru a lua în primire trenul regal ce urma să transporte până la Jimbolia pe ex regele Carol al II-lea, cu misiunea de a asigura paza trenului pe parcursul românesc. [...]. În gară erau prezenți, din partea Direcției Generale a Polițiilor de Siguranță, dl. director Maimuca și dl. inspector Stratilescu.” Ion Antonescu trimisese, pentru a însoți trenul, și pe un apropiat al său, locotenent-colonelul Nicolae Dragomir. (Va ajunge membru al Guvernului format la 14 septembrie 1940, ca

¹⁹ Prezentarea fugii din Țara a lui Carol al II-lea și a Elenei Lupescu urmează articolul *Cum a plecat Carol al II-lea din România*, autor Petre Țurlea, în MI, februarie 2003, p.11-15; articolul folosește ca surse documentare ASRIB, fond D, dosar 8231, vol.I, f.21-24, 43, 52-53, 62-69, 74. Vezi și Petre Țurlea, *Ion Antonescu între ..., op.cit.*, p.14-19.

²⁰ Carol al II-lea, *op.cit.*, vol.II, p.267.

ministru al Coordonării și Statului Major Economic. Fostul rege îl considera „om de treabă”.²⁰⁾ În total erau 12 vagoane – pentru personal civil și militar, pentru suită (în primul rând Ernest Urdăreanu), bucătărie, sufragerie, vagon regal, vagoanele de bagaje și cu cele trei automobile. Înaintea plecării de la ora 4,05, s-a suit în tren și ministrul de Interne, generalul David Popescu, cu echipa sa de pază formată din doi agenți. „Călătoria a decurs normal până aproape de stația Turnu Severin, unde obținându-se unele informațiuni asupra stării de spirit de pe parcursul spre frontieră, s-a aflat că în stația Timișoara sau Jimbolia mulțimea intenționează să facă o manifestație ostilă la trecerea trenului regal. D-nii colonei Dragomir și Ștefănescu mi-au cerut părerea asupra măsurilor de luat și s-a ajuns la concluzia ca să se ceară întăriri la stația Lugoj. În acest scop, am redactat un ordin către comandantul Jandarmeriei Lugoj, cerându-i-se să aibă la dispoziție în acea gară un număr suficient de jandarmi reangajați și trupă, iar ordinul a fost lăsat într-o gară de pe parcurs, de unde s-a comunicat telefonic destinatarului. Sosiți la Lugoj, am găsit în adevăr în gară un număr de jandarmi gradați sub comanda maiorului Ioan George, care au fost îmbarcați în vagonul gărzii, iar în restul vagoanelor au fost îmbarcați aproximativ 20 soldați rezerviști, sub comanda unui sublocotenent. La cererea d-lui col. Dragomir, am grupat și pe cei patru agenți de care dispuneam pe culoarul vagonului ministerial. [...] După gara Lugoj, unde probabil dl. locot. colonel Dragomir primise vești precise de la Timișoara, am auzit frânturi de convorbiri între d-sa și d-nii colonei Ștefănescu, Filitti și Claus, din care am tras concluziunea că în gara Timișoara ne așteaptă o mare manifestație legionară și am auzit că dl. locot. colonel Dragomir a trimis ordinul d-lui director Pavelescu de la C.F.R. – care conducea trenul – să nu facă oprirea prevăzută în stația Timișoara, ci să continue mersul, chiar cu viteză sporită prin acea gară. Cu tot acest ordin, însă, trenul apropiindu-se de stația Timișoara, și-a micșorat în mod apreciabil viteza [...] La un moment dat au răsunit câteva împușcături izolate și zgomotul produs de geamuri sparte și lovituri

de gloanțe în pereții exteriori ai vagoanelor. Unul dintre ofițeri a strigat «Culcați!», iar cei aflați în compartimentul vagonului ministerial au căutat adăpost contra gloanțelor cari pătrundeau prin geamuri. Trenul nu fusese oprit complet și defila în viteză redusă prin fața gării Timișoara, pe măsură ce împușcăturile se înmulțeau și continua să se tragă asupra trenului. S-a transmis din nou ordin d-lui director Pavelescu să accelereze mersul și în același timp s-au auzit zgomotele regulate ale unor rafale de puști-mitraliere și chiar mitraliere. Trenul începea să câștige din viteză, iar împușcăturile deveneau mai rare. Ultimele focuri au fost trase dintr-o porumbiște din imediata apropiere a gării Timișoara, după care au încetat.” Autorul raportului precizează că a văzut trăgând asupra trenului „un grup de tineri în cămăși verzi, culcați pe terasament între linii. [...] Grupul număra 15-18 persoane.” Gloanțele lor provocaseră o rană ușoară la unul din degetele locot. col. Dragomir și îl nimeriseră în picior pe unul din fochiști. Trenul își va continua drumul, trecând pe teritoriul iugoslav, unde a oprit în gara Velika-Kikinda. La scurt timp, ofițerii și personalul de poliție însoțitori au fost chemați la rege spre a le mulțumi și a-și lua rămas bun de la ei. „Nu mult după sosirea trenului regal în gara Velika-Eikinda, a sosit, în două automobile, prefectul județului Timiș, care a propus d-lui general David Popescu să plece cu suita sa cu aceste mașini, ceea ce s-a și primit.” Cu mașinile au mai plecat cei trei colonei ce fuseseră atașați pe lângă trenul regal, comisarul Dobrescu și agentul Șerban. Postura celorlalți însoțitori era mai delicată. „Rămași dezorientați [...] în țară străină, am încercat să ne edificăm asupra situației și am luat contact cu poliția iugoslavă, care ne-a ținut în curent asupra diferitelor fapte prin care a trecut situația din Jimbolia, după trecerea noastră. Astfel am aflat că trenul regal fusese urmărit de la Timișoara de o locomotivă pe care era instalata o mitralieră și de alte două automobile cu tineri înarmați, care voiau să ajungă trenul, acestea au fost, însă, oprite de autoritățile sârbești de frontieră. De asemenea, am aflat că manifestații ocupaseră gara Jimbolia și urmăreau pe șeful stației, pentru că

făcuse posibilă trecerea trenului regal. Atât șeful stației, cât și un impiegat din Jimbolia erau dispăruți, iar manifestanții verificau pe toți călătorii cari veneau cu trenul din Velika-Kikinda să intre în teritoriul românesc, în scop de a găsi persoanele din suita ex regelui ca și pe polițiștii ce însoțiseră trenul.”

Au fost luate măsuri pentru a se evita orice răzbunare a legionarilor asupra însoțitorilor trenului. „Pentru personalul în subordine – continuă raportul – am decis să rămână pe loc, pentru a nu se expune la pericole inutile. Căpitanul din Garda Regală a raportat situația d-lui Urdăreanu, pentru instrucțiuni, acesta făcând cunoscută situația ex regelui; fostul Suveran a trimis o telegramă, în limba engleză, adresată regentului Paul al Iugoslaviei, în care-l ruga să ia sub ocrotirea sa garda care-l însoțise până pe teritoriul iugoslav. [...] Am rămas în gara Kikinda, în așteptarea intervenției oficialității românești, dar în acest interval au intervenit autoritățile iugoslave, care au cerut ca trupa sosită în gară cu trenul regal să depună armele și munițiile, lucru care s-a și făcut, S-au pus la dispoziția trupeî încă două vagoane de pasageri pentru timpul nopții, iar dimineața s-a servit masa.” Cum situația din Jimbolia era tulbure, soldații și ofițerii au rămas în așteptare. Agenții Siguranței au optat pentru întoarcerea în Țară; „În acest scop am ales ca mijloc de transport trenul Simplon, care trece prin Kikinda la orele 10,20, cu care am plecat, agenții îmbrăcându-se în uniforme personale ale Companiei «Wagons Lits». Am reușit să trecem fără dificultăți.” Grupul de militari care însoțise trenul regal se va întoarce a doua zi, 9 septembrie, cu un remorcher trimis special la Belgrad; de la Turnu Severin, deplasarea urma să se facă cu trenul.²¹

Există o relatare asupra fugii regelui, cu trenul regal urmărit de legionari, văzută și din afara trenului; autor colonelul Sârbu, de la Inspectoratul de Siguranță Timișoara – raportul său către Direcția

²¹ Militarii care au însoțit trenul regal au revenit mai greu în România. Comisariatul de politică Moldova Veche raporta pe 13 septembrie 1940: În dimineața de 12 septembrie, ora 4,30, a sosit de la Belgrad vaporul „Severin”, cu militarii români care l-au însoțit peste graniță pe fostul rege; la ora 6,45 au plecat spre Orșova cu vaporul „Decebal”. – ANIC, fond DGP, dosar 90/1940, f.50.

Poliției de Siguranță era datat 7 septembrie, ora 20: „Raportăm că trenul special a intrat în gara Timișoara astăzi la ora 16,10. Înainte cu aproximativ 5-6 minute, un grup de aproximativ 60 legionari, îmbrăcați în cămăși verzi și cu toții înarmați cu revolvere, forțând intrările ce conduc pe peronul gării și care erau păzite de gardieni, s-au adunat în fața liniei unde urma să se oprească trenul, făcând front. În fața lor, s-a ordonat să se posteze compania de pușcași ce ne-a fost dată de Garnizoană pentru menținerea ordinii. Observându-se că unii legionari s-au îndreptat către ace intrări și ieșiri –, probabil cu intenția de a deraia trenul, s-a trimis imediat echipa de gardieni și jandarmi pentru a-i înlătura de la ace. În acel moment a intrat trenul în gară cu viteză redusă și făcându-i-se semnal, de către personalul C.F.R., mecanicul a mărit viteza trenului, iar legionarii postați în ambele părți ale liniei au început să tragă asupra trenului cu focuri de revolver; trenul și-a continuat mersul, trecând fără oprire și prin gara Jimbolia, pe teritoriul Iugoslaviei. După ieșirea trenului din Gara Timișoara, legionarii au luat cu forța automobilele ce se aflau în fața gării și au pornit în urmărirea trenului special, pe care însă nu l-au putut ajunge. În același timp, un alt grup de legionari au luat cu forța o locomotivă cu care de asemeni au plecat în urmărirea trenului, însă nici aceștia nu au putut să-l ajungă.” Există și o a treia relatare, în raportul Inspectoratului de Poliție Timiș, tot din seara lui 7 septembrie. În plus față de celelalte două rapoarte, găsim un amănunt: „Ajungând la podul din comuna Beresgău – păzit de o gardă din Regimentul 7 Pionieri – din mașina nr.2.097 Tmș s-au dat jos mai mulți legionari, care au amenințat cu revolverele sentinela, luând două kg și jumătate explozibil, cu care au plecat mai departe spre Jimbolia. Întrucât trenul special trecuse în Iugoslavia, legionarii au încercat să treacă frontiera după el, însă au fost opriți de grănicerii noștri. Unul din legionari ar fi rănit de grănicerul din post. Nereușindu-le planul, s-au înapoiat la Timișoara, unde vor să împuște pe șeful de gară, pe motiv că n-a vrut să oprească trenul special.”

Carol a făcut și el o relatare, plină de suspiciuni și acuze chiar asupra unora din cei care-l salvaseră. Despre Antonescu avea „o

impresie proastă”, pentru că renunțase în ultimul moment să-l conducă până la graniță. Trecând de la cultul deșăntat cu care fusese obișnuit la postura de fugar urmărit de gloanțe, avea o expresie jignitoare la adresa tuturor românilor; „Crezusem că ieri a fost ziua cea mai groaznică din viața mea; am greșit, azi a fost mai rău, a fost cea mai oribilă, aceea care mă umple de dezgustul cel mai cumplit și-ți face rușine că te-ai născut român și om.” La Lugoj a văzut cum s-au urcat militarii în tren și a aflat motivul. „Aici, la Lugoj, [legionarii] a trimes vorbă – prin cine, nu știu – că sunt hotărâți să oprească trenul la Timișoara, să-l perchiziționeze și s-o dea jos pe Duduia. Panică la toți în tren, mai ales la Popescu David, care este absolut de părere să se facă ceea ce cer, iar Duduia să fie pusă într-un automobil și trecut astfel peste graniță, însoțită fiind de unul dintre ofițerii mei și de un altul [...] De îndată, însă, îmi dau seama că aici e altceva la mijloc și că este o cursă ce mi se întinde, cu atât mai mult că ministrul de Interne părea a fi de acord să permită legionarilor să perchiziționeze trenul, și asta cu toate garanțiile ce le dăduse Antonescu pentru călătorie. [...] Vorbesc cu cei din tren, încetând cu Urdăreanu, care spre cinstea lui [...], a zis că acest lucru nu este posibil. Vine, pe urmă, Puiu Filitti, care crede că numai debarcând pe Duduia avem podibilitatea de a trece fără greutate; și, în sfârșit, David Popescu, care este foarte insistent pentru cedare. Nici o clipă n-am putut sta la îndoială asupra hotărârei de luat; refuz absolut din partea mea și ordinul ca trenul să treacă fără oprire prin găurile Timișoara și Jimbolia. Se mai ivesc unele greutăți tehnice C.F.R. și încăpățânări regulamentare ale lui Pavelescu, dar totuși se pune în execuție hotărârea mea.” Carol devenea chiar patetic: „Eu nu pot accepta astfel de târgoveții și tergiversări; am plecat cu toții împreună și împreună vom îndura aceeași soartă; să-mi scap pielea jertfînd o femeie, oricare ar fi ea, și în primul rând Duduia, care, azi, este singurul meu sprijin, acest lucru nu se poate. Pe de altă parte, eram convins că orice oprire nu putea fi decât fatală pentru noi toți. Duduia nu este decât un pretext pentru a executa gândul de la Turnu Severin, dacă nu mai mult.” (Legionarii – nota tot Carol – ceruseră ca trenul să fie înapoiat la București de la Turnu Severin.) Trecerea prin Timișoara este povestită dramatic: „Garda se pune cu puștile

mitraliere la ferestre, spre a para orice atac. Intrând în gara Timișoara, simt, cu disperare, că trenul încetinează. Deodată aud focuri; sunt pocniturile caracteristice, cari mi-au rămas în urechi din zilele trecute din București, plesnitura seacă și ascuțită a armelor gardiștilor, mauserile germane. Trenul își iuțește alura, iar focurile se întetesc, aud cum răspund armele noastre automate din tren. Cât am putut, am baricadat peretele cabinei și fereastra, iar cu Duduia ne-am culcat pe jos. Când focurile au fost mai vii, Pussy, căteaua noastră atât de iubită, s-a așezat peste mine ca și când ar fi voit să mă apere cu trupșorul ei. Uf, am trecut cu numai câteva ferestre sparte, dar cea din cabina mea a rămas neatinsă.[...] Apăsătoare până la culme au fost cele 45 minute până ce trenul s-a oprit [...] Urdăreanu deschide ușa cabinei și anunță că suntem la Velika-Kikinda, pe teritoriul iugoslav; am răsuflat.” Și-și arăta din nou indignarea și disprețul: „Ce a fost în sufletul meu, numai Dumnezeu știe; o jale de nedescris și-o scârba cum nu se mai poate. M-a apucat o tristețe sufletească nesfârșită, gândindu-mă la tot ce m-am sforțat să fac în acești zece ani și la ce recunoștință culegi gloanțele unor tineri rătăciți și descreerați, dar tot gloanțe sunt.[...] Astfel am părăsit Țara mea, pentru care am muncit cu drag și fără odihnă, gonit numai de lașitatea, trădarea și nerecunoștința elementelor politice, dar și însoțit de gloanțele tineretului pentru care tocmai voiam să clădesc o țară frumoasă și fericită. Degetele care au tras trăgaciul erau ale lor, dar gloanțele erau străine.”²²

Ultima ipostază de pe teritoriul României a lui Carol și a Elenei Lupescu a fost aceea descrisă de fostul rege: doi oameni lungiți pe podeaua unui vagon, tremurând de frica gloanțelor care-i urmăreau. Era imaginea însăși a falimentului regelui dictator și a Camarilei sale.

Opinia publică, în majoritate, a primit cu satisfacție alungarea lui Carol și a amantei sale. Într-un raport asupra stării de spirit a populației, din 8 septembrie 1940, Siguranța înregistra sentimentul de satisfacție ce dominat: „Se afirmă că datorită Camarilei și tacticii greșite de a se înconjura de oameni politici fără experiență și popularitate în mase, regele Carol a dus Țara în situația deplorabilă

²² Carol al II-lea, *op. cit.*, vol.II, p.261-263.

în care se află în prezent.”²³ Din toate județele se raporta că populația era calmă; nicăieri nu se înregistraseră acțiuni publice de solidarizare cu fostul rege; în unele zone, precum aceea a Clujului, românii afirmau că ar fi trebuit să abdice mai de mult.²⁴ (Într-un singur loc, orașul Baia, pe 12 septembrie s-a găsit un manifest, scris la mașină, care îndemna la uciderea lui Ion Antonescu și la reîntronarea lui Carol.²⁵ După o îndelungată perioadă de strictă cenzură a presei, și ziariștii s-au răzbunat, publicând multe articole de critică la adresa lui Carol și a Camarilei; primul a fost într-o ediție specială a ziarului „Universul” - articolul *A abdicat* – apărută chiar în ziua de 6 septembrie 1940.

Problema intențiilor reale ale conducerii Mișcării Legionare față de Carol și Elena Lupescu, în momentul fugii lor, nu este lămurită. Legionarii de rând doreau, indiscutabil, o răzbunare pentru acțiunile patronate de cei doi împotriva Mișcării. Dar, conducătorii Mișcării trebuiau să aibă în vedere faptul că un eventual asasinat ar fi avut urmări negative pentru înfăptuitorii lui: ar fi creat fostului rege o aureolă de martir, aducându-l în simpatia opiniei publice; dacă ar fi fost asasinată și Elena Lupescu, emoția populară ar fi fost și mai mare; și legionarii ajungeau a fi priviți ca niște asasini. În atare condiții, ar fi fost greu noului rege, Mihai, să-i cheme la Guvern chiar pe asasinii tatălui său. De aceea, conducerea Mișcării Legionare nu a dat ordin clar de acțiune, dar nici de reținere. Urmarea a fost diletantismul tentativei de la Timișoara. Comentând plecarea din Țară și a Elenei Lupescu, cercurile conducătoare ale PNȚ evidențiau faptul că „în timp ce unul dintre obiectivele Mișcării Naționaliste era înlăturarea Camarilei, al cărei factor principal era Elena Lupescu, astăzi, când Mișcarea a reușit, în loc ca ea să fie trimisă în fața unui tribunal special și judecată, i s-a permis plecarea din Țară.”²⁶

X

²³ ANIC, fond DGP, dosar 99/1940, f.l.

²⁴ Idem, f.5-6.

²⁵ Idem, dosar 90/1940, f.59-60.

²⁶ Idem, dosar 137/1940, f.155; Petre Țurlea, *Ion Antonescu între...*, op.cit., p. 19.

Ion Antonescu, care se confruntase îndelung cu Camarila regală, a hotărât schimbarea poziției regelui în Stat, astfel încât să facă imposibilă reparația unei Camarile. Regele urma să rămână doar un simbol al unității naționale; nici el, nici membrii Familiei Regale nu trebuiau să se mai amestece în activitatea diverselor ministere, cuvântul său nemaiputând să confere avantaje unor persoane în raporturile lor cu Statul. Primul ministru a abordat pe larg problema chiar a doua zi după abdicarea lui Carol, în ședința de guvern din 7 septembrie 1940. Afirmă că una din cauzele decăderii României fusese „clica ce se aduna în jurul Tronului”; oamenii aceștia se amestecau în toate treburile Statului, dând ordine și miniștrilor – „Un ministru nu putea să facă nici cât un portar”, deși membrii Camarilei care se amestecau nu se pricepeau la nimic, și-l dădea ca exemplu pe Urdăreanu, „un incapabil și un sforar”. Anunța ferm: „S-a terminat cu trecutul în această privință, Palatul nu se va mai amesteca în nici o problemă a Statului. [...] Am să fac Statutul Casei Regale și îl voi impune la toți.[...] Nimeni nu va trece prin față Palatului, decât ca să se închine în fața unui simbol. El este numai un simbol și nu are dreptul să se amestece în conducerea Statului.” Astfel, nu se va mai putea forma nici o camarilă nocivă pentru societate.²⁷

În schimb, Ion Antonescu a încercat să asigure respectul societății românești pentru rege și dinastie. Pe 7 septembrie ordona ca, a doua zi, 8 septembrie, în toată Țara, în biserici să se officieze un Te-Deum pentru regele Mihai și noua organizare a Statului. Urma un moment de reculegere pentru românii rămași sub stăpânire străină, moment anunțat print-un apel al primului ministru răspândit în toate localitățile: „Cu copiii și cu bătrânii noștri să mergem mâine 8 septembrie, la ora 11, în bisericile noastre și îngenunchind în fața altarelor și cu fruntea lipită de pământ să ne muștrăm pentru greșelile de care suntem cu toții vinovați. Să cerem iertare nefericiților noștri frați, cari prin vitregia vremurilor și din propria noastră vină, au fost ruși din trupul nostru îndurerat; să

²⁷ *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu.* ed. de Marcel-Dumitra Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Florin Popovici, București, 1997, vol.I, p.1-13.

aruncăm blestemul nostru asupra marilor vinovați; să plângem morții și martirii cari au căzut și au suferit pentru că au voit și au dorit și cari au luptat pentru o Românie cu adevărat mare; pentru o Românie curată, pentru o Românie respectată, pentru o Românie tare; să ne luam solemn angajamentul că de azi ne unim în muncă și în frăție, în gândire și în simțire, în dreptate și în lege, în disciplină și în cumpătare, în ordine și în credință, pentru ca prin muncă să ne întărim, să prosperăm și să fim gata.”²⁸ Încearca astfel să-l lege, în conștiința publică, pe noul rege de destinele Țării.

De asemenea, Ion Antonescu a încercat să lumineze, în percepția românilor, imaginea Familiei Regale – atât de mult timp întunecată –, prin chemarea în Țară a mamei regelui Mihai, aceasta nu mai venise în România din 1932, după încheierea acordului cu Guvernul Maniu, nevoind să fie confruntată cu omniprezența Elenei Lupescu. Era anunțată și dorința ca regina mamă să se ocupe de educația superioară a lui Mihai, care obținuse bacalaureatul, în condiții curioase, în iunie 1940. Aflată în Germania, la Drezda, regina a acceptat imediat invitația Guvernului român.

Reginei i s-a pregătit o primire fastuoasă, menită să impresioneze. Era evidentă dorința lui Ion Antonescu de a sublinia contrastul dintre disputele din Familia Regală din timpul regelui Carol al II-lea și unitatea și armonia din Familia Regală în timpul regelui Mihai. Aceasta din urmă trebuia să ofere un exemplu pentru toți românii. Pe 12 septembrie 1940, Ministerul de Interne transmitea un ordin circular către toate instituțiile implicate în acțiunile privind revenirea reginei; prefecturi, primării, Poliție și Siguranță.²⁹ În mod special erau atenționați prefecții județelor prin care urma să treacă trenul regal: Severin, Mehedinți, Dolj, Olt, Argeș, Dâmbovița, Ilfov.³⁰ și rezidenții regali ai ținuturilor Bucegi și Olt³¹. Primul implicat era

²⁸ ANIC, fond MAI, DAS, dosar 4/1940, f.13-14

²⁹ Idem, f.15-16, 18.

³⁰ Idem, f.19, 21.

³¹ Idem, f.20.

prefectul județului Timiș-Torontal.³² În afara acțiunilor legate strict de parcursul trenului regal și a celor din București, se ordona ca în toată Țara, în biserici, pe 15 septembrie, ora 11,50 să fie oficiat un Te-Deum, în prezența autorităților civile și militare locale: „După începerea serviciului, când clopotele bisericilor vor suna, poporul va îngenunchea spre a se ruga lui Dumnezeu pentru Țară și Tron”.³³ Întreg programul primirii, foarte detaliat, a fost tipărit și trimis tuturor autorităților care urmau să se implice.³⁴

Regele, împreună cu primul ministru și alți membri ai Cabinetului, plecau din Gara Băneasa pe 13 septembrie, ora 22,30, spre Jimbolia; aici ajungeau a doua zi, la ora 10,30. La 11,05 a sosit din Iugoslavia, cu trenul Simplon, regina Elena. Ceremonialul primirii a fost deosebit: companie de onoare, intonarea Imnului Regal, primarul a prezentat pâinea și sarea tradițională; toate oficialitățile erau în costume de gală, cu decorații. Pe tot parcursul spre București, gările au fost pavoazate cu steaguri și flori. Se dăduse ordin ca „Publicul să fie admis să-și manifeste în mod disciplinat sentimentele de fidelitate la trecerea trenului regal prin gări.” Erau programate opriri la Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Turnu Severin, Craiova, Slatina, Pitești, Titu – unde autoritățile locale urmau a fi prezente, cu companii de onoare, drapele și muzică.

Exista un raport al echipei polițienești de pază și siguranță care a însoțit trenul regal, atât la ducere, cât și la întoarcere de la Jimbolia. „După sosirea trenului regal în gara Jimbolia – se scria – la scurt interval s-a anunțat sosirea rapidului Simplon, cu care călătorea M.S. Regina Mamă. M.S. Regele a coborât pe peron, unde erau prezenți comandanții unităților militare și toți conducătorii autorităților de Stat din Timișoara, trecând în revistă o companie de onoare. Pe lângă un public numeros, se aflau pe peron, în uniformă, două formațiuni de

³² Idem, f.22.

³³ Idem, f.24-25.

³⁴ Idem, f.17.

tineret, una legionară, alta germană. La sosirea trenurilor, publicul a ovaționat îndelung pe Suverani, oferindu-le flori. S-au intonat cântece patriotice, între care unele legionare. Mulțimea a manifestat pentru dl. general Ion Antonescu, conducătorul Statului și pentru dl. Horia Sima. Legionarii au dat concursul la menținerea ordinii. Înainte de plecarea trenului din Jimbolia, un grup de 30 legionari a insistat să fie admiși în tren, pentru a conduce pe M.S. Regele până la Timișoara. Directorul trenului regal, dl. inginer Georgescu, din Direcția Căilor Ferate, a refuzat cererea. Drumul de la Jimbolia până la Chitila a fost parcurs prin sate, cantoane, stații și orașe împodobite de sărbătoare, unde mulțimea își manifesta entuziasmul prin urale și cântece. În gările principale, unde trenul a avut opriri – Timișoara, Lugoj, Turnu Severin, Craiova, Pitești – se aflau prezente și formațiuni de legionari în uniformă. În toate aceste stații, pe lângă vibrantele manifestații de dragoste pentru Suveran și Regina Mamă, Mulțimea a urat și pentru dl. general Antonescu, conducătorul Statului, iar legionarii pentru șeful Mișcării Legionare, dl. Horia Sima.”³⁵

Comparația se impune. Pe 7 septembrie, trenul cu care fugise Carol al II-lea împreună cu ultimii reprezentanți ai Camarilei ce-i rămăseseră alături, Elena Lupescu și Ernest Urdăreanu, trecea prin gări pustii, iar de la Timișoara la Jimbolia a fost însoțit de gloanțele trase de legionari. La o săptămână, pe 14 septembrie, la Jimbolia intra în Țară regina mamă Elena, întâmpinată cu toate onorurile; iar pe parcursul spre București, trenul acesteia a fost primit în gări cu manifestații entuziaste. Era și o răzbunare a fostei soții a lui Carol față de amanta acestuia, din cauza căreia trăise în exil atâția anii revenea în România în triumf, pe unde Elena Lupescu fugise înspăimântată, lungită pe podeaua vagonului.

Pe 15 septembrie, cum ordonase Ion Antonescu, în toate bisericile din România au avut loc Te-Deumuri, după care s-a citit apelul adresat românilor de Conducătorul Statului; au urmat defilări ale Armatei și legionarilor; „Totul a decurs – se raporta – într-o pronunțată

³⁵ Idem, dosar 90/1940, f.63-64.

atmosferă de entuziasm.”³⁶ Încununarea ceremoniilor a avut loc la București, trenul regal a ajuns în gara Băneasa în seara lui 14 septembrie și Familia Regală a rămas în el peste noapte. Pe 15, de la Gara Băneasa, regele, regina și primul ministru au plecat la Patriarhie, într-o trăsură „À la Doumont”, precedată și urmată de câte un excadron din Garda Călare, în sunetul muzicilor militate și al clopotelor tuturor bisericilor. Te-Deumul de la Patriarhie s-a desfășurat în același timp cu cele din Țară.³⁷

Ion Antonescu a fost foarte mulțumit de felul cum a fost ascultat ordinul său; va adresa un mesaj românilor, pe 20 septembrie, arătând recunoștința regelui și a reginei pentru felul cum au fost primiți. „Între Tron și Națiune – scria – s-a redeschis astfel drumul credincios și curat în care tradiția regească de iubire și respectul Poporului s-au înfrățit întotdeauna. De la acest drum să nu ne abatem niciodată, români. [...] Iar eu vă înfățișez toată recunoștința mea pentru închinarea făcută Maiestăților lor și pentru caldele aclamații cu care m-ați cinstit.”³⁸

X

Ion Antonescu va lua foarte multe măsuri care au lovit în fosta Camarilă și în fostul rege.

Pe 8 și 9 septembrie 1940 s-a hotărât controlul averilor foștilor demnitari, mulți fiind membri sau apropiați ai Camarilei; controlul fondurilor întrebuintate pentru înzestrarea Armatei; blocarea acțiunilor proprietate a fostului rege. (Însă, Carol nota cu satisfacție pe 9 septembrie – „În ziare văd că s-a mai luat o măsură împotriva mea; blocarea averii mele din Țară, *pe cea din străinătate n-au putut s-o facă.*”³⁹) Instituții specifice Dictaturii Regale au fost desființate: Consiliul de Coroană, Partidul Națiunii, Straja Țării. Se înființa o

³⁶ Idem, f.65, 68.

³⁷ Idem, fond MAI, DAS dosar 4/1940, f.17.

³⁸ Idem, fond PCM, dosar 316/1940, f.20.

³⁹ Carol al II-lea, *op.cit.*, vol.II, p.266.

comisie pantru analiza felului cum fuseseră judecate procesele politice. Motivația tuturor acestor măsuri: „Nu voi trage vâlul uitării, ci al dreptății.”⁴⁰

De cel mai mare interes pentru opinia publică era controlul averilor foștilor demnitari. Pe această temă apăruse Decretul Lege nr.3.077/8 septembrie 1940; doar la două zile a fost completat, prin Decretul Lege nr.3.098/10 septembrie; precizări suplimentare capătă prin Decretul Lege nr.3.226/24 septembrie, acesta din urmă era cel mai complet.⁴¹ Perioada supusă controlului începea la 7 septembrie 1930; erau controlate chiar și averile foștilor demnitari care decedaseră, în cazurile respective declarația de avere trebuind depuse de succesorii lor; se cerea starea patrimonială și a membrilor familiei – soție, părinți, copii, frați, surori (art.1). Averea nejustificată trecea în patrimoniul Statului (art.8). Hotărârile Comisiei erau considerate definitive (art.9). La 27 septembrie noi completări se aduc prin Decretul Lege nr. 3.262⁴²; pe lângă confiscarea averii ilicite, demnitarul care făcea declarații inexacte, „în scopul disimulării averii”, era pedepsit și cu închisoarea corecțională, de la șase luni la doi ani; la fel și membrii familiei care făceau declarații mincinoase (art.10). În sfârșit, noi adăugiri vor fi făcute la 17 octombrie.⁴³

Așa cum anunțase în ședința Consiliului de Miniștri din 7 septembrie 1940, Ion Antonescu a luat o serie de măsuri prin care să fie reglementată poziția Monarhiei în societatea românească.⁴⁴ Opinia publică avea o reală simpatie față de tânărul rege Mihai, și-și amintea cu ostilitate de practicile din timpul fostului rege Carol al II-lea, înconjurat de Camarila sa. Antonescu a satisfăcut opinia publică, dându-le toată considerația lui Mihai și mamei sale; totodată, însă, i-a blocat orice posibilitate de a se amesteca în viața politică, pentru a

⁴⁰ ANIC, fond PCM, dosar 316/1940, f.4-5.

⁴¹ „Monitorul Oficial”, I, nr.223/24 septembrie 1940.

⁴² Idem, nr.226/27 septembrie 1940.

⁴³ Idem, nr.243/17 octombrie 1940.

⁴⁴ Și Petre Țurlea, *Ion Antonescu între...*, op.cit., p.68-69.

nu fi tentat să meargă pe urmele tatălui, și i-a controlat strict anturajul. Cum promisese, a alcătuit un nou *Statut de funcțiune a Curții Regale*, publicat la 30 octombrie 1940.⁴⁵ Pentru a înlătura practicile din timpul lui Carol, în art. 16 se făcea precizarea: „Nici una din persoanele care fac parte din Curtea Regală [...] nu are dreptul de a interveni în calitatea lui oficială sub nici o formă și sub nici un motiv, la autoritățile de Stat pentru chestiuni particulare, personale sau de altă natură. Nu pot face parte din nici un fel de întreprinderi economice sau financiare.” Se instituiau, pentru abateri, pedepse penale. Casa Militară a regelui era subordonată Ministerului apărării Naționale, deci lui Ion Antonescu (art.38). Adjutanții regali urmau a fi propuși de Conducătorul Statului, aprobați de rege și numiți de Ministerul Apărării Naționale (art.44). Se urmărea o supraveghere strictă a Casei Regale de către primul ministru.

O comisie specială a fost constituită pentru a cerceta fraudele din avutul public făcute de Carol al II-lea, aceasta scoțând la lumină și o parte din fraudele comise de membrii Camarilei.⁴⁶

Carol a înregistrat toate aceste măsuri cu indignare și teamă pentru foștii membri ai Camarilei și apropiații ei. Pe 1 octombrie 1940 nota în jurnalul său: „Răutatea celor din Țară crește. Azi în «Corriere dela Sera» a apărut o știre care m-a făcut să mă cutremur și care pe Ernest [Urdăreanu] l-a făcut de pământ. S-au dat în judecată: generalul Argeșeanu, Ghelmegeanu, Titeanu, Victor Iamandi, generalul Ilcuș, generalul Țenescu și Sidorovici; și mai zice ziarul că s-ar fi cerut Guvernului spaniol extrădarea Duduiei și a lui Urdăreanu, ca fiind principalii autori ai dezastrului din Țară. E o porcărie fără seamăn, este, în plin, răzbunarea legionară, acest lucru este inadmisibil. [...] În tot cazul, *Duduia, care n-a avut nici un amestec în politică* [subl.n.], o voi apăra chiar cu trupul meu.” La adresa lui Ion Antonescu – care-i acceptase fuga în străinătate cu tot ce dorise să ia –, arunca invective maxime; „Este cea mai desăvârșită canalie care a

⁴⁵ „Monitorul Oficial”, I, nr.254/30 octombrie 1940.

⁴⁶ Raportul Comisiei în vol. *Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani*, Edit. Politică, București, 1968, p.563-631.

fost vreodată. Mai bine pierrea, decât să ajungă Țara pe aceste mâini.”⁴⁷ Pe 21 octombrie 1940, Carol nota că Antonescu ar fi cerut extrădarea lui Urdăreanu, „ca autor moral ai morții lui Codreanu”.⁴⁸ Iar la 29 octombrie, se arăta foarte indignat de știrea auzită la Radio Roma: Guvernul roman cerea extrădarea Elenei Lupescu.⁴⁹

Mai mulți membrii ai Camarilei sau apropiați ai acesteia ori doar ai lui Carol, vor fi arestați și asasinați de către legionari, la sfârșitul lui noiembrie 1940. Printre ei: un fost prim ministru, Gheorghe Argeșeanu; doi foști miniștri, Victor Iamandi și Gabriel Marinescu; M. Moruzov, șef al Serviciului Secret de Informații; Ion Bengliu, comandant al Jandarmeriei.⁵⁰ Diverse constrângeri au avut de suferit și membrii familiei Elenei Lupescu; pe 11 noiembrie 1940, Carol nota: „Duduia a primit știri de la ai ei; sunt foarte triste; li se fac pe capete mizerii tuturor, se ridică banii, se schingiuesc etc.”⁵¹

Unele din bunurile ajunse fraudulos în mâna lui Carol au fost recuperate. Pe 20 septembrie 1940, BNR îl anunța pe Ion Antonescu că – urmând adresa nr.1/1940 a PCM – intrase în posesia bizduganului de aur masiv oferit de Armată fostului rege; a fost predat BNR de către Muzeul Național Militar; cântărea 4,391 kg aur.⁵² În contextul cutremurului din noiembrie 1940, Ion Antonescu anunța în ședința Consiliului de Miniștri din 11 noiembrie, posibilitatea recuperării de la Carol a două miliarde lei.⁵³ Printr-un ordin circular – nr.17.406 A./23 octombrie 1940 – al Ministerului de Interne s-a cerut secretarilor generali ai fostelor ținuturi, prefecților de județe, primarilor de municipii, directorului DGP, prefectului Poliției Capitalei, inspectorului general al Jandarmeriei, să comunice MI „avantajele de orice natură acordate în intervalul 8 iunie 1930 până la 5 septembrie 1940, Administrației Casei Regale sau Administrației

⁴⁷ Carol al II-lea, *op.cit.*, vol.II, p.277-278.

⁴⁸ Idem, p.294.

⁴⁹ Idem, p. 301

⁵⁰ *Asasinatele de la Jilava, Snagov și Strejnicul, 26-27 noiembrie 1940*, București, 1992.

⁵¹ Carol al II-lea, *op.cit.*, vol. II, p.313.

⁵² ANIC, fond PCM, dosar 437/1940, f.17.

⁵³ *Stenogramele...*, *op.cit.*, vol. I, p.438

Proprietăților Particulare ale fostului Suveran.” O sinteză a răspunsurilor era întocmită pe 18 decembrie 1940.⁵⁴ În 1941, Comisia specială de anchetă anunța că Statul are de recuperat de la fostul rege sume și bunuri totalizând 1.161.762.259 lei.⁵⁵

Și după încheierea lucrărilor Comisiei speciale, cercetări vor continua. O notă a Ministerului de Finanțe – nr. 1.296/19 iunie 1942 stabilea prejudiciile suferite de Stat la transferurile acordate Familiei Regale din disponibilul BNR, cu nerespectarea dispozițiilor legale, erau consemnate transferurile în favoarea lui Carol al II-lea, a reginei Maria, a principilor Nicolae, Elisabeta, Ileana, a reginei mame Elena și a regelui Mihai. Toți profitaseră, încălcând legea. Suma totală a prejudiciului era de 737.450.988, 73 lei; din care, partea cea mai mare revenea lui Carol – 533.227.214,89 lei. Și Domeniul Coroanei profitase, în seama lui fiind 1.739.327.⁵⁶

Anchetele s-au răsfrânt și asupra membrilor Camarilei regale, prima vizată fiind Elena Lupescu. Referiri asupra felului cum și-a însușit bunuri mobile și imobile se fac în raportul Comisiei speciale privind fraudele din avutul public săvârșite de regele Carol al II-lea. Erau incluse aici: darurile de la Malaxa și Aușnitt; acțiunile la diverse întreprinderi; scutirile de taxe vamale; lucrările gratuite făcute de instituții ale Statului etc.⁵⁷ Tot aici sunt menționate și afacerile lui Ernest Urdăreanu. În 1941 va fi întocmit un *Tablou al proprietăților imobiliare ale Elenei Lupescu*. Cuprindea: 1) Teren și clădiri situate în Parcul Filipescu, Aleea Vulpache, nr.2, loturile 12, 13, 14 și 15 din fosta proprietate a lui Alexandru Filipescu din Șoseaua Jianu nf.18 și 20, cumpărat de la Dumitrescu Virginia (fosta soție a lui Puia Dumitrescu, în numele căreia fusese achiziționată casa încă din 1930), cu actul autenticat la nr.5189 din 27.II.1934, Tribunalul Ilfov, Secția notariat, cu prețul de 5.000.000 lei. 2) Teren și clădiri în suprafața de 3.914 m.p., în Sinaia, Prahova, str. Take Ionescu nr.1,

⁵⁴ ANIC, fond MAI, DAS, dosar 425/1940, f.171-172, 200.

⁵⁵ *Moharhia de..., op.cit.*, p. 631

⁵⁶ ANIC, fond PCM, dosar 386/1942, f.1.

⁵⁷ *Moharhia de..., op.cit.*, p. 563-631.

cumpărat de la Nicolae Chrisoveloni, cu actul autenticat la nr.7258 din 24 februarie 1937, la Tribunalul Ilfov, Secția Notariat, cu prețul de 3.000.000 lei. 3) Teren situat în comuna Băneasa (52 ha.), cumpărat de la Gh. Herescu și alții, cu actul autenticat la nr.21178 din 7 iunie 1938, cu prețul de 9.000.000 lei. 4) Teren situat în Sinaia, str. Principele Nicolae nr.2, în întindere de 1.970 m.p., cumpărat de la Otilia Rozeanu din București, prin actul autenticat de Tribunalul Prahova nr.3936 din 10 august 1932 și transcris la nr.3589 din 10 august 1932, cu prețul de 1.100.000 lei. 5) Teren în suprafața de 441,71 m.p., lotul 76, situat în comuna Techirghiol Eforie, cumpărat de la Societatea Anonimă Techirghiol, cu actul transcris la nr.5091 din 15 octombrie 1934, cu prețul de 66.300 lei. Ernest Urdăreanu era înregistrat cu o singură proprietate imobilă. Teren în suprafață de 486,20 m.p., lotul 4, careul 55, situat pe plaja Mamaia, cumpărat de la Primăria Constanta cu actul transcris la nr.769 din 16 februarie 1938, Tribunalul Constanța, cu prețul de 26.172 lei.⁵⁸ Pentru posibilitățile celor doi, acumulările par puține. Partea cea mare a averii lor o reprezentau bunurile mobile, dovadă a faptului că nu au avut încredere în stabilitatea situației lor din România, spre deosebire de Carol care se credea pus la adăpost de statutul său.

Și averea lui Nicolae Malaxa va fi urmărită, dar Ion Antonescu nu putea să ia măsuri aspre împotriva acestuia, pentru că ar fi dereglat producția de război a uzinelor Malaxa. A încercat, totuși, să aducă în legalitate acțiunile industriașului, mai ales că acesta avea tendința de a înșela Statul și sub noul regim. O Comisie specială a analizat afacerile Malaxa, dar în calea ei au fost puse foarte multe piedici, concluzia finală fiind mereu amânată. În aceste condiții, pe un raport al generalului Gh. Dobre, ministru al înzestrării și al Producției de război, de la începutul lui 1944, Ion Antonescu puna, la 4 februarie 1944, o rezoluție furioasă. „Impresia mea este că domnul Malaxa încearcă să câștige timp și să încurce cât mai mult «ițele» pentru ca

⁵⁸ ANIC, fond PCM, dosar 170/1941, f.1.

la un viitor să tragă maximum de foloase. S-ar putea întâmpla și această eventualitate. Îl asigur că va fi zdrobit de indignarea publică și la propriu și la figurat, fiindcă nimeni nu a uitat și nu va uita în această Țară, cât rău a făcut acest domn Neamului. Totuși nu aceasta mă interesează. Mă interesează ca înzestrarea armatei și economia Țării să nu sufere. Din contră, trebuie asigurată folosirea întregii capacități de fabricație a instituțiilor Malaxa, oricari ar fi sforăriile trase de acest domn. În consecință, dacă domnul Malaxa caută să creeze, prin atitudinea sa, condiții juridice de viitor care să-i dea dreptul la despăgubiri, și până atunci să creeze prin actele sale de sabotaj condiții nefavorabile continuării activității fabricației, Ministerul Economiei Naționale să propună măsurile care trebuie luate pentru a pune capăt jafului domnului Malaxa. Am avut dorința sinceră de a găsi o formulă de reconciliere a d-lui Malaxa cu opinia publică. Domnia sa o refuză, întrebuițând mijloacele specifice rasei sale. Îl privește. Eu servesc Neamul și numai Neamul. Domnia sa este tipul clasic al omului acaparator, pentru care nu există nici morală, nici conștiință, nici iubire de Țară. Există numai iubire de bani, adunați cu orice mijloc, oricât de odios ar fi el și pe spinarea oricui, chiar și pe aceea a soldatului care se sacrifică, ca să trăiască domnul Malaxa.,⁵⁹

Ion Antonescu cerea să fie permanent ținut la curent cu descoperirile anchetelor privind fraudele patronate de fostul rege Carol al II-lea și de Camarila sa. Unele rapoarte le comenta, prin rezoluții foarte aspre. Pe unul din rapoartele Ministerului Justiției, din iunie 1942, cu învinuirile aduse colonelului Stavăr, fost secretar general al Palatului Regal, mareșalul a notat: „Să fie puși sub inculpare toți. Rog pe dl. ministru Stoicescu să se ducă să vadă cu amănuntul construcția din Splaiul Independenței și stația de montă Băneasa. Sunt sigur că va strânge pumnii de indignare, cum îi strânge orice bun român cu dragoste de Țară, când va vedea ce s-a făcut acolo pentru servitorii și caii fostului rege, când noi nu avem spitale, clinici, laboratoare, cazărmi, școli primare etc. Să se ducă în același timp și

⁵⁹ Idem, dosar 103/1944, f.62-63..

la periferia orașului și să vadă în ce mizerie și mocirlă se zbate populația muncitoare. Atunci sigur că va fi de acord cu mine că nici pedeapsa capitală nu este suficientă pentru nemernicii cari au încurajat actele de nebunie ale unui dement care a condus cu el Statul la catastrofă. Nu există în lumea întreagă un scandal mai îndrăzneț. Nici demnitarii și nici miniștrii și nici caii celor mai buni regi nu stau în luxul în care au imaginat să pună d-nii Urdăreanu și Stavăr slugile și echipagiile d-nei Lupescu.” Pe 14 iulie 1942, la rubrica „Data și modul cum s-a soluționat”, este scris. „113381 – 10003/cc/1942. Lucrările privitoare la învinuirile aduse colonelului în rezervă Stavăr, fost secretar general la Palatul Regal, au fost trimise d-lui prim procuror al Tribunalului Ilfov.”⁶⁰

Anchetele ordonate de Ion Antonescu, pentru cercetarea ilegalităților din timpul domniei regelui Carol, inclusiv ale Cararilei sale, au pentru cunoașterea istorică o importanță deosebită. Mai mult Antonescu a oferit un sprijin major istoricilor, ușurându-le munca: a ordonat – ordinul nr.18143/31 octombrie 1940 – înființarea la PCM a unei arhive speciale a Familiei Regale, cuprinzând toate documentele legate de Dinastie. Pentru strângerea lor, se transmitea un ordin circular tuturor prefecților, primarilor de municipii, miniștrilor, IGJ, Prefecturii Poliției Capitalei, DGP.⁶¹ Asupra ordinului s-a revenit de mai multe ori, întărindu-l. Pe 12 mai 1941, se reamintea aceeași hotărâre de concentrare a documentelor într-o singură arhivă – conform cererii primului ministru din 6 mai.⁶² Multe din documentele strânse astfel erau adevărate acte de învinuire a lui Carol și a Camarilei. Cel mai interesant, dintre cele strânse până atunci, era scrisoarea reginei Maria către prințul Carol, din 25 decembrie 1925, prin care-l mustra aspru pentru renunțarea la Tron. Antonescu a fost anunțat de această descoperire și, pe raport a pus rezoluția: „L-a dosarul prințului a

⁶⁰ Idem, dosar 339/1942, f.7

⁶¹ Idem, fond MAI, DAS, dosar 425/1940, f.224.

⁶² Idem, fond PCM, dosar 357/1941, f.7. Printre documentele importante strânse până în acel moment, erau menționate: originalul actului de abdicare din 6 septembrie 1940; telegrama lui Carol al II-lea către regentul Paul al Iugoslaviei din septembrie 1940; scrisorile lui Carol către regele Mihai și regina mamă, din 25 septembrie 1940.

căruia activitate și ținută trebuiește stabilită pentru Istorie. Ce s-a făcut cu concentrarea documentelor regale într-o singură arhivă, după cum am dispus încă din noiembrie 1940? [...] Să se întrebe Mihai Antonescu și să se urmărească executarea, spunându-mi-se ce s-a făcut.”⁶³ Ion Antonescu a încercat să mențină în memoria opiniei publice imaginea blamabilă a fostului rege Carol al II-lea, și a făcut posibilă publicarea în ziare a scrisorii reginei Maria din 1925.⁶⁴ Fapt ieșit din comun – dovadă a înverșunării generalului la adresa lui Carol –, scrisoarea nu a apărut doar în presă, ci a fost citită și la Radio, pe 14 martie 1941. În urma acestui fapt într-un raport al Siguranței se scria: „Scrisoarea reginei Maria, difuzată aseară la Radio și publicată în ziare, a produs o impresie covârșitoare asupra întregii opinii publice și face obiectul unor excepțional de vii comentarii în toate cercurile politice. Cel mai asaltat cu întrebări asupra efectului acestei scrisori, a fost azi dimineață d. Iuliu Maniu. D-sa nu ascunde satisfacția pe care i-o procură similitudinea dintre prevestirile reginei Maria și acelea făcute de d-sa de la 1931 până la abdicare. Dl. Iuliu Maniu consideră că documentul de azi este un act politic de extremă importanță, fiind menit să pună – expresia e a d-sale – lespede peste mormântul din care, anumiți șarlatani sperau să-l mai poată ridica odată pe Carol.” D. Maniu se refera la agitația lui Viorel Tilea, căreia ar fi să i se adauge strădaniile personale ale fostului rege, de a căuta bunăvoința Guvernului de la Londra și de la Washington.”⁶⁵

⁶³ Idem, f.8. La 16 aprilie 1942, Em. Vasiliu – Cluj, care editase în 1935 la Paris o publicație anticarlistă: „La Roumanie Etranglée”, îi scria lui Ion Antonescu că posedă mai multe documente privindu-l pe Carol al II-lea, inclusiv scrisori ale acestuia. Ion Antonescu punea rezoluția: „24.04.42. Toată Arhiva Dinastiei trebuie concentrată, pusă în ordine și păstrată. Dl. Vasiliu este rugat să arate tot ce are; dl Vlădescu îmi va arăta dacă și cum s-au executat ordinele mele în privința Arhivei Dinastiei, Mareșal Antonescu.” – ANIC, fond Casa Regală, Diverse, dosar 2/1942, f.2.

⁶⁴ „Universul” din 16 martie 1941.

⁶⁵ Iuliu Maniu afirmase că scrisoarea reginei Maria face parte din colecția de documente pe care regina le depusese la Biblioteca Așezământului I. I. C. Brătianu, „cu scopul ca Istoria să cunoască pe adevăratul vinovat în chestiunea Actului de la 4 ianuarie 1926”, a fost pusă la dispoziția lui Ion Antonescu de Eliza Brătianu. – ANIC, fond PCM, dosar 172/1941, f.1; Petre Țurlea, *Ion Antonescu între...*, op.cit., p.330.

X

În exil, Carol, Elena Lupescu și Ernest Urdăreanu au întâmpinat dificultăți deosebite în alegerea unui loc de domiciliu, în călătoriile pe care le intenționau și, mai ales în legăturile pe care au încercat să le stabilească cu conducătorii țărilor occidentale – legături dorite pentru că nu s-a renunțat niciodată la ideea revenirii pe Tron. La fel ca în timpul primului exil, Carol ar fi recurs la orice ajutor pentru atingerea țelului, venit din orice parte și presupunând orice riscuri pentru România. În 1928 inițiasse o colaborare cu Ungaria, deși aceasta avea pretenții revizioniste asupra Transilvaniei. În 1944 s-a oferit sovieticilor, cei cărora le mai cedase odată Basarabia și nordul Bucovinei.

În momentul abdicării, prima problemă a fost găsirea unei țări de reședință. A ales Portugalia. Presa internațională a vehiculat și alte posibile destinații. Mc Laren, corespondent în România al unui ziar englez, telegrafia la Londra, pe 7 septembrie 1940, că destinația lui Carol, Elenei Lupescu și a lui Ernest Urdăreanu era Elveția.⁶⁶ În mai multe ziare din 7 septembrie, se dădea ca destinație Canada, pentru care fostul rege, Elena Lupescu și Ernest Urdăreanu ar fi făcut demersuri.⁶⁷ Pe 11 septembrie, ziarele maghiare consemnau că i s-ar fi acordat lui Carol reședință în Canada, dar Elena Lupescu a fost refuzată.⁶⁸ Aron Cotruș, secretar de presă al Legației romane la Madrid, raporta la București, pe 15 septembrie, că toată presa spaniolă prezenta sosirea lui Carol și a Elenei Lupescu în Spania; unul dintre ziare, „Informaciones” din Madrid, din 13 septembrie, scria că destinația finală a fugarilor este Londra.⁶⁹ Informația se baza pe

⁶⁶ ANIC, fond MPN.II. Presa Externă, dosar 1146, f.328.

⁶⁷ Idem, f.324-327.

⁶⁸ Idem, dosar 1040, f.56.

⁶⁹ Idem, dosar 1055, f.70-71.

anunțata inițiativă a lui V.V. Tilea (presupus susținut și de N. Titulescu) de a se forma în Anglia, în jurul lui Carol, un guvern român în exil. Fostul rege îi trata brutal: „Ce dobitoci, cât râu îmi fac grăbindu-se astfel.”⁷⁰ Încă odată se găsiseră unii care să-l creadă pe Carol doritor de acțiune în favoarea Țării sale.

Carol n-a vrut să se despartă de amanta sa și a ales Portugalia. În context, ziarele străine scriau că cei doi au fugit ducând cu ei o mare cantitate de aur și bunuri prețioase, legionarii atacând trenul nu pentru a-i omorî, ci pentru a captura aurul⁷¹. „Uj Magyarorsag” din 11 septembrie menționa că fostul rege avea mari averi plasate în străinătate, inclusiv castele în Franța. În aceeași zi, „Pesti Hirlep” avea articolul *D-na Lupescu rămâne Madame Pompadour*; cu concluzia că amanta regelui „a controlat activitatea Țării pe diverse tărâmurii, numind și revocând miniștri după placul ei”.⁷²

Ajuns în străinătate, Carol a revenit la situația din 1926-1930. S-a înconjurat de câțiva aventurieri, având senzația unei curți regale în exil. Acum anturajul său era format din cei doi membrii de bază ai fostei Camarile – Elena Lupescu și Ernest Urdăreanu –, cărora li s-au adăugat două categorii de personaje: unele provenind din fostul anturaj parizian al lui Carol, din perioada 1926-1950 (cei mai importanți erau Jean Pangal, ministru în Portugalia între 1939-1940

⁷⁰ Carol al II-lea, *op.cit.*, vol.2, p.284. Și în București a fost lansată, de către Ion Sân-Giorgiu, știrea formării unui guvern în exil condus de Carol, la Lisabona, cu Urdăreanu și Tilea. – Idem, p.307. Se pare că a existat și o propunere din partea Germaniei de adăpostire a lui Carol și a Elenei Lupescu, într-un castel din Olanda sau Belgia. – Idem, p.339. Problema era tratată și într-o scrisoare către Carol, din partea uneia dintre surorile sale din București, în septembrie 1940; regele Mihai a intervenit pe lângă Ion Antonescu, pentru ca acesta să solicite Spaniei acceptarea tranzitului fostului rege spre Portugalia. Situația era complicată, întrucât țările Axei erau informate că se pregătea un guvern în exil, în jurul lui Carol. De aceea, Antonescu nu putea cere decât asigurarea unui loc confortabil în Spania. – ANIC, fond Casa Regală, Diverse, dosar 34/1940, f.1-2.

⁷¹ ANIC, fond MPN, Presa Externă, dosar 1040, f.49.

⁷² Idem, f. 54-55.

și Hugo Backer; altele erau personaje noi, fără nici o valoare culturală sau politică.

Semiprizonier în Spania timp de șase luni, Carol se bazează pe Pangal pentru a ajunge în Portugalia: „Cu Pangal am pus la cale – nota fostul rege – o întreagă acțiune de dezîncătușare; el este acolo într-o țară liberă, nu ca în Spania, în care poate acționa și avea contact cu toți, așa încât poate face foarte mult. Contăm deci pe acțiunea ce o va putea desfășura.”⁷³ Spania nu voia să incite Bucureștii și Berlinul și, de aceea, nu i-a acordat viza de plecare lui Carol. Acesta a reușit să trimită la Lisabona numai vagonul cu bagaje, pe 2 decembrie 1940. Iar pentru el și Elena Lupescu a folosit calea clandestină. (Urdăreanu s-a putut duce legal în Portugalia, și de acolo, a organizat și venirea fostului rege.) Ziua fugii din Spania a fost 3 martie 1941. La fel ca și la plecarea din România, Carol și Elena Lupescu s-au aflat într-o postură ridicolă: la plecarea din România au stat lungiți pe podeaua unui vagon, de teama legionarilor; la plecarea din Spania au stat îngrămădiți în portbagajul unui automobil, de teama grănicerilor spanioli.⁷⁴

În anii războiului mondial, Carol, Elena Lupescu și Ernest Urdăreanu s-au stabilit pentru intervale lungi de timp în Cuba, Mexic, Brazilia. Apoi vor reveni în Portugalia unde au rămas definitiv. Marea Britanie și SUA le-au refuzat viza.⁷⁵ În timpul cât a stat în Mexic, fostul rege a avut o activitate febrilă, încercând să impună conducerii de la Washington ideea că ar putea fi foarte util. La propunerea unei organizații a românilor din Canada și SUA, „România Libera”, a acceptat să preia conducerea acesteia; faptul l-a folosit și ca motiv pentru a solicita din nou viza pentru SUA. Carol credea că poate avea un rol esențial în asigurarea viitorului României. Pe 2 ianuarie 1942

⁷³ Carol al II-lea, *op.cit.*, vol.II, p.276.

⁷⁴ Idem, vol.III, p.55-62.

⁷⁵ Idem, 0.69, 73; Carol se arăta intrigat și supărat: „Miopia englezilor mă exasperează; nu văd ei că le-ași putea fi util!”

scria în jurnalul său: „Viitorul României este legat de victoria aliaților, și dacă nu există un organism politic care să lupte alături de apărătorii civilizației, atunci vai de bietul meu Popor; el va plăti toate rătăcirile unei hoarde de descreați și ambițioși, care l-au dus pe un drum greșit. Victoria Aliaților este pentru mine neîndoielnică și n-am altă ambiție decât să-mi reaşez Țara iubită la locul ei de cinste, pe urmă să mă retrag și să trăiesc liniștit la Scroviștea sau altundeva, căsătorit cu Duduia.”⁷⁶

Încercarea de a obține protecția americană era considerată, în unele cercuri, inclusiv ziaristice, ca având sorți de izbândă. Faptul a generat două reacții. Mai Întâi, au ieșit la iveală cei care doreau să profite de eventualitatea revenirii pe Tron a lui Carol și, și-au oferit serviciile. La fel ca la Paris în 1926-1930, majoritatea erau evrei. Fostul rege se arăta foarte încântat de noii susținători: „Am avut manifestațiunea unor români izolați, evrei este adevărat, dar ei sunt în acest caz mai patrioți decât creștinii. Întâi, unul Grünspan, de fel din Iași, a studiat dreptul internațional și având un birou de afaceri aici și în SUA, are posibilitatea de a circula. S-a pus complet la dispoziție, cum zice el, cu trup și suflet. Pentru moment, l-am rugat să fie informator și-l vom putea întrebuința ca informator. Pe altul, care s-a pus la dispoziție chiar financiarmente, Charles Gheller, originar din Focșani, de ani de zile e aici, vrea să ajute și el. Mai primesc manifestațiuni individuale din SUA, foarte mișcătoare unele din ele.”⁷⁷

Presă americană și europeană s-a ocupat pe larg de tentativa lui Carol din ianuarie 1942. Într-un raport larg din 12 ianuarie 1942, Ministerul Propagandei înregistra reacția presei franceze și maghiare, subliniind mai ales articolul cu titlul *Ex regele român Carol vrea să formeze un guvern de păpuși la Washington*; așadar, un guvern marioneta al americanilor. „Fostul rege – se scria –, potrivit obiceiurilor sale, acționează și acum din motive pecuniare. După

⁷⁶ Idem, p.260.

⁷⁷ Idem, p.265.

comunicarea din Mexico a ziarului parizian «Le Cri du Peuple», ex regele, care trăiește acolo, se pregătește să plece la Washington, ca să formeze din rândurile emigranților un așa numit «Guvern roman liber». Acest plan ex regele l-a expus în fața gazetarilor, însă n-a fost dispus să divulge sediul unde va funcționa noul Guvern. El a declarat că d-na Lupescu nu-l va însoți în această călătorie și că Guvernul care se va forma va sprijini pe Roosevelt și Churchill.” Ziaristii l-au întrebat dacă are speranțe să-și recâștige Tronul; „Aceasta depinde de viitor” – li s-a răspuns. Se considera că fostul rege voia mai mult sa obțină un sprijin material din partea SUA și Marii Britanii și, ca să-l poată câștiga de la „puritanii anglo-saxoni, se desparte pe un timp provizoriu și de doamna Lupescu. Dar, agențiile Ștefani și MTI aduceau știrea că SUA nu i-a dat lui Carol viza de intrare; la fel și Canada. Presa germană aducea amănunte preluate de la Agenția „United Press”; confirma știrea intenției formării unui guvern român în exil, pe scheletul organizației „România Liberă”, și, cu malițiozitate, menționa că președintele acesteia are „un nume pur rămânesc, Fischer”. Îl consiflera pe Carol drept „cel mai discreditat dintre toți monarhii europeni”. În același ton era și presa maghiară. „Uj Magyarsag” din 11 ianuarie 1942 scria despre Carol că „nici un aventurier internațional nu se poate lăuda cu un trecut mai vijelios”.⁷⁸

În toată perioada războiului, Carol nu a încetat să-și arate adversitatea față de cei care-i fuseseră potrivnici în România și datorită cărora credea că nu mai domnește. Pe primele locuri erau Ion Antonescu și Iuliu Maniu. Pe Antonescu îl critica violent chiar și atunci când se afla în lupta pentru dezrobirea Basarabiei pe care fostul rege o dăduse rușilor. Pe 9 iulie 1941, când armata română condusa de general înainta rapid dincolo de Prut, Carol nota; „Antonescu a fost o decepție pe toată linia, mai întâi ca credință, pe urmă ca om politic și acum ca militar.” Iar a doua zi, la 10 iulie, nota cu satisfacție: „Urdăreanu se întoarce din oraș cu ziare cari dau o știre uimitoare.

⁷⁸ ANIC, fond MPN.Presa Externă, dosar 794, f.4-6.

Antonescu, pentru cauze de sănătate, a fost îndepărtat din funcția de generalisim al armatei Romane. [...] O fi începutul sfârșitului. Dumnezeu e bun și el începe să mă răzbune pe mine și biata Țară. Ce palmă pentru trufia trădătorului, dar și o palmă pentru Armată.” Pe Iuliu Maniu îl caracteriza de-a dreptul vulgar: „Acel bătrân catâr negativ de Maniu”.⁷⁹

Nereușind să obțină sprijinul american, Carol s-a orientat spre URSS, în condițiile ofensivei sovietice din primăvara lui 1944. A încercat, prin intermediul ambasadorului Moscovei în Mexic, să devină omul rușilor în România. Grăbit, înainte de a veni acceptarea propunerii, a transmis în Țară, lui Gheorghe Tătărescu, prin intermediul lui Richard Franasovici (fost apropiat al Camarilei) ce se afla în Elveția, misiunea de a forma un partid carlist puternic. Tătărescu a dezvăluit planul în timpul unei audiențe la regele Mihai; i-a spus că fiind prea tânăr și trebuind să-și desăvârșească cultura, revenirea pe Tron a lui Carol, pentru o perioadă, ar fi necesară. Din nota Siguranței cu privire la această audiență, aflăm că Mihai, având în vedere situația foarte grea a României din acel moment, ar consimți să cedeze din nou Tronul, pentru un anumit timp necesar consolidării acestuia și redresării naționale.⁸⁰ Până la urmă, însă, Moscova nu s-a

⁷⁹ Idem, f.153, 321. Pe Ion Antonescu, Carol l-a urmărit cu ură până la moarte și dincolo de ea. Pe 2 iunie 1946 nota: „Antonescu a fost executat la Jilava, astfel și-a is-pășit trădarea.” – Carol al II-lea, *op.cit.*, vol. V, p.74.

⁸⁰ ASRIB fond D, dosar 1945, f.59. Ernest Urdăreanu, în numele fostului rege Carol, stabilise un contact cu Guvernul Sovietic, prin reprezentantul diplomatic al acestuia în Mexic, în primăvara lui 1944; după intrarea Armatei Roșii pe teritoriul României, la 6 mai 1944 ambasadorul URSS în Mexic., Constantin Umanski, a fost căutat de același emisar, oferind cooperarea lui Carol al II-lea pentru desprinderea Bucureștilor de Berlin; revenirea în Țară urma să se facă cu titlul de regent. La 10 iunie, Guvernul Sovietic și-a arătat disponibilitatea de a discuta problema; un răspuns definitiv de la Moscova nu a mai venit, în contextul opoziției ferme față de Carol a celor mai multe cercuri politice din România. – Vezi și Paul al României, *Carol al II-lea rege al României*. Edit. Holding Reporter, București, 1991, p. 257; Mircea Tomșa, *A vrut Stalin să-l restaureze pe Carol al II-lea?*, în DI, V, 5(45) din 2000, p.63-64; Petre Țurlea, *Partidul Național Liberal Tătărescu*, Edit. Libra, București. 2001, p.31.

arătat interesată de ofertă. Alimentat și de presa occidentală, zvonul posibilei reveniri pe Tron a lui Carol, cu sprijin sovietic, reapare în octombrie 1944.⁸¹ Carol, de aici înainte, devine tot mai rupt de realitatea din Țară. Ajunge să creadă chiar că va fi urcat din nou pe Tron cu ajutorul comuniștilor interni. Pe 21 ianuarie 1946 notează: „Ana Pauker, care a fost la Paris, ar fi o partizană a restaurației mele, un semn mai mult că sunt susținut sub mână de Soviete.”⁸²

Aflat la început de drum, regimul comunist a dat, totuși, o satisfacție cuplului Carol – Elena Lupescu; una în plan material. Pe 10 octombrie 1944, Consiliul de Miniștri a hotărât închiderea dosarului întocmit în urma concluziilor Comisiei speciale ordonată de Ion Antonescu privind fraudele patronate de Carol al II-lea; astfel nu a mai fost urmărită recuperarea valorilor pe care Statul le pierduse.⁸³ Iar în februarie 1946, Tribunalul București l-a numit pe Constantin Lupescu, fratele Elenei Lupescu, custodele proprietăților Dudaiei. Faptul reprezenta, în practică, anularea decretului lui Ion Antonescu de confiscare a bunurilor amantei regale.⁸⁴

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial, cu instaurarea dominației sovietice și asupra României, a anulat orice posibilitate a lui Carol al II-lea de a reveni pe Tron. Se încheia acum și existent Camarilei regale care, după abdicarea din 1940, ființase doar sub forma unui anturaj restrâns al fostului Suveran.

⁸¹ ASRIB, fond D, dosar 4036, f.51-52. Petre Țurlea, *Partidul Național Liberal...*, *op.cit.*, p.63-64.

⁸² Carol al II-lea, *op.cit.*, vol.V, p.16.

⁸³ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul...*, *op.cit.*, p.325.

⁸⁴ Carol al II-lea, *op.cit.*, vol.V, p.37.

ÎNCHEIERE

Se poate plasa dispariția Camarilei regale în momentul când Carol al II-lea nu a mai avut speranțe de a ajunge pe Tronul României, adică în anii imediat următori celui de-al doilea război mondial. Dar, odată cu abdicarea din septembrie 1940, Camarila se redusese la un grup restrâns de persoane, care-i formau fostului rege un entourage asemănător cu acela din perioada 1926-1930, dar mult mai puțin cuprinzător. Singurii apropiați stabili erau Elena Lupescu și Ernest Urdăreanu. Cu siguranță că, amândoi fiind foarte inteligenți, nu împărtășeau credința – pe care Carol a avut-o o perioadă –, revenirii la Tron. Dispariția Camarilei regale, în practică, a avut loc în 1940.

Ultimii ani de viață, Carol și i-a petrecut având o atenție tot mai redusă asupra României, dar comentând permanent acțiunile fiului său Mihai, și el ajuns în postura de fost rege. Din când în când se mai iluziona că ar reprezenta subiectul atenției cancelariilor occidentale, când diverse personalități aflate și ele în exil, precum regele Italiei, sau diplomați în post la Lisabona, îi făceau vizite de curtoazie. Erau, însă, doar inițiative personale, în virtutea unui trecut în care-l întâlniseră pe Carol, ori pur și simplu acțiuni mondene – să te întâlnești cu un fost rege putea fi o dovadă a propriei importanțe.

Un eveniment deosebit în viața fostului rege s-a petrecut în 1947, când Carol și Elena Lupescu s-au căsătorit, la 5 iulie, în Brazilia, la 22 de ani după ce se cunoscuseră. Se crede că la mijloc fusese un șantaj sentimental: Elena Lupescu s-a prefăcut a fi bolnavă pe moarte, și Carol a vrut să-i facă o ultimă bucurie. Tot ce se poate ca Duduia să fi dorit să fie sigură de moștenire, și să-și schimbe și statutul de amantă cu acela de soție și principesă. Oricum, Carol își anunțase în *Însemnări* intenția de a se căsătorii; prin urmare, chiar în cazul unui șantaj, a fost doar o „dulce violență”. Nepotul lui Carol, Paul Lambrino (care s-a autointitulat „de România”), scria:

„Anumite spirite cinice au dedus din cele întâmplate, că doamna Lupescu simulase că e bolnavă, în scopul de a-l atrage pe Carol în capcana căsătoriei, dar nimic nu este mai departe de adevăr decât această presupunere.”¹ În notele sale de după căsătorie, Carol nu și-a arătat niciodată vreun regret; din contra, se arăta fericit pentru că, în sfârșit, evenimentul avusese loc. La încheierea anului 1947, trăgând linie, concluziona: „Astfel, în doliu și în tristețe se termină acest an. Ce an greu a fost și câte am avut de îndurat, mai ales boala Dudaiei, care pentru mine a fost ceva îngrozitor, și terminând cu dezastrul Țării. Totuși un lucru frumos s-a înfăptuit în acest an, căsătoria noastră, răsplata atâtor suferințe, ea este un izvor de fericire. Să-mi trăiască tovarășa vieții mele!”² Elenei Lupescu i s-a acordat titlul de principesă. În unele lucrări apare formula „de Hohenzollern”; în altele, „de România”. Formula din urmă este, evident, și o jignire pentru țara pe care o asuprise timp de zece ani.

Carol a murit la Lisabona în 1953, fiind înmormântat în Capela regilor Portugaliei, San Vincente – în virtutea faptului că mama tatălui său, regele Ferdinand, fusese portugheză. Tot acolo va fi depusă, în 1977, și Elena Lupescu.

Problemele patrimoniale de pe urma lui Carol al II-lea au fost încurcate. După moartea sa, în 1953 a avut loc un proces la Lisabona (validat și de altul la Paris în 1957), prin care Carol-Mircea Lambrino, a fost declarat moștenitor legal. Ca urmare, averea lăsată de fostul rege a fost împărțită în trei: 37,5 la sută pentru fostul rege Mihai; 37,5 la sută pentru Carol-Mircea Lambrino; 25 la sută pentru Elena Lupescu. Se pare că, în 1970-1971, Elena Lupescu ar fi avut discuții cu reprezentanți ai Statului Român, pentru a le preda cele 12 volume

¹ Paul al României, *Carol al II-lea rege al României*, Edit. Holding Reporter, București, 1991, p. 244. Printre adepții simulării bolii de către Elena Lupescu pentru a se vedea căsătorită, și Neagu Cosma, *Culisele Palatului Regal*, Edit. Globus, București, 1991, p. 338.

² Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, ed. de Marcel-Dumitru Ciucă și Narcis Darin Ion, Edit. Curtea Veche, București, 2001, vol. V, p. 173.

din *Însemnările zilnice* ale lui Carol al II-lea; pe lângă partea materială (manuscrisul urma să fie cumpărat), înțelegerea trebuia să se refere și la stabilirea în străinătate a unei nepoate îndepărtate, Roxana Ambrozio-Moisescu (nepoata unei verișoare a Elenei Lupescu). Înțelegerea nu s-a finalizat. Prin testament, Elena Lupescu a lăsat tot ce avea lui Monique Urdăreanu, soția lui Ernest Urdăreanu (care murise și el între timp). Monique Urdăreanu i-a vândut lui Paul Lambrino (bineînțeles, și el „de România”), fiul lui Carol-Mircea Lambrino, o parte din documentele ajunse în posesia ei, primind 50.000 dolari. În 1984 a intervenit o tranzație judiciară între Monique Urdăreanu și Statul român, pentru predarea originalelor documentelor oficiale. În 1985 au fost, astfel, aduse în România documentele care făcuseră obiectul tranzației; totodată au venit și microfilmele luate de pe *Însemnările zilnice* ale lui Carol, originalul fiind păstrat la Academia Portughesa da Historia.³

Prin grija Guvernului Adrian Năstase, în februarie 2003, rămășițele pământești ale lui Carol al II-lea au fost repatriate. I s-au acordat toate onorurile unui șef de Stat. Pe 23 februarie, la Lisabona a avut loc un ceremonial religios, în prezența mai multor oficialități; din partea romană, ambasadorul Teodor Baconski și ministrul culturii, acad. Răzvan Theodorescu; din partea portugheză, ministrul Culturii Miguel Roseta. A fost prezentă și o gardă militară. La aeroportul Otopeni era prezent primul ministru; a avut loc un ceremonial militar, ceremonia finală va avea loc la Mănăstirea Curtea de Argeș, pe 24 februarie 2003. Ca și la înmormântarea din 1953, fostul rege Mihai nu a participat: în 1953 anunțase că soția sa este pe cale de a naște, de aceea nu poate veni; în 2003, soția nu mai năștea, și tot nu a venit. A trimis, în schimb, hazlia pereche principesa Margareta „prințul” Radu (și acesta „de România”). A mai fost prințul Paul „de România” cu soția sa (care uitând că se află la o înmormântare, zâmbea grațios și constant către camerele de luat vederi). Cum în interiorul mănăstirii

³ Ioan Scurtu, *Cuvânt înainte la Carol al II-lea, Însemnări zilnice* ed. de Viorica Moisuc, Nicolae Rauș, Edit. Scripta, București, 1995, vol.I, p.78.

nu mai era loc – aici sunt înmormântați Carol I, Elisabeta, Ferdinand I, Maria –, Carol al II-lea a fost depus într-un paraclis din incinta mănăstirii. Elena Lupescu, adusă și ea, a fost înmormântată simplu, în cimitirul aflat la 450 m de paraclisul lui Carol, ceea ce acestuia, cu siguranță, nu i-ar fi plăcut.⁴

X

Cei care s-au aplecat asupra evoluției României interbelice au caracterizat foarte diferit cuplul Carol al II-lea – Elena Lupescu și fenomenul Camarilei regale, la mulți subiectivismul fiind dominant și deformativ al realității.

Printre cei care au considerații obiective, istoricii Ioan Scurtu și Florin Constantiniu. (Acesta din urmă introducea un termen nou de definire: „Lupeascocrația”⁵, constatând că „România stătea sub semnul atotputerniciei Elenei Lupescu”).⁶

Autorii de origine evreiască plasează ura românilor împotriva Elenei Lupescu pe seama originii sale eveiești, pornind de la considerentul că românii ar fi, prin definiție, antisemiți. Zigu Ornea scria: „Enorme daune morale a adus populației evreiești de după 1930 faptul că Elena Lupescu, amanta detestată a regelui Carol al II-lea, lidera necontestată a Camarilei regale, era evreică de origină. Și cum suveranul se vroia un despot luminat și nu era de loc un om prob sau

⁴ După 1989 a reapărut și Roxana Ambrozio-Moiescu, pe care anturajul fostului rege Mihai a îndepărtat-o de lângă acesta. Se va arăta nemulțumită, în 2003, și pentru că autoritățile nu au plasat-o pe Elena Lupescu, la Curtea de Argeș, alături de Carol al II-lea. S-a agitat și prin presă. Dădea impresia că e supărată mai mult pentru că nu era băgată în seamă; și-și exprima nedumerirea privind soarta proprietăților foste ale Elenei Lupescu din Țară, de presupus în vederea unei revendicări. Partea cea mai importantă a acestor proprietăți, vila din Alea Vulpache (numită de bucureștenii anilor '30, „la curve”) este sediul central al PDL, partid care manifestă tendințe de a repeta practicile din timpul regelui Carol al II-lea.

⁵ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a Poporului român*, Edit. Univers Enciclopedic, București, 1997, p.340.

⁶ Idem, p.358.

dezinteresat, tot ceea ce era rău în practica de fiecare zi a Camarilei se considera a fi opera «jidancei roșcatei»⁷. Iar Nicolas M. Nagy-Talavera îl considera pe Carol drept „cel mai corupt cap încoronat al Europei secolului XX”; Elena Lupescu, care avea „excelente talente de om de afaceri”⁸, era „cea mai urâtă persoană din România. [...] În afara amestecului ei indirect, dar «eficient» în politică, prezența unei amante evreice alături de regele lor – o amantă care înlăturase pe regina lor Elena – s-a avut un efect profund asupra românilor, foarte mistici, religioși și antisemiți. «Șerpoaica de evreică» a devenit simbolul răului absolut. O viperă care ar putea să le sugrume țara.”⁹

O altă categorie o reprezintă istoricii monarhisti, care încearcă să îndulcească imaginea lui Carol, pentru ca „prestigiul” acestuia să nu întunece imaginea de ansamblu a Dinastiei. Între aceștia, un istoric serios, Andrei Pippidi, nepot al lui Nicolae Iorga, care a scris: „Ambiția autocratică de care e învinuit [Carol] a crescut cu vremea, sub influența adulților. Ar fi nedrept să i se nege puterea de muncă, inteligența mlădioasă, energia și sinceritatea cu care și-a luat în serios sarcina de a moderniza Statul și societatea. Nu defectele lui Carol al II-lea l-au făcut inadecvat pentru rolul său simbolic [...] ci chiar calitățile lui Carol, care erau ale unui om politic [...]. Faptul că a manipulat reprezentarea națională, până aproape de abolirea ei despotică, se datorează situației imposibile creată de partide care, în concurența lor fără scrupule, au pus interesele particulare ale clientelei lor mai presus de interesul general. Ispita cezarismului, care-și găsi în 1938 o expresie emfatică, a ocupat locul lăsat vacant de democrație prin demisie înaintea mișcării de extremă dreaptă.” Nu uită a sublinia contribuția în domeniul culturii.¹⁰ Și tot la acest capitol, un istoric ciudat, Adrian Cioroianu, chiar profesor universitar, care în 2003, în momentul readucerii lui Carol și a amantei sale în România, scria un articol sub titlul *Un bun rege, dacă vremurile ar fi*

⁷ Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Edit. Fundației Culturale Române, București, 1995, p.398.

⁸ Nicolas M. Nagy-Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, Edit. Hasefer, București, 1996, p.375, 377.

⁹ Idem, p.339.

¹⁰ Andrei Pippidi, *România regilor*, Edit. Litera, București, 1994, p.35-38.

permis; are două teze: „Sunt exagerate lucruri ce țin de legătura sentimentală cu Elena Lupescu” și „Imaginea unui mare corupt [...] o exagerare.”¹¹

Aceste păreri trebuiesc, în mod cert, cunoscute. Dar reținute numai ca bunuri de inventar, fiind evident depărtate de realitate; și nu doar în urma unei percepții greșite, ci în urma tratării partizane în mod conștient a Istoriei.

De repetat, la sfârșitul acestei cărți: la scara Istoriei românilor, domnia Camarilei regale în frunte cu Elena Lupescu asupra României a fost un moment rușinos; trebuie cunoscut, ca să nu se mai repete.

Ploiești, 19 martie 2010

Petre Țurlea

¹¹ „22” din februarie 2003.

Indice

Nume de persoane

A

- Aderca, Felix 317
Agârbiceanu, Ion 317
Albu, Nicolae 302
Alexandrescu, Ion 215
Alexandri, N.N. 204
Alexandru, rege al Iugoslaviei 122
Alexandru, I. 306
Alimănișteanu, Dumitru 313
Ambrozie-Moisescu, Roxana 367-368
Ancel, Jaques 81
Andrei, rege 313
Angelescu, Constantin, dr. 214, 293, 297, 307, 313, 320
Angelescu [Paul], general 136, 169, 323
Antonescu, Ion 60, 142, 149, 155-156, 177, 186, 207, 221, 273-274, 321-326, 328-331, 333, 335-336, 340-341, 343-345, 347-349, 351, 353-356, 361-363
[Antonescu], Maria 325
Antonescu, Mihai 156, 325, 328, 356
Antonescu, Petre 134
Antonescu, Victor 279
Antoniou, Ion 266, 270
Arapu, Ion 204
Arbore, Zamfir 204
Ardeleanu, Ion 159, 172, 185, 218-219, 225, 251-252, 255, 267, 279
Argeșeanu, Gheorghe, general 323, 350-351
Argetoianu, Constantin 116, 122, 125, 147-148, 172, 185, 204-205, 208-210, 231, 235, 294-295, 297-298, 307,
Guvernul Argetoianu 311-312, 320, 324
Arghezi, Tudor 316
Atanasescu, general 130
Aușnitt [Auschnitt], Max 120, 149-157, 275, 309-310, 352; Mecena 152; Aușniții 277
Averescu, Alexandru 14, 21, 31, 35, 53-54, 89, 104, 171, 180, 189, 194, 199-200, 209-213, 218, 220, 223-226, 230, 232-237, 240, 244, 246-252, 256, 275, 297, 299, 305; Guvernul Averescu 194, 210, 213, 235
Avram, Valeriu 114

B

- Bacalbașa, Constantin 247
 Backer, Hugo 22, 29-30, 45-46, 54, 58, 60, 62-64, 66, 72-73, 85, 308-309, 359
 Bailoy, Leon 80
 Baconski, Teodor 367
 Bacovia, George 317
 Baldwin [Guvernul] 80-81
 Ballif [Baliff], Ernest, general 29, 61, 153, 155, 275, 320, 331
 Baltazar, Camil 317
 Banu, Constantin 204, 229-230, 247, 256
 Banu, Gheorghe, doctor 204
 Barbu, Ion 316
 Bassarabescu, I. Al. 317
 Battard 67
 Bădărău, Dan 204
 Bădulescu, V. J. 92
 Băgulescu, Gheorghe, general 274
 Bălan, Nicolae, mitropolit 92
 Băgulescu, colonel 192
 Bânciulescu, Ion 78
 Beatty, colonel 130
 Beauchamp, Contesă de 62
 Beck, [Josép] 181
 Beiu-Palade 192
 Beliiace, Constantin 265
 Beneș, Eduard 79, 82
 Bengliu, Ioan, general 351
 Bentoiu, Aurelian 245
 Berca, Dumitru 204
 Berindei, Dan 136, 139, 153, 304, 308
 Berthelot, Philip 69
 Beza, Gheorghe 184, 269
 Beza, Marcu 205
 Bianu [Eugen] 115, 208
 Bibescu, Martha 316
 Bibescu, Valentin, principe 203-204, 212
 Blaga, Lucian 108, 144, 313
 Blank, Aristide 29, 92, 109, 148-149, 152, 275; Blancii 277; Banca Blank 148
 Bobancu, dr. 192
 Bocolini 59
 Bocu, Sever 146
 Bogdan, George 18, 22, 29-30
 Bogdan, Joseph 28
 Boilă, Romulus 146, 245
 Boilă, Matei 242, 304
 Boilă, Zaharia 267
 Bonanni 59
 Boncescu 118, 144
 Boncour, Paul 22, 24-25
 Bossy, Rooul 159-160
 Bosintan, Iosif 267
 Botez, Demonstene 317
 Bratu, Traian 204
 Brăileanu, Traian 261, 268

Brătișteanu, Bene 57
 Brătianu, Dinu 130, 167, 213,
 246, 279, 303, 312, 315, 323-
 324
 Brătianu, Eliza 356
 Brătianu, Gheorghe 144, 186,
 197-200, 204, 209-210, 220,
 225, 229-230, 232, 235, 237,
 240-244, 246-252, 256-257,
 267, 297, 299, 311, 324
 Brătianu, I.I.C. 10-11, 13-17,
 20, 31, 37-39, 43, 46, 48-49,
 51-53, 55, 57, 70, 94;
 Așezământ I.I.C. Brătianu
 356
 Brătianu, Vintilă 55-56, 65,
 70, 80, 235
 Brătianu, frații 15
 Brătienii 100, 246
 Briand, Aristide 56
 Brediceanu, Caius 128-129
 Bruckner, V. 134
 Buchman, Eugen Arthur 91,
 134, 135, 152, 211, 315, 334
 Bucșan, Constantin 233
 Budișteanu, Radu 264, 267, 272
 Bujoiu, Ion 307, 313
 Bulandra, teatru 130
 Bulbuc, Emil 267
 Bulgaru, Valeriu 230
 Bulei, Ion 215, 306
 Burghеле 204
 Bușilă, Constantin 134
 Butoi, Vasile 266

Buzatu, Gheorghe 217, 294, 329
 Buzdugan, Gheorghe 51, 92

C

Calderon, conte 67
 Callimacki, Scarlat 146
 Calustian, L. 191
 Cantacuzino, Alexandru 267, 268
 Cantacuzino Gheorghe 230
 Cantacuzino, N. 44
 Cantacuzino, Măriuca 130
 Cantacuzino-Grănicerul,
 Gheorghe, general 199, 267,
 276, 298-299
 Caragea, Lucia 131
 Caraghiorghievici, Alex., 62
 Caranica 265
 Caratănase, Ion 262, 269, 272
 Gardaș, Gheorghe 317
 Carol I, rege 9, 11, 134, 222,
 230, 368
 Carol I, fundație 244
 Carol al II-lea, principe și rege,
 passim; Carol Caraiman 13,
 16, 19, 21, 23, 26, -27, 30, 33,
 56, 43-44, 46, 51, 53, 56, 82-
 83, 88, 91-92, 94
 Carol al IV-lea împărat 81
 Carteron, Maxim 68
 Casaban, Alexandru 317
 Cazacliu, Grigore 204

- Cazimir, Otilia 316
 Cădere, Victor 115, 151, 181-182, 204, 207
 Călinescu, Armand 119, 159, 172, 176, 191, 195, 252, 254-255, 264, 270, 276, 292, 307-308, 310, 313
 Căpitănescu, N.R. 204
 Cătuneanu 208
 Cârneață, Alexandru 149
 Cemăianu, Codin 136, 185, 187, 274
 Cernăianu E. 273
 Cerkez, Nicolae 134
 Cesianu, Dinu 109, 123, 147, 168, 179, 180, 295
 Cherciman, Hersch 182
 Chihaia, Colonel 263
 Chiper, Ion 291
 Churchill 361
 Cihoschi [Cihosky] general 140, 245, 273,
 Ciobanu, Mircea 306, 319, 331
 Ciobanu, Ștefan 319
 Cioc, Dumitru 247
 Cioculescu, Șerban 316
 Ciofle, Romulus 317
 Ciolan, Petru 29, 90-91, 102-103
 Cioran, Horia 191
 Cioroianu, Adrian 369
 Ciotori, D.N. 80, 125, 128, 181
 Cipariu, Timotei 222
 Circee 33
 Ciubotă, Valeriu 114
 Ciucă, Marcel-Dumitru 116, 156, 307, 330, 344, 366
 Ciumeti, Sterie 265
 Claus, colonel 337
 Clime, Gheorghe, ing 260, 272, 308
 Cocea, Nicolae 67, 72-73
 Cocea, N.D. 26
 Codreanu, Corneliu Zelea 25, 128, 184-185, 196-197, 199, 235-236, 240, 250-251, 259-261, 265-266, 268, 271-273, 275, 291-292, 296, 299-300, 304, 308, 329, 336
 Codreanu, ing. 205
 Coler, Leny 275
 Condeescu, Nicolae, general 13, 19, 22-25, 29-50, 37, 50, 104, 113, 153
 Constantinescu, Alexandru 264-265
 Constantinescu, Atta 241, 247
 Constantinescu, Mitiță 313, 320
 Constantinescu, N. 265
 Constantinescu, Tancred 217
 Constantinescu-Bordeni 247
 Constantiniu, Florin 290, 310, 368
 Cornescu, Mihail 90, 92-94
 Cosma, Neagu 199, 366

Costăchescu, N, 280, 290
 Costescu, G.D. 16, 18-23, 25-26,
 29-30
 Costinescu, dr. 297
 Coșbuc, George 222
 Cotigă, Traian 263, 265, 272
 Cotruș, Aron 357
 Crainic, Nichifor 29, 185, 208,
 268
 Craja, Paul 267, 292
 Crăiescu, Marta (Odette) 134
 Crevedia, Nicolae 317
 Cretzianu, Alexandru 29, 47
 Cristea, Miron, patriarh 16, 50,
 94, 197, 260, 325
 Cristescu, Eugen 191
 Crudu, Nicolae 267
 Culianu, Ștefan 204
 Cuza, A.C. 87, 89, 196, 230,
 246, 264
 Cuza, Gheorghe 204, 268
 Cuza Vodă 200

D

Dalles, sala 235-236
 Dandea [Emil] 262-263, 268
 Danvers, Cohen Charles 68
 Davila 311
 Delateișani, Ionel 87

Delavrancea, Gella 130
 Deleanu, ing. 247
 Demetrescu, Ilie, colonel 29
 Diaconescu 192
 Diamandy, Constantin 17, 20,
 22, 36, 56
 Dimitriu, C.D. 139
 Dimitriu, Sergiu 278
 Djuvara, Mircea 292
 Dobre, Bănică 3G8
 Dobre, Gheorghe, general 353
 Dobre, I.T. 266
 Dobrescu, Dem 204
 Dobrescu, comisar 338
 Dolete, Ioana (Dumitrescu,
 Săveanu), Jeana 294-296, 298
 Don, Dumitru, lt. 12
 Dospinescu, D. 78
 Dowgalesky 60
 Dragomir, Nicolae , lt.col.
 336-338
 Dragomir, Silviu 319
 Dragomir, Victor 266
 Dragu, general 192, 219, 220,
 226, 267
 Drasca, Angela 275
 Drummond, Hay, Lady 33
 Duca, I.G. 41, 64, 93-94, 159,
 161, 163, 167, 184-185, 193,
 204, 217, 226, 229-232, 262,
 271, 273. Guvernul Duca I.G.
 225, 231

Dubary, contesă 162

Dumbrăveanu 137

Dumitrescu, Constantin, general
145, 158-160, 168, 175, 228,
238, 294

Dumitrescu, Constantin (Puiu)
29, 44, 62-63, 71-72, 74, 77,
102, 108-110, 120, 123, 129,
132, 140-147, 151-152, 158-
160, 168, 184, 188, 190, 211,
228, 245, 249, 294, 352

Dumitreștii 163, 168, 233

Dumitrescu, Ilie, col. 50, 107

Dumitrescu, Virginia 352

Dumitrescu Zăpadă pr. 196

E

Eftimiu, Jenni 74

Eftimiu, Victor 205

Elena, principesă, regină 10, 21,
76, 88-90, 110-117, 120, 122-
125, 127-130, 161, 171,
180-181, 192, 215-217, 283,
300, 346-347, 352, 369

Elisabeta, regina Greciei 130

Elisabeta, regina României 368

Emandi 82

Enescu, lt.col. 222

F

Fabricius, Wilhelm 303, 332

Farago, Elena 317

Fătu, Mihai 291

Ferdinand, regele României
5, 9, 11, 13, 17, 22, 24-25, 28,
31-32, 36-39, 41, 43-44, 50,
54, 57, 92, 94, 189, 200, 246,
255, 330, 366, 368

Fermo 189-190, 278

Filidor 82

Filipescu, Alexandru 352

Filipescu, Grigore 186, 190,
196-197, 213, 247-248, 297

Filitti, Iuliu, ool. 337, 341

Filotti, Eugen 181

Fleşariu, cpt. 267

Ficher 361

Florescu, Jean, Ion 67, 264

Florescu, Ștefan 72, 74, 77,
84-85

Florsscu, general 136

Flueral, Ion 313

Forțu, Grigore 196, 202, 215-222,
225, 236, 251, 264, 267, 299-
301

Franasovici, Richard 193, 275,
293, 362

Frunză, Victor 20

Frunzety, Constantin, col. 172

Fundățeanu 208

Furdui, Gheorghe 259-261,
263-265, 267, 273, 308

G

Gafencu, Grigore 60, 118, 124,
131, 307, 313; Gafencu familia
131

Gambetta 59

Gatoski, Nicolae 29, 58, 62,
66, 68, 77, 158

Găvănescu 267

Gedye, G.E.R. 167

George, rege al Greciei 130

George al V-lea, rege al Marii
Britanii 79

Georgescu, Titu 191

Georgescu, ing. 34-7

Gerota, Dimitrie, dr. 153, 189,
192, 202, 220, 226, 231-233,
236, 255-2 57, 264, 267, 299,
301; Gerota sanatoriu 222

Georgescu, Ștefan 267

Georgescu, col. 245

Gheller, Charles 360

Ghelmegeanu, Mihail 315, 350

Gheorghiu-Dej, Gheorghe 176

Gherman, Eftimie 313

Ghika, Dimitrie 179

Ghițescu 20

Gigurtu, Ion 275, 307, 317-318,
520, 526

Ginsborg, James Alexander 335

Giurescu, C.C. 198, 229-230,

240-241, 244, 246, 261, 263,
268, 312

Glogoveanu, I. 220

Goga, Octavian 31, 108, 204,
210, 218, 220, 223, 225, 243,
246, 255, 264, 275, 297, 306,
308, 325

Gomoiu, dr. 189, 192, 202, 267

Goron 17

Grațianu, general 169

Grogorescu, general 275

Grigorescu-Bacovia, Agatha 317

Grigoriu, Gheorghe 108

Grigorescu, colonel 126

Grünberg 47

Grünberg, Ernestina (Swetz) 136

Grünspan 360

Gusti, Dimitrie 136-137, 195, 313

Gyr, Radu 261, 264, 317

H

Habsbourg, Carol de 84

Habsbourg, Otto de 81-82, 106

Halippa, Pantelimon 204

Hamilton, Lady, 62

Hațieganu, Iuliu 313

Heathert [Heathcote] Datlei
75, 79, 83

Henderson 142

Herescu, Gheorghe 353

Hessa, Christian de 62

Hicks, William 76
 Hiott, Constantin 13, 19, 22,
 24, 129
 Hitler 308
 Holban, Anton 29
 Hohenzollern, dinastie 9, familie
 149, monarhie 132
 Horoveanu, Alfons 204
 Hudiță, Ioan 136, 139, 153, 304,
 308-312
 Huzar, Jean 67, 73

I

Iacobici, general 208
 Iamandi, Victor 229, 230, 265,
 270, 293, 307, 310, 313, 319,
 324, 350-351
 Ianculescu, consul 68
 Ianculescu, Victor 68, 152
 Ilesievici, Constantin, general
 129, 208, 213, 220, 236, 275,
 293, 323, 334
 Ileana, principesă 130, 352
 Ilcuș, general 320, 350
 Inculeț, Ion 136, 193, 204, 259,
 277, 285, 297
 Ioan, George, maior 337
 Ioanițescu, D.R. 375
 Ioanițescu, Pompiliu 204
 Ion, Narcis Dorin 116, 307, 330,
 366

Ionescu, Andrei 260
 Ionescu, Barbu (Leibovici,
 Moritz, Marcel) 29, 62-63, 66,
 72, 74-79, 83, 147, 188
 Ionescu, Nae 29, 90-91, 115,
 153, 160, 167, 185, 190, 210,
 240, 244, 252, 261, 267, 272,
 275, 292, 308
 Ionescu-Olt, C. 247
 Ionescu, Take 205
 Ionescu, Traian 275
 Ionescu, Virgil 272
 Ionescu, Vintilă 192
 Iorga, Nicolae 19, 52-53, 68,
 88-89, 92, 94-95, 108, 110-
 113, 122, 136, 152, 179, 237,
 258, 291-292, 297-299, 303,
 319, 333, 335, 369; Guvernul
 Iorga 124, 171, 179, 207
 Istrate, Gheorghe 265
 Iunian, Grigore 198-199, 235,
 241, 251, 297

J

Jienescu, Gheorghe, col. 274
 Jouvenel, Henri de 45

K

Kauffmann, O. 275

Kirițescu, Alexandru 91, 285

L

Lahovary 82

Laptew, C.M. 46, 83

Lambrino, Ioana Maria Valentina
(Zizi) 10, 20-26, 76, 227

Lambrino, Mircea Grigore 10, 20,
25, 76; L., Carol-Mircea 366-
367

Laren, Mc 357

Lazăr, Ilie 173, 267

Lenin 54, 85

Leucuția 267

Lewis, Maurice 83, 188, 190

Leynseele, Van 89

Lencuceanu, colonel 50

Lorenz, Arthur H. 134

Luculescu 181

Logojanu 146

Lungulescu, Gheorghe 190

Lupescu, Constantin 12, 47,
66-67, 72, 74, 77, 135, 363

Lupescu, Elena (Wolf, Tempeanu)
5-7, 10, 14, 18-21, 23, 25, 27,
29-35, 40, 47, 49, 51, 53, 58-
63, 66, 68, 71-72, 74, 77, 86-87,

89-91, 97, 100, 102-103, 107,
110, 115-118, 120, 124, 126,
129-137, 139-140, 144-145,
147, 149-155, 157-166, 168-
187, 193, 197-198, 202-203,
207-209, 211-215, 217, 219-
222, 226, 231, 236, 238-239,
246, 249-250, 252-254, 256-
260, 264-265, 267-277/
279-281, 284, 287-288, 291-
293, 295, 297, 299-301,
303-314, 319-322, 325, 330,
334-336, 342-343, 345, 347,
351-352, 355, 357, 359, 361,
363, 365-369; L. principesa
Elena de Hohenzollern, Elena
de România 366; L. Magda
166, 170, 174, 179, 181-183,
254, 302; Lupeasca 71, 121,
174-175, 222, 228, 233, 236,
250, 254, 256, 282, 283, 294,
312; Lupeștile 233; Curva
176; Domnița 151, 189;
Duduia 138, 151, 153-154,
189, 197-199, 241, 246, 248,
252, 255, 273, 282, 310, 323,
332, 341-342, 350, 360, 366;
Eстера 274; Doamna de
Pompadour 117, 161-162,
358; Roaiba 151

Lupescu, Emil 133, 135

Lupescu, Iancu 203

Lupescu, Nicolae (Wolf, Nuham
Grünberg) 11, 23, 66-67, 72,
74, 77, 133, 139, 153, 242

Lupescu, Victor 133

Lupescu, familia 30, 47, 154,
226, 242, 253; Wolfiști 227,
232; Wolfsoni 232

Lupu, Costache 153

Lupu, N. dr. 204, 249, 324

M

Macri, Constantin 97

Madgearu, Virgil 139, 146, 189-
190, 195, 270, 276, 280

Maimuca, comisar 336

Malaxa, Nicolae 134, 136, 149-157,
228, , 276, 307, 309-310, 329,
334, 352-354; Banda Malaxa
529; Uzinele Malaxa 136, 353

Maltezeanu, C. 247

Mamina, Ion 147, 215

Manciu 25

Manea, procuror 135

Maniu, Adrian 317

Maniu, Iuliu 51, 53, 70, 75, 80,
84, 89-90, 92, 94, 97-98, 101-
104, 106, 110, 115-116, 118,
121-122, 126, 128-129, 146,
155, 163-164, 167, 170, 173-
176, 178-180, 186, 188, 190,

192, 194-199, 202, 209, 213,
219, 233, 236, 238-249, 251-
255, 257, 267, 273 , 279-285
, 287 , 289-290, 299-300,
303-306, 309, 512, 323-325,
356, 361-362; Guvernul
Maniu 234

Manoilescu, Mihail 29, 53-54,
62, 145, 148, 170, 261, 307,
332

Manu, Ella 160

Manu, general 275

Margulius, Lazăr 275

Maria, regină a României 5, 9,
15, 17, 26, 51, 34, 51, 92, 114,
127, 129-131, 190, 275, 301,
352, 355-356, 368

Marin, Vasile 267, 272, 291-292

Marinescu, Gabriel (Gavrilă),
colonel 29, 129, 155, 158-160,
192, 196, 213, 218, 220, 238,
249, 264, 269-270, 275, 279,
292-293, 307, 309-310, 351

Marinescu, Nicolae general 307

Marski, Stanislas 181

Mavrodi, Elena 275

Mavrodi, lt.col. 275

Mărculescu, Raul 267

Mărioara, regină a Iugoslaviei 48

Mârzescu, Hipolit 11; Mârzescu-
Mironescu lege 262

Mehedinți, Simion 221, 230, 267
 Melitibeanu, Alfred 136
 [Melitineanu], Elena (Gusti)
 136-137
 Melitineanu, Ionel 137
 Melitineanu, Iorgu 136
 Mesurier, Le 83
 Micescu, Istrate 307
 Mihai, principe, rege, mare
 voevod, rege 5, 10, 12, 21, 38,
 45, 49, 76, 93, 97, 99, 111,
 115, 122, 124-126, 128, 132,
 140, 165, 221, 297, 306, 310,
 319, 331-333, 345-345, 349,
 352, 355, 358, 362, 365-368;
 Mihăiță 332, 334 332
 Mihail, general 332
 Mihalache, Ion 194-195, 238,
 241, 243, 245-246, 248, 254-
 255, 266, 270, 276, 280, 282,
 285, 290-291, 297, 325
 Milcoveanu, Șerban 256, 266,
 300
 Milian-Minulescu, Claudia 317
 Minulescu, Ion 316
 Mircea, Ion 24
 Mircea, Mihail (Mendel, Mihail;
 Mendel, Melic S.; Mendel,
 Saul) 16, 26-28, 30, 72
 Mironescu, Eugen 204
 Mironescu, G.G. 101, 110, 198,
 307; Guvernul Mironescu 119
 Mirto, Eduard 195, 275

Moritz, Iancu Leib (Marcel
 Leibovici) 78
 Mociornița, Dumitru 151
 Mocsony, Alexandru 153
 Moisuc, Viorica 296, 367
 Moruzov, Mihail 351
 Moșoiu, Traian general 204,
 206, 293
 Motaș, Constantin 204
 Moța, Ion 196, 267, 272, 291-292
 Mussolini 54, 59, 70
 Mușat, Mircea 159, 172, 185,
 218-219, 225, 251-252, 255,
 267, 279
 Muziceanu, Nicolae 204

N

Nagy-Talavera, Nicolas M 369
 Nano, Frederic 35
 Nanu-Gheorghiu, Alice 67
 Năstase, Adrian (Guvern) 367
 Năsturaș, Volbură Poiană 108
 Neacșu, Gheorghe 147
 Nedelcu, Florea 303
 Negru, M. 275
 Negulescu, P.P. 256
 Nenciulescu, Nicolae 134
 Nestor, Alexandru 190
 Nicoară, Vasile, maior 171

Nicodim, mitropolit 260
 Nicolae, principe 92, 94-95,
 102-103, 145, 152, 190, 292,
 293-297, 299-302; Nick 302;
 Nicolae Brana 298
 Nicoleanu, Eracle 103, 129
 Nicolescu, N. 147
 Niculescu, G.I. 141
 Nitză, Ștefan 204
 Noica, Nicolae N. 135

O

Obrenovici, Alexandru 170
 [Obrenovici], Draja 170
 Olivier, conte Waraozikzkj,
 baron de Pobienitz 59
 Oprean, Remus 134
 Opriș [Nicolae] căpitan 158
 Orghidan, Constantin 150, 156
 Ornea, Zigu 368-369
 Oroveanu, colonel 275
 Oteteleşanu, Alexandru 233
 Oteteleşanu, Enric 256
 Ottescu, Alexandru 156
 Ottescu, Nicolae 204, 307

Q

Quinlan, Paul D. 315

P

Pantazi, Emil 89
 Pangal, Jean (Ion) 147, 152,
 186, 204-212, 214, 234, 273,
 275, 307, 358-359
 Pandrea, Petre 151, 153
 Pangratti, general 204
 Papacostea, Victor 194, 198, 247
 Papina, Nae N. 294
 Parizianu, chestor 264, 275
 Parker, Willis 144
 Pascu, Doru maior 275
 Pașcanu, maior 158
 Pauker, Ana 302, 383
 Paul al Iugoslaviei 339, 355
 Paul al României (Lambrino)
 10, 145, 295, 362, 365, 367
 Paulian, dr. 192
 Pavelescu, Cincinat 108, 204
 Pavelescu 337-338, 341
 Păiș, colonel 205, 208;
 contraamiral 307
 Peneș, maior 158
 Peretz, I. 204
 Perreux, Gabriel 59, 63, 69
 Pertinax 80
 Peter, Iulian 205
 Petrescu-Comnen, Nicolae 36
 Petrescu, N.S. 207
 Petrescu, N. L. 275
 Petrescu-John, I. locot. 274
 Petrovici, Ion 313

Petru al Iugoslaviei 289
 Petrușca 189
 Piacentini, Nora 275
 Pillat, Ion 317
 Pippidi, Andrei 369
 Pitulescu, Ion, general 186-187,
 193, 197-198, 241, 243; ra-
 poartele Pitulescu 198-199,
 238, 241
 Pleșca, deputat 264
 Polihroniade, Mihail 272, 308
 Polizu-Micșunești, Radu 184
 Pomponiu, colonel 275
 Pop 67
 Pop, Ghiță 154
 Pop, Ionel 267
 Pop, Ștefan Cicio 93, 170
 Pop, Traian 319
 Popescu, David general 337-338,
 341
 Popescu, Nicolae pr. 67, 91
 Populescu Stelian 221, 236, 252,
 278, 301, 323-325
 Popovici, Bogdan Florin 156,
 344
 Popovici, Mihai 245
 Popescu-Necșești, Alexandru
 145, 323-324
 Popovici, Andrei colonel 29
 Popovici, Doru 204
 Popovici, Mihai 114, 139, 290
 Pordea, familia 154

Postmartir 11
 Potârcă, Virgil 195
 Potra, G.G. 43, 80, 147
 Prager, Emil 134
 Precup, Victor maior 29, 54,
 102-103, 158, 170-176; colo-
 nel 206, 267, 282; Grupul
 Precup 176; Complotul
 Precup 176
 Preda 208
 Prezan, Constantin, general
 92, 297
 Prodan, Constică 43
 Protopopescu, Dragoș 185

R

Racoviță, Nicolae 29, 204
 Radu, Elie ing. 134
 Radu, Vlad 266
 Radu, principe de România 367
 Rakowski, Cristian 61
 Ralea, Mihail 313
 Rauș, Nicolae 296, 367
 Rădescu, Nicolae, general 189,
 192, 194
 Rădulescu, Andrei 92
 Rădulescu, Dan 263
 Rădulescu-Motru, C. 313
 Rădulescu Tănase 265-266
 Rădulescu colonel 192

Rătescu, Constantin 13
 Rebreanu, Liviu 317
 Ricci, Achule 13
 Rico, Laura 85
 Romanescu, N.P. 170
 Rosental 89
 Roseta, Miguel 367
 Rosetti, Radu R. 317
 Roșculeț, Nicolae 300
 Rothermere, lord 66, 79, 80,
 82, 106
 Rottman, M. 218
 Rozeanu, Otilia 353
 Roosevelt, F.D. 361
 Rusescu, Gheorghe, general
 204, 309, 313

S

Sabry, Bey 50 , 66
 Sadoveanu, Ion Marin 317
 Sadoveanu, Mihail 205, 317
 Salmon 22-23
 Samson, A.P. 51
 Samsonovici, general 151, 313,
 323-324
 Sassu, Vasile P, 293, 297
 Sauciuc-Săveanu, Teofil 92
 Savu, Al. Gh. 185
 Sărățeanu, Constantin 92, 94
 Saveanu, Radu 294-295

Sân-Giorgiu, Ion 135, 144, 185,
 197-199, 237, 240-241, 244-
 245, 247-249, 251, 254, 256,
 317, 323, 325, 358
 Sârbu, colonel 339
 Scanavi, Alexandru 153
 Schindl, frații 142
 Scurtu, Ioan 5, 10, 13-14, 25,
 28-2.9.1 31, 50, 54, 58, 75, 85,
 92, 95, 103-104, 124, 129-
 131, 137, 140, 145, 149, 160,
 168-169, 172, 185-186, 215,
 217, 231, 240, 255, 259, 267,
 272, 279, 281, 294, 304-306,
 335, 363, 367-368
 Setoni, Partenie 204
 Sichitiu, Ion 313
 Sidorovici Teofil 350
 Sima, Horia 355, 247
 Simionescu, Ion 204, 317
 Sirescu 22
 Slama, avocat 198
 Soldan 191
 Soliman Magnificul 146
 Spălățelu, Ion 191
 Spânu, Iordache 262, 265
 Staicu, Titus 78
 Stalin 362
 Stavăr, colonel 354-355
 Stăncescu, Tilică 186, 191
 Stângaci, general 159-160

Stelescu, Mihail 184, 196, 219,
250-251, 261, 264, 269, 272-
273, 280

Stoenescu, N. general 156

Stoian-Bâncuță, Jean 236, 275

Stoicescu, G 156

Stoicescu, I. 293, 354

Stoika, August, colonel 29

Stratilesco 336

Streinu, Vladimir 317

Sturdza, Alice 251

Sturdza, Costăchel 192

Sturdza, Mihail 230

Swetz, familia 136

Swiedenek [Zwiedenek] 208

Ș

Șeicar, Pamfil 20, 89, 116, 140

Șeptelici, general 275

Șerban, agent 338

Șiancu, Emil, cpt. 176, 264, 268

Ștefănescu, Emil 134

Ștefănescu, Marin 219, 220,
236, 267, 299

Ștefănescu-Amza, Constantin,
general 171, 275

Ștefănescu, colonel 337

Știrbey, Barbu, principe 5, 127,
129-130, 159, 171

T

Tabacovici [Nicolae] 149

Tafrali, Orest 108

Tătăranu, Nicolae, col. 29, 169,
176

Tătăranu, Costel 184

Tătărescu, Gheorghe 64-54, 74,
88, 154, 210, 213, 241-242,
244, 279, 288, 292, 296-297,
299, 301, 303, 307, 322, 324,
362; Guvernul Tătărescu 98,
135, 159, 184, 193, 195, 221,
252-253, 305

Tăutu, comandor 11, 29

Tăzlăuanu, Gheorghe 269

Tănăsescu, Gheorghe 262

Tell, Alexandru 308

Tempeanu, maior 11-12

Teodoreanu, Al. O. (Păstorel) 317

Teodoreanu, Ionel 317

Teodoreseu, Aurelian 156, 344

Teodorescu, Paul col. 29, 158;
general 332

Teodorescu, Anibal 226

Teodorescu, Cicerone 317

Teodorescu, Răzvan 367

Thierry 155

Tilea, V. V. 313, 356, 358

Tisza 282

Titeanu, Eugen 204, 259, 263

Titulescu, Nicolae 42-43, 54-57,

80, 82, 101, 122, 128, 151,
159-161, 163-168, 173, 179,
184, 186, 188, 190-191, 193-
194, 196-197, 216, 228, 236,
277-279, 326, 350, 358;
Tituleștii 233; Titulescu,
fundație 147

Toader, Ionas 267

Toma, A. 317

Toma, Constantin 198, 230

Tomșa, Mircea 362

Trancu-Iași, Grigore 189, 194,
197, 204, 226, 231-233, 256

Trifa, Viorel 264, 267, 300

Trifu, V. 208

Troțki 85

Turbatu, general 275

T

Țânțăreanu, I. 274

Țepelea, Gabriel 239

Țiu, Ilarion 265, 292

Țoni, D.V. 91

Țurlea, Petre 9, 111, 156, 253,
313, 316, 329, 336, 343, 349,
356, 362, 363, 370

Țenescu, general 350

U

Uică, general 159-160, 323

Ulic, colonel 203

Umanski, Constantin 362

Urdăreanu, Ernest 134, 199-140,
151-155, 153, 187, 220, 222,
276, 507, 309-310, 314-319,
325, 329-331, 334-335, 337,
339, 341, 344, 347, 350-353,
355, 357, 359, 361-362, 365,
367; Mudăreanu 152

Urdăreanu, Monique 367

V

Vaida Voevod, Alexandru 60,
80, 93, 98, 103, 115, 194-195,
204-205, 210, 241, 245-245,
248, 261, 264, 297, 312, 520,
335; Grupul Vaida 195

Vasiliu, Em. 50, 356

Văcărescu, Elena 109

Văitoianu, Arthur, general 230,
247, 256

Vianu, Tudor 317

Vlad, Aurel 248

Vladimirescu, D. 78

Vladimirescu, Tudor 151

Vlahuță, Alexandru 132, 222

Vlădescu 356

Voicu 196

Voiculescu, Vasile 317

Voinescu, Romulus 41, 52

W

Waterlow, Lady 62

Weingartner, Roxana 131

Weintraub, Elias (Vasile Luca,
Vasile de Luca) 27

Wieder, Felix, dr. 12, 226-228,
232, 242; Wiederii 231, 233,

Wiederiști 232

Z

Zaborowschi 101

Zaharia, Regine 11-12

Zaharoff, Jean 190

Zamfirescu, Dragoș 185, 265,
267

Zamfirescu, col. 50

Zăvoianu, Ștefan, col. 29, 267

Zdrulea, Alexandru 266

Zigre, G. 204

Zigre, Nicolae 256

Zima, Gheorghe 266

Zwiedenek, col. 20

ABREVIERI

ANIC	Arhiva Națională Istorică Centrală
CEKA	Comisia Extraordinară pentru combaterea Abuzului (Poliția secretă în URSS)
DAS	Direcția Administrației de Stat
DGP	Direcția Generală a Poliției
D	Documentar
FRN	Frontul Renașterii Naționale
GRU	Serviciul de Informații al Armatei (URSS)
H	Historia
IGP	Inspectoratul General al Jandarmeriei
MI	Magazin Istoric
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MPN	Ministerul Propagandei Naționale
MO	Monitorul Oficial
PCM	Președenția Consiliului de Miniștri

ANEXE

1918.
Prințul Carol
și Zizi Lambrino

1926.
Zizi Lambrino,
Carol Caraiman,
Elena Lupescu

1928.
Principesa Elena
și Regele Mihai

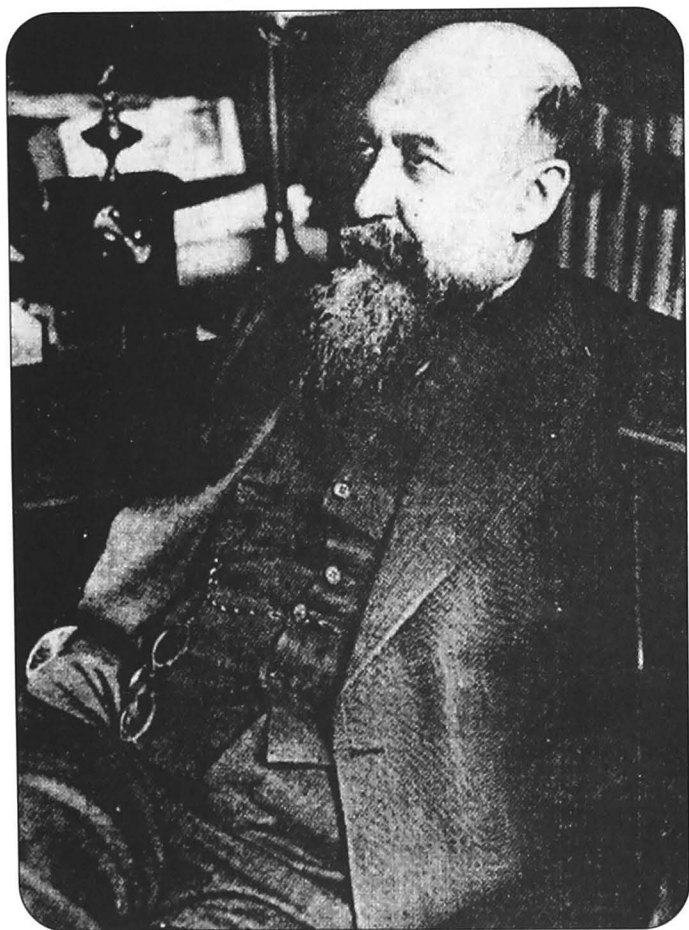

1926
I.I.C. Brătianu

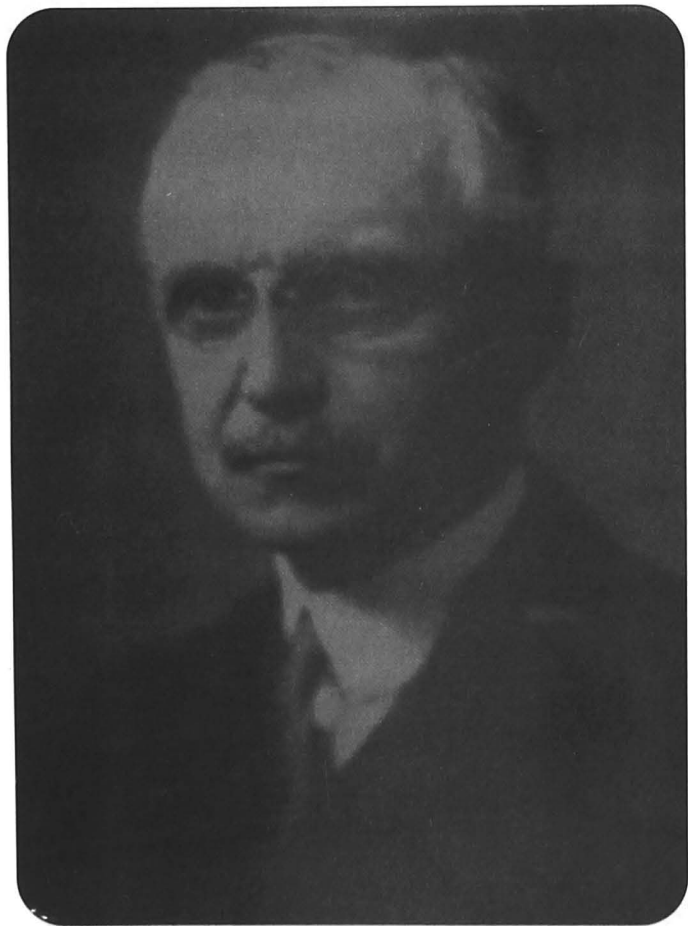
1926
Alexandru Averescu

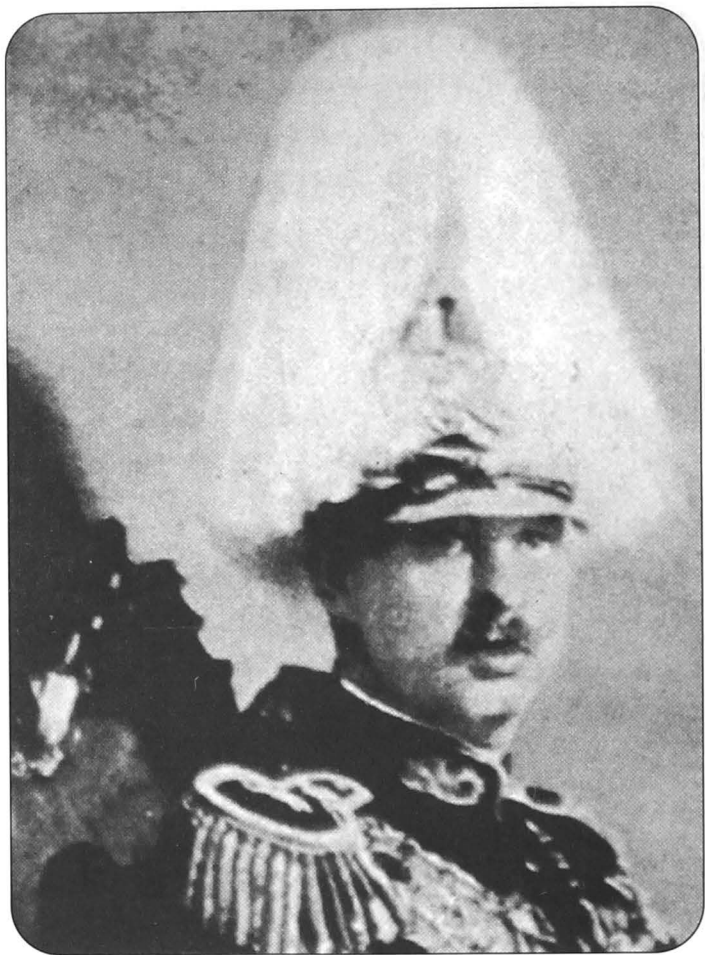
1930
Nicolae Iorga

Iuliu Maniu

Barbu Știrbey

1932
Carol al II-lea

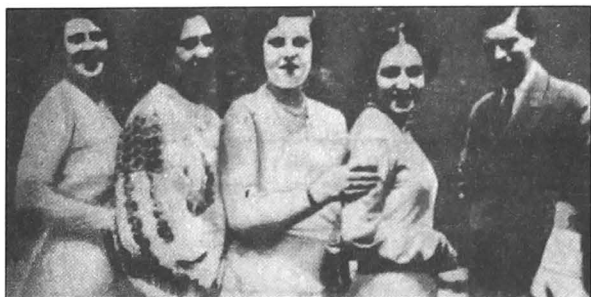
1932
Elena Lupescu

Sinaia
Castelul Peleş

București,
Conacul Elenei Lupescu

1934

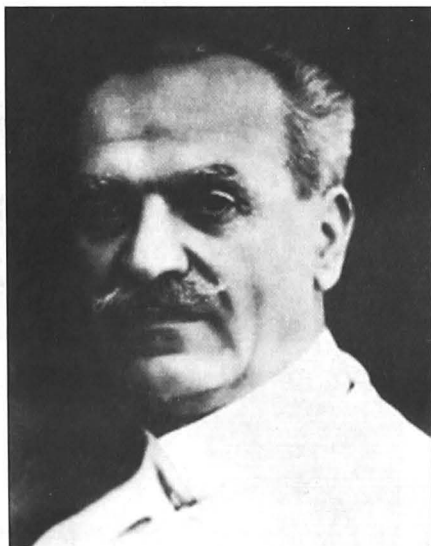
1933
Regele Carol al II-lea
Marele Voievod de Alba Iulia, Mihai

1939
Mihai, Mare Voivod
de Alba Iulia și colegi
ai săi din clasa specială

Gheorghe Brătianu

Dimitrie Gerota

Corneliu Zelea Codreanu

Nicolae Malaxa

Max Auschnitt

Gabriel Marinescu

Ernest Urdăreanu

Gheroghe Tătărescu

1930 iunie.
Momentul detronării Regelui Mihai

1937
Regele Carol al II-lea

1940, septembrie.
Momentul reîncoronării Regelui Mihai

Ion Antonescu

Carol al II-lea și Elena Lupescu

1942
Carol al II-lea
și Elena Lupescu

1945
Carol al II-lea
și Elena Lupescu

1947
Carol al II-lea
și Principesa Elena de România

1953

Ultima fotografie a Regelui Carol al II-lea

2009
Regele Mihai I

1953
Înmormântarea Regelui Carol al II-lea

2003
Curtea de Argeș. Reînhumarea rămășițelor
pământești ale Regelui Carol al II-lea

CUPRINS

Introducere	5
I Exilul prințului Carol și viitoarea Camarilă	9
II România sub stăpânirea Camarilei Regale (1930-1940)	97
III Disparația Camarilei Regale	321
Încheiere	365
Indice Nume de persoane	371
Abrevieri	388
Anexe	389

De același autor

- *Nicolae Iorga în viața politică a României*, Edit. Enciclopedică, București, 1991, 402 p.
- *Școală Română din Franța*, Edit. Academiei, București, 1994, 150 p.
- *Din culisele Parlamentului României*, Edit. Globus, București, 1994, vol. I, 188 p.; Edit. PRO, București, 2001, vol. II, 365 p.
- *Monumente non grata. Falși martiri maghiari pe pământ românesc*, Edit. Bravo Press, București, 1996, 237 p.; ed. a II-a, revăzută și adăugită, sub titlul *Monumente ale unor criminali maghiari în România*. Edit. România Pur și Simplu, București, 2004, 270 p.
- *Ip și Trăznea. Atrocități maghiare și acțiune diplomatică românească* (studiu și documente), Edit. Enciclopedică, București, 1996, 594 p.
- *8 noiembrie 1945*, Academia Română, INST, București, 2000, 197 p.
- *Procesul Organizației „T”*. Edit. Libra, București, 2000, 198 p.
- *Nicolae Iorga. O viață pentru Neamul românesc*, Edit. PRO HISTORIA, București, 2001, 140 p.
- *Nicolae Iorga între Dictatura Regală și Dictatura Legionară*, Edit. Enciclopedică, București, 2001, 309 p.
- *Partidul Național Liberal Tătărescu*, Edit. Libra, București, 2001, 287 p.
- *UDMR și societatea românească*, Edit. România Pur și Simplu, București, 2003, 260 p.
- *Transilvania de Nord-Est 1944-1952*, Edit. România Pur și Simplu, București, 2005, 454 p.

- *Un partid regal; Frontul Renașterii Naționale*, Edit. Enciclopedică, București, 2006, 308 p.
- *Studențimea română din Cluj 1944–1946*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, 349 p.
- *Partidul Național Țărănesc. Tentative de reînființare după 1947*, Edit. Historia, București, 2007, 241 p.
- *Nicolae Iorga la Vălenii de Munte*, Edit. România Pur și Simplu, București, 2003, 655 p.
- *Ion Antonescu între extrema dreaptă și extrema stângă*, Edit. Semne, București, 2009, 444 p.

Ediții îngrijite

- În seria *Scrisori către Nicolae Iorga*, la Edit. Minerva: vol. III, 1988; vol. IV, 1992; vol. V, 1996, la Edit. Academiei: vol. VI, p. I, 2002 și vol. VI, p. a II-a, 2003. (Pentru toate, Premiul Academiei Române în 2005.)
- Nicolae Iorga, *Prelegeri la Vălenii de Munte*, Edit. România Pur și Simplu, București, 2008.
- În colaborare cu Stelian Mândruț, *Nicolae Iorga și Universitatea din Cluj*, Edit. Academiei, București, 2005.

**Raportată la întreaga
Istorie a românilor, domnia
Camarilei Regale, în frunte
cu Elena Lupescu, asupra
României, este un moment
rușinos. Cu atât mai mult
trebuie larg cunoscut, ca să
nu se mai repete.**

Petre Țurlea

